د نوي ژبپوهنې په رڼا کې

ليکلار ښود

(يوه پښتو – کره پښتو)

پوهاند داکتر م. ا. زيار

Ketabton.com

١٣٨٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

ليکي پوهه:

ليکی : ليکلار ښود «يوه پښتو _ ګره پښتو»

ليکوال : پوهاند دوکټور مجاور احمد زيار

خپرندوی : د ساپي پښتو څېړنې او پراختيا مرکز

چاپشمېر : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپنېټه : پسرلی ۱۳۸۵ / 2006 (تر يونيم کال ځنډ وروسته)

دچاپ رښتې له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي ،

بې اخځ ښوونې ترې دګټنې اجازه نشته .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه لاربنود سم له لاسه د يوې – کره ليکلارې مينه والو ته همهال د ساپي، ټول افغان، بېنوا ،سمسور ،هيواداو... انټرنېټ پاڼو له لارې وړاندې کېږي. که چا پرې د چاپ لوړېينه کوله، له ما سره به هرومرو سلا کوي. (زيار)

ځوان کمپيوټري پښتني پښت ته
چې د همدوی په هڅونه دغه لاربنود وکښل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننګونه

یوازې اکاډېمیک پښتو ژبپوهان له لوړترین زده کړېز لاسوند او اړوند څېړنیز رېکارډ سره دا رښته درلودای شي چې په لا زیاتو پیاوړو ژبپوهنیزو آرونو، لاسوندونو او پروسیجرونو دا لارښود راوننګوي، نه لکه زموږ توکمپوه ډاکتر پالوال چې له «معیاري پښتو» سره یې دغه یو اروا هم رانغښتی نه دی !

A
Guide of Standard Pashto

پارسي ځپلي پښتو:
(څو، ترڅو) د (چې) پرځای.
د کابل څخه کتنه - ملاتړ- دفاع-
یادونه - ستاینه... (څخه؟)
اردو- انګرېزي ځپلي:
چېرې چې، څوک چې، کوم چې...
په ډېر شمېر کې، په مشرۍ کې...
(کې؟) لاپته، لادرکه (ترۍ تم)...

Prof. Dr. M. A. Zyar

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه پښتو ـ کره پښتو

لیکلاربښود

پیلیزه:
دا خبره چې پښتو ولې لا تراوسه د نورو یادو نړیوالو او بیا ګاونډیو ژبو پرخلاف په سمه توګه یوه یوازینۍ کره لیکنۍ بڼه نه لري او ډېرې لیکوال یې لا تراوسه د خپل خپل سیمه ییز ګړدود ، په بله وینا ، د خپلې سیمه ییزې ګړنۍ پښتو ښکارندویي کوي او په دې توګه دغې ژبې لا په سمه توګه له ګړنۍ او ګړدودي دریځه یوه کره لیکنۍ ژبنۍ دریځ ته لوړتیا نه ده موندلې، دك ودلیل یې دا دی چې دغې ژبې لا هاغومره علمي - فرهنګي پرمختګ نه دی کړی او له دې سره ورته هغومره اړتیا هم پیدا شوې او ننګېرل شوې نه ده او چې دغه ژبه بیا په علمي - فرهنګي سیالۍ کې ولې پاتې راغلې، لاسوند یې دا دی چې د ویونکې «پښتني» ټولنې ټولیز بشپړتیایي بهیر یې وروسته پاتې دی .

له دې لامله دا کومه هېښنده او نادوده پېښه نه ده، څومره خنډونه او کرکندې چې د پښتني ټولنې د بېخبنایي بشپړتیایي بهیر مخې ته پراته دي ، هماغومره یې د ژبې او فرهنګي مخبنایي بهیر مخې ته هم پراته دي .
مورږ په غړولو سترګو وینو چې پښتني ټولنې لا په ټوله نومهالې مانا له بې شمېرو خپلونو او ټبرونو څخه یوه یوازیني ولس (ملت) ته لوړتیا او بشپړتیا موندلې نه ده، نو څنګه کېدلای شي، ژبه یې په رښتینه مانا له بېلابېلو بې شمېرو ټبرنیو او سیمه ییزو ګړدودونو څخه یوې یوازینۍ ژبنۍ او بیا کره لیکنۍ بڼې ته لوړتیا ومومي؟

هو، هماغسې چې ټولنیز بشپړتیایي بهیرونه له آګاهانه هاندوهڅو سره ګړندتیا او پراختیا مومي، دغسې ورسره تړلې مخبنایي هغه هم په آګاهانه او ځانخبرې توګه ګړندي کېدای شي. همدا خبره وه چې د افغاني، په بله وینا، پښتني ټولنې د وروستیو ټولنیزو او بیا فرهنګي پرمختیاوو له یوې واریزې چټکتیا سره د یوې کره لیکنۍ او خپرنۍ پښتو ځنډن او خنډن بهیر هم یو واریز غورځنګ ته راګډ شو، پراختیا او پرمختیا یې وموندله او دا دی، له ښه مرغه په ټول شور و زور پرمخ درومي او پرله پسې بشپړ تیایي پړاوونه وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوري دا ببولالې زړې شوي دي چې هر څه دې د مهال عادي بهير ته پرېښوول شي. که دغه آر د منلو وړ وای، نو ولې به دا دومره ټولنيز او فرهنگي اوړونونه او غورځنگونه رامنځته کېدل. رښتيني روښاندي پښتانه اوس په دې پوره پوه شوي چې په گردو ښېخبنايي او مخبنايي ډگرو کې يې له نوري پرمختللې نړۍ سره سيالي او هملاري په آگاهانه او ځانخبرو هاندوهڅو سره کېدون موندلای شي او په دغه لړ کې د يوې داسې کره ليکنۍ پښتو په سمبالونه چې په دغه سيالۍ او هملارۍ کې يې رښتيني مرستندويه شي.

د يوې يوازينۍ کره پښتو د رښتيايني او سمبالونې لپاره چې کومې پرله غښتې ژبپوهنيزې هلې ځلې په وروستيو دوه - درو لسيزو کې ترسره شوې، هغه ټولې د ليکونکي له خوا پر خپل خپل مهال څېړل شوي او ارزول شوي او له ښېلابېلو لارو د زده کړه والو او ليکوالو د گټې اخېستنې لپاره وړاندي شوي دي، چې د بشپړې کتابي بڼې«پښتو ليکلار» تر لومړي چاپ (۱۳۶۰ ل) راوروسته يې دغه اوسنی لاربنود د هغو گردو ليکوالو، پوهانو او زده کړه والو د پرله پسې غوښتنو او سپارښتنو يو غبرگون دی چې د جنگ وجهالت ځپلي هيواد پربېښوونې او يا يې بيا رغونې ته اړ شوي او د پښتو ليکلار په گډون يې بشپړ کتابتونونه تر شا پرې ايښي دي. دا هغه پښتو مين پښتانه دي چې د خپلې ژبې او ژبنې فرهنگ رښتينی پرمختگ او د نړيوالې علمي - تخنيکي سيالۍ لپاره يې جوگه کېدنه د دغې ژبې ليکنی يووالی او کره والی لومړنی او بنسټيز آر وآړ (اصل و شرط) گڼي او همزمان يې د ملي رغښت او يووالي پيلامه.

د هغو ښاغلو او آغلو د پوهاوي لپاره چې د يوې - کره ليکنۍ پښتو په اړه ورته دغه ټولې ځانگيزې علمي هاندو هڅې بيا هم سمې او اړينې نه برېښي، ځانگړې او خپلسري يې بولي، پر همدومره غبرگون بسنه کوو چې دغه ربړه او ټولې ورته ژبنۍ ربړې او مسالې نوري د کابل پښتو ټولنې يا پېښور پښتو اکېډېمۍ د زاړه نا پوهنيز دود «ټولپوښتنې (رېفرينډم)» پرځای په نوي ژبپوهنه هوارېدای شي او يوازې په ژبپوهانو اړه لري. بيا هم دغه اوسنی لاربنود د تېرو هغو غونډې د هماغې ژبپوهنيزې چلند لارې (پروسيجر) پر بنسټ رغېدلی چې پر ۱۳۵۵ل کال د اروابناد علامه حبيبي تر مشرۍ لاندې د يو شمېر دودېزو او نويو ژبپوهانو او ليکوالو په يوه غونډه کې لاسليک شوی او د هماغه کال د لړم په مياشت کې د پښتو ټولنې تر پخلي او منښتې وروسته د ۱۳۵۶ ل په لومړيو کې اړوند سرکاري اورگان «زيري» او ورپسې بياد پښتوپرمختيا او پياوړتيادوې مياشتنۍ«

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوشې)) خپور کړی وو.
نوې، خپلاسي رغاونې یا نوېزونه (نیولوجېزمونه)چې د یوې - کره لیکنۍ پښتو له رغندو ټوکونو (اجزاوو) څخه ګڼل کېږي، هم همداسې یوه ورته ژبپوهنیزه ربړه ده او تر ټولو مخکې په ژبپوهانو اړه لري او د هرې علمي، تخنیکي یا انفارماتیکي څانګې پوهان هم خپلې اړوندې نومونې بې د ژبپوهانو او په ځانګړې توګه، ویيپوهانو (لېکزیکولوجېستانو) له لارښوونې رغولای او ټاکلای نه شي.

زه په دغو ژبنیو ربړو او سکالوو کې له اوږدې مخینې (سابقې) او ازمېښت سره سره بیا هم دغه لارښود په ټوله مانا کوم وروستنی او همېشنی لارښود یا د چا خبره کومه کاڼي کرښه نه ګڼم، ځکه یو خوا د پښتو ټوله ګړنۍ او لیکنۍ شتمني لا په بشپړ ډول رابرسېره شوې او راخوندي شوې نه ده او بل خوا یې اوسنۍ ګړندۍ خپرنۍ او فرهنګي پراختیا او پرمختیا پرله پسې نوې نوې څنډونه او لر لیدونه پرمخ راپرانیزي او له دې سره یې اړوند لارښود هم زاز و ادلون بدلون غواړي. ان په همدغه اوسني لارښود کې د یوه لړ ګړدودي څېلونو (وارینټونو) امرنه (انتخاب) او ټاکنه سم له لاسه وړاندېزي بڼه لري لکه واخلې د (سول، سته ...) او (شول، شته...) تر منځ، یا د (بود - بودند) د انډول په توګه د (و، وو) او (وو، ول، وه)... تر منځ که څه هم د یاد شوي علمي پروسیجر له مخې د وروستنیو څېلونو کره والی په ګوته شوی او زباد شوی دی. د نیولو جیزمونو په برخه کې یې هم همداسې دړواخله.
د دغو ټولو خبرو په پای کې دا هم له پامه غورځول په کار نه دي چې ژبه د یوې ټولنیزې ښکارندې (پدیدې) او فرهنګي اربې په توګه تل په ادلون بدلون کې ده او له دې سره یې رغاونیز (فونېټیکي او ګرامري) او ویيیز اکر بکر هم اوښتونکی او بدلېدونکی دی او کره لیکنۍ بڼه یې هم ورسره هرومرو پر یوه اکر پاتېدای نه شي.

بلخوا ژبپوهنه د ژبې او ژبنیو سکالوو د پوهنې په توګه له ټولو پرتلیزو (نسبي) سانټيفیکو آرونو سره بیا هم له ټولنیزو پوهنو څخه ګڼل کېږي او په دې ډول یې د نورو سکالوو په څېر معیاري دا هم د تل لپاره نا لاسوهلې پاتې کېدای نه شي. همدا خبره ده چې ان په وتلیو اروپایي ژبو، لکه انګرېزۍ، فرانسۍ او جرمنۍ کې هم دغه بهیر لا تراوسه پر مخ روان دی او یو نیم ادلون بدلون پکې راوړل کېږي.

چلند لار (پروسیجر)

پښتو، لکه د نړۍ بله هره ژبه د غړېزو او مانیزو پیلامو (لغاتو) د یوه غونډال (سېستم) په توګه د خپلې ویونکې «پښتني» ټولنې له خوا د خپلمنځي پوهاوي لپاره ویل کېږي او اورول کېږي. اوسنۍ پښتو د نورو خپلوانو (آریاني) ژبو په څېر د خپلې پرمختیا په درېیم پړاو یا پېر (دور) کې ټیکاو لري چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمې زېږدي (میلادي) پېړۍ راپیل شوی او تراوسه پر مخ ځي. تر دې له مخه د منځنۍ پښتو پېړوو چې اوږدوالی یې لږ تر لږه دولس پیړۍ اټکلېدای شي.

پښتو ګړدوددونه (لهجې) پر څلورو غورو ډلو وېشنه مومي: (۱) سوېل - لویدیزه پښتو، (۲) سوېل - ختیزه پښتو، (۳) شمال - ختیزه پښتو او (۴) منځنۍ پښتو.

یوه - کره پښتو لکه یو - ټولیز - کره ګرامر یې د بېلابېلو ګړدودونو یو داسې غورچاڼ دی چې د لیکنۍ اړتیا له مخې یې د شاعرانو او لیکوالو له خوا بنسټ اېښوول شوی او پر له پسې یې بشپړتیا موندلې ده. خو له یوې پېړۍ راهیسی چې پښتو په یو واریز ډول خپرني ډګر ته راګډه شوې، دغه بهیر یې هم ګړندی شوی او په دې لړ کې یې له هغو زیاتو آګاهانه او پر له غښتو ژبپوهنیزو هاندوهڅو سره چې له تېرو درو لسیزو راهیسې یې د یوه فرهنګي غورځنګ بڼه غوره کړې، خپل لوړترین بشپړ تیایي پړاو ته رارسیدلی او همداسې پسې ورځ پر ورځ مخ پر بره درومي. دا چې یوه - کره پښتو د لیکوالۍ او خپراوي په بهیر کې را دود شوې او په دې توګه لا سم له لاسه په لیکوالۍ او خپراوي اړه لري، «یوه - کره - لیکنۍ پښتو» هم بلل کېږي.

یوه کره - لیکنۍ پښتو پر دوو ټولیزو او غورو بنسټونو ټیکاو لري. (۱) رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي او (۲) ویي پانګیزه (لغوي) رنګارنګي.

۱ - رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي

دا مانا چې د وینګ (تلفظ)، اوازپوهې، ګړپوهې (صرف) او غونډله پوهې (نحوې) په برخه کې له څو بېلابېلو ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) څخه هماغه یو ځېل غوره کړشي او وکارول شي چې تر نورو یې تاریخي مخینه یا د ویونکیو شمېره زیاته وي. یا یې هم لیکنۍ او خپرنۍ مخینه او دودوالی ډېر وي، همدا راز یې لنډون، وینګ او خوږوالی او بیا با قاعده والی او نه ګډون په پام کې نیول کېږي: لکه له نوسي، لمسي او نمسي څخه وروستی دا، او یا له ورسید، ورسېده، ورسېدو، ورسېدلو، ورسیدئ، ورسېدلئ، اورسېدو، اورسېدلو... څخه ړومبی دا.

۲ - ویي پانګیزه رنګارنګي

په دې مانا چې په یوه - کره - لیکنۍ پښتو کې په دغه اړه له غورچاڼ یا په ملایي نومونه (انتخاب واطراد) څخه کار نه اخېستل کېږي، بلکې د یوه ویي (لغت) ټول هممانیزونه (مترادفات) رااخېستل کېږي، لکه تیږه، ډبره، ګټه، کاڼی، غرګی، کمر... داځکه چې په لږو ډېر مانیز بدلون سره راز راز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېدای شي: تيږه د عامې تيږې (سنگ)، ډبره د کاني (معدني) تېږې، گټه د ودانيزې (تعميراتي) توکي، کاڼي د آسماني تيږې، غرگی د گردې تېږې لپاره چې د يو څيز د اوړه کولو يا ميده کولو لپاره په کارېږي او داسې نور. دغه همماني‌زونه د گرامري وارينتو پرخلاف ژبنی او ليکنی يووالی او کره والی نه ژوبلوي، بلکې لايې پراخوي او بډايه کوي.

د يوې کره - ليکنۍ پښتو وييپانگه لکه نورې ژبې له څلورگونو خواووڅخه را بشپړېږي: (۱) گډودي وييونه يا گډوېزونه ، (۲) لرغوني يا ارکاييك وييونه او يا زړوېزونه ، (۳) خپللاسي يا مصنوعي وييونه يا نوېزونه او (۴) پور يا مستعار او د خيل وييونه ، يا پوروېزونه.

په دې توگه ړومبني درې ويي ډولونه د پښتو وييپانگې خپله نږه پانگه گڼل کېږي او څلورم دا له نورو (پارسي، هندي، عربي، انگرېزي، پرانسي...) ژبوڅخه راپور شوي او دود شوي دي . مانا دا چې ټوله وييپانگه په سل کې ۷۵ په پښتو اړه لري او په سل کې ۲۵ په پردېو ژبو. تر ۲۵% زياته پورونه پښتو له پښتنو څخه ورو ورو پردۍ کوي او کنډيباغي (پتوا) يا لږ تر لږه اردو ترې جوړېږي.

ليکلار او ليکدود :

دغه دواړې نومونې د بېلابېلو ماناوو او موخو لپاره دود شوې دي. په ليکلار کې ژبني اړخونه او گرامري جوړښتونه تر پام لاندې نيول کېږي. په دې توگه کله چې وايو، کره يا معياري پښتو ليکلار، نو مانا يې دا چې له پورتنيو آرونو سره سم يې د يوې - کره پښتو استازي او ښکارندويي وکړای شي. خو ليکدود يا املاً په ټاکلي الفبايي يا ليکني (تحريري) سېستم کې د توپير (کنټراسټ) يا نه گډون (عدم التباس) له آر سره سم د يوې ژبې ليکنۍ يا انځوريزه سېمبوليکه بڼه ده. کره ليکدود هله رښتينوالی موندای شي چې په اړونده ابېڅې (الفبا) کې د هر غږ او ويي لپاره ټاکلی سېمبول (توری - حرف) ولري او بيا د هماغې ټاکلې کره ژبې تر وسې وسې څرگندويي وکړای شي . اوسنۍ دوديزه پښتو ابېڅې چې بنسټ يې پر عربي هغې ايښوول شوی، زياتره د (۲۹) گونو بېواکو (کنسوننټو - صامتو) او نيمواکو(w,y) غږونو يا اوازونو لپاره توري (حروف) لري او د اووگونو خپلواکو (واولو - صايتو) اوازونو لپاره تش درې توري (ا، و، ی)، خو بيا هم د اوږده او لنډ (و) لپاره هماغه يوه نښه (توری) کاروي، او د زور او زورکي لپاره گردې يا لکۍ ډوله بيا هم گډون رامنځته کوي. همزه (ء) يا چرگۍ (ۀ) هم همداسې دراوخله. گ له کړۍ (گ) سره ليکل هم يو بې سر وبوله کاردی . ځکه دا نښه يوازې د غبرگژبيزو اوازونو (ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره سمه راځي، چې ژبه ورسره راکړۍ کېږي، گ تخنيکي او اقتصادي ستونزه هم رامنځ ته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره لیکنې پښتو ابېڅې (الفباء) په لاندېني لښتیلیك كې وړاندې کېږي:

دودیز	غږیز(فونیمیک)	نوم	بېلگه	غږیزلیک
ا، ه، ـه	a	زور	اره، اړ	ará, aṛ
ه، ـه	ə	زورکی	زړه	zṛə
آ	ā	اوږد (ممدوده) الف	آر، آس، کال	ār, ās, kāl
ب	b	بې	بر	bar
پ	p	پې	پوړ	poṛ
ت	t	تې	تل	tal
ټ	ṭ	ټې	ټل	ṭal
ج	ǰ	جې (جیم)	جل	ǰal
چ	č	چې	چم	čam
ځ	j	ځې	ځل، ورځ	jal, wraj
څ	c	څې	څرخ، خرڅ	carx, xarc
خ	x	خې	خر، خور	xar,xor
د	d	دې (دال)	دادا	dādā
ډ	ḍ	ډې (ډال)	ډول	ḍol
ر	r	رې	رگ، تور	rag, tor
ړ	ṛ	ړې	ړوند	ṛund
ز	z	زې	زر	zar
ژ	ž	ژې	ژر	žar
ږ	ğ, ẓ̌	ږې	ږیره	ğıra || ẓ̌ıra
س	s	سې(سین)	سم	sam
ش	š	شې(شین)	شپه	špa
ښ	x̌ , ṣ̌	ښې	ښار	x̌ār || ṣ̌ār
غ	γ	غې(غېن)	غر	γar
ك	k	كې(كاف)	كر	kar
گ	g	گې (گاف)	گڼ	gaṇ
ل	l	لې(لام)	لر	lar
م	m	مې(میم)	مور	mor

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن	n	نې(نون)	نر	nar
ڼ	ṇ	ڼې	روڼ	ruṇ
و	(o) o	او [اوږد (و)]	کور	kor
و	u	او [لنډ (و)]	زوم	zum
و	w	وې [ښېواك (و)]	ور	war
ه،هـ	h	هې	هم	ham
ې	e	اوږده يې	هېر	her
ي	i	لنډه يې	وير	wɪr
ی	ay	زوروالە يې	وری	wray
ۍ،ئ	əy	زورکي واله يې	ورۍ، خورئ	wrəy, xwrəy

عربي	غرېيز	نوم	ببلگه
ث	Θ	ثې، ثاء	حديث
ح	ḥ	حا	حليم
ذ	Δ	ذال	ذاکر
ص	ṣ	صاد	صابر
ض	Z	ضاد	ضمير
ط	ṯ	طا، طې	طاهر
ظ	ẕ	ظا، ظې	ظاهر
ع	Σ	عين	عالم
ف	F	فاء، فې	فاروق
ق	Q	قاف	قرآن

د رغاونيز يا پښوييز (گرامري) يووالي آرونه (پرنسيپونه)

دا پرنسيپونه د يادشوي پروسيجر په رڼاکې د پورتنيو معياري يا ټوليزو پرنسيپونو د کارونې لپاره پر کار راتلاي شي او د هغو علمي کول کيدوني کولای شي. په بله وينا داسې آرونه (پرنسيپونه) چې د هغو له مخې موږ په راز راز گړدودي گرامري ځېلونو (وارينټونو) کې د غورځونې (اطراد) او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوروني (انتخاب) اجازه ولرلای شو:

۱- دویو نکو ډېروالی، دا په دې مانا چې د یوه ګرامري توك له مخې له څوواریتېونو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې د ویونکو شمیر یې ډېر وي، لکه: (ورځ) د (روځ)، (ځمکه) د (زمکه)، (شته) د (سته) یا (ما نیولی دی) د (ما نیسلی دی) پر وړاندې. په دې لړ کې منځنۍ پښتو د نورو درېواړو ګړدودي ډلو پرخلاف یو نیم تاریخي (لرغونی) آواز خوندي ساتلی، خو د ویونکیو د لږوالي پر بنسټ کره نه شي منل کېدای، لکه س په سګه، دېرس ، مسر، کسر... کې.

۲- توپیر او نه التباس، په دې مانا چې د یوه فونولوجیکي او ګرامري توك له وارینټونو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې له نورو معیاري امرل شوو توکونو سره یې توپیرو شي، په بله وینا ، د التباس او یو له بله د ټکر مخه یې ونیول شي. د ژبنیو توکونو تر منځ توپیر او نه التباس یو ژبنی قانون او ناموس ګڼل کېږي، لکه (شول) د (سول) پر وړاندې چې له (سوځل) سره یې ټکر راځي، همدارنګه سیوری - سوری ، پسور - سور، خپور - خور... دروخله.

۳- د ویوالی (باقاعده ګي)، دا مانا چې له بېلابېلو رغاونیزو (پښوییزو) ځېلونو څخه هماغو ته معیاري ارزښت ورکول کېږي چې بېدوبي یا استثناء یې کمه وي، لکه دا دوی (قاعده) چې - زور(- a) په دودیز او بیا (فونیمیك) لیك کې د ښځینه پایلې په توګه په پام کې ونیول شي او ډېرګړې یې هم - ې (- e) ، نه دا چې د نورو دروګونو ګړدودي ډلو پر وړاندې د کندهاري ګړدود پر بنسټ تر خجن خپلواك (واوېل) وروسته a_ پر ə واړول شي او ə بیا په ډېر ګړي کې پر i_.
همداسې په نرینه نومونو کې درواخله چې کندهاریان یې د نورې ډېرۍ پښتو ay_ پای د ناحجنۍ له کبله پر əy اړوي او بیا یې ډېرګړی هم د Ii_ پرځای پر əy_ پای ته رسوي او داسې نور.

۴- سپما ، دا مانا چې تر وسې وسې او وروستني بریده په لږو ویيو کې ډېره مانا او مطلب وړاندې شي، بې له دې چې ابهام او ګونګوالی پیښ شي، یوه خبره چې په یوه جمله کې راتلای شي، دوو ته باید ونه رسېږي او یوه جمله چې له پنځو توکو څخه جوړېدای شي، په کارنه دي، اتو یا لسو توکو ته ورسي. البته په ادبي او هنري ډګر کې د یوه مطلب څو څو رازه څرګندول له سپما څخه سرغړاوی نه ګڼل کېږي، هغه هم په دې شرط چې نوې نوې مانیزې او بدیعي رنګارنګۍ منځ ته راوړي، د چا خبره تکرار حسن اوسي، نه دا چې تشه لفاظي بڼه ولري. له بده مرغه زموږ ډېر لیکوال د ډېر پخواني ختیز دود تر اغېز لاندې د همانیزو ویيو او جملو بیا بیا کارول د خپل لیکني سبك ستر ټوك ګڼي. سپما په کړاوړون (فعلي ګردان) کې هم ډېره پامورړ بلل کېږي او هغه دا چې له بیلابیلو ګړدودي ځېلونو یې هماغه لنډه دا امرل کېږي: لکه د (یوه شوم) پرځای (ویوهیدم) یا د (ډوډۍ وخوړلې شوه) پرځای (ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړل شوه) . په ويي غونډونو ، لکه: کابل پوهنتون، د (د کابل پوهنتون)، (کابل ښار) د (د کابل ښار) ... پر وړاندې . په نوېژونو کې، لکه: (رسنۍ) د (خبري يا خپرندويه رسنۍ) پر وړاندې.

۵ - اساني او رواني، په دې جاج (مفهوم) چې د يوه ژبني توك د تلفظ (وينګ) او له دې سره بيا د ليك او چاپ ... له مخې پښتنو او نا پښتنو ټولو لپاره اساني او رواني ولري . دا آر په پښتو زده کړه او ښوونه کې بيا په ځانګړي ډول د زيات ارزښت وړ دی، لکه (راوړ شو)او راکړ شو، د (راوړل شو) او (راکړل شو) يا پېړ د پرېړ، درون - درانه د دروند - درانده پر وړاندې .

۶ - خوږ غږي او بلاغت، چې يو ژبنی توك په ټولنه کې (دا کثريت له نظره) رکاکت او کراهيت ونه لري. د ساري په توګه له فونولوجيکي او ګرامري او ان لغوي او محاوروي وارينټو د يوه ګرانښت او خوږوالی زيات وي، لکه: (هيلۍ ته لامبو ښوول) د (کونډې ته غوول ښوول) پر وړاندې يا (نتل) د (رټل)، (وختېری) د (وخت ګوډی) پر وړاندې ... .

۷ - لرغونوالی، په دې جاج چې د وييزو او ګرامري وارينټونو په ډله کې هماغو ته معياري ارزښت ورکول کېږي چې يې تر نورو تاريخي او اېتمولوجيکي لرغونوالی ډېر وي، لکه: (ځمکه) د (مزکه)، (ولاړم) د (لاړم) پر وړاندې. دا چې له نجل - نجن، نجلۍ - نجنۍ، زما - دما ، زموږ - دموږ، ستا – د تا او ستاسې – د تاسې، ژغ - جغ، جندره - ژندره، ژرنده - جرنده، نږور - نګور... څخه وروستي ځېلونه لرغوني دي، خو د ويونکيو زياتوالی او له دې سره کره والی د مخنيو پر خوا دی .

يادونه:

په دی ياد شوو پر نسيپونو کې کېدای شي، يو له بله ټکر راشي. په دې مانا چې که يو توك د يوه پرنسيپ (لکه لرغونوالي) له مخې معياري ارزښت ولري، مګر د يوه بل پرنسيپ (لکه د ويونکو ډېروالي) له پلوه يې دغه ارزښت سلب شي، په دې توګه په کار ده چې لومړی د ژبپوهنې يا عملي او تطبيقي چانس او ارزښت د ډيروالي او لږوالي له مخې هر پرنسيپ ته لوړې يا ټيټې شمېرې ورکړ شي او کله چې يو ژبنی توك د ټولو پرنسيپونو له ټوليزو شمېرو څخه تر نيمايي زياتې يوسي، معياري ارزښت به ورکول کېږي. د ساري په توګه د ننني ژبپوهنې له مخې د يوه ژبني توك ډېر کاربدنګ، په بله وينا ، د هغه د ويونکو ډيروالی تر تاريخي لر غونوالي او دودوالي څخه زيات ارزښت لري او په کار ده،که لرغونوالي او دودوالي يا نورو آرونو ته په سل کې پنځه پنځه شمېرې ورکول کېږي، نو د ننني دود او کاريدنګ او ويونکو ډيروالي ته به په سل کې شل شمېرې ورکړشي. بياهم که د دې کار لپاره کومه بله جوړه شوې واکمنه غونډه له لا کره پروسېجر سره ټولو آرونو ته يو يو راز شمېرې ورکول غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګڼي، په بله وینا ، هیڅ شمېرې ورنه کړي او د یوه ژبني توك په معیاري ټاکلو او امر لوکې د یاد شوو آرونو ډیروالی په پام کې ونیسي، نو بیا هم له علمي بنسټونو څخه دومره سرغړاوی نه ګڼل کېږي. ځکه د ژبې غوندې یوې ټولنیزې پدیدې، هغه یې هم په لیکنۍ برخه کې قرار دادي او تړوني لاسوهنې او ریفورمونه تل منلي او منلای شي.

د دې لپاره چې دغه لاربنود مو له تولیزوالي څخه را ځانګړی کړی او بیلابیلو ژبني توکونه او ټوکونه (اجزا) مو په کې رانغښتي اوسي، لومړی یې له غونډله پوهیزو (نحوي) یونونو (واحدونو) څخخه را پیلوو، بیا ګړپوهیز (صرفي)، وروسته غږپوهیز (فونولوجیکي) هغه تر کروني لاندې نیسو او تر ټولو وروسته بیا د دغو ټولو رغاونیزو او پښوییزو (ګرامري) یونونو یا توکونو د کروني په رڼا کې لیکدودي (املایي یا ارتوګرافیکي) هغه .

لومړی - په غونډله پوهیزه (نحوي) برخه کې:

۱- لکه څنګه یې چې له نوي نومونې څخه څرګندېږي، په غونډله پوهه کې غونډلې (جملې)، غونډونه (فقرې)، او ګړنې (محاورې)، په بله وینا ، څرګندنې (اکسپرېشنونه) تر ویېنې (بحث) لاندې نیول کېږي او په دې توګه د یوې ژبې لوېترین توکونه یا یوونونه (واحدونه) را اخلي چې د دود له مخې د ګړپوهې (صرف) تر څنګه د پښویې (ګرامر) دویمه څانګه بلل کېږي. په دې لړ کې غونډله بیا له اړوندو رغندو توکونو (نومونو، کړونو، کړولونو یا قیدونو او ویېکو یا اداتو) سره په وروسته ډول تر کاروني لاندې نیسو .

۲- پښتو غونډله ړومبی پر دوو برخو یا غونډونو (فقرو) وېشل کېږي چې لومړی هغه ته نومول غونډ وایي او دویم ته کړوال، خو د دندې له مخې لومړی هغه ایښی (مسند الیه یا مبتدا) بلل کېږي او دویم دا ایښونی (مسند یا خبر). په ایښي کې کړند (فاعل یا نائب فاعل) له اړوندو ستاینومونو او نورو ټاکندو توکو سره راځي چې لومړی پېژند (حرف تعریف)، بیا شمېرنوم ، ورپسې ستاینوم او وروسته پخپله کړند اوډون مومي. د غونډلې په دویمه برخه «ایښونې» کې کړی (مفعول) او کړ او کړول یا کړولونه او پخپله د کړي اړوندان راځي، په دې اوډون: ړومبی د کړي پېژند یا شمېرنوم، ستاینوم او بیا په خپله کړی، ورپسې کړول یا کړولونه او په پای کې کړ او مرستیال کړ یا کړونه راځي. ځینې کړولونه د نومول ونډ په سر کې هم راځي، لکه: نن په کابل کې واووره ووري، په لندن کې ډېر مهال افغان سفارت نه وو .... .

لکه : ببرك _ سنك په څپېړه وواهه (یا وهلی دی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- که په دغه اوډ کې یو توکی له بل توکي سره ځای بدل کړي، غونډله خپل کره والی (معیار) له لاسه ورکوي، لکه چې په ګړنۍ پښتو کې ویل کېږي: یو سنك ببرك په ځپېړه وواهه. یا د شمېرنوم له ځای بدلون سره: په ښاري دویمه مینه کې ... د «په دویمه ښاري مینه کې...» پر ځای، هر ګوره په زماني کړولي غونډونو کې ستاینوم له شمېرنوم سره ځای بدلولای شي، لکه: په دوو تېرو کلونو کې یا په تېرو دوو کلونو کې، خو که خبره ګړیو او شېبو ته ورسي، ستاینوم هرومرو تر شمېرنوم له مخه کره برېښي، لکه: په تېرو ځلیرویشتو ګړیو کې، په تېره یوه شېبه کې ... .

دغه راز کله ناکله د سبکي رنګارنګۍ لپاره په منفي غونډله کې آر کړ (اصلي فعل) تر مرستیالکړ (معاون فعل) وروسته کېدل لړ و ډېر دود لري، لکه: زمری نه دی راغلی = زمری راغلی نه دی.

د غونډلې بېلابېل کوشني کوشني توکونه او په دې لړ کې سربلونه، وستربلونه او نور وییکي (ادات) په وروسته ډول تر کاروني لاندې راځي.

۴- هر ګوره، که په غونډله کې د غښتلیو نومځرو (زه ـ ما ـ موږ، ته ـ تاسې، دی ـ ده، دا ـ دې ـ دوی یا زما ـ زموږ ، ستا ـ ستاسې، د ده ـ د دوی...) پر ځای کمزوري هغه (مې ـ مو ـ دې ـ مو ـ یې...) وکارول شي، نه یوازې ترې تولنومونه (مضافات)، ستاینومونه (صفات) او شمېر نومونه (اعداد) ړومبی راځي، بلکې کړی (مفعول) هم ترې مخکې کېږي، لکه:

یوه پېړه ډوډۍ (مې، دې، مو، یې) وخوړه... .

۵- که یو نوم تر یوه زیات ستاینومونه ولري، د ارزښت له مخې پرله پسې اوډون مومي او شمېرنومونه تر ستاینومو له مخه راځي :

کره	ناکره
یو ډېر ښه سړی راغی	ډېر یو ښه سړی راغی .
دویمه ښاري ځانګه	ښاري دویمه ځانګه
یوه پېړه توره ډوډۍ مې وخوړه	یوه توره پېړه ډوډۍ مې وخوړه (توره ډوډۍ د سپینې پر وړاندې یوه دوده نومونه ده)

مګر «بېړنۍ لومړنۍ مرستې»، نه «لومړنۍ بېړنۍ مرستې»، ځکه «لومړنۍ مرستې» یو نړیوال منلی ترړنګ او جاج دی.

د اېښي او اېښوني (مبتدا او خبر) تر منځ بشپړ ګرامري سمون اړین دی :

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	ناکره
پلوشه راغله .	پلوشه راغلل . (کندهارۍ پښتو)
ما ډوډۍ وخوړه .	ما ډوډۍ وخوړل. //
پلوشه زما خور ده .	پلوشه زما خور دي. //
// //	پلوشه زما خور دی. (ځائې پښتو)
زلمی- زما ورور دی .	زلمی دما ورور ده. (منځنۍ پښتو)
زه او ته - ښار ته ځو.	ما او تا ښار ته ځو. (ننگرهارۍ پښتو)
هلکان راغلل.	هلکان راغلو. (د غزني، پکتیکا ، کوټې، کوهاټ... خوا ته)
زلمی، زرڅانگه، زرمینه او زرینه راغلل	- راغلې.
ما - په لندن کې یو کال او درې اوونۍ تېر کړل.	- تېرې کړې.
نولسمه او شلمه پېړۍ تېره شوه.	- تېرې شوې.
اوړم کال او پروسږکال- ښه تېر شو.	- ښه تیر شول.

[زیار، پښتو لیکلار ۱۲۹-۱۲ مخ].

«چې» د غونډلې د ناازادو یا مرستیالو رغندو ټوکونو په لړکې یو ډېر کاری او ډېر پېښنی اړیکوییکی (ارتباطی ادات) دی:

کره	ناکره
زه راغلم چې تاووینم.	زه راغلم (تر څو) تا ووینم. (کابلۍ پښتو)
د بي بي سي والایې "تر هغې"هم پرځای کاروي:	//
هېواد ته خدمت وکړئ چې اباد شي.	هیواد ته خدمت وکړئ (تر څو) اباد شي.
بلېر امریکا ته ولاړ چې له کلېنټن سره وگوري.	- (چېرته) چې له کلنټن سره گوري. (پېښوری پښتو)
زه یو کتاب اخلم چې ویې لولم.	ـ (کوم) چې لولم یې (- هغه چې -). //
واجپایي اسلام اباد ته ولاړ.	- (څوك) چې له پاکستان سره. //
چې له پاکستان سره خپل اړیکي ښه کړي.	تعلقات ښه کول غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا د اجمل په شعر کې:

ځئ هغو خوارو له جنت وګټو (ځوك) چې له ځایه دوزخیان پیدا دي.

د «چې» په ملګرتیا یو لړ ترښتي (ترکیبي) اړیکوییکي، لکه دا وروسته کره بېلګې یې:

څومره چې غوربږي- هومره نه وربږي.

څنګه چې ناروغ وم ، نو روغتون ته ولاړم.

کله چې ته راغلې، بیا به زه ولاړ شم.

ناکره بېلګه یې لکه:

ځکه چې ناروغ وم- نوو روغتون ته ولاړم. (کندهاري پښتو)

د همدې غونډلې کره بڼې:

څنګه چې ناروغ وم- نو روغتون ته ولاړم.

یا:

(څنګه) چې هوا ښه شوه ـ (نو) له کوره ووتم (څنګه او نو غورځېدای شي)

«لکه څنګه چې» د ترښتي اړیکوییکي (ترکیبي ارتباطي ادات) په توګه:

لکه څنګه چې تاریخ زیاده کړې ده- پښتانه له آره ساك دي.

«څو»، «څو چې» یا «تر څو چې» یوازې د زماني کړول (قید) په توګه، هغه هم د لومړۍ راوړل شوې څېرمه (فرعي) غونډلې په سر کې راځي او یوازې په همدې کارونګ د پارسي «تا» انډول کېدای شي،

لکه:

تر څو چې کوشنی ونه ژاړي - مورتی نه ورکوي.

څو چې بنسټپال پر هېواد واکمن وي، د سولې او سوکالۍ هیله نشته.

[دلته یوازې «ترڅو» او « څو» هم ناکره نه برېښي]

همداسې له «چېرې» او « کله» سره، لکه:

چېرې چې اوسې، په خوی به د هغو سې.

کله چې ته راغلې، هله به زه ولاړ شم.

څوك چې خوب کوي، نر کټې به یې زېږي.

ځینې ناکره لیکوال یې له تکراره ځان ژغوري اوهغه دا چې که یوځل یې بیانیه وکاروي، بل ځل یې د پارسي « تای علتیه» تر اغیز لاندې پر (څو) یا (ترڅو) اړوي:

نازوله ښوونځي ژر راغله چې له مور سره بازار ته ولاړه شي، « تر څو» ځانته ګوټونه واخلي [دلته تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو پر «او» یا «او په دې توګه» بدلول په کار دي].

[د لازیاتې خبرتیا لپاره: پښتو لیکلار ۶۴-۵۶۱ مخ، پښتو پښتو یه دریم چاپ، اړونده سکالو، پښتو ویې پوهنه ۴۴ مخ، د انګریزي-پښتو دسربلونو سیندګي سریزه].

سربلونه او وستربلونه:

۶- سربلونه د غونډلې (جملې) د مرستیالو رغندو ټوکونو په توګه له ازادو یا آرو ټوکونو (نومونو) سره کړولونه (قیدونه) جوړوي. داسې چې سربل تر نوم له مخه او وستر بل ترې وروسته راځي، لکه په کور کې «په» سر بل او «کې» وستر بل دی. د پښتو د دغو غبرګو وییکو یا «غبرګبلونو» په وړاندې زیاترې خپلوانې ژبې یووستوي سربلونه کاروي، لکه پارسي «در» او انګریزي. «in» د کره لیکنې پښتو سربلونه او وستربلونه په لاندې ډول ښوول کېږي:

۷- «له» له هغو ډېر پېښنو سربلو څخه دی چې د څو بېلابېلو وستربلونو په ملګرتیا له منځ کې راښکېل نوم سره بېلابېل کړولونه (قیدونه) جوړوي او له یو لړ منځنیو ګړدودو پرته له یوه بل ډېر پېښنې سربل «د» سره ګډ شوی او په دې توګه یو ژبنی آر (توپیر یا نه التباس) تر پښنو لاندیې کوي.

لکه:

کره	ناکره
تل به دې ساتم له پردو وطنه...	تل به دې ساتم د پردو وطنه...
ته خو به له زلفو کوځې جوړې کړې...	ته خو به د زلفو کوځې جوړې کړې...

او داسې نورې پېښلې او ناپېښلې بېلګې یې. کره جوړې یې دا دي:

غرګبلونه یا د سربلونو او وستربلونو جوړې په لاندې ډول بېلابېلې تر سپړنې لاندې نیول کېږي:

له - سره: زه له زلمي سره له کندهاره (څخه)، راغلم (څخه، په دې توګه غورځېدای شي)

له- څخه: د " څخه " ناکره ګړدودي ځېلونه (څه، نه، ځنې) هم په پېېلو ویناوو کې راتلای شي.

له - سره سره: زه له ناروغۍ سره سره (بیا هم)، کار ته ولاړم . یو وستوی «سره» په همدغه (باوجود) جاج هله بسیا کېدای شي چې تر «له» له مخه راشي، لکه: سره له ناروغی کارته ولاړم. «بې» (ل) هم همداسې په سرکې راځي.

له - پرته: له رابللیو پرته، نا بللي هم راغلي ول (- څخه پرته - په یو ځایي ډول کره نه راځي).

له - وروسته: له غرمې وروسته لمبا ته ځم (دلته تر «له» "تر" زیات کره برېښي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له - راهیسي: له دوولسیزو راهیسې افغان ولس د مرگ و ژوند پر پوله ولاړ دی (د راپه دې خوا، د-راسې، د- را په هیسته ... یې ناکره انډولونه دی.
په هغو کړولي تړنگو (قیدي ترکیبو) کې چې «څخه» ترې غورځېدلی گڼل کېږي:
د قانون له مخې (څخه) چې «تر مخه» یې ناکره انډول دی، د ځان له خوا، له ډېرې تودوخې، له غرمې (-تر ماښامه)....
په «لپاره» کې د لیکدودي آر له مخې «له» رانغښتل شوی دی. کله کله د " راهیسي" پر ځای تش "څخه" او یا هم د لاسپما لپاره یوازې پر "له" بسنه کېږي. لکه له کلو څخه، له پخوا... د محمد هوتك په لیکلار کې هم زیاتره "څخه" غورځېدلی دی. له آره، له لاسه، سم له لاسه، وار له مخه، سم له سمونې هم هداسې دروا خله.
له ساده (یووستوو) کړولو څخه ښېلښتي کړولونه رغوي. لکه : له پاسه، له لاندې، له دننه ... کښل پکار دي.

۸- «تر» چې له "وروسته" یا "مخکي، له مخه "،" څخه " "پرته"... او ستربلو سره هماغه کړولونه یا تړنگونه منځته راوړي چې "له" یې هم راوړي، خو بیا هم لکه چې وویل شول، دلته له "له" څخه "تر" ډېر کره راځي، په تېره د وینگ د اسانتیا له پلوه. د "تر" نور او ستربلونه، لکه:
تر- لاندې: تر ډېوې لاندې تیاره ده (ناکره: د ډیوې [د سیوري] لاندې تیاره ده.
چې اوبو ته وایي پاڼي - سر یې لاندې کړه تر کاڼي.
لاس تر زنې لاندې مه ږده - ستا به عادت وي ما به ورك له ملکه کېنه!
تر- پورې: تر مرگ پورې به له خپلی پښتو وانه وړم (که "پورې" غورځول کېږي، نو "تر مرگه " غوره راځي).
تر- څخه: تر سرو وریجو (څخه) خوب ښه دی ("تر - څخه " دلته پرتلیز کړول جوړوې او له منشایي "له - څخه" توپیر مومي).
تر- دننه: تر کور دننه یې ژوند خوار دی.
تر - د باندې (بهر): تر ښار د باندې ځوك وتای نه شي.
۹- «په»: له خپلو څلور گونو او ستربلونو سره څلور ډوله کړولونه (قیدونه) رامنځته کوي، لکه :
په - کې: په کوټه کې تیاره ده.
په - سره: په کیلي (سره) کولپ پرانېستل کېږي (سره غورځېدای شي او اړوند زور پای یا زورکی پای ښځینه نوم نه اغېزمنوي، لکه: په خوله مې ورته وویل، په مېړانه وجنگید)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په- پورې: په چا پورې مه خانده (پورې هله غورځېدای شي چې "په" پر "پر" واړول شي).
ستا په خبرې پورې مې وویل (ستا د خبرې په اړه مې وویل).
په - پسې: زه په هر چا پسې نه ځم.
(په یو لړ ختیزو ګړدودو کې "په" زیاتره غورځول کېږي او له (په - کې) پرته لکه "له" زیاتره پر "د" بدلېږي. اردو- انګریزي پېښې، لکه: زه (په) پښتو کې لیکل - خبرې یا ژباړه کوم د چا په مشرۍ کې، په ډېر شمېر کې (ګڼ)، یا ډېر شمېر... ناکره دي.

۱۰- پر- (باندې): دا سربل له لویدیزو ګړدودو پرته نور زیاتره پر "په" اړول کېږي او ژبنی توپیر (contrast) له منځه وړي او ګډون (التباس) رامنځته کوي د ("باندې" یو لیکدودي ځېل "نې" دی):
زرينې زرمينه پر مېز ځملوله او په لرګې يې ووهله.
یا: زرينې زرمينه پر تخته ځملوله او په ځوباړي يې ووهله.
زرينې زرمينه پر تخته (باندې) ووهله (مانا دا چې لومړۍ يې پر تخته ځملوله او بيا يې په سوك څپيړه يا لښتې لرګي ووهله، نوكه وليكو چې: (زرينې زرمينه په تخته ووهله) مانا دا چې د تختې په وسيله يې هغه ووهله. همدا راز (پر مېز) او (په ميز)، (پر ځوکۍ) او (په ځوکۍ)... ورته مانا ګډون رامنځته كوي. د همدغه آرو معيار له مخې بايد: په پښتو ليکل "او" "پر پښتو ليکل " سره په دوو بېلابېلو ماناوو وکاروو.

د ګران معصوم هوتك (دعوت ۱۱۳ او ۱۱۴ ګڼه ۹ مخ) په " واښه پر خوله، رسۍ پر غاړه" کې لومړۍ "پر" پر "په" كره ګڼې او هغه هم په دې چې واښه په خوله کې دننه نيول كيږي، نه پر خوله باندې، خو زه يې ورسره په دې منلاى نه شم چې يو خو په ظرفي مانا او جاج "په" ما هيڅکله، په هيڅ ګړدود او متن کې بې "-كې" سر بله نه دى موندلى او بله دا چې دلته اړينه نه ده چې واښه دې كورټ او سكوټ دننه په خوله کې ونيول شي، بلكې كېږي د چا خبره هسې يې اكټ وشي، "روژه پر خوله" هم همداسې درواخله. دلته "پر" سرسري او بابز جاج اخلي، کوچيان وايي: "موږ اوړى پر كابل او ژمى پر پېښور تېروو".
ځکه دوى تر ښارو او كليو بهر په كېږديو كې اوسي، نه دننه په ښارونو او مېشتو سيمو كې.
كه چېرې "پر" دلته پر "په" واړوي، هرومرو به ورسره "كې" ملګرې كوي او د اړوندو ښارونو يا سيمو "دننه" مانا به ترې اخلي، يا په ملايي ژبه د استعلايي مانا پرځاى ظرفي هغه. دا هم څرګنده ده چې ډېروكوچيانو هم "پر" هر چېرې پر "په" اړولى، په بله وينا ، را لنډ كړى دى، خو د ياد شوي آر له مخې دا دواړه سربلونه سره توپيرول په كار دي، كه څه هم ډېرى يې يوازې "په" په دواړو جاجو يو شان كاروي، د "پر" نور كره كارونځايونه:
يو څه پر بل څه اړول يا بدلول، ژباړل او داسې نور، پر مخه دې ښه، (مخ) پر وړاندې، پر كال، پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشت، پر ورځ، پر شپه، پر_بجو...

۱۱- بې- لکه جرمني ohne یا انګرېزي without له آره ځانته کارول کېدای شي، لکه:
بې زده کړې ژوند ګران دی، بې علمه ژوندون ګران دی...
ورسره "له" ملګری کول او بیا ورسره "څخه (ځنې،) " اوستربل غاړې کول، د سپما، اسانۍ اوروانۍ آرونه زیانمنوي او زیاتره په پېیلي (منظومه) وینا کې ورته د تول برابرۍ لپاره اړتیا پیدا کېږي.
که اړوند توکي چې باید نفې یې کړي، زیات شي، بیا یې پرځای "له - پرته" کارول په کار دي: د هېواد " له" ارامۍ او پرمختګ " پرته " بله هیله نه لرم. " له " زده کړې او کارو زیار " پرته " ژوند کېدون نه لري.
همدارنګه په سرچپه ډول د یوه یووستوي یا ترښتي توك یا غونډ (فقرې) لپاره " له - پرته " کارول هم کره نه برېښي، لکه: له پیسو پرته هم ژوند کېدای شي چې کره او لنډ اسانه بڼه یې "بې پیسو هم ژوند کېدای شي". "بې" لړو ډېر د «- له» په ملتیا تل د نومونو او غونډونو په سر کې راځي او د " له - پرته " ځای نیسي، لکه:
زه بې له هغې هم درتلونکی وم، بې ستا له وینا ما خپل کار ترسره کړ. کټ مټ لکه "سره" چې د "باوجود" په مانا منځنۍ دریځ لري. نور نا کره انډولونه، لکه: د زمري نه په غیر، د ستا نه په غیر.

۱۲- (و) - ته: "و" یو زوړ سر بل دی او یوازې یې له تاریخي پلوه د کره والي یو آر په برخه دی چې د ویونکو د ډېرې، لیکني او خپرني دود، لنډون او اسانتیا د پنځګونو آرونو په وړاندې په هیستوریزمونو کې راځي او یوازې اړوند او ستربل "ته" یې کره ګڼل کېږي. ان په لویدیزه (کندهارۍ) پښتو کې چې دغه پخوانی سربل چې لا ژوندی ساتلی، هم د یوه لړ لیکوالو او په تېره شاعرانو له خوا یو مخیز نه کارول کېږي چې محمد هوتك (پټه خزانه) یې غوره بېلګه ګڼل کیږي.
په لرغوني او منځني شعر کې د - ته تر څنګه و - وته، و- لړو ډیر لېدل کېږي، لکه:
... هر پلوته ټپې زړونه په ځار ځار
... چې غزنه ته مې باتلی په تلوار
... سه یې والوتله هسك ته پردې لار
... نه را دورمي غور ته بیا جوپې د ښار (اسعد سوری).
همداسې ښکارندوی، شیخ بوستان، اسماعیل، متي، خوشال، رحمان... (- ته) ډېر کارولی، که څه هم کېدای شي، لاسوند یې وزني اړتیا وي.
د (و- ته) بېلګې، لکه: ځمه ځمه چې اوربړد یون مې دی ومخ ته - د یا نه څوری به اچوم و ترخ ته (خرښبون).
د (و-وته) بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای وما وته ښکاره کړ هغه لمر بیا (رحمان بابا)
د (و-) بېلګې:
سوز ګداز د محبت هسې و ما را (پیر محمد کاکړ)
چې مې خوږ کا کام، ترخه وما ناکام را (محمد هوتك)

۱۳- د «ته» او ستربل شعري انډول "لره" هم دود لري او همدا راز یې "له" هم درواخله چې د غږونج پایله ده او د کوزنیو لیکوالو په پېښو یې په نثر کې کارونه کره نه ګڼل کېږي.

۱۴- «د-...» یو داسې ډېر کاری او ډېر پېښېی سربل دی چې له «کره» پرته د یووستوو نومونو او یا هم د غونډونو په ملتیا د (اضافت، چار پرځای کوي، لکه: د زمري ورور، د اسمان ستوري، د ژوند سرې تودې، د رمو او ګلو خاوند، د پت څښتن... "- کره" چې له آره د "کور " اوښتې بڼه بریښې، د (د-) یوازینی ساده او یووستوی اضافي اوستربل دی. تشبیهي یا ورتني وستربلونه - یې له "غوندې" پرته نور زیاتره غونډیز (فقره یي) بڼې لري او نارښتیني "کاذب" بلل کیږي، لکه: د مزدور غوندې یې وګټه - د بادار غوندې یې وخوره، د بېوزلو په ګټه، د پېرېو په پوړیو کې، د هېواد اوسنی اکر په پام کې نیول، د ... دفاع، کتنه، درناوی، ساتنه، ننګه ... مخنیوی، لیدنه ، هرکلی... چې بې له "څخه" سم او کره ګڼل کېږي.
د " - غوندې" پرځای دا غونډونه د تشبیهي وستربلونو ښکارندویي کوي: د- په څېر، د- په رنګ، د- په ډول، د- په دود ، د-په شان (یا شانې، په شانته، په شانتې)، د- په توګه، د- په راز، د- په بڼه ....
-"لپاره" یو داسې بېلښتي (اشتقاقی) اوستربل دی چې تر هرڅه له مخه " د اړوندی او ځانګړونې " او لږ و ډېر د "ته" غوندې لرکړی پېر (د اتیف یا مفعول له حالت) رامنځته کوي، لکه :
دا کتاب "د لوستو لپاره" دی، اوبه " د څښاك لپاره " دي. دا ډالۍ "د زمري لپاره" ساتم. "د-" د مهالوییو په ملتیا مهالي کړولونه جوړوي، لکه د کال په اوږدو کې، د ورځې، د شپې، د سهار، د غرمې....
زما کره، ستاکره، زما غوندې، ستا غوندې، زما لپاره، ستا لپاره، ستا په څېر....
دا چې (زما) او ستا له آره (دما) او (دتا) دي، یا په بله وینا ، د اسانتیا لپاره (د) پر (ز) او (س) اوښتی، نو زما کره، زما غوندې، ستا غوندې، زما لپاره، ستا لپاره... بل (د) ته اړتیا نه لري او له دې کبله د ستا... د زما... ناکره ګڼل کېږي.
له "د" سره (سره، څخه، پورې، پسې، لاندې، وروسته، پرته، راهیسې، دننه، د باندې...) اوستربل کول ناکره دي چې په زیاترو ختیزو ګړدودو کې دود لري . همدا راز، لکه پاس چې نغوته وشوه، د پارسي ځېلې کابلۍ پښتو تر اغیز لاندې (د- څخه ملاتړ، مرسته، ننګه، استازي، دفاع، مخنیوی، هرکلې، یادونه، ستاینه، ساتنه، څارنه، درناوی، کتنه...) ناکره بلل کېږي، په کار ده " څخه " ترې وغورځول

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.

له مهالي او توني کړولونو (مکاني قيدونه) سره خپله تولواله (اضافي) دنده داسې پرځای کوي: دغره له پاسه، د کور له دننه، د غره له لاندې، د- له کښته، د- له پورته، د- له سره، د- له مخه، د- له څنګه... په دغه راز بېلګو کې د پای او ستربل "څخه" تل غورځي.

له څرګنيز او توسني (علتيه)، کړولو سره داسې سربل کېدای شي: د- له مخې، د- له کبله، د- له لامله، د- له توسنه، د- له لاسه، د- له ټسه، د- له درده....

په دې ډول د "له" پرځای "د" کارول ناکره دي، لکه: د- دپاسه، د- دمخه، د- دلاندې، د- دلاسه، د- د کبله... يا سم دلاسه، سم د سمونې... لکه څنګه چې د "له" سربل په برخه کې وويل شول.

۱۵- څرګندنې او ګړنې يا اصطلاحات او محاورې چې د نه شنل کيدونکو غونډونو په توګه کارول کېږي، بايد پردۍ بڼه ونه لري، په بله وينا، د پارسي يا بلې ژبې ګړنې ټکي پر ټکي په پښتو جملو کې ونه ژباړل شي او په دې توګه ژبنۍ رغاونه زيانمنه نه شي، لکه: اقدام په عمل راوړل، په وجود راتلل، صورت نيول، پرکرسۍ کښينول، په عمل کې پلې کول... په دې باب دې نورې اړوندې ليکنې له مخه ولوستل شي.

- دلته د پارسي ځېلې او اردو ځېلې پښتو د ناکره غونډلو (جملو) پر وړاندې د يوې - کره پښتو هغو يو لړ بېلګې د درنو مينه والو مخې ته ږدو.

کره	ناکره (پارسي ځېلې پښتو)
د سولې لپاره لارې چارې غوره کول.	د سولې د پاره تدابير اتخاذ کول.
په امنيتي لارو چارو لاس پورې کول.	امنيتی تدابير په لاره اچول.
دولك کسيز ايراني ځواکونه پر افغاني پوله ځای پرځای شول.	د ايران دوه سوه زره قواوې د افغانستان په سرحد کې متمرکزې شوې.
تر پنځوسو زيات بنديان خوشې شول .	زياتره پنځوس بنديان خوشې کړی شول.
اوس پوره خبرونه وړاندې کېږي.	اوس زياتره خبرونه وړاندې کېږي، اوس هم د خبرونو پوره سپړاو وړاندې کېږي. اوس هم د خبرونو زياتره تفصيل وړاندې کېدلی شي.
په کابل کې خپل ژوند تېروي.	په کابل کې خپل ژوند په سروړي.
افغانان له چکالۍ څخه ځورېږي.	افغانان د وچکالۍ د ناحيې څخه

	ځورېږي.
زه د کابل په شېرشاه مېنه کې اوسېږم.	زه د کابل په کارتۀ چار کې کښېنم.
ته چېرې اوسې؟	ته چرته پاتې کېږې؟
ما په کورکې همسايه اچولی دی.	ما په کور کې همسايه کښېنولی دی.
ما دکور ور جوړ کړ.	ما د کور دروازه کښېنوله.
ما نيالګي کېښوول.	ما نيالګي کښېنول.
د ملی ايرونو (عايداتو) پاموړ زياتېدنې.	په ملی عايداتو کې د ملاحظې يا توجه وړ اقلام زياتېدل.
تر کېدونه دورځنيو لګښتونو کمول.	تر ممکن حده د ورځنيو مصارفو اندازه کمول.
دغه وړهڅې (پرخپل وار) ګټورې زبادېدای شي.	دا اقدامات په خپل ذات کې مفيد ثابتېدای شي.
د سولې هره هڅه ګټوره پر بو تای شي.	د سولې هر اقدام مفيد تمامېدای شي.
د کور ډوډۍ تر بازاره ارزانه پرېوځي.	د کور ډوډۍ نسبت بازار ته ارزانه تمامېږي.
له کرنيزو سرچينو څخه په زړه پورې ګټه لاسته راتلای شي.	د زراعتی منابعونه مطلوبه ګټه ميسرېدلی شي.
پروژه ترکار لاندې ونيول شوه.	پروژه د اجرا لاندې قرار وموند.
له تخنيك څخه په ګټه اخېستنه يا ګټنه.	د تخنيك نه په استفادې سره.
ما خپل کتابونه تر لاسه کړل يا راورسېدل.	زه خپل کتابونه تسليم شوم (کابلۍ پښتو).
ما يې خبرې ته غاړه کېښووه.	ما د هغه خبره تسليم يا تسليمه کړه (پېښوری پښتو).
زه پر ځان پام کوم يا ساتم.	زه ځانته متوجه يم - توجه لرم يا توجه ورکوم.
زه خپلې تېروتنې ته ځير شوم.	زه خپلې سهوې ته متوجه شوم.
ما د هغه پام را واړوه يا راوګکاوه.	ما د هغه توجه جلبه کړه.
ما د ده مرسته راوګکوله.	ما دده مرسته را جذبه کړه.
ما خپلې مرستې ته دهغه پام راوګکاوه.	ما د خپلې مرستې لپاره د هغه توجه را جذبه کړه.
زه له خطر سره مخ يا مخامخ شوم.	زه له خطر سره مواجه شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په خطر کې یم.	زه د خطر په معرض کې واقع یم.
هغوی ځانونه وسپارل.	هغې ځانونه تسلیم کړل.
لاری چارې - هڅې - هاندوهڅی... پیلول.	تدابیر - اقدامات - مساعی... پر لاره اچول.
افغانستان د تاریخ په خورا بداکرکې ټیکاو لري.	افغانستان د تاریخ په زیاته بده وضع کې قرار لري.
زه تر اوړي ژمی غوره گڼم.	زه نسبت یا نظر اوړي ته ژمي ته ترجیح ورکوم.
په ځینو برخو کې اندېښنه رامنځته کولای شي.	په یو سلسله مواردو کې د نگرانۍ باعث گرځېدی شي.
تاوتریخوالی ډېر شوی دی.	شر شدت سوا شوی دی.
ځارندویانو پر توند لارو گولۍ وورولې.	پولیسوالو په شدت (تشدد) پسندو د ټوپک گولۍ وورولې.
جنگ سخت شوی دی.	جنگ شدت موندلی دی.
نن درې نومولي زرک، زمرک او اتل، خلکو ته وینا وې کوي.	نن دری نامزدان هر یو زرک، زمرک او اتل خلکو ته بیا نیې (بیانونه) ورکوي.
د هغووېناوې په ورځپاڼو کې خپرېږي.	د هغووینا گانې (بیانونه) په اخبارو کې نشرېدلی شي.
هغوی خپل استازي ونومول.	هغوی خپل نماینده گان کاندید (نامزد) کړل.
نومولي دادي:...	کاندیدان (نامزدان)عبارت دي د...
په یو لړ ځانگړو برخو کې.	په یوه سلسله حادومواردوکې.
ډېر وگړي ورسره لېوالتیا لري.	اکثریت خلک ورسره دلچسپي لري.
دغه کتاب مې دومره نه خوښېږي.	دغه کتاب ماته چنداني دلچسپ نه دی.
دغه کارېې نه خوښېږي.	داکارېې ددلچسپۍ موردنه واقع کېږي.
د کورنیو چارو وزیر په ناسوبتیا کې.	د داخله چارو د وزیر په غیاب (غیابت) کې.
تر کېدونه یې مخنیوی په کار دی.	ترممکن حده پورې یې مخنیوی ضروري دی.
د امریکا کېدوني بریدونه.	د امریکا ممکنه بریدونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد د بشپړې نېستۍ تر بريده ورسېد.	هېواد د نېستۍ تر (سر–) حده ورسېدلو.
پرګڼ مېشتي ښار توغندي وورول شول.	د نفوسو نه په ډك ښار راكټي بمبار وشو.
د باوري لاسوندو پر بنسټ (له مخې).	د بااعتباره اسنادو په بنا.
دواړه مشران يوه جوړجاړي ته ورسېدل.	دواړه مشران يو موافقت (موافقې، توافق) ته ورسېدل.
د دواړو تر منځ د اندونو اوازمېښتونو راكړه وركړه وشوه.	د دواړو په منځ كې د افكارو او تجاربو تبادله وشوه.
ده ته د الياره (كابو) پر لاس ورغله...	ده ته دا فرصت حاصل شو...
له ګاونډيانو سره دنه تېري او ښواړيكو تړون لاسليك شو.	د ګاونډيانو سره د تېري دنه كولو او ښو مناسباتو قرارداد امضاء شو.
هغوى دوبله پوهاوي لار راخپله كړه.	هغوى دګډ تفاهم په منځته راتګ سلا شول
د دواړو ترمنځ ورانپوهاوى پاى ته ورسېد.	د دواړو په منځ كې سوء تفاهم رفع شو.
جنګ جګړوته پاى ټكى ايښوول په كار دي.	بايد جنګ وجدل ته وروستى ټكى كېښوول شي.
د نومولو استازونو مليك و پايلل شو.	د نامزدانو د نماينده ګانو لست وروستى كړى شو.
هغه د لندن ښار د كتنې لپاره وخوځېد.	هغه د لندن د ښار څخه د كتنې په غرض (منظور) حركت وكړ.
كوشنى پر مېز كېښېناست.	كوچنى د مېز په سركېښېناستو.
خپلې خواخوږۍ يې وړاندې (څرګندې) كړې.	خپل د همدردى مراتب يې په عرض ورسول.
په ډزوكې ټپي شو او روغتون ته ولېږدول شو.	د ډزو په نتيجه كې ټپي او روغتون ته منتقل يا يووړل شو.
د ځينو پاملرنو له مخى وبښل شو.	د ځينو ملحوظاتو په اساس وبخښلى شو.
ترهغې وروسته، (له مخه ...) چې خوازك راغى، نو زه ولاړم.	وروسته، (له مخه...) ترهغې چې خوازك راغى، زه لاړم.
سكالو پردې لاسوندوټيكاو نه مومي.	موضوع په دې د لايلو نه بنا كېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنگ د بدمرغۍ سرچینه ده.	جنگ د بدمرغۍ مبداء (منبع) تشکلیوي.

- له تازه ناکره، خپرنیزو (ژورنالېستیکو)، هغه هم په زیاته کچه له اردو - انگرېزي ځپلې پښتو بېلگو څخه:

ناکره (اردو ځپلې پښتو)	کره
نواز شریف څوک چې د پاکستان پخوانی وزیراعظم دی، عدالت ته پېش کولی شي.	نواز شریف چې د پاکستان پخوانی مشروزیر دی، نیاوتون ته وړاندې کېږي.
د پاکستان د قومی اسمبلۍ سپیکر کراچۍ ته لاړو چرته چې فرقوی شدت تشدد اختیار کړی دی.	د پاکستان دولسي جرگې مشر کراچۍ ته ولاړ چې گروهیز تاوتریخوالی پکې سخت شوی دی.
د وزیر خارجه پاکستان په مشرۍ کې یو وفد جوړېدلی شي.	د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر په مشرۍ یو پلاوی جوړېږي.
په یکم مئی د مزدور کسان پارټی پاکستان جلوس ایستلی شي.	د مي پر لومړۍ د پاکستان د مزدورانو د گوند لاریون تر سره کېږي.
په ضلع مردان کې بجلی چالو کېدلی شي.	په مردان ولسوالۍ (ضلع) کې برېښنا چالانېږي.
زه هېڅوک په اعتماد کې اخستل نه غواړم.	زه پر هېچا باور (ویسا) نه کوم.
یوه شاندار دستوره به جوړېدلی شي.	یوه پرتمینه غونډه به جوړېږي.
... د پاکستان صدر جوړ کړی شو.	.... د پاکستان هېواد مشر وټاکل شو.
بېنظیره په انگلینډ کې پاتې کېدلی شي.	بېنظیره په انگلستان کې اوسېږي، یا استوگنه لري.
بدعنوانه بیروکریټ نااهله و گرځولی شو.	بدنام کارمند (له ټاکنو) بې برخې کړ شو.
یوه زنانه گلوکاره نوې گانې (گانیانې) پېش کوي.	یوه سندرغاړې نوې سندرې وړاندې کوي.
یو کس د غلا په الزام کې گرفتار کړی شو.	یو څوک د غلا په تور ونیول شو.
د پارټۍ یوه کارکنه د خپلې حلقې امېدواره ده.	یوه گوندي غړې د خپلې سیمې نوملیکې (کاندیده) ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مدد شکريه ادا کوم.	ستا له مرستې مننه کوم، يا: ستاد مرستې مننه کوم.
د پاکستان د آبادۍ خانداني منصوبه بندي پاس کړی شوه.	د پاکستان د وګړمېشتې (نفوسو) پروژه ومنل شوه.
د مزاحمت تحريك په بره روان دی.	د ټينګار (مقاومت) غورځنګ پر مخ درومي.
د بهارت جارحيت کشميريان نه شي برداشت کولی.	کشميريان د هند تېرى زغملای نه شي.
د فيصلې په حق (مخالفت) کې تقرير پېش کېدلی شي.	د پرېکړې د منښتې (نمښتې) په اړه وينا کېږي.
د دستاويزاتو تر مخه به په اندروني مسايلو ضرور عمل درآمد کېدلی شي.	د لاسوندو له مخې به پر کورنيو ربړو هرومرو چارياغور کېږي.
د هشتګردي به په مزه مزه د ملك نه ورکه شي.	تر هګري به ورو ورو له هېواده ورکه شي.
هغه ته به خراج تحسين پېش کېدلی شي.	د هغه ستاينه به کېږي.
هغه قابل تحسين وګرځولی شو.	هغه د ستاينې وړ وګرځېد.
جديدې سماجي (معاشرتي) زمه واريانې تسليم کولی نه شم.	نوې ټولنيزې ژمنې منلای نه شم.
سامراجي استحصال او نوابادیت دې مرده باد وي!	پانګواکي(امپرياليستي) زبېښناك او ښکېلاك دې برباد وي!
د آبپاشۍ محکمه د بجټ د مشکل باوجود خپلې ډېر ټيانې په مخ بوزي.	د اوبه خور(اوبلګونې) څانګه (اداره) د پانګې (بودجې) له ستونزې سره سره خپلې دندې پر مخ وړي.
سکول د بيمارو د سواکېدو په وجه بند کړی شو.	ښوونځی د ناروغيو د ډېرښت له کبله وتړل شو.
د جنرل هسپتال د ډاکټرانو هرتال ختم کړی شو.	د عامه (ټولوال) روغتون د ډاکټرانو کار بندي پای ته ورسېده.
قيديانو د اپيل خواست وکړلو.	بنديانو د بيا غور (استيناف) غوښتنه وکړه.
هغه ته يې د غمرازۍ اظهار وکړلو.	هغه ته يې خواخوږي څرګنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په سماجي اقدارو (قدرونو) بحث کول نه غواړم.	زه پر ټولنيزو ارزښتونو نه غږېږم يا: زه نه غواړم، پر ټولنيزو ارزښتونو وغږېږم [پاکستان پښتو ليکوال داردو - انگرېزۍ په اغېزمنۍ دغه آر کړل (غوښتل) د مرستيالکړ په توگه هسې سرباري کاروي.]
د ملازمانو د بحالۍ دپاره کوششونه جاري ساتلی شي.	د کارمندانو د بيا ټاکنې لپاره هڅې رواني وي.
د حريت پسندو جنگرېز (جدوجهد) نور هم سوا کېدالی شي.	د ازاديپالو جنگ جگړه نوره هم زياتېږي.
د انتها پسندو اسلامي جماعتونو سربراهان گرفتار کړی شو.	د بنسټپالو اسلامي گوندونو مشران ونيول شول.
اغواکړی شوی ټيچر رهاکړی شو.	تروښلی (اختطاف شوی) ښوونکی خوشې شو.
زميندارانو نور پرست وغيره روغندار نباتاتي څيزونه پسنده يي.	څمکوال نمر گلي او نورو غوړ بوټي خوښوي.
د نهې په ورځ به دوکانونه کولاو کړي شي او هر به څيز به ميلا و شي.	پر درېيمه (درېنۍ) به دوکانونه پرانېستل شي او هر څيز به ترلاسه شي.
دلته کې سرمايه کاري سرگرميانې چندانې نيشتې.	دلته پانگونيزې بوختياوې دومره نشته.
ټانه دار د زور دارو جانبداري کوي.	ټانه والا د زورورو پلوي کوي.
د ذرائع عامه تر مخه اهمې کاروايانې کېدلی شي.	د ټوليزو رسنيو له مخې غورې چارې ترسره کېږي.
د زرعي سکيم په حقله تجويز منظور کړی شو.	د کرنيز پلان وړانديز ومنل شو.
د حکومت پاکستان په حواله دعوام پسندۍ څه بحث نه شي کيدلی.	د پاکستان پرټولمنلتيا (وگړنيتوب) څه خبرې نه شي کېدای.
وزير خارجه پاکستان په عالمي مسلو کې دلچسپي نه اخلي.	د پاکستان د بهرنيو چارو وزير له نړيوالو سکالوو سره لېوالتيا نه لري.
اقوام متحده په مشرق وسطی کې اهم کردار ادا کوي.	ملگري ملتونه په منځني ختيځ کې غوره نقش ترسره کوي.
بن لادن د گردود بېمارۍ په وجه	بن لادن د پښتورگو (بډوډو)د ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشکل سره مخ شوی دی.	له کبله له ستونزې سره مخ شوی دی.
په بنیادی طور باندې د سټوډنټانو سره ښه سلوك نه کېږي.	له شاگردانو (زده کړیانو) سره له آره ښه (سم) چلند نه کېږي.
ملاعمر د پټې د خپل ځای نه لا درکه (لاپته) شوی دی.	ملاعمر له خپل پټوني ځخه تری تم شوی دی.
وزیر صحت پاکستان د ریډیو اسلام اباد نه براه راست یو ضروري پیغام نشروي.	د پاکستان د روغتیا وزیر د اسلام اباد له رادیو ځخه یو اړین پیغام نېغ پر نېغه خپروي.
د تعلیمي محکمو کې تحفظ نه مېلاوېږي.	په ښوونیزو ځانگو (ادارو) کې خوندیینه نشته.
د وزیر ثقافت اهلیه (ټبر، کور، بېگم) په حق اورسېده.	د فرهنگ (کولتور) وزیر مېرمن مړه شوه (له نړۍ سترگې پټې کړې).
کابل ته ورغلي د استرالیا ډپلومېټان اسلام آباد ته واپس شو.	کابل ته ورغلي استرالیایي دېپلوماتان (بیرته) اسلام آباد ته ستانه شول.
د یوولسم ستمبر د بریدونو سره تړاو لرونکی یو دهشتگرد گرفتار کړی شو.	د سېتمبر د یوولسمې د بریدونو اړوند ترهگر ونیول شو.
دېره لرونکو کسانو د عدالت قرارداد تسلیم نه کړلو.	گرمو کسانو دنیاوتون پرېکړه ونه منله.
د زلزلې کور ړنگونکې غمېزه ختمه شوه.	د ربړدلې کور گډې بخوله پای ته ورسېده.
د لویدیځ ښاریان په کابل کې نیولي شوي دي.	د لویدیځ هېواد وندان (تبعه) په کابل کې نیول شوي دي.
د ملك صدر یوه خوشخبري پېش کړه.	هېواد مشر (ولسمشر) یوزیری وړاندی کړ.
هغه په ریډیو او ټي وي یو اهم بیان جاري کوي.	هغه په رادیو او تلوېزیون کې یوه ارزښتمنه وینا کوي.

[کښېنې لیکوال او ژورنالېستان او د دوی په لاروۍ نور ټولیز پښتانه د انگرېزي «on» په پېښو په تېلفون، تېلوېزیون، راډیو... کې د غرېدلو لپاره د (په - کې) پر ځای "په" کاروي او په سرچپه ډول "په مشری یا صدارت کې"، "په تعداد یا شمېر کې" هسې بېځایه "کې" سرباري کوي چې د نورو بېخرته پېښو په څېر په لره بره گړنۍ پښتو کې کوم بنسټ نه لري].

دویم - په غرېپوهیزه مورفولوجیکي(صرفي) برخه کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶- استل د دویم ډبرګړي پایله - است یا - ست او - واست باید د- یئ، استئ، یاستئ اوویئ پر وړاندی معیاري ګڼل په کار دي.

۱۷- د تېرمهال کړ د دریېم یوګړي نرینه پایله باید صفر او زورکی غوره وګڼل شي، لکه: وخوړ، ولیکه. دغه راز (وبله)، (وګڼه)، (وپیژند)، تر (وباله)، (وګاڼه)، (وپیژاند یا وپیژانده)... کره راځي.

۱۸- (دی) ((په زور والا)) ی ((باید د ((د)) او ((دئ)) پر وړاندې د دریېم نرینه وګړي معیاري روستاړي وګڼل شي، لکه: زلمی راغلی دی، دی زلمی دی، دغه راز د ختیزې پښتو دواز خپلواك (é) پر وړاندی هم.

۱۹- وو (په اوږد- و) د لر تېرمهالکړ د دریېم نرینه وګړي او (وه) یا (ول) د دریېم جمع نرینه وګړي لپاره باید معیاري وګڼل شي.

۲۰- نا بشپړ تېرمهالکړ د دریېم نرینه وګړي روستاړی باید د بشپړې هغې په څېر صفر او زورکی اوسي، البته بې له کوم مختاړی ((و)) لکه: زلمي ناك خوړ. سنك راته، د خوړې، خوړلو، خوړو، راتلې، راتلو او داسې نورو پر وړاندې.
۲۱- «خوړلای» باید په بشپړ او نابشپړ تېر مهال کې د توانې او ارماني اړخ یوه معیاري بیلګه ومنل شي، لکه ومې خوړلای شو. کاشکی مې وخوړلای، خوړلای می شو، کاشکې مې خوړلای یا د(ل) په غورځونه (خوړای).

۲۲- (خوړل) باید په ټولو بېچارو کړو کې یوه معیاری بیلګه وګڼل شي، لکه وخوړل شو (شول، شوه، شوی...)، خوړل شوی دی (دي، ده، دي)، خوړل شوي ول (شوې وه شوې وي...) خوړل کېده (کېدل، کېده، کېدی...).
خوړل کېدای شو(شول، شوه، شوې...)، یا خوړل کېږی. و به خوړل شي او نور.

۲۳- (زور) باید د (زورکی) پر وړاندې معیاري ښځینه روستاړی ومنو او ډېرګړی یې اوږده -ې، چې تیاره، خوله، ویاله،... په بیدودو (استثناوو) کې راځي، زورکی به په ټولیز ډول یو نرینه روستاړی وي، لکه پسه، زړه، تره، وراره. همداراز باید مفرد ښځینه نومونه، لکه وله، ونه، غنه، ستنه د اوږدې ((ې)) په روستاړی ومنل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴- هر (زور روستاړی والا) ښځینه نوم باید په اوږده (ې) جمع او مغیره کړو، لکه دوې ښځې، د یوې ښځې. داسې نه، لکه په کندهاري ګړدودکې چې د ناخجنۍ په ترخ کې یو دا راز ښځینه نوم په لنډه (ي) جمع یا مغیره کوي او د خجنتیا په ترخ کې یې بیا په اوږده (ې)، لکه لارې (راه ها) او لارې (نغمه ها).

۲۵- زور کی واله ((ی)) باید یوازېنی معیاري ښځینه روستاړی وګڼو، نه نرینه، لکه په کندهاري ګړدود کې لیکونکی د نرینه لپاره زورکی والا «ی» او د ښځینه لپاره په لنډه «ي» او دغه راز د (راغلئ دئ) دواړې (یاوې) زورکي والې وایي او لیکي.

۲۶- هره زور واله (ی) نرینه روستاړی وګڼو او ډېرګړې او اوښتې بڼه یې بیا په لنډه (ي)، لکه: سړی - سړي اولښتی - لښتي نه سړی، سړیان اولښتی، لښتیان.
«غویی»، «خوریی» او «ویی» کېدای شي، دوې او درې ډېرګړې بڼې ولري، لکه : غویی یا غویان، خوریي یا خوریيونه او کله هم خوریيان، ویی ـ ویي یا ویيونه.

۲۷- په پارسي یا عربي پېښو پښتو شمېر نومونه جمع کول نامعیاري دي، لکه: سلها، زر ها، په سلهاو، په زر هاوو، د (سلونه، زرونه یا سلګونه، زرګونه...) پرځای یا سرحدات (سرحدونه)، رودات (رودونه)، جنګلات (ځنګلونه)، چتیات (اپلتې) او داسې نور.

۲۸- (پاته)، (ټول)، (لږ)، (ښه) او داسې نور صفتونه باید د وګړي، ګڼې او نوږي له مخې له موصوف سره سم ګردان شي، نه لکه لږ اوبه، ټوله خلك، پاته هلکان، ښه (په زور) ښځه، ښه (په زورکي) سړی... همدارنګه (دواړه) او (واړه) باید د ځینو ګړدودو په لاسوند د نوږي او پېر له پلوه سم ګردان شي.

۲۹- اوږد «و» باید د مغیره جمع روستاړی اوسي، لکه د خلکو، چې کندهاریان یې په لنډ (و) وایي. دا راز (اوږد) مغیيره «و» باید د «نوم» په ستې پورې سیده ونه نښلي، لکه له (سړی) څخه (سړو)، له (کورنۍ) څخه (کورنو)، له (پېړۍ) څخه (پېړو)، له (پی) څخه (پو) ... چې یې له نورو ویيو سره ګډون راځي. البته که د ګډون ویره نه وي او رواني پېښوي، نو (ی) غور ځول دومره نادوده نه برېښي، په تېره په شعر او وینا کې.

۳۰- هر نوم یا صفت چې له فعلي بنسټ سره یوځای کېږي، باید په وسمهال کې د ځوانېدل، ځوانېږي او ځوانول، ځوانوي په بېلګه ګردان شي، نه د ځوان کیدل، ځوان کېږي او ځوان کول، ځوان کوي په بېلګه. په دې ډول ورسره باید پیلېدل، پیلېږي او پیلوي یا مخامخېدل او مخامخول هم قیاس کړو، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله وینا ، د (کبډل) او (کول) پرځای (بډل) او (شول) معیاری وګڼو. یوازې په هغو برخو کې له داسې لنډیزه کار وانه خلو چې مانا بدلوي، لکه له اړ څخه اړول چې مانیز بدلون پېښوي. دغه راز له کونډ او کونډې څخه (کونډېدل) او (کونډول) جوړولای شو ، مګر له ډېره یا تیږه څخه ډبرېدل او تیږېدل نه. له همدې کبله تر (پاتې کېدل) څخه د (پاتېدل) ګړدود معیاري ارزښت لري. هرګوره، د وردګو او ځېنو نورو کرلانیو خوشې – خوشیول، ستړی – ستړېدل ... ټولیزېدای نه شي.

۳۱- ځانګړي- تولنومځري، لکه: (زما دا) د وګړي، ګڼې نوري او پېر (شخص عدد ، جنس او حالت) له مخې باید پوره ګردان ولري او هغه هم د دواړو توکونو په پام کې نیولو سره. په دې توګه به یوازې (زما دا) نه، بلکې زما دوی. زما هغوی... ستا دا. ستا دی ستا دوی، ستا هغوی... هم لیکلای شو ، ځکه دا یوه ژبنۍ سپمایي ځانګړتیا ده.

۳۲- د ملتیا او اشتراکیت یا ټولوال ضمیر باید په څو ډولونو کې لږ تر لږه یو دا معیاری وګڼل شي، لکه: زلمي دوی، زلمي ډلې - دلې، زلمي ګلې... .

دریم - غږپوهیز (فونولوجیکي) معیاري اړخونه:

۳۳- معیاری پښتو ټول ۳۶ غږونه لري. (ء) او (ق) چې په ځېنو ختېزو ګړدودو کې دود لري او د پردي اغېز ښکارندویي کوي، ورسره معیاري ونه ګڼل شي. په دې توګه باید (چکړې)، (کلا)، (وکړه) ولوستل او ولیکل شي، نه (چقړې)، (قلا) (اوکړه) یا (ؤکړه) او داسې نور. دغه راز د ځ، ځ، ښ، ژ او (ړ) غږو نه پر، س ز، خ، ز یا ج او ګ وا نه ړول شي. په سرچپه ډول د (ز) پرځای (ځ) کارول، لکه ځوی - ځما - ځموږ... هم کره نه برېښي.

۳۴- په معیاری پښتو کې باید «ښ» او «ژ» د منځنیو ګړدودو (لکه د وردګو یا اندړو) په وینګ او تلفظ ومنل شي. ځکه یو څه زیاتوالی لري او بل په را دیوېي خپرونو کې لږ تر لږه د «ښ» دا همداسې دود شوی دی. د ساري په ډول هلته له کندهاریا نو پرته نور ټول خبرلوڅان (ښ) له همدغه منځنې وینګ سره سم د (ش) او (خ) تر منځ تلفظوي.

۳۵- په سوېل - ختیزو ګړدودو کې چې الف پر اوږده (و) یالنډ (و) او هغه پر اوږده (ې) یا لنډه (ي) اوړي، باید معیاري ونه ګڼل شي، لکه ځدران چې وایي : میږ په کېر کې کور کړي (موږ په کور کې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو).

۳۶- یولړ وییونه چې په ځینو ګړدودو کې یې د غړو نو اوډون یو راز او په ځینو کې بل راز دی، باید هماغه ډول ته معیاري ارزښت ورکړو چې یا یې تاریخي لرغونتوب زیات وي. لکه کښل تر ښکل، کښته تر ښکته، خسا (خوسا) تر سخا، خسی (خوسی) تر سخی، خسر تر سخر، ځمکه تر مځکه، اسویلی تر اوسیلی، زولنه تر زلونه، پسرلی تر سپرلی، پښه تر ښپه، پښېمان تر ښپېمان، انګازه تر ازانګه، ولېشت تر لوېشت... او یا خو یې ویونکي زیات وي، لکه زمری د مزری یا امزری، غړ د ږغ، ورځ د روځ، اورېدل د اروېدل... پروړاندې.

۳۷- اوږد، ارت، اړخ، بوخت باید په یو ځپیز ډول، معیاري وګڼل شي، نه په دوه ځپیز ډول، لکه څنګه چې په لویدیزو ګړدودو کې دود لري.

۳۸- چې، پورې، لاندې، باندې، وړاندې، غوندې، کې، هسې، داسې، دغسې، چیرې، پرې، ترې، یوازې، همدا راز نومځري تاسې، دې، یې... او دا راز نور وییکي باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله په اوږده (ې) ولیکل شي او ولوستل شي، نه په لنډه (ي).

۳۹- (موږ) باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله د (مونږ) په وړاندې معیاری وبلل شي.

۴۰- (زما) او (زموږ) دې دویونکو د زیاتوالي په لاسوند په دوه ځپیز ډول معیاري وګڼل شي، نه به یوځپیز ډول. په شعر کې یې دواړه بڼې جواز لري، ان (زموږ) درې ځپیز (زموږه) هم راتلای شي.

۴۱- نمسی یا نوسی، نمانځل، نمانځنه، نماړی یا نواړی، نماړل... د لرغونوالي له کبله د لمسی، لمانځل، لمانځنه، لمانځه، لماړي، لماړل ... پر وړاندی معیاری ارزښت لري. مګر ماسپښین، مازیګر، ماښام او ماسخوتن همداسې (مفغن) د اسانتیا له کبله معیاری پاتې شي. لمونځ او لمر دې بیا تر نمونځ او نمر، نور، مر یا مبر د ویونکو د زیاتوالي او دودوالي له لامله غوره وګڼل شي.

۴۲- هغه، هسی، هغې، هماغه، هغومره... ترهاغه، هاسې، هاغسې، همغه، هاغومره ... اسان او روان برېښي او په کار دي معیاري وبلل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳- «ته» خو د «له» یا «لره» پر وړاندې له وخته بیا معیاري منل شوی او کارول کېږي. «له» یا «لره» باید ګڼنې او شعري ژبې ته پرېښوول شي، لکه څله یا څه لره.

۴۴- ولېدل تر لوېدل یا ولېږي تر لوېږي د عام منښت وړ بریښي او باید معیاری یې وګڼو.

۴۵- درول د ودرول پر وړاندې زیات ټولیز والی لري او د معیاریتوب پر آر برابر دي.

۴۶- موندل او بیا موندل باید د میندل او بیا میندل پر وړاندې معیاري وټاکل شي، او وسمهال ګردان یې مومم، بیا مومم، د میمم، بیا میمم پر وړاندې.

۴۷- اوبدل یا اوبل تر اودل هم تاریخي مخکیوالی لري او هم ګړدودي زیاتوالی، نو یې معیاري منل غوره دي. هرګوره، اودل یې تېرمهال انډول دی.

۴۸- «ژر، ژرنده، ژړل...» خود «زر، زرنده، اوزړل...» یا «زر، جرنده، جړل...» پر وړاندې لږو ډېر معیاری منل شوی او په کار ده همداسې منل شوي پاتې شي. همداسې ژامه د زامه پر وړاندې، که څه هم ګړدودي ډېروالی یې دومره نه دی.

۴۹- یوازې د یواځې او بیا ځې پر وړاندې زیات معیاري لاسوند لري، ځکه پر دې سربېره چې لږو ډېر ګړدودي دود لري، په اوسني لیکدود کې هم اسان او بې ګډوډه راتلای شي.

۵۰- ځینې پور ویې چې د زیاترو پښتنو له خوا یې په څپو کې لنډون راځي، باید همغسې تلفظ شي، لکه نیاز یو څپیز، اختیار دوه څپیز او داسې نور. مګر داسې نه چې په سرچپه ډول لږ څپیز پر ډېر څپیز وواړول شي، لکه پلان چې له آره یو څپیز دی اوباید همداسې د معیاری پښتو ټوك وګرځي، یو څپیز عربي او پارسي درې کانسوننته ویې بیا په سرچپه ډول په پښتو کې دوه څپیز کېږي، لکه شعر، جرم، علم، شرم، رزم، بزم، قدر، نذر، فضل، صدق، صبر، او داسې نور.

۵۱- هر راز پور ویې باید تر وسې وسې په لیك ولوست کې د معیاري پښتو تر دود لاندې راشي. دلته به یوازې قرآن او حدیث مستثنا وبلل شي یا ځینې ډېر دود ځانګړي نومونه، لکه افغان یا افغانستان چې له آره د"اوګان" او" او ګانستان" معرب بلل کېږي. د ځینو ژبو پورویېونو ته باید پام ولرو چې کېږي، یو نیم غږ یې د پښتو له غږونو سره سمون یا نژدېوالی ولري او خوندي یې وساتو، لکه الماني او روسي «ښ» او «ځ» چې له پښتو سره ګډون لري. په دې توګه باید «مونشن» میونیخ - «مونښن»، «زوریخ» - «ځوریښ» یا ځوبریښ، «بارزل» - «بارځل»، زرابکیین» - «ځرابکین»، «تزار یازار» - ځار... ولولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وليکو. دا چې ځينې په تېره کښيني پښتانه انګرېزي پوروييونه زياتره په هندي وينګ وايي، ت پر ټ د پر ډ... اړوي، بايد يو مخيز معياري و نه منل شي، لکه ډاکټر چې آر لاتيني وينګ يې (دوکتور) دی او په کار دي، دوکتور يې غوره وګڼو، او په دې ډول نور اروپايي وييونه هم همدا يو راز راپور شي، لکه د کلچر پرځای کولتور زيات دود موندلی دی. کوټ، بوټ او دا راز نوروييونه خو بيا زياتره د پښتو غږپوهې تر اغيز لاندې راغلي او مستثنا ګڼل کېدای شي. همدارنګه اړ نه يو چې پارسی پر فارسی، پاړسي يا پاړسو، واړوو. جور د ځور، چراغ د څراغ په بڼه معياری راځي «ځواب» چې زياتره له سوال سره يوځای يو ځپيز ويل کېږي، نو که همداسې په پښتو شوې بڼه معياری ومنل شي، دومره به نادوده ونه ايسي. (زنجير) بايد د دود له مخې په (زنځير) پښتو شي او د ورته غږو د ګاونډيتوب په اغيز سره (ځنځير) ونه ليکل شي.

۵۲- ځينې پښتو شوي (مفغن) عربي پور ويي، لکه ميرات، متل، مخنت، اتمان (عثمان...) دا کيلي پر لاس راکوي چې عربي، ص، پر، س واړوو او ث، پر، ت، خو بيا هم اړنه يو، دومره يې له پښتو(س) سره انډول کړو چې د ټکر لامل شي. همداسې پر(ز) د (ض) او (ظ) اړول درواخله.

۵۳- د پوروييو خجونه هم بايد زياتره د پښتو د خج پوهنې اړوند شي او هغه دا چې د نورو ډېرو ختيزو ژبو غوندې پښتو دې ته ډېره هڅه لري چې داروپايي يا نورو پوروييو پر وروستۍ څپې ياله وروستۍ څپې څخه پر مخکې څپه باندې خج راوړو، لکه لندن، واشينګټن، مکسيکو، کاناډا، يورپ، اتلانتيك چې په خپل ژبني قلمرو کې زياتره په لومړي خج ويل کېږي، نه لکه د لرو پښتنو غوندې چې هماغه اردو او انګرېزي وينګ او خج يې راټينګ کړي دي.

لويديزيان هم زموږ ختيز وييونه او نومونه د خپلو ژبو له دود سره سم په لومړي او يا دويم خج تلفظوي، لکه کابل او افغانستان. مګر که هغوی زموږ وييونه زموږ په خج ووايي او موږ د هغوی وييونه د هغو په خج، لابه ښه وي.

۵۴- د درېيم وګړي نژدې جمع ضمير (دوی) بايد په لنډ (و) معياري وګڼل شي، که نه له يوه بل ويي (دوی) سره يې ګډون راځي چې په پښتو قاموس کې په دستور، قانون او آئين مانا شوی دی.

۵۵- کښېناستل د کښېنوستل او کښېناستيدل پر وړاندې د معياري کېدووړ برېښي.

۵۶- ځينی پښتانه چې په بخښل کې د بخشيدن (خ) نه غور ځوي او په همدې اغيز نخښه وايي چې له پارسي نشان سره اړيکی لري او پښتو شوې بڼه يې نښان دی، نو بخښل د نښه په اغېز بښل هم اسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی او هم زیات دود لري، په کار دي، ننښه او ښښل معیاري وګڼل شي. همدا راز تر خوښینه، ښینه زیات معیاری ارزښت درلودای شي.

۵۷- ښوول، کېښوول، پرېښوول... باید د ښودل، کیښودل، پریښودل... کېښوستل، پرېښوستلیا ښیل، کېښیل، پرېښیل... پر وړاندې معیاري ومنل شي.

۵۸- ښوونځی او پوهنځی د ښځینه بڼې ښوونځۍ او پوهنځۍ په پرتله زیات معیاری ارزښت لري، ځکه اروابناد الفت خبره زموږ په کولتور کې نارینه تر ښځې له مخه ځي، په دغه لړ کې ټولی او ټولګی هم همداسې نرینه کره راځي.

۵۹- دا چې په پښتو غږ پوهه کې په ټولیز ډول تر پېښ، زورکی او تر زېر زور اسان ویل کېږي، نو باید په معیاری پښتو کې هم دا آر په پام کې ونیول شی. تر هغې چې ګډون نه راشي. او د ټکر ډار نه وي. د ساري په ډول که په پندانه کې د زورکي پرځای د لنډ (و) په ګړدود معیاري وګڼو، اساني به ولري، بې له دې چې له بلې کلمې سره یې ګډون راشي. خو که یې په زورکي پیل کړو، بیا «پنبه دانه» نه، بلکې (میرګن) مانا ورکوي.

۶۰- د ځینو فعلی اوړونونو (ګردانونو) په وسمهال برخه کې د فعلي ولۍ وروستی (ت) په (ځ) ښوول معیاری ګڼل کېدای شي، نه په (ز). ځکه ګړدودي استناد یې په هر ډول، مګر اوسنی دودوالی یې هم ارزښت لري، لکه وځي د وزي، پریوځي د پرېوزي، پرځي د پرزي، غورځي د غورزي... پر وړاندی.

نو د دې لپاره چې رښتیا یوه قاعده مو ترلاسه کړې وي او په دې توګه مو د یوې ګرامری ګډوډتیا مخه نیولې وي، نو په کار دي، په داسې فعلونو کې د (ز) پرځای (ځ) وکاروو، لکه له (تلل) څخه (ځي) له (پرانیستل) څخه (پرانیځی)، له (پرېمینتل) څخه (پرېمینځي) او نور په ساتل، نتل، کتل... کې خو بیا ښېخي د (ز) او (ځ) پوښتنه نه راپورته کېږي. هرګوره (ختل) پر (خېژي) او (کوتل) پر (کوژی) اوړي. ګرځېدل هم تر ګرزېدل ډېر لیکنی دود لري.

۶۱- په (وکړې اووکې) کې فونولوجیکي پوښتنه نه راځي، بلکه په دوو بیلابیلو لیکزیکي (لغوي) ډولونو پورې اړه لري، یو له (کړل) فعل سره اړه لري او دا بل یې له (کول) یا (کلل) سره. که په ویې پانګه کې (کړل) غوره وګڼل شول، نو (. کړي) به غوره وي او که (کول) یا (کلل) غوره وګڼل شول، نو (وکې) به غوره وي او که (کړل) او (کول) یا (کلل) دواړه معیاري ومنل شول، نو وکړي او وکې به هم ورسره غبرګ معیاری منل کېږي. کاندې یا کاڼې یې لا نور ګړدودي ځېلونه بلل کېږي، خو د معیاری کېدنګ ارزښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې لږ ښکاري. که موږ په رښتيا سره يووالی د معياري والي بنسټ بولو، بايد له دغو څو ډولونو څخه يو وامرو او په ټولو زمانو کې يې بشپړ گردان کړو، يا لږ تر لږه د سوپلاتيف په ډول يو تېرمهال ته پريږدو او بل يې وسمهال، په بله وينا، يو بشپړ او بل نابشپړ مهال ته. بيا نو پخپله دې پرېکړې ته رسيږو چې (وکړي) ووايو او که (وکي).

۶۲- (زما، زموږ، ستا، ستاسې) د دما، يما، دموږ، دتا، يتا، يا د ستا د تاسې يېتاسې يا دستاسې) پر وړاندې ارزښت لري او لکه څنگه چې يې تر اوسه دود هم موندلی دی. البته، لکه له مخه چې وويل شول، له ستا پر ته دا نور بايد يو څيز نه، بلکې دوه څيز وويل شي، په شعر کې البته د دواړو ډولو جواز شته.

۶۳- اېستل تر ايستل او ويستل نه زيات دود لري او بايد غوره وگڼل شي.

۶۴- چونگښه په لنډ (و) د چينډ خه او ښينگښه پر وړاندې تاريخي لرغونتوب ښيي، نو بايد په معياري پښتو کې ونيول شي. همدا راز د ورسره د چونگاښ او البته چونگښ (بقه کلان)گډ آری بللای شو چې ښايي د چونگ له اواز نه يې سرچينه اخېستې وي

څلورم - د ليك دود معياري اړخونه:

۶۵- ليك د ژبې کوم ټوك او جزء نه چې تش يو انځور دی. د ژبی اومه توکي غږونه دي او د ليك دا توري، يا په غونډ نوم ابيتې يا ابيخې. بشپړليك هماغه دی چې د يوې ژبې د هر يووستوي غږ لپاره يوه نښه (توری) ولري. داسې ليك ته غږ ليك يا فونيميك ليك يا ابېخې (الفباء) ويل کيږي. مگر د نړۍ په ژبو کې يوه دا هم هېڅ دا راز ليك نه لري. لاتيني يوناني، الماني، روسي يا تورکي ليکونه ورته په پرتليز ډول يو څه ورنژدې دي، که نه د نړۍ زياتره ليك دودونه نيمگړي دي. د دې پرځای چې د هر غږ يا اواز لپاره يو توری ولري. يوې څپې (هجا) يا کلمې لپاره يو ه نښه يا توری لري. پښتو ليك چې له آره عربي ليك دی او يو څه لاس پکې وهل شوی دی، له نيمگړو ليکونو څخه گڼل کېږي. په دې چې له (الف-و-ی) نه پرته نورو خپلواکو (واولو) غږونو لپاره پکې نښې نښانې يا توري نشته او هغه هم په هرځای کې نه کارول کېږي. د ساری په ډول (لور) د (دختر، داس او رحم) په مانا يو راز ليکل کېږي.

له دې کبله زموږ اوسنی ليك ريفورم لا څه چې بيخی يوه اوښتون ته اړتيا لري. هغه دا چې يې بيخي ابيخې واوړي او د عربي تورو پرځای نړيواله فونيميکي الفباء رامنځ ته شي چې که څه هم بنسټ يې لاتيني الفباء ده مگر لږو ډېر له نورو ليکدودونو او ځينو نورو نښو نښانو څخه پکې کار اخېستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی، لکه (خ) او (غ) دا يې يوناني توري دي او د ډ، ټ، ړ، ڼ او داسې نورو لپاره تر لاتيني (n, r, t, d) لاندې ټکي ايښوول کېږي.

په دې توګه د اوسنۍ پښتو الفباء په چوکاټ کې مو پر ليکدود باندې هر راز وييني(بحثونه) او څېړنې تل يو سر خوړ دي. ځکه دلته بايد د توپير آر و پالل شي او په دې ډول هېڅ ويي سره يو راز ونه ليکل شي، حال دا چې د الفبا له نيمګړتيا سره دا خبره کيدون نه لري. د ساري په ډول څنګه کولای شو، (سره) د(مع، سرخ، سره زر او کود) دری واړو مانا وو لپاره راز راز و کاړو.
خو دا چې زموږ د ليك ريفورم يا اوښتون د هوسۍ په ښکر کې دی او يو وخت غواړي، لومړی ورته پخپله پښتانه راوځکېږي او بيا ورته لارې چارې وپلټل شي، نو سم له لاسه اړ يو، د همدې اوسنۍ ابېځې (الفبا) په چوکاټ کې يې پر معياری ليکدود باندې يو څه رڼا واچوو، چې که د معياری پښتو پوره انځور ونه شي کړای، د يووالي، يورنګوالي او اسانوالي، او له دې سره څه نا څه د التباس د مخنيوي د آر او اصل سلنه (فيصدي) خو لږه لوړه يووړلای شي. له بلې خوا مو څنګه چې د معياري پښتو د اختلاف وړ ګرامري او نور اړخونه تروسې وسې پورې نښه کړل او په دې توګه ورسره ډير ليکدودي معياري اړخونه هم په ترڅ کې وښوول شول، نو دلته يوازې په هماغه رښتينو ليکدودي هغو بس راوړو. د ساري په ډول پر (چې - چه) او (کښې - کې) غوندې د غږپوهنې په برخه کې خبرې شوې دي او بيا اړنه يو، چې د اروانښاد خادم غوندې پرې د ليکدود يا «پښتو تصيفی» ترنامه لاندې کلونه کلونه د خپرونو مخونه ډك کړو، بلکه زيات هاند به مو دا وي چې په کوم جادو او چل ول سره کولای شو، څه مو چې په غږپوهنه کې معياري ښوولي او ټاکلي دي، په ليکدود کې راښکاره کړو. په دې ډول به تر هرڅه له مخه د بېټه ټينګ پام ولرو چې څنګه له دوه دروخپلواکي ننبو (و_ا_ی) څخه ښه ترا او ډير ترا ګټه واخېستلای شو.

۶۴- په پښتو کې د پارسي، اردو، انګرېزي... ژبو پرخلاف د عربي پېښ، زېر، ء او اوږد الف (ممدوده آ) فونولوجيک انډول نشته او پښتانه يې اړوند ګڼ يا پورويېونه هم له خپل پښتو وينګ سره برابروي او پر («اوږد» و، «اوږده» ي يا «لنډه» ي، لنډ الف...) يې اړوي، لکه: ګمان- ګومان، دکان- دوکان، کنر- کونړ، کندز- کوندز ياکوندوز، بن- بون، کلتور - کولتور، ارګان-اورګان، رمان- رومان،فلم- فېلم، فزيک- فېزيک ،ګله- ګېله يا ګيله، ريالست- ريالېست، آزادي- ازادي،آفسر- افسر، لائق- لايق... . په دې توګه دا وروستی ليکدودي بېلګې کره بلل کېږي:
-[د پېښ پرځای«و»]: خوله، لومړی، غونچه، ګوندې، ګومارل، ګوربت، ګورت، اوشنل، کومک، کولمه، دورمه، پوخلا، ګورګورې، اوتاک (اتاق يا اطاق)، بوګاښ، اوتمانزی، اوتمانخېل، اخون، پومبه، پوندانه، کونړ، کوندوز...، خوځښې ديني او ډېر دود وييونه استثناء ګڼل کېږي، لکه: خدای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیاد، استاد، گناه، گل، گلاب، گلالی، گلورین، گلباغ، سوروتال، سورنی، اردو...، که له دیني نومونو پرته نور له «و» سره ولیکو، خپل لیکدود به مو نور هم کره کړی اوسي، لکه: ذره - دوره- خم- خوم، تخم- توخم، خرما- خورما، ارزگان-اوروزگان، ارگون- اورگون، ختن- خوتن، ترک- تورک،مغل- مغول او داسې پسې نور.

-[د زېر پرځای «ې» یا «ي»]: ایزگي، اینځر، پینځه، پینځوس، برېښنا، څېرمه، هېنداره، هېندوه، اېنده، امېد، پېيل، پټېيل، تېيل، ټوکرېيل، څوکرېيل....

- همداراز په ښوېيدل، تویېدل، لوېيدل او داسې ورته ویيونو کې د کنسوننټي (ي) او واوېلي اوږدې (ې) یا لنډې (ي) توپیرول په کار دي، بلکې...، ټېکټ، ټېلېفون یا ټېلېفون (لرغړون)، ټېلوېزیون (لروینون)، اېمپراتور، اېټالیا، دېموکراسي یا ډېموکراسي، رېکارډ، انټرنېټ، دېټا، وېب سایت....

افغا نستان، پاکستان ...،هرات، هند و سند او داسې نور له ډېرې دودتیا او نومورتیا استثناء بلل کېږي. په (- ستان) وال نومونو کې تاجیکستان، وزبېکپستان، تورکمنیستان، قرغېزیستان، قزاقیستان، انگلیستان... هم همداسې لړو ډېر تازه رادود شوي دي. برلین هم د پارسي یا انگلېسي وینگ تر اغېز لاندې(برلن) لیکل په کار نه دي.

- [د آ پرځای ا]: ازاد، ازادي، ارام، ارامي، اسوده، اسان، ارمان، ازار، ازمون، اشنا،اواز، اوازه، اباد، ابادي، اخور، ادم، ارزو، اسیا، اسمان،اغا، اگاه، الو، الوبالو، اینه، اهنگر،ارتېست، اژانس، انتن... . داچې په کره پښتو کې آس، آر، آره، آړ، آړه، یا آریا، آریانا... په مد کښل کېږي، د عربي، پارسي، انگرېزي د مد هومره لوړ نه ویل کېږي،بلکې له نورو الفونو سره د توبیر له مخې لیکل کېږي، نور ټول پښتو سرالفونه د زور یا فتحې هومره وینگ لري او په دې توگه یې «لنډ الف» نومول په کار نه دي.

۶۷- ځانتني عربي توري (ث، ح، ص، ض، ط، ظ،ف، ق) باید له قرآن و حدیث او نورو سپېڅلو دیني دخیلو ویيونو پرته د پښتو فونولوجۍ تابع شي او له پښتو وینگ سره سم به پکې ص او ث پر- س، ض او ظ پر- ز، ف پر - پ، ق پر- ك، ح، ع او همزه پر یوه خپلواك (a) اوړي او یا به بیخی غورځول کېږي، لکه سوله، سلا، تمه، شمه، او سون، خلك... چې آرې بڼې یې صلح، صلاح، طمع، شمع، افسون، خلق... دي. تورخم - طورخم، توپان - طوفان، کلا- قلا یا قلعه، دوتر - دفتر، کوندوز یا کندوز - قندز، او زار - افزار یا ابزار، کندهار - قندهار، پارسی - فارسی، مانا - معنی... لیکل خو ځکه بېځایه دي چې آره یې آریاني، په بله وینا، پښتو جوته شوې ده.

۶۸- د (ڼ) غږ یو یووستوی غږ دی او باید د (ڼ) په بڼه چې دوه توري دي، ونه لیکل شي، که نه (کوڼ) له (کونړ)، خونی له (خونړی) او داسې نورو ویيو سره هرومرو ټکر راولي. همداراز د نورو غبرگژبو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ټ، ډ، ړ توري همداسې يووستوی معياري وګڼل شي، نه د اردو په پښتو پرت، د، ر باندې (ط) په سر باري کولو.

۶۹- د (ګ) غږ د پارسي او پښتو ترمنځ ګډ دي، نو که همداسې وليکل شي، څه پروا به ونه لري. دا چې ځينې يې د غبرګژبو غږونو توريو غونډې د (ك) په کړۍ (ګ) کولو غوره ګڼي، يو بې سروبوله کار دی، ځکه (ګ) د (ب) غوندی يو ساده غږ تم (انسدادي) غږ دی. هو که هسې په نومونو، سرليکوکې د ډول او رنګارنګۍ لپاره کله په کړۍ (کونډه) وکښل شی او کله د پارسي غونډې، دومره به بې دوده نه وي، خو په ټوليز ډول په هر راز لاسي يا ماشيني (کمپيوټري...) ليکني سښستمونوکې ګ هم کره او هم ارزان او اسان راځي.

۷۱- ځينی پردي ځانګړي نومونه، لکه څنګه چې د غږپوهنې په برخه کې ورنه نغوته وشوه، ترکومه ځايه چې خپله پښتو غږپوهه اجازه راکوي، بايد له اصل سره سم وويل شي او هماغسې وليکل شي. د ساري په ډول چارلس او په همدې يوه بڼه دودلري، په ورځپاڼو کې چاپيږي او له راديو تلويژيون نه اورول کيږي، بې له دې چې پر آره يې سوچ وشي. همدارنګه ريچارد چې په الماني، انګريزي، پرانسي او نورو اروپايي ژبو کې يې ليك دود يوراز دی، مګر وينګ يې بيلابيل لکه مېکاييل په روسۍ او الماني کې (مېخاييل) ويل کيږي، په پرانسي کې مېشل او په انګرېزۍ کې مايکل يا يوسف په روسۍ او المانی کې يوزف، په پرانسی کې ژوزف، په انګرېزۍ کې جوزف او په اسپانۍ کې خوسف. په دې لړکې د ګاډي ځغلونې الماني اتل «شومخر» په کارنه دی، په انګرېزي پښتو ((شومکر)) وويل شي او وليکل شي.

۷۲- د (ونکی) روستاړي والا وييونه بايد له معياري وينګ سره سم وليکل شي. که څوك يې په ليکلو کې ټکني کيږي چې چېرې يې يو (و) را ځي او چيرې دوه واوه، نو د داسې وييو کړسته دې په پام کې نيسي، په بله وينا، له مصدري بڼې يې (ـل) وغورځوي، له پاتې کړستې سره (-ونکی) ونښلوي چې که هلته هيڅ (و) نه وو، له مخه بل (و) نه راځي. لکه له (ليکل) نه (ليکونکی)، له (څټل) نه (څټونکی) له (وېرېدل) نه (وېرېدونکی). که کړستې له ځايه يو (و) درلود، نو بيا په دوه (واوو) راځي، لکه : له (خپرول) نه (خپروونکی)، له (ټولول) نه (ټولوونکی) له (خرڅول) نه (خرڅوونکی). په دې لړ کې داسې کړونه (فعلونه) هم شته چې تر مصدري روستاړي (ل) له مخه دوه (واوه) له ځايه لري، نو د (-ونکی) روستاړي په نښلو لو سره يې بايد اړوند فاعلي صفت په منځ کې درې (واوه) ولري، لکه له (ښوول) نه (ښووونکی) او له (پوول) نه (پووونکی). مګر دا چې دويم (واو) پکی دومره څرګند نه ويل کيږي او څوك يې نه تلفظوي، نو ليکل يې هم اړين نه دي او بايد په دوو واوو (ښوونکی) او پوونکی ليکل يې معياري ومنل شي، کېښوونکی او پرېښوونکی هم همداسې درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۳- د وووت، ووت یا پریوووت، پریووت یا پریوت تر منځ پریکړه باید لومړی په صوتي او صرفي برخه کې وشي اوهغه دا چې هرڅنګه په ګردان کې معیاري ومنل شي، نو هله به څرګنده شي چې په پورتنیو وییونوکې څوڅو (واوه) ولیکل شي. د لیکو نکي پر وړاندې خو (ووت) او پریوت زیات معیاري ارزښت درلودای شي، ځکه دا یو له فعلي ریښې وت او مطلقې ماضي مختاړي (و-) څخه منځ ته راځي او په دې ډول په دوو (واوو) ټیك راځي او دا بل له فعلي ریښې (وت) څخه د یوه مخکړ یا فعلي مختاړی (پرې) په ملګرتیا جوړېږي او په هیڅ کوم ګړدود کې یې د بشپړ تېرمهال (مطلقی ماضی) د مختاړي (واو) څرك نه لګېږي، په بله وینا ، په هماغو فعلو کې راځي چې داسې مختاړي ته هډو اړتیا نه لري، نو باید صرفي جوله یې پریوت معیاري وګڼل شي او لیکدود یې هم همداسې معیاری راشي.

۷۴- یوځای یا جلا لیکل نن سبا دا هم یوه لیکدودي ربړه (پرابلم) ګرځېدلی دی چې کوم وییي سره یوځای ولیکل شي او کوم سره بېلابېل په دې برخه کې باید لږ تر لږه درې آره او اصله له پامه ونه غورځوو: یو دوینګ او کښنګ تر منځ نژدیوالی، دویم د التباس مخنیوی او درېیم لاسي او تخنیکي اسانوالی دی چې کله د همدې درو آروتر منځ ټکر هم پېښېږي، د ساري په ډول (پخپله) د ټینګار کړول او بیا ناوړوني وییي په توګه یوځاي لیکل کېږی. پر وړاندې یې (په خپله) لکه (په خپله خوښه) یا (په خپل کور کې) دغه آرونه نه پرځای کوي، نو جلا لیکل یې په کار دي. همداسې (پخوا)، (ځانته)، (مخکې)، (پکې)، (لپاره)، (خپلاسی)، (خپلمنځي)، (خپل خوښی)، (لاسلیك)، (نوملیك)... درواخله. په دې لړکې (مه)، (نه) له (خدای مکړه) او (خدای دې نکړي) پرته له کړستې سره نښلول پر دروګونو آرونو سم نه خېژي، خو مخکړونه (پرې، پورې...) بیا ورسره معیاري راځي، لکه په پرېوتل، پورېوتل، کېښناستل... کې.

۷۶- ځینی پښتانه په خپل دې ګومان چې وینګ او کښنګ یې سره نژدې کړی اوسي، اوچتوی - او چته وی، ګرځوی - ګرځه وی، وکړی - وه کړی او داسې نور لیکي او دېته یې سوچ نشته چې همدغه زیاته کړې نښه یوازې د زور یا زورکي تر منځ ګډه نه، چې له کا نسوننټي (ه) سره هم ګډون لري. نو له دې پرته چې دود شوې لیکدود نور هم په شخړه کې واچوي، کوم لیکدودي ریفورم ورته ویلای نه شو. البته د (سوچه والي) غوندې وییو کې چې د "چه" او "و" یو ځای کول، نه یوازې دود نه لري، چې د التباس مخنیوی هم کوي. د (سوچه) ترڅنګ (سوچ) یو بل ویی دی چې (قاطع) مانا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت:
داهم د هغو سلگونو لیکونو یوه تازه بېلگه چې لیکوال د یوې پښتو- کره لیکنۍ پښتو په اړه له درو لسیزو راهیسې بېلابېلو لیکوالو، خپرندویانو او چارواکو ته استولي او یو مهال به په ((سپین لیکونه)) ټولگه کې خپاره شي(اکسفورډ ، اپرېل 2006):

اکسفورډ ،اپرېل2 006

د پښتو ژبې او فرهنگ رښتینی خدايي خد متگار امام الدین ساپی صاحب او منلی فرهنگیالی قتیل صاحب،

تر مینه وړو پېرزوینو وروسته:
د نورو ډېرو غوندې ماته هم د لمر په څېر څرگنده ده چې ستاسې.مرکز د هېواد او سیمې پرکچ د یوې رغنده فرهنگي سیالۍ لپاره را منځته شوی او تر هرڅه له مخه په دې مخه او موخه چې د نړۍ له کاروانه په کروړونو کروړه وروسته پاتې پښتو ژبې او پښتني ټولنې په اړه تر وسې وسې نوي او گټور څه وړاندې کړي.

په دې لړ کې له دوه میاشتنۍ ((ورځ)) څخه دا هیله ډېره کېږي چې رامخته کړی ارمان لا ښه ترا تر سره کړای شي. خو له بده مرغه، لکه څنگه چې لیدل کېږي، ددغه ښکلي نامه زیاتره تشه جوله(لفظ) په پام کې نیول شوې ، نه مانا. بېلگه یې داچې ځای او نا ځای ((ځ)) وکاروي، لکه: ځوی، ځېږېدل، ځېږېدنه، ځېږنده، ځېږون، ځما، ځمونږ، ځانگو، ځانگل، ځمری، ستونځه... او بیا چې په یوه کورنۍ کې د سرورزوي تر څنگه سرورځوی او قتیل ځوی کښل کېږي... . په پای کې به دا په زرگونو ټېرونه، هم د - زي پرځای په - ځي دود ومومي !

زه وایم، ولې یې جاج و مانا په پام کې و نه نیول شي او په دې توگه پکې د وسمهالي څېړندود (مېتادولوجۍ) پر بنسټ د نوې پوهې ، فرهنگ او بیا په ځانگړې ډول د نوې پښتو ژبپوهنې او رښتیني پښتني تاریخ په اړه هغه څه خپاره کړي چې د رحمان بابا خبره ، منکر پرې اعتراض و نه شي کړای !

موږ باید ځوان کمپیوټري پښتني پښت ته نور د وریځو اوښان جوړ نه کړواو د رښتیني مېتودیک افغاني - پښتني تاریخ پر ځای ورته ببځایه ویاړنې او ستاینې په غوږو کې ور پو نه کړو. همدارنگه پردي مذهبونه، ژبې، فرهنگونه او تمدنونه را خپلونه پرمختللې علمي نړۍ په ځان پورې له خندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بله څه ګټه او پایله نه لري او بیا لا دا ګیله هم کوي چې ختیځپوهانو یې پر دغو اپلتو ولې ځانونه ناګاره کړي دي ! پر دغو داوو او دنګلو خدای بښلو دودیزو پوهانو پوره ځانونه ستړي کړي او بوجۍ بوجۍ کتابونه یې را پرې ایښي ، نو بیا بیا راغبرګول او لا پړسول یې څه په کار دي! نومهالي پوهنیز دود و مېتود دادی چې هرڅوک یوه سکالو ترلیکنی څېړنې لاندې نیسي، باید مخکې له مخکې یې مخینه په پوره غور تر ځیرنې او کرونې تېره کړي، کره ترې راواخلي او کوره کوټه یې ور پرېږدي او خپل نوي زوي پرې ورزیات کاندې.

ما چې پېنځه دېرش کاله مخکې له اروپا څخه د نوې ژبپوهنې له رالېږدولو سره د خپل پوهنځي پېر استادانو لوستلیکي، لکه د علامه حبیبي پښتو ادب تاریخ، د استاد رښتین پښتو ګرامر یا د استاد رشاد ادبي فنون، په تېره پښتو عروض و قافیه یومخیز وننګول، د کومې تربګنۍ له مخې نه وه، بلکې زماله ځانګېزې پازې یې اره اخېسته او د زړه له کومې مې غوښل چې نوي پښتنې پښت ته نوي څه وړاندې کړم. له هغو نه یوازې استادحبیبي وو چې د ۱۳۵۴ ل. کال په نړیواله پښتو پوهنغونډه کې یې په ټوله پښتني مېړانه دا منښته وکړه: «موږ له خپل واک و وس سره تر دې مهاله راورسوله، نور نوی اکادېمیک پښت پوه شه او نوې لاره روده یې! او بیا هم همدا استاد وو چې د «یوې- کره پښتو لیکلارې» په اړه یې راسره لاسلیک کړې چلند لار (پروسېجر) بېرته وانخېست، که څه هم په کړن کې تر ډېره پر هماغه خپله کندهارۍ لیکلار ټینګ و ترینګ پاتې شو.مولانا خادم چې کړی لاسلیک یې په کړن کې پر خپل خورمنځ برابر و نه لید ، د داود خان تر دوتره یې پلپوټ (شکایت) ورسېد!

داچې په ورځ کې زیات زور پر هماغه زړو دودیزو ما ویلو تا ویلو اچول کېږي او بیا پکې بشپړ کتابونه راغبرګېږي، ښایي کوم دک و دلیل یې تر شا ټیکاو ولري، خو زه د مرکز او ددغې مهالنۍ د همکار په توګه د ګوتنیوي پرځای دا رغنده وړاندیز کوم چې د هغو ترڅنګه د نوې ژبپوهنې په رڼاکې زما پښتو پښویه او همستاسې له خوا چاپ شوی کتاب «پښتو او پښتانه» هم پرله پسې ټوک ټوک خپور کړئ. له دې سره به نوی پښت دا کابو وموмي چې تر دغه منځ یوه پرتله وکړي او یوه پایلنیوي ته پخپله ورسي !

دغه راز له ګران ګړندي صاحب نه هم هیله لرم، د پښتو لیکدود او لیکلارې په برخه کی د پښتو استادۍ پر ځانګړو ازمېښتو ، زړو پرېکړو او کتابونو بسیا پاتې نه شي او نوې پښتو ژبپوهنه او په تېره لیکلار هم تر کتنې اوڅېړنې لاندې هم ونیسي چې له درې نیمو لسیزو او بیا د یاد شوې چلند لارې لاسلیک راهیسې یې په څه له پاسه دوه سوو توکو(مادو) سره لیکنۍ پښتو ته لار موندلې او ښایسته ډېره دود شوې ده. داسې هم نه چې ګوندې زه دا دومره مهال ارام ناست یم، بلکې له نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستليکيو سره يې په ژبپوهنه کې له نويو نويو برياووسره پرله پسې کروم او بشپړوم او دا دي په همدې نژدې کې به يې له پروسږنې ژمنې سره سمه د «ليکلارښود په نامه لا کره او کېښکلې جيبي بڼه د چاپ لپاره همتاسې ته در وسپارم.

دا به څومره ښه وي، ګړندی صاحب يې د دغه نوي لارښود په رڼا کې له همدې دوه مياشتنۍ را پيل کړي چې ولې پر ځ دومره زور اچول کېږي، هغه هم د ننګرهاريا نو له خوا چې په «ځيګر» کې يې ګرد سره ځ نشته. يا د کابلۍ پښتو «څو، ترڅو، تر څوچې...» او د پېښورۍ پښتو «څوک چې، کوم چې...» مخنيوی چې ان د مرکز په شپږم توک يا ماده کې پېښورۍ ډوله «کومه چې» راغلې ده.
همدارنګه د(د - له) او (په - پر) يو د بل پرځای ليکل، لکه: پرتوګې (په توګه)، پرهکلې (په اړه)، پر ټوليزې توګې (په ټو ليزه توګه)، دوه يم، دوه دېرش، دوه څلوېښت... چې ډېری پښتانه يې بې (ه) ادا کوي او اروانښاد وزيرصاحب به د خلکو په خولو کې ور سموله. همداراز د ننګرهارۍ او ټوليزې شمال ختيزې پښتو نور له ارو معياره غورځول شوي - مونږ، زمونږ، ما وخوړو، وخوړلو د« وخوړ» پرځای، يا وليکلو د « وليکه» پرځای او داسې نور درواخله!
دا دی، له همدې ليک سره د اووغزوال او ګړندي صاحب ترمنځ د پوخلاينې په موخه د کره پښتو ليکدود يوه برخه د چاپ لپاره در برښليکوم.

په ټوله پښتني- افغاني مينه او لورېينه
پوهاند دوکتور م. ا. زيا ر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې – کره پښتو ليکلارې اړوند ليکدود (Orthography)

۱- يوه کره ليکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (sounds)، خو ابېځې (الفبې) له د پرشو ښښو (توريو) تېرى نه کوي. له ۷ خپلواکو (واوېلو) څخه يوازې درې دا ليکنۍ ښښې يا توري (واى) لري. د زور (فتحې) او زورکي لپاره (ه) يا (ء) او يا چرګۍ (هه) کارونګ د ژبپوهنيز قانون «توپير» تر ډېر ځايه زيانمنوي او له لوستونکي لار لودن ورکوي. يوازې د «ی» د څلورګونو ډولونو له رامنځته کولو سره يو څه ليکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پېښور اکېډيمۍ هم هوکې کړي، که څه هم د اردو په پېښو(ے) او دغه راز(ء) بېخرته کارونې کوزنی ليکدود ډېر کړکېچن او کرغېړن کړی دی !

۲- څلورګونې«ی» ګانې له خپلو بېلګو سره:

- اوږده (ې)، لکه:خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.
- لنډه (ي)، لکه:ښادي، خپلوي، وداني.
- نرمه (ی)، لکه: نری سړی، ځای، خدای، وری، وږی.
- درنه (ۍ، ئ)، لکه: نړۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ...
- په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډۍ وخورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.

۳- د واوېلي (غيرملفوظه) او کنسوننټي(ملفوظه) «ه» توپيرول په کار دي. په دې ډول:

په (دويم) کې د واوېل (فتحې) په توګه غورځي او په (نهم) کې د کنسوننټ (ملفوظه ه) په توګه پاتې کېږي. د (نهم) بنسټ (نه-)دی، مانا دا چې ړومبۍ(ه) کنسوننټ (حرف صحيح) دی او دويمه هغه يو واوېل (حرف علت) دی. (اووه - اووم، پېنځه - پېنځم، يو- يوم...) هم په همدې لړ کې راځي. نور واوېل پای يا خپلواکپای شمېرنومونه (-ي-) غواړي، لکه:

درې- درېيم، اويا- اويايم، اتيايم، نوي- نوي يم يا نوييم؛ «څويم» هم تر ورته دوی يا قاعدې لاندې راځي. کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول اړونده پايله (- م) سيده په ځان پسې ښښلوي، لکه:

څلورم، پنځم، شپږم، اتم، لسم... سلم، زرم، ميليونم... . پرکنسوننټي يا معدوله (و) پايته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي، لکه:

يوم(يوسل ويوم)، دوه سوم....

زور- پای او زورکي پای هم د دغو واوېلو تر غورځونې و روسته تر ورته قانون لاندې راځي.

۴- په (- ونکی) رغېدونکي کړنومونه همدا يو «و» غواړي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکونکی، څېړونکی، ژباړونکی، ګنډونکی، خوړونکی، ښونکی، تلونکی، ویونکی، وهونکی... ، خو که له فعلي مصدره (- ل) لرې شي او پاتې بنسټ یو «و» ولري، نو (ونکی) بیا (وونکی) کېږي، لکه: کاروونکی، خپروونکی، څرګندوونکی، اړوونکی، ټولوونکی... له (ښوول) او (پوول) څخه چې (-ل) لرې کړې، نو (وو) پاتې کېږي او په کارده، اړوند ستاینومونه یې (ښووونکی) او (پووونکی) ولیکل شي، خو د دود وینګ له مخې ترې یو«و» غورځي.

۵- غبرګږبیز توري (ټ، ډ، ړ، ڼ) چې غږونه یې له غږبوهیز پلوه پښتو ډېر پخوا له هندي (پراکرېټو) را پور کړي دي، په اروپایي ژبو کې هېڅ نه ویل کېږي. کوم انګرېزي ټکي چې په لره پښتو کې ویل کېږي او کارول کېږي، بیا هم هماغه هندي او بیا اردو- انګرېزي اغېز دی، لکه:
ډاکټر، ماسټر، تهئټر، سېنېټر، ډېموکرېټ ،ډېماکراسي، ډېکټېټر، کلېنټن، رامسفېلډ، ټوني بلېر، اکسفورډ.
که څه هم بره خوا تر پارسي او بیا لاتین آرې پرانسي اغېز لاندې دغه غبرګږبیزوالی له وینګ او لیکنګ دواړو وتلی وو ، لکه: دوکتور، ماستر، تیاتر (ننداري)، سناتور، دېموکرات، دېموکراسي، دېکتاتور...، خو زموږ د برنیو له کډوالۍ سره د لرنیو غبرګږبیزوالی پر ټوله پښتو واکمن شو او هغه هم زیاتره د انګرېزي پورویېونو په برخه کې، نه د نورو اروپایي ژبو(جرمني، پرانسي، ایټالیي، اسپا نیي...) په برخه کې، لکه:
فیدل کاسترو- فیډل کاسټرو، شورایدر- شورایډر، هېلموت- هلموټ، دوګول- ډګل... . مانا داچې دومره ښنده (زیاده روی) هېڅ په کار نه ده!

۶- جغرافیایي نومونه، لکه: اسیا، افریقا، اروپا، امریکا، استرالیا، انترکتیکا، کاناډا، برتانیا، ایټالیا، البانیا، انتونیا، استونیا، مکدونیا، کروشیا، کولمبیا، لیبیا، سوریا، چېچنیا، سومالیا ،ایتوپیا، مالیزیا، اندونیزیا... زموږ د لرغونو آریایي نومونو (آریانا، سوغدیانا، لودیانا، باکتریا، پښتونخوا...) په بېلګه په الف کره راځي، نه دعربي او اردو په پېښو اسیه، افریقه... هرګوره، روسیه، تورکیه، فرانسه، اوتریش- اتریش یا اطریش، پولېنډ- پولند، انګلیستان- انګلېنډ یا انګلند... کې لومړۍ بڼې غوره او کره دي.

۷- پښتو ویاند ته په کار ده، د هر چا او هر ځای نوم د اړوندې ژبې له وینګ سره سم ولیکي او ووایي، لکه: پرانسي (مېشل)، روسی او جرمني (میخاییل)، انګرېزي (مایکل)، عربي- اسلامي (مېکا ئیل- مېکاییل)، یا د جرمني (یوزف)، انګرېزي (جوزف)، اسپانیي (خوسف)، د جرمني پخواني بهرني وزیر نوم (یوشکا) چې له آره د (یوزف) کوشیننوم (مصغرنوم) دی، هم همداسې درواخله چې زیاتره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښوري او کوټه وال ویاندان یې «جوشکا» لیکي او وایي. روسي «څار» یا جرمني څویریښ... هم بویه د پارسي یا نورو ژبو په پېښو (تزار، زوریخ یا زوریک...) ونه ویل شي او ونه لیکل شي.

۸- پښتو او آریاني یا نا عربي ویپونه، ځاینومونه، ټبرنومونه او وګړنومونه باید تر وسې وسې له وینګ سره سم په پښتو تورو او لیکدود و لیکل شي، لکه:
توره باز (طوره باز)، تورخم (طورخم)، تورو (طورو)، توتو (طوطو)، توتي، توتا، توتاخېل (طوطاخېل)، تهران (طهران)، اناتولیا (اناطولیه)، توپان (طوفان)، پربښته (فرشته)، خپه (خفه)، اپلاتون (افلاطون)، الینګار (علینګار)، الیشنګ (علیشنګ)، لال وسرځنګل (لعل و سر جنګل)، اسلام کلا (اسلام قلعه)، کلای نو یا نوې کلا (قَلعهٔ نو)، کندهار (قندهار)، کندوز یا کوندوز (قندز یا قندوز)، ساکزی (اسحاق زی)، الیزی (علیزی)، دوتر (دفتر)، ساپی (صافی)، اپریدی (آفریدی) ، ګدون (جدون)...

۹- یوځای لیکل او جلا لیکل:
د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی له مانیز یووالی سره غاړه غړې کول په کار دي. که هغه ازاد ویپکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیوییکي (په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته... چې، که، او، هم...)، که ساده ویپونه وی، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، یو، دوه...)، یاکړونه (تلل،خوړل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) ویپونه وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلړ، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانګوال، پانګواکي، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، ویپوهنه، ویپانګه، ویبزبرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېلګه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندبینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله.

په دې لړ کې له دوو وروستیو توکیو (نومونو او کړونو) سره د ړومبیو هغو (ازادو توکیو) یوځای لیکل کره نه دي، لکه:
لخوا، لما، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک ویبونه (قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي. «بلخوا» له «یوخوا» سره د اړیکوییکو په توگه همداسې یوځای دود موندلی دی.

یو لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوځای لیکل کېږي چې د یو یوازېني چار یا مانا لپاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پېیلي راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنگه، منځته راوړل، منځته راتگ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، لپاره، نشته، یا په (ستړي مشي، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غوندې گړنو او ځرگند نو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دوی یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي اوباید جلا ولیکل شي، لکه:

نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای، یا کولای نه شم، ونه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کېدای شي، د لیک اسانتیا لپاره یوه نیمه بېدوییي یا استثناء ومنو، لکه پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم، رانغی) غوندې دودو بېلگو کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د «یوې- کره پښتولیکلارې» دننه د کره ټولمنلي پښتو ابېڅې پر بنسټ رامنځته شویو کیبورډو سره په کارده، په یو یو وت (space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یو یو وت (space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

۱۰- په پښتو کې د نورو ژبو پورویبونه له ژبپوهنیز او نړیوال دود و دوی پر بنسټ تر کېدونه له پښتو وینگ او لږوډېر مانیز اړونگ سره راخپلول په کار دي، لکه: گاډی (گاړی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، میرات (میراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپگان، کمیس یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یو لړ نور داسې وییونه د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې نا عربي یا عربي شوي (معرب) گڼل شوي او یا هم ټکرویي (تصادفي لغات) زباد شوي دي.

۱۱- «ځ» دپښتو په څلورگونو گړدودي ډلوکې د (ښ، څ، ږ، ژ) تر څنگه له شمال ختیزې هغې څخه تری تم شوې او له همدې کبله یې اړوند لیکوال په لیکدود کې زیاتره ټکني کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغلته چې باید ځ ولیکل شي، ز لیکي او چېرې چې ز ته اړتیا وي، هلته ځ کاږي، د ځ پر ځای ز، لکه په: غزېدل، خوزېدل، وزي، زلېدل، زیرک...کې؛ د ز پرځای ځ، لکه په: ځوی، ځوی ځات یا ځوځات، ځېږېدل، ځانګو، ځانګل یا ځنګل، ځنګول، ځنګېدل، یواځې، ځما، ځمور، ځګېروی (زېږګی هم ناکره دی)، سلېمانځی، قتیل ځوی... . که څه هم په یو لړمنځنیو ګړدودو، لکه د خروټو ،اندړو او وردګو په هغوکې یې څه ناڅه وینګ هم شته، خو د لړه کیوالي له کبله له آرومعیاره غورځي.

د اروابناد استاد الفت دا خبره ، که څه هم پر ژبپوهنه برابره نه ده چې:« ځ ځوک په خوله نه وایي، نو لیکل یې څه په کار دي!»، خو دومره بېځایه لیکل یې هم په کار نه دي ، لکه څومره چې د ساپې پښتو مرکز «خوږیاڼي ورونو او وربرونو» او قلمي همکارانو تازه رادود کړې ده ! د دې لپاره د «یوې- کره پښتو لیکلارې» پر بنسټ د «ځ» کارونځایونه په لاندې ډول لنډېزمومې:

- د تلل، وتل، راوتل، ننوتل، پرېوتل، پورېوتل، کښېوتل، پرتل، پرانېستل یا پرانېتل... «ت» په وسمهال کې پر ځ اوړي، لکه په:
ځم، وځم، راوځم، ننوځم، پرېوځم، پورېوځم، کښېوځم، پرځم، پرانېځم ... کې.
هرګوره ټول (- ت -) والا کړونه دا مهالي بدلون نه مومي، لکه: نتل، کتل. . ختل پر خېژي، کوتل پر کوژي، نغوتل پر نغوژي... اوړي. دغه راز د «ځ» لړونکي ګړدود والا کندهاري لیکوال هم په پاسنیو کړونو کې یونیم په «ز» کاږي، لکه: وزي، پرانیزي!
- له خپلوانو ژبو سره د همرېښه وییونو د «ج» پر وړاندې پښتو «ځ» راځي، لکه په:
- ځمکه (هندي جماکه، پارسي زمین)، ځنګل (هندي، پارسي او انګلیسي جنګل)، ګاځره (هندي ګاجر)، ځای (جا ، جای)، ځوان، ځلمی، ځک (جک)، ځښت (زشت)، ځنبل (جنباندن)، ځولۍ (جولی)، ځور (جور)، ځلېدل، ځل، ځلا (جلا)، ځلوبۍ (جلبي)، ځوږ (جوش)، ځیګر، ځنکدن، زنځیر یا ځنځیر...
. دا هم هېرول په کار نه دي چې هره پښتو ځ د پارسي له ج سره یومخیزه اېټېمولوجیکي مخامختیا نه لري، بلکې لړوډېر له نورو فونیمونو سره هم انډولتیا مومي، لکه په: نمونځ یا لمونځ - نماز، ځیرک- زیرک، ځمکه- زمین، روځ یا ورځ- روز... کې.د «د» پروړاندې، لکه په ګردیدن- ګرځېدل کې. ځواب له عربي جواب څخه کېدای شي، پښتو له پارسي لارې راخپل کړی اوسي.
- د تونروستاړي (مکاني لاحقې)، په بله وینا ، د - ځای، - ځی او یا - ځ په توګه، لکه په:
رغځی، دمه ځی، مېله ځای، پخلنځی، دریځ، ختیځ، لویدیځ، اوریځ، مینځ یا منځ، اخځ، ترخځ، چورلیځ (محور)، ګهیځ (د مهالروستاړي په توګه)؛ ربېځ یا ربځ (جاروب، برس) هم د دغې لړۍ اړوند برېښي.
- په ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) د «ز» او «ج» پر وړاندې «ځ» کره راځي، لکه په:

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاله- ځاله، زلمی- ځلمی، ګونجې- ګونځې یا غونځې، نا نزړه - نانځړه، جار- ځار، جرنده - ځرنده یا ژرنده، جندره- ځندره یا ژندره، زمکه - ځمکه (نه مزکه او مځکه)...کې. ختیز او لویدیز له آره د ختیځ او لویدیځ د ستاینومونو (ختیځیزاو لویدیځیز) لنډیزونه دي او په کار ده، لیکوال د دغه لیکدودي توپیر خیا ل وساتي !

۱۲- په ډېرو خپلو او پردیو ویییونو کې تر چ ،څ د کره لیکلارې او لیکدود ښکارندويي کوي، لکه په: څښل (چښل) څښاک، څټک، څګ (ګوړه)، څوکی، څپلی، څله (د ژمي یا واده)، څمڅه، څمڅی، څمڅوکی (کاشوغه)، خرڅ (خرچ، خرچه)، څڅی (ناوه)، څرمه (چرمه)، څرم، څرمن، څرمي، څرمني، (پس) کوڅه، نڅوړ، نڅوړل، سمڅ یا څمڅ، څرمښکی، څمڅاره، څنی(نه سنی)، څوباړی (نه سوباړی)، څېره (نه چېره یا چهره اوڅهره)، څیرل، څیرې، څیرله (ریتاړه، پرزه)، اڅکزی

۱۳- « چې» د (چه، چي، څې) او «کې» د(کښ، کښې، کښي، کي) پرځای کره منل شوې دي.

۱۴- ځینې د (بعضې) او ځنې د (څخه، ورڅخه، ترې) په مانا توپیرول په کار دي.

۱۵- یو لړ ویییونه او نومونې چې لرو پښتو لیکوالو زیاتره له انګرېزی او څه ناڅه (د اردو له لارې) له پارسي او عربي، او برو له ښلابښلو ژبو په ښلابښلو بڼو راخپل کړي او راخپلوي، یوازېنی هواری به یې دا وي چې پښتو نوې رغاونې (نیولوجېزمونه) یې ځای ونیسي، لکه:
بیالوجي، بیولوجی، بیولوژي، بیولوګي (ژوند پوهنه)، لنګویستیکز، فلالوجي، لسانیات (ژبپوهنه)، سوسیالوجي، سوسیولوجي، سوسیولوژي، سوسیولوګي، اجتماعیات (ټولنپوهنه)، سوسیاټي، سوسیټي، جامعه، معاشره (ټولنه)، ډیماکراسي، ډېموکراسی، د موکراسي، جمهوریت (ولسواکي)، کلچر، کلتور، کولتور (فرهنګ، هڅوب)، موومنټ، تحریک، حرکت، جنبش(غورځنګ)، نشلېزم، نېشلېزم، ناسیونالېزم (ولسواله).

۱۶- « ګ » چې له بده مرغه کوزه خوا دود لري او زموږ کمپیوټر پوه نورحمان لېوال هم د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د خپل «ایشیا سافټ» پر پښتو ابېڅې را تپلی دی، نه یوازې له تخنیکي- اقتصادي، بلکې له ژبپوهنیز پلوه یو خورا ناسم کار دی. ځکه «کړی» یا د پېښوریو په نومونه «کونډه» د غبرګژبیزوالي ښکارندویه ده او زموږ پخوانیو، اګاهانه یا نا ګاهانه د څلورګونو پښتوغبرګژبیزو غږونو(ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره رامنځته کړې ده چې له وینګ سره یې رښتیاهم ژبه په خوله کې راکړی کېږي. دا ښه شوه چې تر څنګه یې د اجمل حمزه، ایمل پسرلي او نورو نوښتګرو د ښاغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوال ټيکه والي نوره ننګولې او د پارسي او اردو په ګډون يې هماغه پخوانی«برنی» هغه ‹‹ ک ›› پښتو پروګرام ته راننه ابستی دی او ورځ پر ورځ دودېدنه مومي. ابمل، هرګوره، بياهم د کوزنيو په پښښو د زورکي (همزه) ټينګ ساتلی دی!

۱۷- د کابل پښتو ټولنې د ناسمو ليکدودي پرېکړو يوه بېلګه دا وه چې د پارسي (بود- بودند، بوديم) پښتو انډولونه (و- وو- وو) وکښل شي او په دې توګه يې ما هم د ډېريو برنيو ليکوالو په لاروی د دودوالي او يووالي پر بنسټ په خپلو لوستليکيو او بيا کره پښتو ليکلار او ليکدود کې دا درې لسيزې همداسې خيال ساتلی وو. خو په دې وروستيو کې چې دغه کتابونه مې د بيا چاپ لپاره تر نوې کتنې ، کرونې او بشپړونې لاندې ونيول، د نوې پښتو غږپوهنې له آر و معيار سره سم مې د يوګړې دربيم وګړي، يا په دوديزه - ملايي نومونه (مفرد غا ئب) « وو»، ډېرګړی يې «ول»، يا د(- ل) په غورځونه « وه » او ډېرګړی لومړی وګړی (جمع متکلم) پرهماغه زړه بڼه «وو»، يا د(ول) په آره ګرداني بڼه «ولو» کړې.

«ول» د پارسي«بودن» د انډول په توګه يو ژوندی کړ(فعل) دی او د نورو کړونو په څېر يې ګردانول په کار دي، لکه له تلل څخه:
تلو (لنډيز: ته)، تلل يا تله او تلو... . ړومبی اوږد - و(o) او دويم (لنډ- و u) وګړيزې پايلې (personal endings) بلل کېږي چې په ملايي ژبپوهنه کې ورته هسې بېځايه «متصل ضميرونه» وايي. د (بود) انډول هم په دې(وو) کره راځي چې ړومبی(و) د کړبنسټ په توګه يو کنسوننټ يا معدوله و(w) دی او دويم د يوګړي د پايلې په توګه يو واوېل (اوږد و o) دی او بې له دې ړومبی کنسوننټي هغه هېڅ ويل کېدای نه شي. د(بوديم) انډول(وو) ورسره په وينګ او غږيزليک توپيرېدای شي، ړومبی (و) د کړ بنسټ په توګه کنسوننټ (w) دی او دويم د ډېرګړي لومړي وګړي پايله يو واوېل (لنډ وu) دی.
په هره توګه، زموږ په نيمګړي عربي آري ليک سېستم کې له دې نوي ليکدودي سمون سره سره بيا هم لوستونکی اړ وځي، د وړاندې وروسته توکيو له مخې يې سم ولوستلای شي.

۱۸- شو (شد) او شول (شدند) په لړ کې چې د ويونکيو د ډېري د آر پر بنسټ د (سو) او (سول) پر وړاندې کره ارزول شوي دي، شوو د (شديم) يا(شدند) د انډول په توګه له دوو (وو) سره کښل بېځايه دي، ځکه ، لکه چې پاس وويل شول، هماغه ړومبنی لنډ- و وګړيزه پايله رغوي، دويم ته هېڅ اړتيا نشته. که په دې موخه پښتو ټولنې يا بل چا رادود کړی چې له يوګړي اوږد - و سره يې توپير وشي، هم کوم آر نه شي ګڼل کېدای، که نه، په کار ده چې هرچېرې د لنډ - و لپاره غبرګ (وو) وليکل شي،لکه په (يو، ځو، رېو...) يا په نومونو (ټټو، لاټو، ډېپو، لاهو...) کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹- د لرې پښتونخوا ليکوال او وياندان بايد د(ږ- گ)،(ښ- خ)،(ځ- س)، (ژ- ج) او (ځ- ز) توپير سره وکړي: نه سترگې (سترږې) وليکي، نه کېږي (کېگي) او داسې نور، که څه هم په گړدودو کې يې د څلور واړو (ږ، ښ، ځ، څ) وينگ له منځه تللی او له ليکوالو او وياندويانو يې هم د ادايني تمه نه شي کېدای، خو د ((يوې-کره پښتو)) په پار يې بايد تاريخي آروالی په ليک کې خوندي وساتي.

۲۰- که پردي او په تېره، عربي وييونه څوک له کره پښتو«شوي» وينگ او ليکدود سره سم ليکل غواړي، ورته اړينه ده چې يو مخيز يې را پښتو کړي، لکه: فوج د فوځ او فوز پرځای (پوځ)، فرشته د فرښته پرځای (پرښته)، قصه د قيصه پرځای (کيسه)، شمع د شمعه پرځای (شمه)... . همدارنگه که (صا حب) اله ماله کارول کېږي، نو د (صيب) منځغړوپ وينگ او ليکدود څه په کار! څه مهال له مخه يوه وياند (صحاب منصب) کښلی وو او ښا يي همداسې يې اورولی هم وي، نو ولې يې اسان او ساده انډول «افسر» و نه کارول شي چې د (تاج) په مانا هم آريا ني بنسټ لري او هم له انگرېزي (آفېسر) سره اړخ لگوي. بره خوا کلونه کلونه مخکې له سرتېري (عسکر) اوکارمن (مامور) سره يوځای رادود کړ شوی وو، خو اوس ورسره د بي بي سي پارسي ځېلو پښتو وياندانو په پېښو دا نور دوه وييونه هم بيرته عربي انډولو ته اړول شوي دي.

۲۱- تر ټولو وروسته پر کښېنيو وياندانو بيا هم ټينگارپه کار دی چې د اردو مسخه او مېکسډ ژبې او ليکدود په پېښو پښتو ژبه او ليک په بېخرته (زورونو، زېرونو او همزه گانو) انجړبنجړ نه کاندې، بلکې پر ليکه (افقي) اوډون ډېر زور واچوي، په بله وينا ، واوېلي توري همداسې ساده او بې خدوخاله (و،ا، ی، ې، ي، ۍ) وکاږي.د (زېر) پرځای (ې) او د (پېښ) پرځای (و) وکاروي، که څه هم ځای ډېر ونيسي او کرښې زياتې وغځېږي . بره خوا، ان د پښتوټولنې په دېرشمو لمريزو کلونو کې پر دغه آر ټينگار شوی وو، لکه په دې بېلگو کې:
گومان، گومارل، خوله، کوچنی (کوشنی)، غوټۍ، غونچه، موسکا، موسکی، پوخلا، پوخلاينه، خورما، توند، توکم، توخم، اوتمانخېل، کونړ، اورزگان يا ورزگان (ارزگان)، کوندوز يا کوندز، کولپ...، گيله، څېرمه، گيلاس، اورگان، رومان، کولتور، دوکتور، کلينيک، ټېکېټ، ژورنالېست، ژورنالېزم... . (پوره څرگنداوی<پښتو ليکلاربښود).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

ټکي پر ټکي يې مه راژباړئ!

هره ژبه د يوې ټولنيزې ښکار ندې (پديدې) په توګه له خپلې اړوندې ټولنې سره سمه راپيدا کېږي، ورسره پر مختيا مومي او ورسره له منځه ځي. کومې اغيزې چې له نورو ټولنو څخه يوې ټولنې ته لار پيدا کوي، هرومرو پکې ژبنۍ هغه هم راځي . ځکه ژبه يا ژبې د هر راز ټولنيزو اړيکو د ټينګولو تر هر څه غوره وسيله ده او د هغو په سر کې ځای نيسي . پښتو ژبې هم تل د خپلې اړوندې پښتنې ټولنې په ټول بشپړتيايي بهير کې په زړه پورې برخه اخښتې او په دې ترڅ کې يې د نورو ګاو نډيو ټولنو د ژبو اغيزې پر ځان منلې او خپل اغيزې يې هم پرخپل وار پر هغو ښندلې دي . په دې کې خو څه اړنګ (شك) نشته ، څنګه چې د ټولنو ترمنځ اړيکي او اغيزې د اړوندو ټولنو د پرمختيا او بشپړ تيا بهير چټکوي ، هماغسې يې د اړوندو ژبو تر منځ اړيکي او اغېزې تر هغې پورې دغه راز ګټې لري چې د اړوندو ټولنو او ژبو اکرووکر (هويت او ماهيت) له خطر سره مخامخ نه شي. که نه ډېرې ستونزې او ربړې رامنځ ته کوي . تر اوسه لا په بشري نړۍ کې داسې ټولنه نشته چې په خپله خوښه په يو مخيز او بنسټيز ډول د بلې ټولنې بڼه ځانته غوره کړي او خپله هيره کړې، هسې خو نوې علمي نړۍ جوته کړې ده چې بشري نړۍ د يو کيدنې خواته ځي او يو وخت به د پرمختيا او بشپړ تيا يوه داسې پړاو ته ورسېږي چې هلته به هر راز ټولنو تيز، سياسي، فرهنګي او ژبنی بريدونه ړنګ وي، خو تر هغې پورې اړينه برېښي چې په دې لړ کې هره ټولنه خپله ژبه و پالي او تر وسې وسې يې د نورو د اغېزو پر وړاندې خپل آروالی او لږ تر لږه ليکنی يووالی خوندي وساتي .

پښتو ژبه په له منځني پېر راهيسې زياتره له هندي فرهنګ او ژبو څخه آغېز منه شوې چې غبرګژبيز والی (ټ ـ ډ ـ ړ ـ ڼ) يې غوره بيلګه ګڼل کېږي او تر هغه راوروسته يې له خپلو نژدې خپلوانو او ګاونډيو ژبو (لکه پارسي او ـ تورك و مغولي) او بيا له عربي او اروپايي ژبو څخه ډير لغوي او ګرامري او اصطلاحي رنګونه اخښتي دي چې په ورځينو خبرو اترو، ليکنواو خبرونو کې يې ډيرې بيلګې جوتولای شو. په دې لړکې ځينو د پښتو ژبې له بڼې سره داسی اړخ لګولی دی چې رغاونې ته يې دومره زيان نه دی رسولی، مګر ځينې ورسره داسې نا انډوله او نابانډې برېښې چې ورسره هډو هېڅ د منښت او راخپلونې (اډا پتېښن) وړتيا نه لري. لکه: له ... څخه کتنه کول، له ځانه مېړانه ... ښوول ، تصميم نيول، تماس نيول ، اخطار ورکول، پاتې کېدل يا کښېناستل (اوسېدل)، په عمل کې پلې کول، صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

موندل ، کوم چې، چا چې ... ترڅو چې او داسې نور. له همدې کبله لیکونکي تل زیار ایستلی چې د دغه راز زیانمنو پېښو د مخنیوي لپاره لار ښونې وکړي او داسې انډولو نه ورته پیدا کړي چې د پښتو له لوښې او رغاونې سره اړخ ولګولای شي، هغه هم د بیلابیلو ګړدودو (لهجو) او زړو متنو په مرسته. د ساري په ډول د(تصمیم نیول) پرځای (پتېیل)، د تماس نیول پرځای اړیکه ټینګول، د (اخطار یا خبرداري ورکول) پرځای (ګواښل، ګواښنه کول) او داسې نور.

په پښتو کې دغه راز ټکي پر ټکي ژباړنې تر بلې هرې ژبې له مخه له دوو نژدې ګاونډو ژبو اردو او پارسي، یا په درغلي نامه «دري» څخه راروانې دي. نه یوازې د ژباړونکو، بلکې د لیکونکیو او ان غږېدونکو او ویاندانو له خوا. د اهم جوته ده چې زموږ پښتو ژباړونکي او پښتو لیکونکي زیاتره، نه پر خپله کره ژبه دومره لاسبری لري او نه پر اړوندو همغاړو ژبواو زیاتره د ژبنیو تو کونو یوه مانا په پام کې نیسي، نه څو مانا وې، لکه زدن پروهل، شاندن پر کښېنول، بردن پر وړل او داسې نور راژباړي.

دلته په دغه لړ کې غواړم، ګران ژباړونکي او یا لیکونکي هغو باریکیو ته ځیر کړم چې د لیکنې او ژباړنې پر وخت یې په پام کې ولري. د دې کار لپاره مې تر هر څه ړومبی دا غوره وګڼله، د پښتو - پارسۍ او په ترخ ترخ کې پښتو - اردو ترمنځ د ځینو ورځنیو ډیر پېښو وییونو (لغاتو) او ګړنو (محاورو) بیلګې وړاندې کړم او بیا په ځانګړي ډول د پښتو - پارسۍ هغه له یو لړ زیاتو بیلګو سره د درنو مینه والو مخې ته کښېږدم. او دا وروښیم چې کومې یې سره یو له بله انډول کېدای شي او کومې نه.

دا دی ، په وروسته ډول د راز راز پارسي وییونو او نومونو پر وړاندې لومړی ناسم او بیا سم وکره پښتوانډولونه وړاندې کېږي :

۱- (- دار) والا پارسي جوړښتونه چې په پښتو کې زیاتره پر «لرونکی» اړول کېږي، خو د تېرو آرونو له مخې دومره کره نه برېښي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زمیندار	ځمکه لرونکی	ځمکوال
سرمایدار، پولدار	پانګه لرونکی	پانګوال
سردار	سردار	سروال، سردار
پاسدار	ساتونکی	پاسوال
شهردار(شهرداری)	د بلدیې رئیس	ښاروال (ښاروالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چوکیدار (پهره دار)	پیره دار	څوکیوال
مشعل دار	مشال لرونکی	ډیوه وال، بلینډه وال
گرویدار	گروي لرونکی	گاڼه وال
باغدار	بڼ لرونکی	بڼوال
مرغدار	چرگان ساتونکی	چرگان روزی
وطندار	وطنوال	هیوادوال
دامدار(مالدار)	مالدار	څاروي ساتی، پوونده
علاقه دار	علاقه دار	سیمه وال
آبدار	اوبه لرونکی	اوبلن، اوبه والا، خوندور
وظیفه دار	وظیفه لرونکی	پازوال
عکس دار (مصور)	تصویري	انځوریز
بالدار	وزر لرونکی	ځانگور
برخوردار	برخه لرونکی	برخمن
فرماندار	د پولیسو قوماندان	پولیس بولندوی
پشت کار دار	کوششی	هڅاند، زیارکښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
رشته دار	رشته دار (پښتونخوا = خپلوان)	ځانگوال
سرشته دار	لوژستیکي افسر	کارساز، پرپڼی
شاخدار	ښکر لرونکی	ښکرور
طرفدار (جانبدار)	طرفدار	پلوي
ساقدار	کری بلند	اوږد پوندي (بوټ)
ریشدار	ږیره لرونکی	ږیرور
نمره دار	نمرې والا	شمېره ییز
باردار	بارلرونکی	باري
زمامدار	واکدار	واکمن، چارواک
جهاندار	د جهان څښتن	نړیواك
بهره دار ـ برخوردار	گټه اخېستونکی	گټه من، برخمن
پنجه دار	پنجاوو	منگولور، ښنور
گوشتدار	غوښه لرونکی	غوښن، غوښور
استخواندار	هډوکی لرونکی	هډن، هډور
نشاندار	نښاندار	نښه (شوی) نښاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پهلودار	اړخ لرونکی	اړخن، اړخيز
بردار	عريض	پسورور
منصبدار/صاحب منصب	منصبدار	افسر، پوځي
مهماندار	مېلمه لرونکی	مېلمه پال
لعاب دار	لعاب لرونکی	زومنمن، لېړن
مردم دار	مردم دوست	وګړپال، ولسپال
لبه دار	حاشيه لرونکی	څنډن، څنډيز
خانه دار	کورلرونکی	کوروالا، کډوال،کډن
حامله دار	حامله داره	بلاربه، دوه ځانې
زن دار	متاهل	واده والا، کوروالا، ښځی والا
ميوه دار	ميوه لرونکی	مېوه يي، خولخوندی
موتردار	موټر لرونکی	موټر والا، ګاډي والا
تفنګدار	ټوپك لرونکی	ټوپك والا، ټوپکوال
عزادار (سوګوار)	ماتم کوونکی	ويرمن، ويرجن،وير ژلی
پيسه دار	پيسه لرونکی	پيسه والا، شتمن
نمدار	نم لرونکی	نمجن، وسجن
مالدار	مالدار	پوونده، څارويوال، څارويروزی
پشم دار	وړۍ لرونکی	وړين، وړن
مو دار	وېښته لرونکی	ببر (وېښتی)
روزه دار	روژه لرونکی	روژه تی
شب زنده دار	شوګير کوونکی	شپه ويښی (روڼی)
ګلدار	ګلدار	ګلالی
کينه دار(کينه توز، کينه جو، کينه خواه)	کينه کښ	ګرجن، رخن، کينه ناك
خالدار (نقطه دار)	خالدار	ټکيالی، ټکن، ټکی ټکی
مزه دار	مزې دار (پ)	خوندور
روغندار	روغن دار (پ)	غوړ (بوټي، خوراك)
پرچمدار(علمدار)	بيرغ والا	سرغندوی، مخکښ
ديندار	ديندار	دين دوست
امانت دار	امانت دار	امانت ګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایدار	دوامدار	پاینده، پایښتي، ټینګ
نادار	نادار	نېستمن، نشتمن
ګره دار	غوټه لرونکی	غوټن، غوټیالی
زاویه دار	ګوټ لرونکی	ګوټن
جریحه دار	ټپي	زخمي زړی،ژوبل
شکمدار	خپټه لرونکی	بلاربه، دوه ځانې
حواله دار	اولدار	کوټوال
کیسه دار	کیسه والا	بټوه والا، تیور یا غولانځور (ژوی)
تحویلدار	تحویلدار	زېرمه وال
خزانه دار	خزانه دار	خزانه چي
قرضدار	قرضدار	پوروړی
وادار(کردن)	مجبورول	اړېستل
نامدار	نوم لرونکی	نومور، نومړ، نومیالی، نامتو
واګیردار (فراګیر)	ساري	پمند، پمګر (رنځ)
مریضدار	ناروغ لرونکی	ناروغ والا، ناروغوال
اجاره دار	اجاره لرونکی	اجاره والا
هوشدار	اخطار	ګوابن، ګوابنه
شاندار، شکوهمند، پرشکوه	شاندار	پرتمین، برمیال
لحاظدار	لحاظ لرونکی	مخ ماتی
کوهاندار	کوهان لرونکی	کوهانی، کوپانی، ډاګیز
نګهدار	ساتونکی	ساتونکی، ساتندوی
معلومدار	معلومدار	ثرګند، ښکاره، جوت، اوښار، ډاګیز
مخزن دار	ټانکر	زېرمه ګاډی
دارومدار	دارمدار	ناسته ولاړه، ناسته پاسته، چال چلند
زهردار	زهر لرونکی	زهرجن، زهر ژلی
کاردار	مامور	کارمن
رازدار	راز لرونکی	خوالو، خوالګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلدار	زړه لرونکی ـ زړه ساتونکی	مین، مینه وړی، زړه ساتی
رویدار	رویدار	مخور
لکه دار	لکه لرونکی	رټن، رټه
دمدار	لکۍ لرونکی	لکیور
دمدار	سا لرونکی	ژوندی، ساکښ
دوامدار	دوامدار	پرله پسې، پایند
خود دار(خودداری)	ځانساتونکی	ځان پامی، ځانڅاری (ځانڅارنه)
خویشتن دار (خویشتن داری)	-	ځان پامی، ځانڅاری (ځانڅارنه)
خط دار	خط والا	کرښې کرښې، کرښن
دوستدار(هوادار)	طرفدار	مینه وال، لېوال، دوست
عهده دار	ذمه وار	ژمن، پازوال
بیدار	بیدار	ویښ ، ویښیار
دامنه دار	دامنه دار	لمنیز، ارت وبیرت، پاینده
کتابدار	کتاب لرونکی	کتاب والا ، لیکیوال
واره دار	واره لرونکی	واره یي، واره ییز
خاردار	اغزي لرونکی	اغزن، اغزین
معامله دار	معامله لرونکی	پالونکی، انډیوال
سرایدار	د سرای خاوند	سرایوان، سرای والا
دکاندار	دوکاندار	هټیوال
مغازه دار	د مغازې لرونکی یا څښتن	مغازه والا
برده دار	مریی لرونکی	مریي وال، بادار
پرده دار	پرده لرونکی	پرده پوښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
سابقه دار	سابقه لرونکی	مخینه وال
هوادار(هواگیر، هواخواه)	هوادار، هواگیر	تاندهوا ، مینه وال

۲- په - گر - روستاړی پارسي جوړښتونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-گر که څه هم د جولې له مخې د پارسۍ او پښتو تر منځ ګډون لري او يو فاعلي (چارنوميز) روستاړی دی، مګر دېته هم پاملرنه په کار ده چې پښتو لږ و ډېر د پارسي - ګر، په تېره د ايراني پارسۍ د نوو هغو پر وړاندې نور خپل ځانګړي روستاړي هم لري، لکه د کمايي ګر په وړاندی ګټيالی، د شيشه ګر پر وړاندی ښيښه ساز، د غمګر پر وړاندی غمجن او غمګين، د بازيګر پر وړاندې لوبغاړی، د تماشاګر پر وړاندې ننداړچي، د نمايانګر - نمايشګر، بيانګر او نشانګر پر وړاندې ښکارندوی او څرګندوی، د ياری ګر پر وړاندې مرستيال، مرستندوی يا مرستی او ياد آهنګر پر وړاندې پښ او داسې نور. بزرګر د کشاورز او دهقان په مانا په بزګر پښتو کول دومره سم نه راځي، ددې لپاره نږه پښتو انډولونه ډېر دي، لکه: کرګر،کروندګر،کښتګر، کرندوی، کروی، کښندی، کښی او داسې نور. دادی، د پوره خبرتيا لپاره دا وروسته ليکلړ و ګورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروګر	رېبونکی	لوګر، لوګری
کوزه ګر	کلال	کمباړ، کولال
کارګر	کاريګر	کارګر
سرکارګر	د کارګرومشر	سرکارګر
بازيګر (ممثل)	نڅېدونکی	لوبغاړی، نڅاګر
نمايانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نمايشګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
بيانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نشانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
تماشاګر	تماشاچي	ننداړچي
ايجادګر	ايجادوونکی	زيږندوی، پنځګر
عصيانګر	ياغي	سرغاړی، سرکښ، اورګډی
ګزارشګر	رپوټ چي	خبريال
آرايشګر	سينګارونکی	ښکلونکی، ډمګۍ، نايڼه
نظاميګر	نظامي ګر	پوځيوال
پرخاشګر	پرخاش کوونکی	جګړه مار، لانجه مار
آهنګر	اهنګر	پښ
زرګر	-	زرپښ، زرګر
مسګر	مسګر	ټټار، سره ولېښکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمانگر	معالج	درمانگر، درملگر
نوحه گر (مریه گر)	فریاد کوونکی	ژړاند، ساندو
غار تگر/ تاراج گر	لوټوونکی	لوټمار، تالانگر
چپاولگر	چپاولگر	تاړاکگر
یورشگر	حمله کوونکی	یرغلگر
تجاوز گر	تېری کوونکی	تېرو، بلوسگر
پیکارگر	جگړه مار	جنگیالی، جنگیال
آشوبگر	-	اورپکی، اورگډی، سرکښ
طلسم گر	-	ټوټگر (درملگر)
استعمارگر	استعمارچي	کوډگر، ښکیلاکگر
استثمارگر	استثمارچي	زبېښاکگر
صورتگر	صورتگر	انځورگر، پژگر
نگارگر (رسام، نقاش)	رسام	انځورگر
توطیه گر	توطیه کوونکی	ورانکاری، پتنه گر
فتنه گر	فتنه اچوونکی	پتنه گر، پتنه
روشنگر	روشنگر	روښاندوی
ستیز گر (ستیزه جو)	جنگره	جگړه مار
معامله گر	معامله کوونکی	ورځچاری، چنه گر
افسونگر	افسونگر	دمگری، پاړوگر، جادوگر، کوډگر
رامشگر (نوازنده، سازنده)	سازغږوونکی	سازي
پرورشگر	پالونکی	پالنگر، پالندوی، پالوال
نیایشگر	عبادت کوونکی	نمانځونکی، پرښتونکی، پرښتگر
پژوهشگر	څېړونکی	څېړاند، څېړونکی، څېړندوی
کاوشگر	سروې کوونکی	پلټنگر، پلټند
ویرایشگر، ایډېټر	سموونکی	سمونگر
پالایش گر	تصفیه کوونکی	پاك کار، چاڼگر
اغواگر	اغواکوونکی	دوکمار، دروهجن، مارغیتل، درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخشایشگر	بخښونکی	بښونکی، بښاند
نوازشگر	نازوونکی	پالند
ستایشگر(مداح)	ستایونکی	ستایوال
رفوگر	رفوکوونکی	پېزونکی، پېزگر
جادوگر	جادوگر	کوډگر،جادوگر
تصویرگر	ممثل	انځورگر، انځوراند ، څرگندوی
اخلال گر	اخلال کوونکی	اورگډی، ورانکاری، منځډوبی
استیلاگر	تېری کوونکی	نیواکگر، بلوسگر
یورشگر (چپاولگر)	یرغل کوونکی	یرغلگر
یغماگر	چپاولگر	تالانگر، لوټمار
خیانت گر(خیانت کار)	_	ناامانتگر
اشغالگر	اشغالوونکی	نیواکگر
اغازگر	پیل کوونکی	پیلگر، پیلامگر
اعتصابگر	اعتصاب کوونکی	کاربندی، کاربند گر
پالیز گر	پالېز ساتونکی	پالېزوان
پرداختگر	صیقل کوونکی	سوان کار، پالشکار
تمثالگر	رسام	څېره کښ، انځورگر
توانگر	شتمن	شتمن، موړ، بډای
تیز گر	تېره کوونکی	باټگر
جلوه گر	جلوه گر	څرگند ، جوله گر
چرمگر	څرمن جوړوونکی	څرمن ساز
چلینگر (قفل ساز)	کلپ جوړوونکی	جندره گر
حسابگر (راستگو)	حسابوونکی، محاسب	پاک زړی، گڼگر
حیله گر	چلباز	ټگ، ټگمار، چلي
دادگر(دادگستر)	عدل پالونکی	نیاومن، نیاووال
دیباگر (ابریشم باف)	و رېښم اوبدونکی	ورېښمگر
رویگر (مسگر)	مسگر	ټټار
ریخته گر	تویوونکی	تویاند ، کالب ساز
زین گر (زین ساز)	زین جوړونکی	زین ساز
سفتگر	امېل جوړونکی	پېیونکی، پیاند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداگر	تجار	سوداگر
شستگر	غشي ويشتونکی	ليندی، ويشتونکی
شيوه گر (عشوه گر)	ناز کوونکی	ښيوه گر
فريبگر (فريبکار)	غولوونکی	مارغيتل، دوکمار، ټگمار، دروهجن
قلعه گر (سفيد گر)	سپينوونکی	ټټار
کاسه گر (کوزه گر)	کاسه/کوزه جوړوونکی	خاورين ساز، کمباړ، کولال
کاغذگر	کاغذ جوړوونکی	کاغذ ساز
کالبدگر (پيکر ساز)	مجسمه ساز	پژگر
کفش گر (کفش دوز)	پڼې گنډونکی	موچي، چميار
گازرگر (گازر)	کالي مينځونکی	دوبي، ولاند
گداگر (درويزه گر)	گدايي گر	درويزگر، سوالگر، بسپن غاړی
گوهرگر (جوهری)	جوهری	زرگر، گوهری
مداخله گر	مداخله گر	لاس منډی، لاسوهاند
منگيا گر (قمارباز)	قمار وهونکی	جوارگر
نيزه گر (نيزه ساز)	نېزه جوړوونکی	شلگر، سانگر
وجين گر (خيشاوه گر)	للون کوونکی	گوډگر، للونگر
ورزش گر	ورزش کوونکی	لوبغاړی، ورزشکار
ياريگر	کومکي	مرستيال، مرستدوی، مرستی
کيمياگر	-	کيميا گر
کمايي گر	گټونکی	گټيالی
پيداگر	پيداکوونکی	گټيالی، پيداگر
ويرانگر	ورانونکی	ورانکار (ی)، اورگډی
ستمگر	ظالم	گرگر
بيدادگر	-	-
چاره گر (چاره ساز)	چاره کوونکی	چاره گر، کارساز
شناگر	لامبووهونکی	لامبوزن
تلاش گر	تلاش کوونکی	هڅند، هڅاند
جستجو گر	-	پلټند، لټونکی
چاپ گر	چاپوونکی	چاپگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهمت گر	تور لگوونکی	تورلگاو، توراند، تور گر
عشوه گر	ناز کوونکی	ښيوه گر
دژمگر(دلتنگ)	ډيپرېسډ(پ)	خولجن، گرومجن، زړه تنگی
لواطگر(بچه باز)	_	(هلك) ډاگی
داشگر	خبنتې پخوونکی	بټوان، بټۍ وال
افشاگر	افشا کوونکی	اشواگر
امحاگر	امحا کوونکی	نشتاند
خنياگر	_	سندر غاړی، سرورگر

۳- په -کار - روستاړی پارسي بيلنگونه (اشتقاقونه) له -گر او- گار والا هغو سره دومره توپير نه لري. له تاريخي پلوه دغه درې واړه روستاړي د پښتو او پارسۍ ترمنځ په يوې گډې آرې (منشا) پسې ځي او لا اوس هم درېواړه چارنو ميزه (فاعلي) پازه تر سره کوي، هم دومره چې تر پښتو يې په پارسۍ کې کارونه ډيره ده او د ځينو پر وړاندې يې پښتو نور ځانگړي انډولونه (لکه چار...) لري. پښتو زياتره تر- کار-گر- ډير کاروي او له دواړو سره لړو ډير پايله (-ی) هم ملگرې کوي. دې ته هم پاملرنه پکار ده چې پارسي- کارد(کړن) پر ما ناسر بيره دکر او کښت هغه هم لري، لکه په پخته کار، پنبه کار او کشتکار کې. په ايرانی پارسۍ کې يې د - گر غوندې په لومړنۍ مانا کارونه بيخي زياته ده او کله مانانو ميز چار هم څرگندوي ، لکه په ريسمان کار (موازنه - رجه) يا شاهکار کې. پښتو ژباړونکي دواړه روستاړی پارسي انگيري او په ناسمه اوگرانه توگه يې پر- ونکی اړوي!

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
تجاوزکار	تجاوز کوونکی	بلوسگر، تېرو
جنايتکار	جنايت کوونکی	جنايت کار، بدکاری
خيانت کار(سگر)	خيانت کوونکی، خاين	ناامانتگر
ورزشکار	ورزش کوونکی	ورزش کار، لوبغاړی
جفاکار	ظالم	گرگر
محافظه کار	محافظه کار، زاړه پال	ځانساتی، کاغ
احتياط کار	احتياط کوونکی	ځانساتی، پاميالی
بيکار	بې روزگار (پ)	بېکار، وزگار

(c) ketabton.com: The Digital Library

شب کار (شوکار)	_	شپه کاری
سردمدار	_	سرکښ، سروال
سنگ کار	_	ډبرکار
سیمان کار	_	سېمېنټ کار
بدکار	بدکار	بدکاری، بدوردی
نیکو کار (درستکار)	نېکي کوونکی	نېککاری، نېکچاری
شاهکار (شهکار)	کارنامه	شاهکار
گناهکار	ملزم	گناهگار
خامکار	_	خامکاری
تازه کار	_	تازه کار، نوکار(ـی)
نوبت کار	_	وارگر(کارگر)
نوکار	_	نوکاری، تازه کار
فراموشکار	هېروونکی	هېرزړی
کشتکار	دهقان	کښتگر، کرگر، کروندگر
هنرکار	تکنیشن	تخنیکر
پخته کار(پنبه کار)	پومبه کرونکی	پومبه کار
مزدورکار	زیار اېستونکی	مزدورکار، زیارکښ
غریبکار	غریبکار	مزدور،خواري کښ، مزدورکار
فداکار	فداکار	سرتېر، سرښندوی، نیکچاری
راست کار	نیک کار	رښتین، رښتینی، رښتیانی، نېکچاری
خلافکار	_	ورانکار
افسونکار	_	جادوگر، افسونگر، کوډگر
رضاکار	رضاکار	خوښچاری، خپلخوښکاری
سرکار	دولت، حکومت، رسمیات	سرکار
زناکار	زناکوونکی	زناکار
فریبکار	غوولونکی	ټگمار، دروهجن، مارغیتل
جعلکار(ساخته کار)	-	درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دست اندر کار (دست در کار)	-	بوخت، بوختی
سیاه کار	بدفعله	تورکار، بدورد
استکار (دستکار)	-	وستاکار، ورهنګر
پیشکار	ناظر	مخکاری
تباهکار (تبهکار)	تباه کوونکی	اورګډی
زیانکار مضر - ضرر رسوونکی	زیانکار	ورانکاری
خرابکار	خرابکاری	ورانکار، ورانکاری
خطاکار	خطاکوونکی	بدکاری
تمیزکار	-	پاك کاری، سپیناوو، ځیرمن
پشت کار	زحمت - کوشش	کاروزیار، هاندوهڅه
جعلکار (تقلب کار)	جعل کار	دروهجن، درغلند، درغلګر
کسبه کار	کسب کار	کسبګر، ورهنګر
خرده کار	رر	رر
کهنه کار	زاړه پال	زوړکاری، زوړچاری، زوړپال
طلاکار	طلا کاری	زرګر
فضول کار	خرابکار	بدکار، سپك ورك، بدورد
کلانکار	کلانکار	سترچاری ،لوی چاری
وجین کار	للون کوونکی	ګوډګر، للونکار، للونګر
پرکار	-	ډیرکاری، کارند
پرکار	پرکار	پرکال
خرکار	خرچلوونکی	خرکار، خروالا
چاریکار	دهقان	کروی
پایکار(پاکار)	-	مرستی، مرستندوی، مرستیال
آتشکار	اوربلوونکی	اورګډی، تودوونکی
بیکار	-	وزګار، بیکار
ګلکار	ګلکار	ختګر، اخیړګر
خودکار	خودکار	خپل چاری، خپل کاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

		(اتوماتیک)
کاستکار	_	دروغجن
کهنه کار	_	ازمېښتکار، پوخ ازمېښتی
فلزکار(فلزگر)	_	فېلزکار
ماشینکار	ماشین چلوونکی	ماشین کار
بسته کار	_	بسته کار (تاجیکی: اهنگساز)
ولدنگ کار(جوشکار)	وېلډېنګکار	ویلگر
سفیدکار(ـگر)	سپینوونکی	ټټار
برمه کار	_	برمه کار، تېڅاند
پیکار	پیکار	جګړه
کاروپیکار	کاروپیکار	هلی ځلی، هاندوهڅه
نابکار (خطاکار)	ناهله	بدکاری، بدچاری، ناکاره، بدورد
ناکار	_	ناکار(ه)
غفلت کار (مسامحه کار، سهل انگار)		ناغېړی
تیزکار	تېره کوونکی	تېز کاری، څرخ گر، باټگر
ریاکار	ریاکوونکی	ریاکار
ویرانکار (بیران کار)	_	ورانکاری
شبکار	شوکار	شپه کاری
روزکار	_	ورځکاری
فتنه کار	فتنه کار	اورګډی، پتنه گر
صنعتکار	_	رغاوگر
سوارکار	سوار کار	سپور، سپرلو
همکار	مرستیال	همکار
سوهان کار	_	سوانکار
دسیسه کار	دسیسه کوونکی	دسیسه کار، ټگ و برگ
میناکار(ـگر)	_	مینا کاری
کندکار	تنبل	سست کاری
کنده کار(کندن کار)	_	توږاند
ریزه کار	دقیق	څیر
سرشته کار	سرشته کوونکی	کارساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

رویکار	-	ترکارلاندي، دود
هوسکار	هوسباز	هوسناك، هوسی
اجاره کار	اجاره کار	اجاره گر، اجاره والا، ټیکه وال
اجوره کار	-	مزدکار، مزدورکار
دستمزدکار	-	لاسباړی، مزدکار
نیلکار	رنگریز	(شین) چمبی
تجربه کار	تجربه لرونکی	ازمېښتي، ازمېښتکار
آزمایش کار	رر	رر
نهان کار	_	پټ کاری، پټ چاری
اندود کار(اندودگر)	_	پاك کار(ی)
اهمال کار	_	لټ، ناغېړي، سستکاری
خیانتکار	خیانتکوونکی	خیانتکار
امانت کار	امانت ساتونکی	امانت کار، امانت گر
توبه کار	توبه کوونکی	توبه گار
تلف کار	تلفکوونکی	اورگډی، ورانکاری
تخریبکار	تخریبکار	ورانکاری
مرصع کار	_	جړاوو
صلاح کار	_	سلا کار
ستمکار	ستمگر	گرگر
سازش کار	سازش کوونکی	سازښتي، سازښتکاری
ساخته کار	ساخته کاری	درغلگر
مسالمت کار	مسالمت کوونکی	روغه وال، سوله ییز
مسامحه	_	ناغېړي، لټي، سستکاري
مشتبه کار	اشتباه کوونکی	ختاکار، ورانکاری
هیچکاره	هیچکاره	هېڅکاره، بېکاره

۴ - په -گار روستاړی پارسي بېلنگونه ، لکه چې د (۳-کار) په برخه کې وویل شول ، هماغه ډول جوړښتونه رااخلي چې په -گراو- کار روستاړي کېږي. پښتو ښایي له (وزگار) او (ناگار) نه پرته بل داسې بېلنگ ونه پیژني، نو له دې کبله یې پر- گراو نورو ورته (چارنومیز) روستاړواړوي. دا دی ، نوموړي بېلنگونه په دې وروسته لیکلړکې وړاندې کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خداوندگار	ـ	خداوند
ماندگار	باقي	تلپاتی، پایند
ستمگار	ظالم	گرگر
افگار	زخمی	خوږ، ټپی، ژوبل، غوڅ
دل افگار(دل فگار)	زخمی	زخمي زړی، څانگغوڅ
تنفگار	زخمي	خوږ، ژوبل
روزگار	روزگار	ژوند، مهال، ورځې شپې
سازگار	موافق	سازکار، (سره) جوړ
ناسازگار	ناموافق	نابانديې
مددگار	ـ	مرستيال، مرستندوی، مرستی
کامگار(کامیار ـ کامیاب)	کامیاب	بريالی، بختور، نېکمرغه
یادگار	یادونه	یادگار
آموزگار	ښوونکی	ښوونکی،استاد، ښوواند
آمرزگار	ببښونکی	ببښاند
آفریده گار	خالق	پنځگر، پنځاند، پنځوال
کردگار	کردگار	کړاند ،کارندوی، کارواك
پروردگار	پروردگار	پالیال
توبه گار (توبه کار)	ـ	توبه گار
خواستگار	ـ	مرکچي، بلوني، غرښتونکی
بیگار	ـ	بېگار
رستگار	خلاص	ژغورلی،ازاد، پخشو، زغرږ
سپوزگار	تنبل	لټ، ناغیړی، سستکاری
خدمتگار	خدمتگار	خدمتگار
پرهیزگار	پرهېزگار	نمنځچار، پالوال

۵ - په - ساز روستاړی پارسي ببلنگونه (اشتقاقونه) کېدای شي، لږو ډېر په پښتو کې هم پر - ساز روستاړي ببلنگو نووا وړي. ځینې پښتو لیکوال او ژباړن هغه د پارسي او پښتو گډ مال نه بولي او هڅه کوي، پر (جوړوونکی) یې واړوي او په دې توگه پښتو انډول تر پارسي هغه اوږد او گران کړي، لکه دوران جوړوونکی، ساعت جوړوونکی،جهان جوړوونکی، سرنوشت یا برخلیك جوړوونکی... چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید دورانساز یا دورانسازی، ساعت ساز یا ساعت سازی او داسې نور یې وژباړي. ځکه سازېدل او سازول له پښتو کړو(فعلونو) څخه شمېرل کېږي. دادی دلته یې څو بېلګې په لیکلړ کې وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودساز	ـ	ځانجوړی، ځانسازی، غاور
اسلحه ساز	ـ	وسله ساز، درسته ساز
دورانساز	دوران جوړونکی	دوران ساز(ی)
تاریخ ساز	تاریخ جوړوونکی	تاریخ ساز(ی)
قفل ساز	کولپ ساز	ژندره گر
کلیدساز	کیلي جوړوونکی	کیلي ساز
دواساز	ـ	داروساز، درملساز
زمینه ساز	زمینه جوړوونکی	لارهواری
جهانساز	جهان جوړوونکی	جهانساز(ی)
ساعت ساز	ساعت جوړوونکی	ګړیوال، ګړۍ ساز
صحنه ساز	صحنه جوړوونکی	نندار ښود
سرنوشت ساز	سرنوشت جوړوونکی	برخلیك ساز(ی)
بهانه ساز	پلمه جوړوونکی	پلمه ساز، پلمه گر
زندگی ساز	ژوندجوړوونکی	ژوندساز(ی)
دندانساز	غاښ جوړوونکی	غاښ ساز(ی)، غاښ رغاند
شانه ساز	ـ	ږمنځ سازی
شمع ساز(شمعریز)	ـ	شمرغاند
حماسه ساز	حماسه جوړوونکی	میړنی،توریالی،بولنبول
باز ساز	سوخت وساز، مېتابولېزم	بیارغاند
چاره ساز	ـ	چاره ساز، کارساز، چاره گر
شمشیر ساز	ـ	تورپښ
چاقو ساز	ـ	چاکوگر، چاړه ساز
مبل (موبل) ساز	ـ	وتري ساز، ترکاڼ
آهنگ ساز	کمپونېست	سندر ساز
لانه ساز	ـ	ځاله، رغی
بسیار خوار (پرخور)	ـ	نسو، نسور، خېټو، خېټور، ډېرخور
مرده خوار(لاشخور)	ـ	گورگټی، درنگه خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم خوار	-	سړیخور

۶ - په خوار - او - خور روستاړو پارسي بېلنګونه بې استثنا په (- خور) پښتو کېدای شي، ځکه د سړیخور - سودخور، بدیخور، ځیره خور غوندې بېلګې مخکې له مخکې تیارې په ګړنۍ پښتو کې لرو، پراختیا موندلی بڼه یې، لکه په رشوت خوری او خویش خوری کې پر (بدې خوري) او (خپل پالنه) ژباړل کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ګیاه خوار	ګیاه خوړونکی	ګیاخور
ګوشتخوار	غوښه خوړونکی	غوښخور
جهانخوار	نړی خوړونکی	نړیخور
مفتخوار	مفتخور	تیار خور
انسان یا آدم خوار	سړی خوړونکی	سړیخور
نشخوار	-	شخوند
میخوار	شرابخور	شرابي
قسم خور	قسم خوړونکی	قسم خور، سوګند خور، لووړی
سرخور	سرخوړوونکی، سرخوړلی	پس مرګي (زېږېدلی)
رشوه خوار(رشوه ستان)	بډیخوړونکی	بډیخور
جیره خوار	جیره خور	ځیره خور
سود خوار(سودخور)	سودخوړونکی	سودخور
غصه خور	غمېدونکی، زړه خوړینی، غمزغمی	
معاش خوار(ـخور)	معاش خور	تنخا خور
شیرخوار	شودې خوړونکی	تیروی، شودېخور
ماهیخور(ـخوار)	-	ماهی خورك

۷ - په – سوز روستاړی پارسي بېلنګو نه هم په همدې روستاړي پښتو کېدای شي، ځکه- سوز - سوځ پښتو کړولۍ هم بلل کېږي، په بله وینا ، د دواړو نژدې خپلوانو ژبو تر منځ تاریخي تړاو لري.

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خانمانسوز	کورنۍ سوزوونکی	اورګډی،کور ګډی
آتشسوز	اوربلوونکی	اورګډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگر سوز	ځيگر سوزوونکی	ځيگر سوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خواخوږی
خود سوز(جانسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسواند ، ځانويجاړی، ځانسوز
هستی سوز	ژوند سوزوونکی	هستی سوز، ژوندسوز
زندگی سوز	-	-
جهانسوز	نړۍ سوزوونکی	نړی سوز، جهانسوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خوا خوږی
ناسوز(نسوز)	نه سوزېدونکی	ناسوند
خرمن سوز	درمند سوزوونکی	درمن سوز
جانسوز (خودسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسوز
خام سوز	خام سوځلی	اوم سوی

۸ - په - کن او - کننده روستاړي (پارسي) بېلنگونه له هماغي ډلې څخه دي چې هم ډېر دي او هم يې پښتو انډولونه ډير لږ پر نورو روستاړو بدلېدای شي. که څه هم له تاريخي پلوه ټولې اريايي ژبې د عربی (فعل) پر وړاندې دوې کړولې يا بنسټونه لري. کن (کول) او کر(کړل)، مگر، لکه څنگه چې له مخه وويل شول، يوازې پارسي ژبه ده چې هغه د روستاړي په بڼه هم کاروي او د نورو ژبو غوندې پښتو هم اړ وځي چې هغه پر کوونکی يا ـ ونکی يا نورو کړنو ميزو روستاړو (فعلي پسوندو) واړوي، په ليکلړ کې يې وگورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارکن (فعال)	فعال، کارکن (پ)	کارنده،تکړه، کارمن
بازی کن	لوبی کوونکی	لوبغاړی
اشتراك کننده	گډون کوونکی ـ	برخه اخېستونکی، برخوال، گډونوال
وانمود کننده (نموددار)		ښکارندوی
رهبری کننده	رهبری کوونکی	لارښود
خفه کن	خپه کوونکی	زندۍکوونکی، سابندی
گمراه کن ـ کننده	گمراه کوونکی	بيلارې کوونکی
تهيه کننده	تهيه کوونکی	تياروونکی، برابروونکی
خورد کننده	وړوکی کوونکی	ماتوونکی، دړې وړې کوونکی
کارکن	کارکن (پښتونخوا)	کارندوی(اکټيوېسټ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ - په - ده او - دهنده روستاړو پارسي بیلنگو نه له پخوا نه هم ډیر وه او نن پسې نور هم مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرمانده	قوماندان	بولندوی
مدادپاکن	پنسل پاك	وچکنپاك
بهره ده	استثمار شوی	زبېښلی
سازمان ده(دهنده)	سازمان ورکوونکی	سازمانوونکی
سمتده (دهنده)	لوری ورکوونکی	لورسیخی، لورښود
وام ده(دهنده)	پور ورکوونکی	پوروړی
خاتمه_ پایان دهنده	خاتمه ورکوونکی	پای ورکوونکی
ضربه دهنده	ضربه ورکوونکی	گوزارورکوونکی، ځبند
عبرت دهنده	عبر ورکوونکی	لوستندوی
اخطار دهنده	خبرداري ورکوونکی	گواښنده، گواښگر، گواښگرندی
بیانیه دهنده	ویناکوونکی	ویناوال
ازار دهنده	ازارورکوونکی	ازاروونکی، ځوراند
زجر دهنده	زجرورکوونکی	ازاروونکی،ځوراند
شکنجه دهنده	شکنجه ورکوونکی	شکنجه مار، سپېتاند

۱۰- په - جو یا - طلب روستاړي جوړشوي پارسي بېلنگونه هم نن سبا لږو ډیر مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ستیزه جو(ستیزگر، جنگره)	_	جگړه مار
صرف جو	_	سپماگر
آبجو	ماهي	کب
صلحجو	سوله غوښتونکی	روغه وال، سوله من
کینه جو(کینه توز)	کینه کښ	رخن، گرجن
هنر جو	_	هنرمند
پیکار جو	جنگ غوښتونکی	جنگیالی، مېړنی
رزمجو	_	_

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکز جو	ـ	منځۍ هڅی
دلجو	ـ	خواخوږی، زړه سواند
فرصت جو	لټوونکی	څوگیر
توسعه جو	پراختیاغوښتونکی	پراختیاپال، پراختیاهڅی
برتری جو (تفوق طلب)	لوړتیا غوښتونکی	لوړهڅی
حقیقت جو (حقیقت یاب)	حقیقت لټوونکی	رښتیا پال
ماجرا جو (مخاطره جو)	ماجرا غوښتونکی	غرغره یي، بلا غواړی، بلاپېری، ډانگه یي
نوجو	نوی غوښتونکی	نوهڅی، نوپال
استفاده جو (سودجو)	استفاده کوونکی	شوکمار، سودپال
بهره جو	استثمارگر	زبېښاکگر
فتنه جو	فتنه غوښتونکی	پتنه گر
دانشجو	محصل	زده کړیال، شاگرد
نامجو	شهرت غوښتونکی	نومپال
پناه جو	پنا غوښتونکی	پناغاړی، شوغاړی
عیب جو	ـ	ویارسپړی، ویارغاړی
بهانه جو (بهانه گیر)	پلمه ساز(ی)	

۱۱- پ - انداز - یا - افگن روستاړی پارسي بیلگونه هم باید تروسې وسې د لنډوالي او آسانۍ آر (اصل) ته په پام سره پر نږه انډولونو واړول شي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
راه انداز(ـی)	پرلاره اچوونکی	رامنځته کوونکی (رامنځته کړن)
خانه بر انداز	کوررنگی	کور گډی،کور ورانی
پس انداز	پس انداز	پاسره، سپما، زېرمه
سر انداز	سرانداز	مخپوښ (غالۍ)
خاك انداز	خاك انداز	ټتۍ
راکت انداز	راکت انداز	توغند ارتی
جغله انداز	کریړاچوونکی	کاړارتی
سکه انداز (اتومات)	سکه اچوونکی	سکه یي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرانداز	شراچوونکی	پتنه گر_ اورگډی
نظر انداز (چشم انداز)	نظرانداز (کول، له پامه غورځول- پ)	کتنه، پاملرنه (سترگارت)
چاپ انداز	لوبغاړی	وزلوبغاړی
دهشت افگن (ترورست)	دهشت گرد (پ)	ترهگر
دژافگن	ـ	کوټ ماتی
شیر افگن	زمری غورځوونکی	زمرماتی
سایه افگن	ـ	سیورارتی

۱۲- په - آمیز روستاړي پارسي ستانومیز ښېلنگونه (صفتي مشتقات) هم له پښتو ژباړنو لوری لودن ورکوي او پر ډېرو گرانوانډ ولونوېږ راړوي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فاجعه آمیز	د فاجعې ډک	بخولیز، ناتاریز
قهر آمیز	له قهره ډک	قهرژلی
افتضاح آمیز (فضیحت آمیز)	له شرمه ډک	شرمېدلی، رسوا
نصیحت آمیز	ـ	ورموزمه
صلح آمیز	له سولې نه ډک	سوله ییز، روغه ییز
غرض آمیز	غرضي	موخیز، دښمنانه
مسالمت آمیز	له مسالمته ډک	سوله ییز، روغه ییز
هیجان آمیز	هیجانی	پاروونکی، پارند
محبت آمیز	له مینې ډک	مینه وړی
خصومت آمیز	ـ	دښمنانه
سحر آمیز	له سحر نه ډک	جادوگرانه
گله آمیز	له گېلې نه ډک	گیله من، ماڼیجن
شرارت آمیز	ـ	اورپکوزمه
طنز آمیز	له طنزه ډک	لغازي
طعنه آمیز	له پېغوره ډک	پېغور ډوله
شفاعت آمیز	خیر خواهانه	نرمښتي
شکایت آمیز	له گیلې ډک	پلپوتډوله
شهوت آمیز (انگیز)	ـ	خاربښتي
توهین آمیز (تحقیر آمیز)	له سپکاوي ډک	سپکاوي وزمه، خندنی

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقاد آمیز	انتقادي	نیوکډوله
افتحار آمیز	له ویاړه ډك	ویاړلی، ویاړمن
مبالغه آمیز	_	ښندیز
شگفت آمیز (-انگیز)	اریانوونکی	هېښنده
شتاب آمیز (عجولانه)	_	بېړنوزمه، بېړنی
جنایت آمیز	_	جنایتکارانه
مسخره آمیز	_	خندیوزمه، خندنی
کفر آمیز	-	کفروزمه

۱۳ - په - آور روستاړی پارسي بېلنگونه د نورو چار نومیز بېلنگونو غوندې زیاتره پښتو ژباړن او لیکوال د (راوړونکي) په زیاتولو پښتو ته رااړوي او هیڅ په دې پسې سرنه گرځوي چې روان، لنډ او اسان انډول ورته پیدا کړي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درد آور	دردوونکی	دردناك
رنج آور	رنځوونکی	ځورند، خواشینی کوونکی
خوی آور (عرق آور)	_	خولن، خوله ماتی
هیجان آور	پاروونکی	پارند
یاد آور	یادوونکی	یادوړی
زبان آور	زباندار	ژبور
دلاور (دلیر)	دلاور	زړور
فراهم آور	_	تیارگر
اشتها آور	اشتها راوړونکی	لوهن، خورمنځی
شرم آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سرسامه آور	_	سرساموونکی، سرساموزمه
خجالت آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سقط آور	_	سپیازور
سکر آور	مخدر	نشه ییز، نشه یي
حمله آور	حمله کوونکی	یرغلگر
بار آور (بارور)	مثمر	یېبرور
نشاط آور	_	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

نام آور(نامور)	نامدار	نوماند ، نومور
آشك آور	اوښکې بهوونکی	اوښکن، اوښلن
رزم آور	جګړه مار	جنګيالی
خنده آور	ـ	خنداوړ، خندې وړ
زور آور	قوی	زورور
جنګ آور	جګړه مار	جنګيالی، جنګيالی
ننګآور	ننګين	شرمور
پيام آور	پيغام راوړونکی	استوزګر، استازی
شګفتی آور، شګرف آور	اريانوونکی	هېښنده
مژده آور	زېری کوونکی	زيريګر، زيريګرندی
عطش آور(عطشه آور)	تنده راوړنکی	تندوړی، تندغری
اختناق آور	خپګان ډکی	زندې ګرانه

۱۴- په - شکن روستاړی پارسي بېلنګونه په اسانه کېدای شي، په مات يا ماتی والا پښتو بېلنګونو، په بله وينا، ترڼګونو (ترکيبونو) وژباړل شي، نه په - ما توو نکي چې د لنډون او اسانۍ آر له منځه وړي او ويونکی ترې هماغه پارسي انډول زيات خوښوی . حال دا چې په ګړنۍ پښتو کې نظرماتی، اودس ماتي، سر ماتی او غاښ ماتی، روژه ماتی غوندې انډولونه يې له پخوا دود لری، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زنجير شکن	زنجير ماتوونکی	زنځير ماتی
سنګ شکن	تيږه ماتوونکی	کاڼي ټك
دندان شکن	غاښ ماتوونکی	غاښ ماتی
کمر شکن	ملا ماتوونکی	ملا ماتی
سرشکن	سرماتوونکی	سرماتی
لشکرشکن	لښکر ماتوونکی	لښکر ماتی
توبه شکن	توبه ماتوونکی	توبه ماتی
وضوشکن	اودس ماتوونکی	اودس ماتی
دشمن شکن	دښمن ماتوونکی	دښمن ماتی
ناوشکن	کشتۍ ماتوونکی	بېړۍ ماتی
بت شکن	بت ماتوونکی	بوت ماتی
باد شکن	بادماتوونکی	باد ماتی

(c) ketabton.com: The Digital Library

موج شکن	موج ماتی	څپه ماتی
عهد شکن (پیمان شکن)	وعده خلاف	ژمنماتی
سوګند شکن	_	سوګندماتی
چوب شکن	دلرګوماتوونکی	لرګبه
ناشکن	ناماتېدونی	ناماتی
زود شکن	ژرماتېدونی	ژرماتی
استخوان شکن	هډماتوونکی	هډماتی

۱۵- په - مند روستاړی پارسي بېلګونه هم ډېر پښتو ژباړونکي او لیکونکي د - لرونکی په ملتیا پښتو کوي. حال دا چې په - وال او - من یا مند غوندې لنډو اسانو بېلګونو ډېر ښه ژباړل کېدای شي. ځکه - من او - مندد دواړو ژبو ترمنځ ګډون لري، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارمند	مامور	کارمن، کارمند
علاقه مند	علاقه لرونکی	مینه وال، لیوال
غنامند	غني	بډای
دردمند	دردمند	دردمن
هنر مند	_	هنرمند
نیرومند	قوي	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
زورمند	قوي	زورور، ځواکمن
فرهمند	_	ځیرك، ویښیار
هدفمند	هدف لرونکی	موخن
سعادتمند	سعادتمند	نېکمرغه، نېکبخت
آرزو مند	ارزو لرونکی	هیله من
نیاز مند	اړتیا لرونکی	لاس اړی، اړ، اړجن، اړمن
آزمند	حرص لرونکی	سرابښ، کاز من، اسوېلاند
بهره مند	برخه لرونکی	سودمن، برخمن
سودمند	_	سودمن، سودمند
برومند	مثمر	یېبرور، یېبره من
آبرومند	ابرومند	پتیال، پتوال، پتمن

۱۶ - په - آلود پارسي جوړښتونه هم ټکي پر ټکي پښتو ته راړول اړین نه دي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
غرض آلود	له غرض نه ډك	موخيز، غرضانه
گل آلود	په خټو ککړ	په خټو، چکړ، خړ، لېټ پېټ
خاك آلود	له خاورو نه ډك	لوغړن، سپېره، گردجن
دود آلود	له لوگی نه ډك	دودجن، لوغړن، لوگن
درد آلود	له درده ډك	دردناك، خوږند
غم آلود	له غمه ډك	غمجن، غم لړلی، ويرلړلی
قهر آلود	له قهره ډك	قهرژلی ـ قهروړی، ځاځېدلی
چرك آلود	مردار	خيرن، نون
غضب آلود	غضبناك	پرغزي
آشك آلود	له اوښکو ډك	اوښکن،اوښلن
آبر آلود	له وريځو ډك	وريځ،اوريځ
خواب آلود	له خوبه ډك	خوبولی، خوبوړی، خوبجن
خون آلود	په وينو ککړ	وينی ککړ،وينړی
کف آلود	ځگن	ځگلن
زهر آلود (زهر آگين)	له زهرو نه ډك	زهرجن، زهرژلی
خاکستر آلود	ايرن	په ايرو ککړ، لوغړن
گرد آلود	له گردو ډك	گردجن، گرزن،دوړن
غبار آلود	ـ	ـ

۱۷ - په - خواه روستاړی پارسي بيلنگونه د - طلب او - جو هغوته ورته دی او په همدې توگه ورته وړ پښتو انډولونه موندلای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودخواه	مغرور	ځانغاړی، غاور
دادخواه	عدل غوښتونکی	غاوچي، پريادي
تجزيه خواه	تجزيه - بيلتون غوښتونکی	بيلتونپال
بشرخواه	بشر غوښتونکی	وگړمين، وگړپال، بشردوست
وطنخواه	هيواد غوښتونکی	هيوادمين، هېوادپال
ترقيخواه	ترقی پسند (پ)	پرمختگ مينی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوا خواه	هواخواه	مینه وال، لېوال، پلوي
جاه طلب	_	پوړۍ پال
خیرخواه	خیر غوښتونکی	نېکپال
نیکخواه	رر رر	نېکپال
کینخواه	کینه کوونکی	کینه کښ، گرجن، رخن، کینه ناک، کیخن
بدخواه	بدخواه	بدورد
ملت خواه	ملت غوښتونکی	ولسپال
آزاد یخواه	حریت پسند (پ)	آزادیپال، آزادلوښی، خپلواکي مین
عذرخواه	_	ننواتی

۱۸- په - نورد - پیما او - گرد - روستاړی جوړ شوي پارسي بېلنگونه هم پښتو ژباړونکو ته لږو ډېر ستونزمن برېښي او په ناسم ډول یې کله په - وهونکی او کله په - گر ځېدونکی والا بېلنگونو پښتو ته رااړوي. یوازې پرمخ تللې بڼه یې (- نوردي) پر- چلند اړولې، لکه: هوا نوردي (هوایی چلند) چې د اروابناد ارسلان سلیمی جوړونه ده:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
رهنورد	لاروهونکی	لاروی
کوهنورد (کوهگرد)	د غره گرځېدونکی	غرگرځی
بیابان نورد (ـگرد)	بیدیا گرځېدونکی	بیدیا گرځی
صحرانورد	_	_
هوانورد (خلبان)	هوا گرځیدونکی	هوا گرځی، پیلوټ، الوتاند
جهان نورد (جهانگرد)	نړۍ گرځېدونکی	نړیگرځی، نړۍ گرځند
فضانور د	ستورمزلی	هسك یونی، تشیالیونی
کیهان نورد	_	_
دریانور	د سمندر گرځېدونکی	سمندر گرځی، ماڼو

۱۹- په - فروش روستاړی پارسي بیلنگونه هم زیاتره ژباړونکي پر (خر څوونکي) هغو رااړوي او په لوی لاس یې اوږدوي او گرانوي، حال دا چې پر - پلور یا - پلوري - والا او داسې نورو ډېر روان ژباړل کېدای شي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گهر فروش	جوهري	گوهري
گلفروش	گل خرڅوونکی	گل والا، گلپلوری
ذغال فروش	سکاره خرڅوونکی	سکاره والا
چوب فروش	لرگي خرڅوونکی	لرگبه، لرگي والا
دستفروش	لاس پر لاس پلورونکی	لاسپلوری
آردفروش	اوړه څرخوونکی	اوړبه، اوړه والا
سبزی فروش	سبزي خرڅوونکی	ساگ پلوری
برنج فروش	وربجې پلورونکی	وریجې والا
نمك فروش	مالگه پلورونکی	مالگه والا
وطنفروش (میهن فروش)	هېواد پلورونکی	هېواد پلوری
وجدان فروش	وجدان خرڅوونکی	وجدان پلوری
خود فروش	ځان خرڅوونکی	ځانښکاری، ځانپلوری
عمده فروش	عمده خرڅوونکی	ټولپلوری
پرچون فروش	پرچون خرڅوونکی	ټوکپلوری
میوه فروش	مېوه خرڅوونکی	مېوه پلوری

۲۰- په، بان او ـ وان روستاړي پارسي ببلنگونه پر ـ به او ـ وان او داسې نورو ډېر ښه اړول کېدای شي. ښاغلي ژباړونکي دې دا وروسته بېلگې په پام کې ونیسي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پاسبان	ـ	څوکیوال، ساتندوی
سرپاسبان(پولیس)	ـ	یو پولیسی افسر، سرڅارندوی
ساربان	د کاروان مشر	څاروان، جوپه مشر
زندانبان	د زندان مشر	بندیوان، زندانوان
پادوان	پاده وان	غوبه، گوروان
قلعه بان	ـ	کلا څاری
شتربان	اوښ والا	اوښبه
پیلبان	پیل ساتونکی	پیلوان
گله بان	رر	رر
بادبان	بادبان	بادوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

میزبان	–	کوربه
ناوسروان	–	سمندري تورن
آسیابان (آسیاوان)	–	ژرنده ګړی
دیده بان	ناظر	څارو، څارونکی، کتونکی
شبان (چوپان)	–	شپون
رسد بان	لوراند	څارند (تورن پولیس)
باغبان	باغوان	بڼوال
دربان/دروازه بان	دروازه وان	څوکیوال، ورساتی، وربه
سایبان	–	کېږدی، چتر
سایه بان	–	چتر، تجیر
مهربان	–	مهربان، مهروان (مروت)
موټروان	موټرچلوونکی	چلوونکی ـ ګاډي والا
جهانبان	–	نړیواک، واکمن، خدای
پشتیبان	ملاتړکوونکی	ملا تړی
مرزبان	–	بریدساتی، څوکیوال، څارندوی
نرد بان	زینه	ښل
نګهبان	ساتونکی	ساتندوی، څوکیوال
جنګلبان (جنګلدار)	-	ځنګلوان

۲۱- په - ګرا او - ګرایی، - پرست او - پرستی، - دار او - داری، دغه راز - سالار - سالاری او یا پسند - پسندی چې لاتینې او المانی انډولونه یې ایزموس او انګریزي هغه یې - اېزم او - ېست دي، نن سبا په ځانګړې توګه د نوي پرمختللي نړۍ لید او نوي پوهنې د نومونپوهنې (ترمینالوجی) یوه غوره برخه جوړوي. په پښتو کې زیاتره د (پښتونواله) په بېلګه پر - واله او - وال اړول کېږي. لکه پانګواله او پانګه وال چې ناسم ډول یې پانګوالي هم دود شوی دی. ناسم په دې چې په نورو ورته- اېزمونو کې روان نه راځي او دیو رنګوالي له کبله باید تروسې وسې هر ځای- اېزم- پر-واله واړول شي، لکه:

پارسي	انګرېزي	پښتو
اصلاح ګرا	رېفورمېست	سمونپال (ناسم: اصلاپال)
همګرایی	–	هملاري، همهڅي
همګرا	–	هملاری
سرمایه داری	کپیتالېزم	پانګواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمایه دار	کپیتالېست	پانگوال
وطن پرستی	پاتریوتېزم	هېوادواله - هېواد پالنه
وطن پرست	پاتریوت	هېوادپال
ملت پرستی ـ گرایی	نیشنلېزم	ولسواله، ولسپالنه
ملت پرست ـ گرا	نیشنلېست	ولسپال
جامعه گرایی	سوسیالیزم	ټولنواله
جامعه گرایی	سوسیالېزم	ټولنواله
جامعه گرا	سوسیالېست	ټولنوال
جامعه گرای تخیلی	-	انگیریزه ټولنواله
- ی تخیلی	اوتوپین	انگیریز ټولنوال
واقع گرایی	ریالېزم	رښتینواله
واقع گرایی نو	نیوریالېزم	نوې رښتینواله
واقع گرا	ریالېست	رښتینوال
واقع گرا ـی نو	نیو ـ ریالېست	نوی رښتینوال
گروهه گرایی/ مرد مداری	کمونېزم	پرگنواله
گروهه گرا	کمونیست	پرگنوال
مدرس گرایی	سکولاستېزم	ښوونځیواله
کثرت گرایی	پلورالېزم	ډېرواله
کثرت گرا	پلورالېست	ډېروال
کهن گرایی	ارکایېزم(ارخاییزم)	زړواله، زوړپالنه
کهن گرا	ارکاییست	زړ وال، زوړپال
طبیعت گرایی	نیچرالیزم (ناتورالیزم)	پنځواله
طبیعت گرا	نیچرالېست	پنځوال
ذهن گرایی	سبجکتیوېزم (سوبیکتیوېزم)	خپل اندواله
ذهن گرا	سبجکتیوېست	ـ وال
رفتار گرایی	بهیورېزم	چلندواله
رفتار گرا	بهیورېست	چلندوال
خرد گرایی	رېشنالېزم (راسیونالېزم)	سولواله
خردگرا	راسیونالېست	سولوال
تقدیر گرایی	فتالېزم	برخلیکواله
تقدیر گرا	فتالېست	برخلیکوال
بهره گرایی	اتیلیتاریانېزم	ښیگڼواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهره گرا	اتیلیتاریانېست	ښیګڼوال
آینده گرایی	فیتو رېزم	راتلونواله
آینده گرا	فیتو رېست	راتلونوال
جهان گرایی	انترناسیونالېزم	نړیواله
- گرا	انتر ناسیونالېست	نړیوال
خود گرایی	اېګویېزم	ځانواله، ځانځاني
خودگرا	اېګوېست	ځانوال
جمع گرایی	کولکتیوېزم	غونډواله
جمع گرا	کولکتیوېست	غونډوال
اراده گرایی	والنترېزم	وېلاړواله
اراده گرا	والنترېست	وېلاړوال
الحاد گرایی	اتایېزم	بیدیني ـ بیدینواله
الحاد گرا	اتایېست	بیدینه
قوم گرایی	ـ	ټبرواله، کامولي
قوم گرا	ـ	ټبروال ـ پال
سمت گرایی	ـ	سیمه واله
اسلامگرایی	اسلامېزم	اسلامپالنه، اسلام پالي
اسلام گرا	اسلامېست	اسلامپال
چپ گرا	ـ	کیڼوال، چپی
راست گرایی	ـ	ښي اړخي، ښیواله، ښیلاسي
راست گرا	ـ	ښیوال، ښي لاسی
بنیاد گرایی	فندامېنتالېزم	بنسټواله، بنسټپالي
بنیادگرا	ـ	بنسټپال
شخصیت پرستی	(کیش شخصیت)	وګړه پالي
بیگانه پرستی	ـ	پردی پالي
خود پرستی	ـ	ځانپالي
عقب گرایی	رېکشنري	شاتګواله ـ شاتګ
عقب گرا	ریکشنیر	شاتګپال، شاتګی
موقع شناسی	اپورچونیزم (اپورتونیزم)	ورځچاري
موقع شناس (اپورتونیست)	اپور چونېست	ورځچاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

نماد گرایی	سېمبولېزم	انځورواله، ښارمه واله
نمادگرا	سېمبولېست	پیلامپال، ښارمه وال
شکل گرایی	فورمالیزم	جولیزواله
شکل گرا	فورمالېست	جولیزوال
انسانگرایی	هومانېزم	بشر واله، وګړواله
انسانگرا	هومانېست	بشروال، وګړوال
فردگرایی	انډیویډوالېزم	ځانګړواله
فردگرا	انډیویډ والېست	ځانګړوال
پندار_انگار_گرایی	ایدیالېزم	انګېرواله
پندار_انگار_گرا	ایدیالېست	انګېروال
ماده گرایی	ماټریالېزم	توکیزواله
ماده گرا	ماتر یالېست	توکیز وال
پدیده گرایی	فېنومېنالېزم	پدیده پالي
پدیده گرا	فېنومېنالېست	پدیده پال
شتاب گرایی	تاچېزم	تلوارواله، بېړنواله
شتاب گرا	تاچېست	تلواروال، بېړنوال
سبك گرایی	سټایلېزم	سبکواله، لېلپالي
سبك گرا	سټایلېسټ	لېلپال
نفس گرایی	سولیپسېزم	ځانواله
نفس گرا	سولېپېست	ځانوال
تعالی گرایی	سوپریماتېزم	پورتواله
تعالی گرا	سوپریماتېست	پورتوال
جامعه شناسی گرایی	سوسیولوجېزم	ټولنپوهواله
جامعه شناسی گرا	سوسیولوجېست	ټولنپوهوال
روانشناسی گرایی	پسیولوجېزم	ساپوهنواله
روانشناسی گرا	پسیولوجېست	ساپوهنوال
نسبی گرایی	ریالتیوېزم	پرتلواله
نسبی گرا	ریالتیوېست	پرتلوال
نیستی گرایی	نېهیلېزم	نشتواله
نیستی گرا	نېهیلېست	نشتوال، نشتاند
عینی گرایی	ابجکتیوېزم	رښتیاواله
عینی گرا	ابجکتیوېست	رښتیاوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصلحت گرایی	پرگماتېزم	سازښتواله
مصلحت گرا	پرگماتېست	سازښتوال
بدوی گرایی	پرېمیتیوېزم	بیدیايي واله
بدوی گرا	پریمېتیوېست	بېدیاییوال
عنعنه گرایی (سنت گرایی)	ترادیسیو نالېزم	دودیزواله
عنعنه گرا (سنت گرا)	ترادیسیونالېست	دودپال، دودیزوال
تاریخ گرایی	هېستورېزم	تاریخواله، پېښلیکواله
تاریخ گرا	هېستورېست	تاریخپال، پېښلیکپال
وجود گرایی	اکزیستنسیالېزم	هستیواله، هستیپال
وجود گرا	اکز یستنسیالېست	هستیوال
برتری گرایی (جویی)	هژ مونېزم	لوړتیاواله
برتري گرا	هژ مونېست	لوړتیاوال، لوړتیاپال
انتقام گرایی (جویی)	رېوانشېزم	غچواله
انتقام گرا	رېوانشېست	غچوال
تصفیه گرایی	پیورېزم	سپېڅا نه، سپېڅلواله
تصفیه گرا	پیورېست	سپېڅلوال، سپېڅاند
همنوا گرایی	کونفورمېزم	یورنگواله
همنوا گرا	کونفورمېست	یورنگوال
جهان وطن گرایی	کوسموپولیتېزم	نړي هیواد واله
جهان وطن گرا	کوسمو پولیتېست	نړۍ هیواد وال
نقد گرایی (انتقاد)	کرېتېسېزم	کره کتنپالي
نقد گرا	کرېتېسېست	کره کتنپال
واپس گرایی	دېکاد ېنس	وستروالە
واپس گرا	دېکادېنست	وستروال
جزمی گرایی	دوگما تېزم	ټینگواله
جزمی گرا	دوگماتېست	ټینگوال
آموز شگرایی	ایجو کشنالېزم	ښوونواله
آموز شگرا	ایجوکشنالېست	ښوونوال
گریز گرایی	ابسکاپېزم	تېښته واله
گریز گرا	ابسکاپېست	تېښته وال
اروپا گرایی	یوروپانېزم	اروپايي واله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا گرا (اروپا مشرب)	یوروپانیست	اروپايي وال (-گروهی)
تعصب گرایی	فناتیزم	تنگلیدي
تعصب گرا	فناتیست	تنگلیدی
اوج گرایی	اسمایيزم	هسکواله
اوج گرا	اسمایيست	هسکوال
هرج و مرج گرایی	انارشيزم	اړدوړواله
هرج و مرج گرا	انارشیست	اړدوړوال
مطلق گرایی	ابسولوتيزم	جوتواله (بشپړواله)
مطلق گرا	ابسولوتیست	جوتوال (بشپړوال)
تجرید گرایی	ابسترکشنيزم	گوښيواله
تجرید گرا	ابستر کشنیست	گوښیوال
زیبایی گرایی	استتيزم	ښکلاییزواله
زیبایی گرا	استیتیست	ښکلا ییزوال
ذره گرایی	اتومیزم	ککواله
ذره گرا	اتومیست	ککوال
قهرمان گرایی	هیرويیزم	اتلیواله،اتلپالنه
قهرمان گرا	هیروییست	اتلیوال،اتلپال
توهم گرایی	الوشيزم	ترهواله
توهم گرا	الوشیست	ترهوال
تصویر گرایی	ایماجیزم، ایماژیم	انځوریزواله
تصویر گرا	ایماجیست	انځوریزوال
دور نما گرایی	لندسکایيزم	لرليدو واله
دور نما گرا	لندسکاییست	لرلیدوال
شیوه گرایی	منر لیزم	ځاندودواله، لېله واله
(سبك) شیوا گرا	منرلیست	ځاندودوال، لېله وال
مثبت گرایی	پوزیتیویزم	شتواله
مثبت گرا	پوزیتوییست	شتوال
مثبت گرایی نو	نیو، پوزیتیویزم	نو شتواله
مثبت گرای نو	نیو، پوزیتیوییست	نو شتوال
شهری گرایی	اوربانيزم	ښاریواله
شهرگرا	اوربانیست	ښاریوال
خیالی - انگارگرایی	اوتوپانيزم	انگېرياله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیالی - انگارگرا	اوتوپانېست	انګېر یال
جدایی گرایی	اپارتاید	بېلواله
جدایی گرا	_	بېلوال
نژاد پرستی	راسېزم	نژاد پالنه نژاد پاله، توکمپالي
نژاد پرست	راسېست	نژاد پال، توکمپال

۲۲- په - سالار - سالاری روستاړی پارسي بېلګونه هم د - ګرا او - ګرایي یا- دار او داري ترڅنګه په ورته مانا ورځ پر ورځ مخ پر ډېرېدو دي چې پښتو يې پر وړاندې-واله -او-واکي هغه دود کړي دی، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پدرسالاری (مرد سالاری)، پدرسالار	پاتریرکال	پلارواکي، پلرواکي (نرواکي)، پلارواك (پلارواکې ټولنه)
مادرسالاری (زن سالاری)	ماتریرکات	موروواکي (ښځواکي)
مادرسالار	ماتریرکال	موررواك (موروواکې ټولنه)
ارباب _ خانسالاری	فیودالیزم	خانخاني، ځمکواکي
دیو انسالاری	بیروکراسي	میرزایواله
قبیله سالاری	ترایبالېزم	ټبرواکي، ټبرواله
جنگ سالاری	جنګ سالاري	جګړه ماري
زمین سالاری، جاګیرداري (پ)	فیودالیزم	ځمکواکي
پاتك سالاری		پاټکواکي
تفنگ سالاری	ټوپك سالاري	ټوپکواکي، ټوپکماري
تنظیم سالاری	تنظیم سالاری	تنظیمواکي،ګوندواکي
شایسته سالاری	-	وړتیا واکي
سرمایه سالاری (سرمایه سالار)	امپریالیزم	پانګواکی (پانګواک)
ارتش سالاری(نظامیگری)	ملیتاریزم	لښکرواله، پوځیواله
نظام سالاری	_	_
ارباب سالاری	اربستو کراسی	برواله _ برواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم سالاری	ډیموکراسي	وګړواکي، ولسواکي
جهان سالاری (جهانباني)	_	نړیواکي
خوان سالار	_	کورمشر، کالخوای
کاروان سالاری	_	څارواني، جوپه مشري
کاروانسالار		څاروان، جوپه مشر
سپه سالار (سپهبد)	فول جنرال	سترجنرال
سپه سالاري	_	ستر جنرالي

۲۳- په - ګاه - ګه - ګاهان او -کده روستاړو رغېدلي پارسي بېلنګونه (اشتقاقونه) ډېرې زړې او نوې بېلګې لري چې پښتو ایټېمولوجیك او لرغوني انډولونه یې ګت -دك-غالی-غاله-غل-غه-اوخل دي. مګر هرومرو یې یوازې همدغه توني (مکاني) او مهالي روستاړي ځای نیولای نه شي، بلکې-تون، -ستون، -ځ،ځای، -ځی،-جل، -چل او داسې نورېې هم انډول کېدای شي او یو نیم هم بېخي په یوه ساده ویي پښتو کېدای شي، لکه پرتګاه (ګړنګ). کله کله هم په هماغه پارسي بڼه منل کېږي. بشپړ لیکلړ په دې وروسته ډول وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
صبحګاه، صبحګاهان	سهار	سباوون
سحرګاه(ګه)	سحر ګه	شین ګهیځ، سباوون
بیګاه	بیګاه	بېګا
بنګاه	موسسه	سازمان
شامګاه	د ماښام وخت	ماښام مهال، لرمل
شامګاهی	_	ماښامي
بارګاه	بارګاه	دربار، درشل
ارګاه و بار ګاه	جاه و جلال	برم و پرتم
پیشګاه	حضور	پر وړاندې، په مخ کې
شهادتګاه	_	شهادتځای، بلهارځی
جولانګاه	میدان	(ځغل) ډګر
پایګاه	هډه	اډه
خوابګاه	لیلیه	شپېځای/ شپېځی
شبانګاه(شبانګاهی)	_	شومه دم (د شپې)
شب هنګام	_	شومه دم، په شپه کې، د شپې

(c) ketabton.com: The Digital Library

گاه و بیگاه		وخت ناوخت، گهیځ وماښام
عبادتگاه (مزگت)	عبادتځای	مزدك
پرستشگاه	عبادتځای	مزدك
آزمونگاه	د ازموینې ځای	ازموینځی
آزمایشگاه	لابراتوار	ازمېښتځی
خلوتگاه	خلوتگاه	گوښه (ځی)
بازارگاه	د بازار ځای	بازار
بزمگاه	د خوښۍ ځای	بنډارځی
درگاه	درگاه	ور، درشل
رزمگاه (نبردگاه)	د جنگ میدان	جگړه ځای، جنگغالی
مخفیگاه	د پټېدو ځای	پټونی، پیڅونی
کمینگاه	رر رر	رر رر
آرامگاه	مقبره	مړیستون، ارامځای
کشتار گاه (قتل گاه)	د وژلو ځای	وژنځای، وژنځی
شکنجه گاه	د شکنجې ځای	شکنجه ځای، ځورځای
ایستگاه (ایستادگاه)	درېدځای	تمځی، تمځای
خرمنگاه	د درمند ځای	درمنځی، درمنځای، تلی
اقامتگاه (مقر)	د هستوګنې ځای	هوساینځی، مېشتځی، استوګنځی
اردوگاه (کمپ)	کمپ	پنډغالی
تعمیرگاه	د ترمیم ځای	سمونځی
تفرجگاه	استراحت ځای	هوساینځی، مېله ځای
تفریحگاه	رر	رر رر
رهایشگاه (استراحتگاه)	رر	رر رر
آسایشگاه	رر	رر رر
استراحت گاه	رر	رر رر
رهبانگاه	صومعه	سمڅ، مزدك، دیر
باز داشتگاه	توقیف ځی	اړیځی ـ اړتون، ستنځی
نظرگاه	ـ	لیدټکی، لید توګه
خرگاه	خرگاه	کېږدۍ، څمغېلی
باشگاه	نایټ کلب	شپه غالی، بنډارغالی
شیر خوارگاه	شیدېخور	روتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرودگاه	دکښته کېدو میدان	هوايي ډګر
فروشگاه	فروشگاه	پلورنځی، پلورځای، پلورځی
شکارگاه	ښکارگاه	ښکارځی، ښکار غلی
دانشگاه	ـ	پوهنتون
درمانگاه	درملځی	درملځی
دادگاه	محکمه	نیاوځی، نیاوتون، نیاووالي
پرورشگاه	روزنځی	پالنځی
آموزشگاه	د زده کړې ځای، کورس	زده کړوځی
دستگاه	ـ	دستگاه، کارلوښی
لشکرگاه	لښکر گاه	لښکرکوټ
گره گاه	مقطع	منځی، ځلاري
شبانگاه	شپه	شومه دم، شپې مهال
بازیگاه	ستودیم	لوبغالی
پالشگاه	تصفیه خانه	چاڼځی
قرار گاه(گارنیزون)	قرارگاه	بولنتون
فراهمگاه	د ټولیدو ځاي	پنډ غالی، ټولنځی
کارگاه	کارځی	کارگاه
گذرگاه	گذرگاه	روده، لار، گودر
نمایشگاه	ـ	نندارتون
آرایشگاه	ـ	سینگارځی
گردشگاه	پارك	هوساځای، چکر ځای
گیچگاه	شقیقه	ټبك، ولېږنده
پرشگاه	ـ	ټوپ ځای، الوتځی
بتکده	بتخانه	بودتون
آتشکده	اتشکده	اورتون
خلوتکده	خلوتگاه	گوښه ځی
عشرتکده	د عشرت ځای	چړچه ځی، بنډارځی
ماتمکده	د غم ځای	ویرتون
جنون کده	دارالمجانین	لیونتون
دانشکده	ـ	پوهنځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژوهشکده	د څېړنې ځای	څېړنتون
مزگت	جومات	مزدك
محنتکده	ـ	زيار تون
اميدگاه	د اميد ځای	هيله ځای
پيشه گاه(کارگاه)	ورکشاپ	کارځای
هيچگاه	هېڅ وخت	هېڅکله
زيارتگاه	زيارتگاه	زيارت ـ زيارت ځی

۲۴- «-زار» يو بل پارسي توني روستاړی دی چې زياتره يولړ پخواني بېلنگونه ور پوری اړه لري، خو نوې بېلگی يې نه ليدل کېږي. پښتو انډولونه يې هر گوره راز راز راځي. کله ساده، مشتق، کله مرکب او کله په پور ښه، لکه: بازار، پيزار؛ پايزار، خو په هر ډول له آره پا افزار دی او پښه، يا گاولې او موچنې مانا لرې:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کار زار	کارځی	جنگ ډگر، جنگغالی، مبارزه
لجنزار (دلدلزار)	لجنزار	پلنډی، بوښته، تمبنۍ
گلزار	گلزار	گلبڼ
کشتزار	پټی، فارم	کرونده
علفزار	دوښو پټی	وښيانه
شنزار	ـ	شگلنيزه، شگلوړه
سنگزار	ـ	کاڼيزه
شلنگزار	ـ	بوټيانه، ژاخ
بته زار	د بوټو پټی	بوټيانه، ژاخ
خار زار	د اغزو پټی	اغزيانه، ځوزيانه
مرغزار	مرغزار	مرغه، ورشو
چمنزار	چمنزار	چمن
گندمزار	د غنمو پټی	غنمگره
شاليزار(برنج زار)	د شولو پټی	شولگره
نيزار	نيزار	درگه
ريگزار (شنزار)	ريگزار	شگلنه ځمکه، شگلوړه
جنگلزار	ځنگلزار	ځنگل (سيمه)، خاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوره زار	شوره زار	ښوره ماغه، ځلوبی
بازار	-	بازار
بیزار	-	بېزار
گندنا زار (گندنه زار)	د گندنې پټی	گندنگره، پیازکگره
سبزه زار	کبل زار	مرغه، چمن، ورشو
لاله زار	لاله زار	غاټویاڼه

۲۵- د «-پر» په مختاړی پارسي بېلنگونه د نورو ډېرو ویپونو غوندې ټکي پر ټکي او روان پښتو کېدای نه شي، بلکې پښتو یې پر وړاندې زیاتره روستاړي والا بېلنگونه لري، د ساري په توگه له ((درکوه های پر برف زندگی مشکل است)) ((له واورو نه په ډکو غرونو کې ژوند گران دی)) وژباړو، له پښتو سره اړخ نه لگوي او که یې (په واورینو غرونو کې ژوند گران دی) وژباړو، نو سمه روانه پښتو ترې جوړېږي. یا (له برکت څخه په ډك کال کې) او (په برکتي کال کې):

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پربرف	له واورو نه ډك	واورین
پرشکوه	له پر تمه ډك	پرتمین
پرکیف	له کیفه ډك	خوندور، په زړه پورې
پرتلاش	کوششي	هڅاند، زیارکښ
پرصدا	-	ځوږن، اوڅار
پرسروصدا	له غږوغوږه ډك	ځوږور
پر آوازه (بلند اوازه)	-	نومور، نوماند، نومیال
پرمزه	له خونډك	خوندور
پرنیرو (پرقوت)	له قوته ډك	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
پردل	شجاع	زړور
پرشور	له شوره ډك	ځوږور، ځوږند
پرکار (پرزحمت)	فعال	ډېرکاری، زیارکښ، هڅاند
پر مسؤولیت	له مسؤولیته ډك	ډېر پازیز، ډېر پازوال
پرگل	له ختو څخه ډك	ککړ، چکړ، ختین
پرگل	له گلو څخه ډك	گلالی، گلبڼ، گلورین
پراشك	له اوښکو ډك	اوښلن
پرغرور	له غروره ډك	ویاړن، ښاځن
پرجوش	له جوشه ډك	مست، اېشند

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخروش	له خروشه ډك	ځوږور، ځوږند
پرجوش وخروش	له جوش و خروش نه ډك	ځوږنده او خروښنده
پرزرق وبرق	له جل وبله ډك	ځلبلي، جلبلي
پرفیض (پرمنفعت)	له گټې نه ډك	گټور ـ سودمن
پرنفوس (شهر)	له نفوسو نه ډك	گڼ یا ډېر مېشتی(ښار)
پرخور(پرخوار)	ډېر خوړونکی	ډېرخور، نسور، نسواند ، خوراند
پرخوری	ډېر خوړل	ډېرخوري، نسواندي
پرگو(ی)	ډېر غږېدونکی	خبرلوڅ، ویند ، گپاوو
پرگویی	ډېره غږېدا	خبرلوڅي
پرحرف	ډېرغږېدونکی	خبرلوڅ، اپلتند
پرحرفی	ډېرې خبرې	خبرلوڅي
پرچین	له گونځوډك	گونځن، کوت،گونځې گونځې
پرجفا	له جفا ډك	گرگر،زورگر، سرزور(ـی)
پردل	ـ	زړور، زړن
پرگر	پاراگراف	ټوکر (لیك)
پرچانه	ډېر غږېدونکی	اپلتند ،گپاوو
پردماغ	کبرجن	پېسمن، دماغي، غاور
پردور	لرې (ډېر)	لرې، لرواټی
پر درد سر	له سر خوږه ډك	ستونزمن، سرخوږن
پردوام	دوام دار	پاینده، پاینښتي، ډېر پایه
پر آب	له اوبو ځخه ډك	لوندخیشت، اوبلن
پرافتخار (افتخارآمیز)	له ویاړه ډك	ویاړن، ویاړلی
پرباد	له بادو ډك	بادگین
پربار	له باره ډك	باري، بېبرور، ښېراز
پرمیوه	له مېوو نه ډك	مېوه ور،خولخوندور،خولخوندی
پربرکت	له برکته نه ډك	برکتي
پرجنجال	له جنجاله ډك	جنجالي، شخړیز
پربهره	له گټې نه ډك	گټور، سودمن
پرتپش	له تپشه ډك	هڅند ، هڅاند
پرتجربه	له تجربې نه ډك	ازمایلی،ازمېښتکار،ازمېښتوالا
پرخواب	له خوابه نه ډك	خوبي، خوبن، خوبجن
پر درد	له درده ډك	دردوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پررنگ	له رنګه ډك	ډېر رنګی
پررو	له مخه ډك	سپین سترګی
پر زور	له زور نه ډك	زورور، سرزوری
رشیر	له شودو نه ډك	پیوره (غوا)
پرشیب	_	ناهوار
پرغوغا	له غوغا نه ډك	نارام، غوغایی، ځوږن
پرمدعا	_	باتهور، لوړ ربهی
پرمعنی	معنادار	ماناوال
پرفسون	له افسونه ډك	اوسونګر،کوډګر
پرفشار	له فشار نه ډك	ترینګلی، ترینګ
پرکین	له کینې نه ډك	رخن، اوښکینی
پرمایه	له ارزښته ډك	ارزښتناك، ارزښتمن، بډای
پرمغز	له مغزو نه ډك	ډېر مغزی
پرنګار	له نقشه ډك	انځورن، انځوریز
پرنقش	رر	رر رر
پرواضح	له څرګندتیا نه ډك	څرګند ، جوت،اوڅار، ډاګیز
پروسعت	له پراختیا ډك	پراخ، وېړ،ارت وبیرت
پرتحرك	له تحرکه ډك	خوځند
پرنور	له نوره ډك	روښان، رڼا ، روڼ
پرطنین	له طنینه ډك	ځوږور، ځوږند ، انګازور
پر آوازه	له اوازی نه ډك	رر رر رر
پرماجرآ	له ماجرا نه ډك	ماجرایی، غر غره يي، لنډغر
پرتلاش	له تلاش څخه ډك	هڅند ، هڅاند
پرازقهرمانی	له قهرمانی نه ډك	ستر اتل

۲۶- په - پیش مختاړی پارسي ببلنګونه (مشتقات) هم کله کله پښتو ژباړونکی له ستونزو سره مخامخوي او سم انډولونه ورته پیدا کولای نه شي. ځکه په ښکاره ډول د - پیش پښتو انډول (وړاندی) دی، مګر کېدای شي (ـمخ) یې هم تشه ډکه کړي او یا یې بل راز یا ساده انډولونه ځای ونیسي، که نه بیا یې په پور ښه را اخېستل هم کومه ګناه نه بلل کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشنهاد	تجویز (پ)	وړاندیز
پیشکی	-	پیشکي
پیش پا افتاده	خوشې، بېکاره	ناپاموړ، پاموتی
پیشدامن		خوابڼې
پیشوند (پیشاوند)	شاوندی	مختاړی
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، سرغندوی، سرلاری
پیش آهنگ (پیش قراول)	پېش آهنگ	رر رر
پیشوا	پېشوا	بومیا، سرغندوی
(در) پیشواز	-	(د-په) هرکلي، درشل (کې)
پیشتاز	-	مخکښ، سرکښ، پرمخیونی، سرلاری
پیش آمد	رفتار	چلند
پیش قدم	پېش قدم	مخکښ
پیش قدمی	-	مخکښوالی
پیش خور	پېشخور	مخخوری، مهینه خوری
پیش خوری	-	مخخوري
پیش قبض	پېش قبضه	ستوه (لکه کټوه)
پیش کش	پېشکش	وړاندیز
پیشدستی	پېشدستي	مخکښوالی، وړاندېوالی
پیشانی	وچولی	تندی، ټنډه، وچولی
پیشاب	-	متیازې، مېتیازې
پیشتاز	-	رر رر
پیشاپیش	-	مخکې مخکې، تر ټولو مخکې
پیش اطاقی (پیپش خانه)	-	مخ کوټه، مخنۍ کوټه
پیش آمد	برخورد	(چال) چلند
پیشآمده گی	-	مخکښوالی - وړاندېوالی، مخ ډډون
پیش انداز (دسترخوان)	-	کوندری، کوبی، ثمړ، ثمړی
پیش بند (-گیر)	پېش بند	مخبند
پیشقاب	پېشکاب	غاب، کاب
پیشباز	-	هرکلی
پیشبرد	پېشبرد	پرمخ وړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش برگ (نو)	ـ	غوټۍ
پیش بها	بیعانه	بیانه
پیش بین	پېشبین	مخوینی
پیشبینی	پېشبیني	مخویني
پیش پاس (نو)	ـ	مخنیو
پیش پرداخت	ـ	پیشکي
پیشتاب	تفنگچه	ټوپکی، تمانچه
پیش تخته	ـ	څنباك مېز، څنباك ونج
پیشتر	ـ	مخکې، له مخه
پیش جنگ	ـ	مخجنگی، سرجنگیالی
پیش خدمت	پېش خدمت	نوکر، مزدور، چوپړی، چپړاسي
پیش خوان	ـ	څنباك مېز، څنباكونج
پیشداد	ـ	قانون ساز
پیشداد یان	ـ	مخینان (لومړنۍ آریاني شاهي کورنۍ او شاهان)
پیشدآوري	پیش قضاوت	مخورمند
پیش دار	مقدمة الجیش	سرلښکر
پیش درآمد	ساخني (پ)	مخکنی ساز، اوورتیورې
پیش رس	مخکې رسېدونکی	مهینه (مینه...)
پیشرفت	ـ	پرمختگ
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، مخیونی
پیش رونده	وړاندې تلونکی	پرمختلونی
پیش روی	پېش روی	وړاندې تگ، پرمختگ
پیش سینه	ـ	ټټر (د کمیس د ټټربرخه)
پیش فروش	ـ	سلم، مخپلور
پیش فنگ	ـ	ټوپك تیار!
پیش قراول	ـ	سرلښکر، نظام قراول
پیش قطار	مخکې قطار	سرلښکر
پیش کار	ـ	لارښود، مشر
پیش کرایه	ـ	پېشکي کرایه
پیشگام	پېشقدم	مخکښ، سرکښ، مخیونی
پیش گفتار	مقدمه	مخنۍ خبرې، سریزه، پیلیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش گفته	مخکې ویل شوی	نوموړی، یادشوی
پیشگو	اټکل کوونکی	مخویند، وړاندویاند
پیش گویی پیش گویی (پ)		وړاندوینه، اټکل
پیشگیری (جلوگیری)	ـ	مخنیوی
پیش لنگی (پېش دامن)	ـ	پېشبند، مخبند
پیش مزد	ـ	پېشکي لاسباړه
پیش نرفتنی	ناممکن	ناشونی
پیش نما (پیش امام)	پېش امام	امام
پیش نویس (مسوده)	مسوده	لمېسه
پیشه	کسب دنده	ورهنه
پیشه ور	کسبکار	لاسکاری،کسبگر، ورهنګر
پیشی	سبقت	مخکېوالی
پیشیاب	ـ	مختیاری، چمتو
پیشیار	ـ	متیازې، مېتیازنۍ
پیشیاره	ـ	پتنوس
پیشین	قبلی	پخوانی، مخکینی
پیشینه	سابقه	مخکینی، سربل، مخینه
پیشینه دار	سابقه دار (جرمی)	مخینه وال
پیشیان	اسلاف	مخینان، پخواني (پلرونه او نیکونه)
پیش از پیش	ـ	مخکې له مخکې، وار له واره
پیش برآمده		مخ (ته را) وتی
پیش بر آمده گی	ـ	مخ (ته را) وتنه

۲۷- په - با ، **مختاړی** پارسي ستاینومونه او کړولونه (صفات او قیود) ځینې پښتو ژباړونکي په هماغه آره بڼه را پوروي او کله یې ډېر بې خونده را ژباړي، بې له دې چې له ګړنۍ پښتو مرسته وغواړي او روستاړي والا انډولونه ورته پیدا کړي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باایمان	ایماندار	مېړه، میړنی
باابتکار	ابتکار لرونکی	نوچاری، نوښتګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

باآب ورنگ	_	ځلبلي، ځلاند ، پسوللی، ښکلی، ګلالی
با آب وتاب	_	پتمن، په زړه پورې، په پت وعزت
بااراده	اراده لرونکی	هوډمن
بااساس	اساسی	بنسټیز
با اطلاع (باخبر)	خبر لرونکی	خبر، خبراتر
باانضباط	_	ټینګ موټی
بابرکت	برکت لرونکی	برکتي، له برکت سره
باپشتکار	_	کارند ، زیارکښ، ډېرکاری
باحوصله	حوصله لرونکی	پېڅیالی، زغمناك
بااتفاق	اتفاق لرونکی	یوموټی، یولاسی
باارزش	ارزښت لرونکی	ارزښتمن، ارزښتناک
باتجربه	تجربه لرونکی	ازمېښتکار، ازمېښت والا
باخبر	باخبر	خبردار، خبر
باخرد	عاقل	پوه، ویښیار
بادرد	بادرده	دردمن
بادرد ورنج	په دردوکړاو	دردمن او رنځن
بااخلاق	خوش اخلاق	نېکخویه
باسواد	باسواد	لیکلوستی، لوستی
بارحم	رحم لرونکی	زړه سواند ، لورین، لوراند
باشرف	شریف	پتیال (-ی) ، پتمن
باشرم	شرم لرونکی	شرمناك
باحیا	باحیا	حیاناك، ماتمخی
باسرشته	_	سمبالوونکی، پاك کاری
باسلیقه	سلیقه والا	خورزونی، خورمنځی
باشهامت	شهامت لرونکی	مېړنی، مېړه، مېړاني والا
باشکوه	له شوکته ډك	شاندار، پرتمین، برمیال، ستر
باصفا	_	سپېځلی، پاکزړی
باعاطفه	عاطفه لرونکی	مهربان، لورین، لوراند
باعظمت	شاندار	ستر، پرتمین، برمیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

باغیرت	باغیرته	غیرتی، مېړه، مېړنی
باکروفر	دبدبه لرونکی	په ډب وغپ، له برم وپرتم سره
باکمال	دکمال خاوند	تکړه، کمال والا، رسېدلی، وتلی
بامعرفت	معرفت لرونکی	پوه، پېژتدوی
بانقاب	نقاب لرونکی	مخپټی
باوجود	باوجود	له - سره سره، سره له -
باوصف	رر رر	رر رر
باوفا	باوفا	وفا لرونکی، پالیال
باوقار	دوقار خاوند	پتمن، درون
باعزت	د عزت خاوند	رر
باهم	(سره) یوځای	ګډ، یو له بله، وبله، ځبله
بایکدیگر	رر رر	رر رر
باهمت	باهمته	مېړنی، همتناك
باهوش	عاقل	ویښ، ویښیار
باعشق و علاقه	د عشق او علاقی خاوند	لېوال، مینه وال
بانزاکت	بانزاکته	نزاکت والا
بامزه	مزه لرونکی	خوندور، خورمنی
بالذت	رر رر	رر رر
باتدبیر	دتدبیر خاوند	پوه، ځیرك
باتربیه	د تربیې خاوند	روزلی، پوولی، دودیال

۲۸ - په – ګزار او - ګذار "د ترسره کولو" او پرېښوولو په جاج جوړ شوي او جوړېدونکي پارسي بېلګونه په پښتو کې ببخي پر بل ډول بېلګونو اوړي . دا چې دغه دواړه روستاړي یوه مانا او یو راز چار نه لري، نو په کار دي، پښتو ژباړونکي یې هم دغه توپير په پام کې ونیسي. د ساري په توګه نمازګزار لمونځغاړی وژباړي او نمازګذار بیلمانځه. ځینې نو کاري پارسي ژبي لیکوال هم دغه دواړه روستاړي سره ګډوي او یو د بل پرځای یې کاروي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
قانون ګذار	–	دوی رغاند ، قانوساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت گزار	شرعی اجراکوونکی	شرعي قانوساز
نمازگزار	لمونځ کوونکی	لمونځغاړی
نمازگذار	لمونځ نه کوونکی	بیلمانځه
سپاسگزار، منت دار	منت بار	پاسللی، مننداوی
شکرگزار	رر رر	رر رر
منت گزار	رر رر	رر رر
منت گذار	احسان ایښوونکی	پاسلونی
امانت گذار		امانت اېږند
خراج گزار	خراج ورکوونکی	کلنگوړی، خراج وړی
باج گزار	باج ورکوونکی	رر رر
احترام گزار	احترام کوونکی	درناوند، درناوگر
ارج گذار	ارزښت ورکوونکی	رر رر
تاجگذار	تاج ایښونکی	خول اېږند، خول اېښواند
تاریخ گزار	تاریخ لیکونکی	پېښلیکوال
کارگزار	کارکوونکی	کارمند، کارکړند
آهنگذار	د وسپنی ټینگونکی	وسپنټینگی
بیمه گزار	بیمه ورکوونکی	بیمه والا
پایه - بنیان - اساس گذار	بنسټ ایښودونکی	بنسټوال، بنسټګر
خبر گزار (- رسان)	خبر رسوونکی	خبریال، خبررساند
- ي	خبر رسونه	خبري
برگزار (کردن)	دایرکول	دایر- جوړ (ول)
حق گزار	حق ادا کوونکی	ځارنوال، رښتیاپال
مین (ماین) گذار	ماین اېښوونکی	ماین اېږند
فروگذار	پرېښوول	له پامه غورځول
دورهٔ گذار	عبوري (دوره)	لنډ مهال (پېر)
واگذار (کردن)		ورپرېښوول، ورلېږدول
_(فروگذاشت)	پرېښونه	ناغېړي، پرېښنه
سخنگزار	خبری کوونکی	ویناوال
سرمایه گذاری	د پانگی اچونه	پانگ اچونه، پانگونه
نقطه گذاری	ټکي اېښوونه	لیکنښه، لیکنښې

۲۹ - په - هم - مختاړي جوړ ښتونه هم له هغو بېلنگونو څخه نه دي چې گوندې یوازې په پارسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړه لري. پښتو د(همزولی) او (همغاړی) غوندې هم لږ و ډېر ورته بېلګې لري او په دې توګه ورته په لاسي او قياسي توګه نوره هم پراختيا ورکولای شو. لکه همرنګ يا همرنګی، هم مهالی(همزمان)، هم ځېلی (همنوع)... مګر ځينې پارسي هغه کېدای شي، پر نورو انډولونو پښتو شي، لکه همسايه د ګاونډي، همزيستی (ګډ ژوند)، همنوا(همغاړی)، هم آهنګي(همغږی)، همراه (مل، ملګری، همديګر (يوله بله، وبله، ځبله)، همدرد (خوا خوږی)، همدست (يولاسی)، همزبان (هم ژبی، يوه خوله)، همدل (يوزړی)، همصنف يا همصنی (ټولګيوال)، هم قلعه (کليوال)، مګر همشهری پر ښاروال ځکه نه شي اړول کېدای چې يوه اداري نومونه منل شوې ده. نو همښاری يې انډول کېدای شي، نورې بېلګې:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
همسنګر (همرزم) ـ	همسنګر(ی)	سنګر مل، هممورچلی
همواره، هماره	ـ	تل، هميشه
هم ارز	يوشان ارزښت لرونکی	همارزی
هم آغوش	ـ	همغاړی، غېږ پرغېږ
هم اتاق	هم اتاقی	همکوټه، همخونی
هم خانه	ـ	همکوری،ګډکوری، همخونی
همانند	يوشان	يو ډول، يورنګ، ورته
هم آواز (همصدا)	ـ	هم اواز، هم غږی
هم آهنګ	ـ	همغږی
هم باز	ـ	هم لوبی
همدرد	همدرد(پ)	خواخوږی
همګام	ملګری	همګامی، هميونی
هم مجلس	هم مجلسی	همبنډاری
هم بزم	هم بزم	هم بنډار(ی)
هم بستر	ـ	همبستر(ی)
همبستګی	همبستګی، سره نښتون	پيوستون
همپا	ـ	مل، هميونی
همپايه (هم ترازو)	همپايه	انډيوال، همپوړی، همپوړی، همځنګ
هم پشت	ـ	مرستی، ملګری(همکاری)
همپياله (هم پيک)	همپياله	همپياله
هم پيشه	ـ	همدندی، همپازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پیمان	هم پیمان	همتړونی، همژمنی
هم جنس	هم جنس	همنوړی
هموزن	هموزنه	همتولی
همجوار	همسایه	گاونډی، چموال، کندیوال
هم چشم	ـ	سیال، جوگه، بډ
هم خواب	هم خواب	همبستر(ی)
همدم	همدم	ملگری،انډیوال
همقوم (همتبار)	ـ	همټبری
همزبان	ـ	همژبی
همدین ـ همکیش	ـ	همدینی، همکېښتی
همراز	همراز	خوالو، خوالگر
همخون (هم نژاد ، هم عرق)		هموینی، گډوینی
هم رای (همفکر)	ـ	هم سندی، هم اندی
هم رنگ	یوشان	همرنگ(ی) ، یورنگی
همروزگار(همعصر)	معاصر	هم مهالی، همپېر(ی)
همزاد	ـ	همزولی
همسال	ـ	همزولی
همسان	ـ	ورته، یورنگ، همرنگ
همسایه	همسایه، گوانډی	گاونډی، کډوال
همسو (همگرا)		هملوری، هموخی
همسود	کامنلویلت	همگټي(هېوادونه)
همزبان، همنژاد (همتار)		همژبی، همتوکمی
هم سبق (همدرس)	همصنفی	هملوستی، ټولگیوال
هم سخن	ـ	یو(ه) خوله، همسندی
هم میهن - هموطن (وطندار)		هم هېوادی، هېوادوال
همسر	همسر	مېړه، ښځه، میرمن
همسفر	همسفر	لارمل، ملگری، همیونی
همراه	ملگری	مل، هملاری
هم سن ـ	همسنه	همزولی، هم منگی
هم سنگ (همتا)	ـ	همتولی، همپوړی، همپوړی، همځنگ
هم شکل	هم شکل	هم جوله، همډولی، همرنگی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم صحبت	همصحبت	هم خبری، همګپی
همشیره	خور	خور، خوری (نرسه)
هم عقیده	هم عقیده	همګروهی
هم قطار	هم قطار، هم مسلکی	انډیوال، همغاړی، همځانګی
همکار	-	همکار(ی)
هم کاسه (همخوراك)	-	همکاسه، همکوبی
هم کفو	-	ساری، سیال، ګور
هم مکتب	د مکتب ملګري	ښوونځیوال
هم نام	سمنامی	همنامی، همنومی
هم نرخ	-	همنرخی، یونرخی
همنشین	همنشین	انډیوال، ګاونډی، سره ناست (پاست)
هموار	اوار	هوار

۳۰ - په مختاړي یامخکړ- باز پخواني او نوي پارسي ببلنګونه هم کوم کمی نه لري. د دغه مختاړي انګرېزي انډول (ري-)، المانی یې (ویدر) او پښتو یې (بیا -) دی. پښتو (بیا موندل) د دری (باز یافتن) ډیر پخوانی انډول بلل کېږي او په دې توګه ورته په نورو کړونو (فعلونو) کې دودور کولای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باز خواست	باز خاست	پوښتنه، ګرویږنه
بازپس	دوباره	له سره، بیرته
باز پرس	پوښتنه	پلټنه ، څېړنه
باز رسان	مفتش	پلټونکی، څارونکی
بازساز	جوړوونکی	بیا رغاند
بازسازی	بیا جوړونه	بیا رغاونه، بیا رغاو
بازګو	-	بیاویونکی، بیاویلی
بازګویی	-	بیاویېنه
باز تاب (بازتابنده)	انعکاس	ځلښت، غبرګون
باز یاب	موندونکی	بیاموندی
بازیابی	موندنه	بیاموندنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز گشت (باز گرد)	بیرته راگرځېدل	راستنېدنه، (بیرته) راتگ
بازمان	ـ	شنشوب (رسوب)
باز آورد (ره آورد)	سوغات	ډالۍ، یادښنه
بازبین	تفنیش، مفتش	پلټونکی، څارند
باز بینی	تفتیش	پلټنه، څارنه
بازنگری	تجدید نظر	نوې کتنه، بیا کتنه
باز پسین	اخرین	وروستنی
بازپیچ	ـ	ټال
بازتابش	انعکاس	ځلېدنه، برېښېدنه
بازجو	ـ	گرویږند
باز خرید	بیا اخېستل	یرغمل بیه، بونگه
باز دار	ـ	باز لرونکی، بازساتی
بازداشت، بازداری	گرفتاری	نیونه، نیونگ
باز داشتگاه	خواله جات(پ)،توقیف	اړیځی، ستناوځ
باز دم	بیرته سا ایستنه	سا اېستنه، سااخېستنه، دمه
باز ده	ـ	گټور
بازدید	ملاقات	لیدنه، کتنه، لیده کاته
باز پرداخت	ـ	بیا اداینه
باز مانده (بازمان)	ـ	پاتشونی، وروسته پاتې، ژوندی پاتې
باز کرد	ـ	پرانبسته، (بانکي حساب)
باز گیری	ـ	غوښتنه، غوښنلیك
باز رس	ـ	څارند ، پلټونکی
بازرسی	غورسی	څارنه، پلټنه
باز جو (باز جویی)	ـ	پلټونکی، (گرویږنه) پلټنه
باز گونه	ـ	بد مرغ، بدمرغه، بدبخت
باز نویس	ـ	بیا لمېسی
باز نشسته	متقاعد	کورناست
بازیافت	بیرته لاس ته راوړنه	بیا اخېسته، بیرته اخیستل، بیا موندنه
باز نشسته گی	تقاعد	کورناسته، کورناستی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بازستانی	ـ	بیرته اخېستنه

۳۱- په- ار روستاړي رغېدونکي پارسي کړنومونه په اوسنیو ایراني نیولوجېزمونو کې مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

گرفتار	ـ	ښکېل، نیولی، بندي
رفتار	رفتار	تگ، یون، کړه وړه، چلند
گفتار	خبرې	وینا، گړهار
ویراستار، پیراستار	سموونکی	سمیال
نوشتار	لیکل	لیکنه، کښنه
ساختار	جوړونه	رغاو، رغاونه، جوړښت، اډانه
کشتار	قتل، وژنه	ټولوژنه، ټول وژله، چړاو
کردار	کردار	کړه وړه، کړن
پرستار	پرستار(ـه)	ووړپال، ناروغپال
جستار	لټونه	لټون، پلټون، پلټنه
خواستار	خواهش کوونکی	غوښتونکی، هیله من
خریدار	اخېستونکی	پېرونکی، پېرند
شنیدار(شنیداری)	اورېدنه(سمعي)	اورېدن(اوریز)

۳۱ - په - وش، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مهوش	ـ	سپوږوزمه، سپوږمۍ مخی
سیاوش	ـ	توروزمه، تور ارغوش
پریوش	د ښا پېرۍ غوندې	ښاپېرۍ (وزمه)
لاله وش	ـ	غاټووزمه، لاله رنگ
دیوش(دیوفش)	د دېو غوندې	دېووزمه

۳۲ - په گون، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گندم گون (سبزه)	-	غنمرنگ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاله گون (لاله رنگ)	د غاټول غوندې	لاله رنگ
سیمگون	-	زرین
قیرگون	دقیر په شان	قیر رنگه، تورتپلی، توتپی
شبگون	د شپی غوندې	توره تیاره، تورتم
میگون	د شرابو په رنگ	می رنگه
همگون(هم مانند)	–	ورته، همرنگ(ی)
نیلگون (نیلفام)	-	د نیل غوندې شین، نیلي، وودي
لعل گون (لعل فام)	دلال په شان	لال وزمه
گلگون (گلفام)	د گل په رنگ	گلرنگ
آسمانگون	د اسمان په رنگ	شین، اسماني
آبگون	د اوبو په رنگ	شین بخن
سرخ گون(سرخ فام)	تك سور	سور بخن، سوررنگی

۳۳- په - مانند ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مارمانند	د مارغوندې	مارډوله
در مانند	د مرغلری غوندې	مرغلین
موم مانند	د مومو غوندې	موم وزمه
لعل مانند	دلال غوندې	لال وزمه
کر مانند	د کوڼ غوندې	کڼ هوڅ، غوږډروندی

۳۴ - په - آسا ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دود آسا	د دود په شان	لکه دود ، دود وزمه، لوغړن
دل آسا	د لاسا	خواږولی، پوخلا ، هوسا
سیل آسا	د سیلاو غوندی	نیز وزمه
برق آسا	د بریښنا په شان	لکه بریښنا ، بریښنا وزمه
نوبت وار(نوبتی، متناوب)	نوبتي	واریز، په واریز ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵- په - وار، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرزانه وار	ـ	پوهیالانه
پروانه وار	پتنګ	وزمه
خانه وار	ـ	کورنۍ، کورنیز، کورسر
فصل وار	ـ	پرهرکښت، هرکښته، موسمي
ماهوار	میاشتیز(پ)	میاشتنی، میاشتینی
پیداوار	ـ	پیداوار
برادروار	دورور په څېر	لکه ورور، ورورګلویز، ورورانه
قهرمان وار	ـ	اتلانه، اتلوزمه
بزرګوار	ـ	ستر، پیاوړی
هفته وار	هفته يي	اوونیز، هره اوونۍ، اوونۍ پر اوونۍ
امیدوار	د کاندید په مانا(پ)	هیله من
پریوار	د ښاپیرۍ غوندې	لکه ښاپېرۍ، ښاپېرۍ وزمه
مردانه وار	د نارینه په شان	په مېړانه، مېړه وزمه
دیوانه وار	د لېوني په شان	لکه لېونی، لېونډوله
طوطی وار	د طوطي غوندې	لکه توتي، توتي وزمه
سراسیمه وار	پرېشان	ارور ترور
سوګوار	ماتم کوونکی	ویرن، ویرمن، ویرژلی
سزاوار	ـ	وړند(ـه)
سبزه وار	ـ	شینډنډ
راهوار	ـ	ارامیونی، یرغه
مرده وار	لکه مړی	مړزګه، مړوزمه،غونجا
شیروار	شیروار	مندانو-غړکه-ځی(کول-وهل)
شاهوار(شاهانه)	ـ	شاهانه

۳۶- په - مرد سره رغېدلي پارسي ترنګونه (ترکیبونه)، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ابرمرد	ابرمرد	زبروګړه، سترمېړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیر مرد	د زمري غوندې سړی	زمریالی، زمریال، زمری
دانشی	مرد پوه	مېړه، پوهیال
دادمرد	سخي	لوی‌لاسی، بښاوو، پراخلاسی
آزاد مرد	ـ	ازاد لوښی
جوانمرد	ځوانمرد	ځوان (لوښی)، ښه ځوان، مېړه
دولت مرد (مدار)	دولتي	چارواك

۳۷- په - یار رغېدلي پارسي تړنګونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
هوشیار	هوښیار	ویښیار
شهریار	شهریار	ټولواك، واکمن
دستیار	دستیار	مرستیال، مرستی
استاد یار	داستاد مرستیال	پوهندوی، پوهنوال
دانش یار	استاد ، پوهنیار	پوهنیار، پوهنمل
هنریار	ـ	هنرمل
خدایار	ـ	خدای دوست، خدایمل

۳۸- په - کرد ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
عمل کرد	عمل کول، د کاراجرأ	کارکړن، پرځایکړه
کار کرد	رر	رر رر
یاد کرد	یادوبود	یادونه، یادنمانځنه
باز کرد	افتتاح	پرانېسته
پیکرد	ـ	پسې کړن
راه کرد	ـ	کړنلار، کارتوګه

۳۹- په - اګین، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درداګین	له درد ډك	دردناك
زهر اګین	له زهر و ډك	زهرجن، زهرژلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهمگین	له بوږ نه ډك	بوږنوړی، بوږند
شرمگین	له شرمه ډك	شرمناك
غمگین	غمگین	غمجن، خواشینی، ویرژلی
آبگین	ـ	اوبلن، نری
نمگین (پرنم)	ـ	نمجن، زیمجن
خشمگین	قهرکوونکی	قهرژلی، قارجن، ځاځمن
میانگین	وسطی	منځنی

۴۰- په - پذیر، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
امکان پذیر	امکان لرونکی	کېدونکی، کېدونی، شونی
انعطاف پذیر	انعطاف منونکی	نرم، نرمښت منی
آشتی پذیر	ـ	پوخلا کېدونی، پوخلاینوړ
آسیب پذیر	حساس	زیانمنی
تغیر پذیر	تغیر منونکی	اوښتونکی، ونجېدونکی، ونجوړ
تاثیر ـ اثر پذیر	تاثیر منونکی	اغېزمنی
جبران ناپذیر	نه جبرانېدونکی	ناسکیندی
خلل پذیر	خلل موندونکی	زیانېدونکی
خلل ناپذیر	خلل نه منونکی	زیان نه منونکی، نازیانمنی
برگشت پذیر	ـ	شاتگی
برگشت ناپذیر	ـ	نه ستنېدونکی، نا پر شا تلونی
شکست ناپذیر	ماتی نه خوړونکی	ناماتی
انکار نا پذیر	انکار نه منونکی	نا نټی، نانټوړ، نانټیاله

۴۱- په - نما، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
انگشت نما	انگشت نما	گوت لکی، اوځار، رسوا
خودنما	خود نما	ځانښکاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرد نما	ـ	ژیړبخن
مرمر نما	د مرمروغوندې	مرمروزمه
نخ نما	ـ	تاربنکاری، تاروزمه
قطب نما	قطب نما ، قبله نما	شمالبنود ، قبله بنود
گندم نما	ـ	غنمرنگ ، غنمبنود
دورنما	دورنما	لرلید
خوشنما	بنه بنکارېدونکی	بنکلی، بنه اېسی
قدنما	قدنما	ځان هېنداره
رونما	برجسته نما ، جوت بنود	مخرونې (ناوې)
تمام نما	ـ	ټول بنکاری
طاق نما	ـ	تاخچه وزمه
جهان نما	جهان نما	نړۍ بنود
آبنما	ـ	اوبرنگ ، اوبېنکاری، شینوبره
مسلمان نما	مسلمان نما	مسلمان ډوله
طوفان نما	ـ	توپان وزمه
بدنما	بد بنکاره کېدونکی	بدرنگ ، بداېسی
آردنما (آردی)	د اوړو په شان	اوړه وزمه
بادنما	د باد په رنگ	توند ،گړندی، باد مېچ
شتاب نما	ـ	هودو گراف، هودو مېتر چټک مېچ
شب نما	ـ	بلینده، بلاند
پیش نما	پېش امام	امام

۴۲- په - بر ، چې د وړنگ ، کښنګ او لېږد جاج ښندي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پیغمبر - پیامبر	پېغمبر	استازی، ځری
مسافر بر	مساپروړونکی	سپرلۍ لېږدی، سپرلیز (گاډی، الوتکه)
رهبر	رهبر	سرلاری، لاربنود ، مشر ، سرغندوی
دربر	شامل	رانغښتونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنجبر	رنځ وړونکی	زیار کښ، ربړیالی
باربر	باروړونکی	باري، پنډي، پلنډي
فرمانبر	–	فرمانوړی، ورمندوړی
چایبر	چای بر	چای اېشی، چای جوش
امر بر	–	(دوتري) ډاگی
دلبر	زړه وړونکی	مینه، مینه وړی
سیمین بر	–	سپین غېږی
سیل بر	–	توی، خوړ، لگړ

۴۳- په _ مان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ساختمان	جوړونه	وداني، رغاونه، جوړښت
خانمان	–	کورنۍ، کهول
دودمان	–	رر رر
سازمان	–	سازمان
زایمان	ولادت	لنگوال، لنگون، زېږون

۴۴- په - دان یا - دانی د توني او لوښني روستاړي په توگه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گلدان، گلدانی	گلدان	کونډاله، کوکنۍ
آتشدان (دیگدان)	–	اورغالی، نغری
قهرمان	قهرمان	اتل
زهدان	زهدان	زېلانځ، گنهی
سنگدان	–	شاټینگه
قندانی(قندان)	قندانۍ	خوږنۍ
شکردان	رر	رر
چمدان(جامه دان)	بکس، سوټ کېس(پ)	چمدان
قلم دان	–	قلم دان
جز دان	همیانۍ	جیبی کتاب، بټوه، مشلیکی
سرمه دانی		رنجړومه
سگرت دانی	سگرت دانی	سگرتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاکستردانی	خاکسترداني	ایرنۍ
خمیر دان(ـی)	ـ	کولپي
بایسکل دانی	ـ	دوڅرخنۍ
شمعدان (ـی)	ـ	ماردنګۍ
میوه دانی	میوه داني	میوه نۍ
چتری دانی		چترنۍ
شاشدان		پوکڼۍ، متیازنۍ
تفدانی	تفدانی	توکڼۍ
تخمدان (شیردان)	ـ	زېلانځ، ګب
یخدان	یخدان	یخنۍ، لوی وسپنیزبکس
ناوه دان	ناوه	تره، ترۍ، ځمځۍ
آبدان	آبدان	اوبڼۍ
زنخدان	شانه دان	ږمنځنۍ

۴۵- په - باف، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ګلیم باف	ټغر او بدونکی	چلګر، کنهوال، پېښور
پشمینه ـ پشم باف ـ	-	وړۍ اوبی
قالین باف	قالین اوبدونکی	غالۍ اوبی
بور یا باف	پوزی جوړوونکی	پوزیار
خیال باف	خیال پالونکی	انګېریال، واندیال
دروغ باف	دروغ اوبدونکی	دروغجن، دوړن
تهمت باف	تومت لګوونکی	تور لګاوی
منفی باف	منفی باف	نشتاند ، نهیلېست
زرباف	ـ	زروبی
جوراب باف	ـ	پلستر اوبی
مخمل باف	ـ	بخمل اوبی

۴۶- په ـ نشین، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دلنشین	ـ	زړه راکښونی، په زړه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانشین (جایگزین)	جانشنین	ځایناستی
مرز نشین	ـ	برید مېشتی
صحرا نشین	صحرایی	کوچی، پوونده، بیدیا مېشتی
بادیه نشین	رر	رر
کرایه نشین	کراکېنا ستونکی	کډوال، کرایوالا
خانه نشین	کور کېناستونکی	کورناست، پرکور
شیخ نشین (نشینی)	شیخ نشیني	شیخ مېشتی (هېواد، سیمه)
عرب نشین	ـ	عرب مېشتی
یهود نشین	ـ	یهود مېشتی
گوشه نشین (خلوت نشین)	ـ	گوټ ناست (ـی)
دهنشین	د کلي او سېدونکی	کلیوال
شهر نشین	د ښار او سېدونکی	ښاری، ښاري
همنشین	ـ	همغاړی، گاونډی، انډیوال
ته نشین	رسوب	بېخ، بېخنیو، شنشوب

۴۷ - په ـ پراگنی، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروغ پراگنی	دروغ ویل	دروغ بادونه
زهر پراگنی	زهر شیندل	زهر شیندنه
مکروب پراگنی	مکروب شیندل	مکروب شیندنه
تخم پراگنی	تخم پاشي	توخم کرنه، توخم شیندنه
سخن پراگنی	بروډ کاسټ	راديويي خپرونه، خبرلوځي

۴۸- په - بین، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خود بین	خودبین	ځان وینی
نیکبین	ـ	ښوینی، نېکوینی
بدبین	بدبین	بدوینی
خوش بین	خوشبین	ښوینی
نزدیك بین	نژدې لیدونکی	لنډوینی
باریك بین	باریك بین	كك وینی، ووړ وینی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیال بین (تماشاچی)	تماشگر	نندارچی، سیلانی
دور بین	دوربین	لروین، لروینی
ذره بین (خوردبین)	ذره بین	کلك وین
پله بین	پله بین	ورځچاری
کجبین (لوچ)	-	کوږ سترگی، چغر
فالبین	فال لیدونکی	پالي(پ)، پالگر

۴۹ - په ـ رو ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودرو	موټر، گاډی	اډی
راهرو	-	لاروی
پیرو (دنباله رو)	پیرو	پلیونی، لاروی
شبرو	-	شپه یونی، شپه گرځی
میانه رو	-	منځلاری
پیشرو	-	پرمخیونی
موتر رو	سړك	سپره لار
پیاده رو	-	پلې لار

۵۰- په – خوان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دستر خوان	دسترخان	کوبی، کوندری
فراخوان	دعوت	بلنه
آواز خوان	گلوکار(پ)	سندرغاړی
خوشخوان	خوش آواز	خوږ غاړی
سرودخوان	-	سرودبول، سندربول
غزلخوان (غزل گو)	-	غزلبول
نعت خوان	نعت ویونکی	نعتبول، ناتبول
قرآن خوان	قرآن لوستونکی	قرآن بول
سوز خوان (نوحه سرا)	-	ساندو ،ویرنبول

۵۱ - په - رس، لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
بازرس	مفتش	پلټونکی، څارونکی
دسترس	ـ	لاسرسی
نورس	ـ	نوررسی
زودرس	ـ	ژررسی
فریادرس	ـ	غو رسی، غمخور

۵۲- په - گیر او - گیری روستاړی منځته راغلي پارسي بېلنگونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دمگیر	ـ	دوپ (لند ه تودوخه)
نخگیر	تارنیوونکی	تارنیو (ماشین)
دندان گیر	وړ	وړند ، خوندور
سیم گیر	ـ	سیم نیو
غافلگیر	غافلگیر	ناگار، ښکېلی
همه جا گیر (ساری)	ساري	ټولپمی، پمخپوری، ډېرخپوری
شماره گیر (تلفون)	شمېر ثبتوونکی	شمېر نیو (لرغږون)
سنجاق گیر(سنجاق دانی)		ستگنۍ
بادگیر	بادگیر	هوا بندی
بارانگیر	ـ	باران نیو ، باران پنا ، (د باران) چتر، څېر
نکته گیر (خرده گیر)	ـ	گوتنیوونکی، ویارپال
سهیل گیر (سهل انگار)	اسانخوښی	ناغېړی، سرسري
سربازگیری	ـ	سرتېرنیونه
فراگیری تحصیل	جامعیت زده کړه	ټول نغښتي
ازسرگیری	ـ	له سره پیلول
سوختگیری	ـ	سونتوك اخېستنه
اندازه گیری	اندازه اخېستنه	کچ و مېچ
کره گیری	ـ	کوچ اخېستنه، شاربنه
لکه گیری	رټه نیونه	رټه پاکي
رد پا گیر	پل پلټونکی	پل نیو ، منډ نیو ، څرکبه
فاصله گیر	ـ	واټننیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنگیر	ـ	پېریانی
کشتی گیر	غېږ نیوونکی	پالوان، غېږ باسی
دشوار گیر (سختگیر)	ـ	سخت چاری
وامگیر	ـ	پوروړی، پورووونکی
گلگیر	گلگیر	ختپاک (گاډی)
درگیر	گیر	ښکېل
کفگیر	کفگیر	سمڅی، کرنډی
هواگیر	هوادار	تاندهوا

۵۳ - په (- انگیز) یا (-برانگیز) روستاړي رغېدلي پارسي ببلنگونه په پښتو کې په راز راز روستاړو سره انډول کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دل انگیز	زړه خوښوونکی	زړه تاندی
روح انگیز	روح خو شالوونکی	زړه راکښونی
حیرت انگیز	اریا نوونکی	هېښنده
گفته انگیز		-
وحشت انگیز (هولناك)	وحشت رامنځته کوونکی	بوږنوړی، سونځ، ترهوړی
هول انگیز (مهیب)	ـ	
فتنه انگیز (فتنه آمیز)	پتنه زېږوونکی	پتنه پاری، پتنه زېږی
سر انگیز (شرارت انگیز)	شر اچوونکی	اورپکی، اورگډی
عبرت انگیز	عبرت ورکوونکی	لوستښود
شهوت انگیز	شهوتی	خارښتی
غم انگیز	غموونکی	ویر لړلی، ویر پاری
طرب انگیز (طربناك)	ـ	مست، خوښند
عشق انگیز	مینه پیدا کوونکی	مینه پاری
نشاط انگیز	خوښي زېږوونکی	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم څپرکی

د يوې - کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لارښود

دا کوشنی سيندګی (فرهنګوټی) ډوله لارښود چې د اړوندې چلند لارې (پروسيجر) ، آرونو او لاسوندونو پر بنسټ اوډل شوی دی ، د ټوليزې ورځنۍ ګټې اخېستنې او لاسرسۍ لپاره وړاندې کېږي . په دې ترڅ کې دا هڅه شوې چې د کره ښو د ښه تراوينګ په موخه له غرېزليك يا غرېزې ابېڅې (فونيميکي الفبې) کار وا خېستل شي او د يوه نيم نابومه يا ګران ويي مانا هم په ليندېو کې وليکل شي . د غبرګڅېيزو (ټ، ډ، ړ، ڼ) فونيميک انډولونه (ṭ, ḍ, ṛ, ṇ) ، د (ښ) هغه (x̌) ، خجنښه (ــَ)، زورکی(ə) او لړو ډېر اوډون تر کليوال پاچاراوروسته ځوان اځکزي سولګرپوه(کمپيوټرپوه) نور هم پسې را بشپړ کړل.

الف "ا" (a, ā, +o, +u, +w)

الف (ا) د پښتو ابېڅې ړومبی توری دی چې د يوه خپلواك (واوېل) د څرګندوی په توګه د ويي او څپې په سر کې، له يو څو وييو (آ ، آس ، آر ، آره ، آړ ...) پرته نور په ټوليز ډول د زور يا فتحې (a) هومره لنډ وينګ (تلفظ) لري. د ويي او څپې په پای کې د پوره عربي الف (ا ā) هومره اوږد ادا کېږي خو د عربي يا هندي (اردو) په پېښو يې د همزې (ء) ښه او وينګ راخپلول کره نه دي. د پورتنيو دروګونو سر الفونو پر سر پرته ليکه يا مد تش د همدې لپاره کښل کېږي چې له ټوليزو سرالفونو يا زورونو (فتحو) سره يې بېلتون راشي . له پارسي سره ګډ سر الف او مد لرونکی سر الف هم د زور (a) ښوونې لپاره بې له مد ، همزې، پېښ يا بلې ښې ښنانې ليکل په کار دي، لکه څنګه چې په همدغه پټۍ کې کښل شوي دي، تر اوږده (مجهول) او لنډ (معروف) "و" له مخه تش د دې لپاره ليکل کېږي چې له زورکيوال ببواك يا معدوله و (wə) سره يې توپير راشي، لکه په (اور) او (اوږد) کې، او په دې توګه يې تر دغه بل و (wə) له مخه ليکل بېځايه او ناکره ګڼل کېږي، لکه په وربل، وربوی، ولس، وزګار، وسپنه ... کې او دا په دې مانا چې په دغه لړ وييونو کې د خپلواك و (o) په پرتله زورکيوال ببواك و (wə) ډېر ويل کېږي او معياري ارزښت لري. همدا سې يې د (ی) ګانو ترمخه درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غږيزليك	ناکره
ابا	abā́	آبا
اباد	abā́d	آباد
اباسين	abāsín	آباسين ، ابا سيند
ابره> يېبره	yebrá	
اپلاتون	aplātún	افلاطون
اجه > اوجه		
اڅکزی	acəkzáy	اچکزی ، اچکزائی
اخېستل	axestə́l	اخستل ، اخيستل
ادينه	adıná	ادينه
اډه (پايگاه يا سټېشن)	aḍá	هډه
آر (اصل)	ār	ار
ارابه	arābá	عرابه ، ايرابه
ارام	arā́m	آرام
ارام سمندر	arā́m-samandə́r	غلی سمندر ، بحرالکاهل
ارت	art	ارت ārat
ارز (- ونه)	arz (-úna)	اسعار
ارزښت	arzə́x̌t	اهميت
ارزښتمن (ارزښتناك)	arzəx̌tmə́n	مهم ، اهم
ارزول	arzəwə́l	ارزيابي کول
ارزونه (ارزونگ)	arzawə́na	ارزيابي ، ارزشيابي
ارغندی	arγandáy	ارغندي
اروا پوهنه > سا پوهنه	arwāpohə́na	
اروپا	arupā́	اوروپا ، اروپه ، يورپ
آرياني	āryāní	ارياني (ارياىي)
آړ (مانع ، شرط)	āṛ	اړ
اړتيا وړ	aṛtyā- wár	د اړتيا وړ
اړخ	aṛx	اړخ ، آړخ
آړوتی (شرطی)	āṛwətáy	اړوتی

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکی (اړیکي)	aṛikáy	اړیکه (اړیکې)
ازاد	azā́d	آزاد
ازمایل (ازمویل، ازمېیل)	azmāyə́l	ازمېښتول ، تجربه کول
ازمېینه (ازموینه)	azmeyə́na	ازمینه ، ازمېنه
آس	ās	اس
اسپانیا	aspānıā́	هسپانیه
استاد	ostā́d	استاذ
استرالیا	astrālıā́	استرالیه
استوگنه (استوگه)	astogána	هستوگنه
استوګن	astogán	هستوگن
اسلام کلا	eslām-kalā́	اسلام قلعه
اسمان	asmā́n	آسمان
اسوېلی	aswelā́y	اوسېلی
اسیا	asyā́	آسیا ، آسیه
اغېزه (اغېز)	aγezá	اغیزه
افریقا	afrıkā́	افریقه
اگی > هگۍ		
المان	almā́n	جرمني
الو	alú	آلو
الیخېل	alıxél	علیخېل
الیزی	alızáy	علي زی ، علی زائی
الیشنگ	alıšáng	علیشنگ
الینگار	alıngā́r	علینگار
امله	amlá	آمله
امرل (انتخابول)	amrə́l	مرل
امریکا	amrıkā́	امریکه
انځور (تصویر)	anjór	انځور
اند (فکر)	and	آند
انډۍ	anḍə́y	غورمه، قورمه
انگازه	angāzá	ازانگه ، زونگه
اوار > هوار		
اواز	awā́z	آواز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه هوا (اوب هوا)	ob-hawā́	ساوبه، آب وهوا ، اوبه او هوا
اوبې	obé	اوبه
اوبېشی (آبجوشی)	obešā́y	اوبه اېشی
اوپيان	upyā́n	اوفيان، افيان، هوفيان (شريف)
اوتريش	otríš	اطريش ، اتريش
اوجاړ > ويجاړ		
اوچکل > وچکل	wəčkə́l	
اوچن > وچن	wəčən	
اوچوکی > وچوکی	wəčukáy	
اوچولی > وچولی	wəčoláy	
اوچونی > وچونی	wəčonáy	
اوڅنډ	ucə́nḍ	اووڅنډ
اوخولې	uxúlay	اووخولې
اودرول > درول	dərəwə́l	
اوده > وېده	wedə́	
اولان باتور	ulān-bātúr	الان باتور
اوربل	orbál(د فير بولۍ)	وربل
اوربل > وربل	wərbál	
اوربوز > وربوز	wərbúz	
اور ببړۍ (براس ببړۍ)	or-berə́y	بخاري ببړۍ يا کشتۍ
اورخاړی > ورخاړی	wərxā́ṛay	
اورغۍ	orγə́y	اېرغۍ ، ترغۍ
اورگان	orgā́n	ارگان
اورگاډی	or-gā́ḍay	رېل ، ترين
اورگون	orgún	ارگون
اورمېږ > ورمېږ	wərméǧ	
اوروزگان	orozgā́n	ارزگان
اوريځ	uryáz	وريځ
اورېدل يا وورېدل	oredə́l	ورېدل
اورېدل	awredə́l	اروېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړی > ووړی		
اوړکی > وړکی		
اوړمه (وړځ) > وړمه (وړځ)	wəṛmá	
اوږد	óğd	اوږد
اوږه > هوږه		
اوږه	uğá	وږه
اوژغونې > وژغونې		
اوزار	awzā́r	ابزار ، اسباب ، لوښي
اوزگار > وزگار	wəzgā́r	
اوزلوبه > وزلوبه	wəzlóba	
اوزه > وزه	wəzá	
اولس > ولس	wələ́s	
اوس	os	اُوس ، اُس
اوستربل > وستربل		
اوسترمهال > وسترمهال		
اوسمهال > وسمهال		
اوستری > وروستی		
اوښتی	awə́x̌tay	اوړېدلی ، اړېدلی ...
اوښکه	úx̌ka	وښکه
اوشنل > شنل		
اوولس	owə-lás	اولس
اووم	owə́m	اوم
اوونۍ	ownə́y	اونۍ
اوونیز (- ه)	owníz(-a)	اونیز (- ه)
اووه	owə́	اوه
اووی > ووی		
اویه > هویه	hóya	
اېټالیا	eṭalıā́	اتالیه ، ایطالیه ، اټلي
اېرب > رېب	reb	
ایږ ، اېږ > هېږ	heğ	
اېستل	estə́l	ایستل ، وېستل، ویستل
اېسل	esə́l	ایسل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېشله	ešə́la	ایشله
اېشنا	ešnā́	ایشنا
اېشېدل	ešedə́l	ایشېدل
ایښ پیښ < هېښ پېښ	héx̌ péx̌	
اېښوول	ex̌owə́l	ایښوول ، اېښودل
ایغ یېغ	éγ- béγ	
اینجه < هنجه		
اینځر	ɪnjə́r	اېنځر ، انځر
اینثۍ < ثنۍ	cənə́y	
ایندارہ < هېندارہ	hendā́ra	
اېنده (سا ، دمه)	énda	اینده
اېنده (ناخصی)	éndə	اینده
اینه < ینه		
ایواد < هېواد		
ایوائې < یوازې		
آیه < هویه	hóya	

ب – b (بې)

د پښتو ابېثې دویم توری

کره	غربیزلیك	ناکره
بابېز (ناڅيز ، معمولي)	bābéz	بابز ، بابس
باچا > پاچا	pāčā́	
بادر	bādə́r	بادور ، بهادر
بادري	bādərí	بادوري ، بهادري
بادرۍ	bādərə́y	بادورۍ ، بهادرۍ
بارخو	bāṛxú	باړخه ، باړخو
بانجان	bānjā́n	باڼجن
باندې (پر -)	bā́nde	باندې
باندېنى (پاسنى)	bāndenáy	باندينى ، باندنى
باهو (-گان)	bāhú	باوو
بايلل	bāylə́l	بېلل، بايلودل، بايلول، بايلوول
بايلنه (بايلنې)	bāylə́na	بايلات
باټينگڼ (بانجان، رومي بانجان)	bāṭıngáṇ	باټينگړ، باټينگر
باڼو (- گان يا باڼه)	bāṇú	باڼه (مفرد)
بډاينه	baḍāyína	غنا ، غنى سازى
بډايول(شتمنول)	baḍāyaw	شتمن کول، بډاى کول
برتانيا	bartāniā́	برېوړکې
برتانيي	bartānayí	برتانيايي، برطانوي
برخليك	barxlík	برخه ليك
برخمن	barxmán	برخه من
برخوال	barxwā́l	برخه وال
برخه	bárxa	بخره
برخيز	barxíz	برخه ايز، برخه ييز
برسبره > (پردې سربېره		
برگړندى، برگنډى > روغبړ		
برلاسى (برتر)	barlā́say	لاسبرى

(c) ketabton.com: The Digital Library

برم	bram	برم
بریا	baryā́	لاسته راوړنه
برېښليك	brex̌-lík	برېښناليك
بړبوړکی	bəṛbuṛakə́y	بربوړکی، بوړبوړکی، بړبړکی
بشپړ	bə́špəṛ	Búšpəṛ
بښاوو	bax̌āwú	بخښاوو
بښل	bax̌ə́l	بخښل
بغوټ	baγót	بښل
بلاربه	blā́rba	برالبه
بلخوا	bə́lxwā	بله خوا
بلنځه (غټه ښېړۍ)	blánja	برلنځه
بله پورې > وبله پورې		
بلهار(-ی) قرباني شوي	balhā́r(-ay)	بلهاري
بلهارول	balhārawə́l	بلهاري کول
بلهاري (قرباني)	balhārí	بلهاری
بلوڅ	balóc	بلوچ
بمبره	bambára	ډمپره، ډمبره، بنبوره، غمبوز، ټنډه غالبوزه، کټه مچۍ
بنجخه (ببره شاخچه)	banǰə́x̌a	بنجخ
بنديز	bandíz	بند يز
بندړ	bandə́ṛ	بندڼ
بنډار (محفل)	bandā́r	بانډار، بنډاره
بنزۍ	bənzə́y	بنځۍ
بڼه (ښېره، شکل)	baṇá	بڼه (پر)
بوت	but	بت
بوت (برد، ميبرد)	bot	بوته، بوتلو، بوتلئ
بوج (د خټکي تخم)	boǰ	بنج
بوچری (کوټې)	bočə́ray	بچری
بوځي (ببرد)	bóji	بوزي
بوخت	boxt	بخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوخڅکۍ	boxcakə́y	بوڅخکۍ
بوخڅه	boxcá	بوڅخه
بوډا	buḍā́	بډا
بوډۍ (زړه ښځه)	buḍə́y	بډۍ
بوږن (دهشت)	bóğən	بږن ، بوگن
بون (د جرمني پلازمینه)	bon	بن
بونېر	bonér	بنېر
بهېدل	bahedə́l	بیېدل
بیاڼ (د آس بچی)	byāṇ	بهاڼ
بیایي	byāyí	بوزي (پ)
بیده > وېده		
بیران> وران		
بیرته	byárta	بیارته ، بېرته
بیول	bıwə́l	بوول ، بېول
بیړنۍ (سملاسي مرسته	beṛanə́y mrásta	چټکه مرسته، عاجله مرسته
بیړه	bíṛa	بېړه
بی یېبرې (بې حاصله، بې ثمره)	be-ébre	بې ابرې
بې پولې (ډاکټران)	be-púle	بې سرحده (ډاکټران)
بې پلوه	be-paláwa	بې پرې، بېطرفه، غیرجانبدارانه
بې تا (بې له تا)	be tā́	پرته له تا
بې ښې بدې	be xé - báde	پرته له ښې بدې
بېلګه	belgá	بلګه، بولګهbélga
بې مرستې ...	be-mráste	بې له مرستې، له مرستې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پ – p (پې)

د پښتو ابېڅې درېيم توری

کره	غربيزليك	ناکره
پاتند (پايند)	Pā́tənd	پاتنی
پاتوړی (ميراث)	pātawə́ṛəy	پاتمړې
پاڅېدم	Pā́cedəm	وپاڅېدم
پارسي	pārsí	پاړسو ، فارسي
پازوال (مؤظف، مسؤول)	pāzwā́l	پازه وال
پالوان	pālawā́n	پهلوان
پاموړ	pām-wáṛ	د پام وړ
پانګه	pā́nga	پنګه
پانګوال	pāngwā́l	پانګه وال
پای ټکی	pā́y ṭə́kay	د پای ټکی
پايلامه (خاتمه، عقوبت)	pāylāmá	پيلامه
پايلنيوی (نتيجه ګيري)	pāylnıwáy	د پايلې اخېستنه، نتېجه اخيستنه
پايلوڅ	pāylúc	پايلوچ
پايله (پازيب، نتيجه)	pā́yla	پيله
پاينه (بقاء، دوام، ادامه)	pāyə́na	پايونه ، پايېنه
پخپله (شخصاً)	pəxpə́la	په خپله
پخسه	paxsá	پسخه
پخلنځی (پخلنځ)	paxlənjáy	پخلی ځای، د پخلي ځای، آشپزخانه
پخليکار	paxli-kā́r	پخوونی
پخول	paxawə́l	پوخول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوله	pəxáwla	توره تږخله ، توره غاړه
پرانسه (فرانسه)	parānsá	فرانس ، فرېنس
پرانسي (فرانسی)	Parānsí	فرانسوي ، فرېنچ
پرانېسته (افتتاح)	prānésta	پرانېسته ، پرانېستنه
پرتله	partalá	پرتله (partála)
پرتلیز	partalíz	پرتله ییز
پرتوګاښ	partogā́x̌	پرتوغاښ
پر دې سربېره	pər de sarbéra	په دې برسېره ، برسېره په دې
پر شا	pər šā́	په شا ، پشا
پر کور و پر بېدیا	pər kór-o-pər…	
پر وړاندې	pər wṛánde	په وړاندې ، په وړاندي
پرشنبه، پر درو بجو	pər šánba, pər dró bajo...	په شنبه، په درې یا دریو بجه
پرله پورې (پرله پسې)	parla póre	پبله پورې، بله پورې، پله پورې
پرله پېیلی (منظم، پرله پورې)	parla peyə́lay	پله پېیلې
پرمخیونی (پیشرو ، مترقی)	pərmaxyúnay	پرمختلونکی،پرمختلونی
پرهار	parhā́r	پرهر
پرښته (فرشته)	parəx̌tá	پرېښته
پرښه (ښویه تیږه)	pə́rx̌a	پرخه
پرېستل (خملول ، راکوزول)	prestə́l	پرېوستل
پرېمینځل (مینځل)	premınjə́l	پرېوینځل (وینځل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېوځي	prewә́jɪ	پرېوزي
پرېښوول	prex̌owә́l	پرېښودل
پرېښوونکی	prex̌owúnkay	پرېښودونکی ، پرېښونکی
پرېښی (پرېښوونی، متروك)	préx̌ay	پرې ایښی
پړمخې	pә́ṛmәxe	پړمخي
پز پرېکړی	paz prekә́ṛay	پوز پرېکړی
پزه	páza	پوزه ، پېزه
پزول (شمیدن)	pazawә́l	بوی احساسول
پستول (نرمول)	pastawә́l	پوستول
پسخاك	pasxā́k	پخساك
پسخند (- ی)	pәsxánd	پوزخند
پسخول	pәsxwә́l	پخسول
پسخېدل	pәsxedә́l	پخسېدل
پسرلی	pәsarláy	سپرلی
پسور (پسورور)	psor	سور (سورور ، سره ور)
پشه یي (پشه یان)	pašayí	پشه ئي (پشه ئیان)
پښتپوهنه (علم الانساب)	pәx̌tpohә́na	پښتپېژندنه
پښتو	pәx̌tó	pәx̌téo ، پُښتو (puštó)
پښتون	pәx̌tún	پُښتون (puštun)
پښتونخوا	pәx̌tun-xwā́	پښتونخواه ، پختون خوا
پښه	px̌a	پښه (-pә) ، ښپه ، خپه
پښین	px̌ín	پېشین ، پېښین
پښې ییله	px̌e-yábla	پښې ابله ، پښې لوخ
پښېمان	px̌emā́n	ښپېمان ، خپېمان
پکې (ورکې)	pәké	پکښې ، په کې ، پکښې کي
پګړۍ (لونګۍ)	pagṛә́y	پړګۍ، پټکی، پګه، بګړۍ، لونګۍ، رنګۍ، سمټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پل چرخي > څرخي پول	carxí pul	
پلارومور	plā́r-o-mór	پلار او مور
پلوسه	palósa	پلوشه
پله پر پله (قدم پر قدم)	plə́-per-plə́	پله په پله
پلې لار	pəle-lā́r	د پلیو لار
پنا غاړی (پناه جو)	panā-γā́ṛay	پناه غوښتونکی
پنځ - ول ، -ېدل (طبیعت، خلقت)	pənj	پُنځ (ponj)
پنډوس (گینړ)	panḍós – (gin)	پنډوسکه ، توپ ، بال
پوخلا	poxlā́	پخلا
پوخلاینه	poxlāyə́na	پخلاتوب
پورتگال	portagā́l	پرتگال ، پرتقال
پوځ	pawj	فوځ ، فوج
پوځي ټولگی	pawzí-ṭolgay	فوځي قطعه
پوښتپاڼه (ورقه استعلام)	poxt pā́ṇa	پوښتنپاڼه
پوښتنه اښتنه	poxtə́na- axtə́na	پوښتنه اختنه
پوښتنښه	poxtnáxa	پوښتننښه ، پوښتن نخښه
پورېوځي	porewə́ji	پورېوزي
پول (جسر)	pul	پل
پولاو	polā́w	پلو
پولۍ (نینه، تناکه)	poláy	پلۍ
پولینډ	Poláynḍ	پولنډ ، پولند
پوهنځی	pohanjáy	پوهنځۍ
پوهنڅانگه (پوهنیزه څانگه)	pohən-cā́nga	علمي څانگه(رشته، مسلک)
په اړه (په تړاو)	pə-áṛa	په اړوند ، په ارتباط
په ټولیز ډول	pə ṭolíz ḍáwəl	په عمومي ډول، عموما

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله خوښه	Pəx pə́la xwáxa	په خپلې خوښې
په خپله کوټه کې	pə-xpə́la-koṭá-ke	په خپلې کوټې کې
په رښتینه (په رښتیا)	pə-rəx̌tína	په رښتینې
په یو مهال کې (هممهاله)	pə əyáw mahāl ke	په عین زمان-حال کې
پیاغله (مفلر، دستمال گردن)	pyā́γla	غاړپټې، د غاړې دسمال یا ټپوښۍ، گلوبند
پېچدره	péč-dara	درهٔ پېچ، د پېچ دره
پېر (پېرنه)	Per	پېرودنه، خرید، خریداري
پېرل	perə́l	پېرودل
پېرو پلور	pér-o-plór	پېرودنه او پلورنه، پېر او پلور
پېرونې	peróne	پروینې، پروین
پېری (جن)	peráy	پېریان
پېریان (جن ها)	peryā́n	پېریانان
پېړ (پنډ، ضخیم)	Peṛ	پرېړ
پېژند پاڼه	pežandpā́ṇa	د پېژندنې پاڼه یاکارت، د هویت کارت(شناخت کارټ)
پېژند نښه	pežand náx̌a	پېژند نخښه
پېشنمی، پېشمنی > چرغړ		
پیسته (مېوه)	pıstá	پسته
پیشو	pıšó	پیشي
پېنځځنډ	pınj-cə́nḍ	پنځه ضلعي، مخمس
پېنځسوی (پېنځسویز)	penj-səwáy	پنځه سویز، (لوټ، ټولگی ...)
پېنځکلن	penj kalán	پنځه کلن
پېنځکلن	penj-kalán	پنځه کلن
پېنځلس	penjə́-las	پنځلس
پېنځمه	penjə́ma	پنځمه، پنځم، زیارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چارشنبه)		
پښنځوس	penjós	پنځوس
پښنځه	penjə	پنځه
پښنځه ویشت	penjə́-wıšt	پنځه ویشت ، پنځویشت

پیل	pıl	فیل ، هاتي
پیلامګر	paylāmgár	پیلامه ګر ،آغازګر
پیلمرغ	pıl-mə́rγ	فیل مرغ، شونډکیز چرګ
پېیل	peyə́l	پېودل، پېرل

ت – t (تې)

د پښتو ابېڅې څلورم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
تاخچه (تاخ)	tā́xča	طاقچه (طاق)
تاریخ ځپلی	tārıx japə́lay	تاریخ وهلی
تاریخساز	tārıxsā́z	تاریخ جوړوونکی
تاړی (افېکس)	tā́ṛay	وند ، وندی
تا کره > ستا کره		
تا ویل	tā wayə́l	تا وې ، تاول
(تل -) ترتله	(ə́rxə́tə́l-) tərtə́la	تلتله
تر ټولو وروسته	tər ṭólo wrústa	وروسته د ټولو
ترخه	tərxə́	تراخه
ترخه	tərxá	تریخه
ترښځ (تېشه)	tərx̌ə́j	تخز ، تخځ
تر- لاندې ،- پورې …	tər-lā́nde, póre	د- لاندې ، - پورې …
ترندار (تره ښځه، کانې)	trəndā́r	تنداره ، تینداره
ترور	tərúr	ترهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترورږمۍ	troğmə́y	تروگمۍ ، ترږمۍ
ترونبل (احتطافول)	trox̌ə́l	تروړل، ترونبول، اغوا كول
تروه	tərwə́	تراوه
تروه	tərwá	تريوه
ترهگر (تروريست)	trahgár	ترهه گر، دهشت گرد ، وېره اچوونكى
ترهند	Trə́hənd́	ترند
ترهول	trəhawə́l	ترول
تريختورې (كرېله)	trıxtorə́y	ترخه تورې
تري (ازش)	tre	ترېنه
ترېپوليس	trıpolís	طرابلس
تړون ماتى	taṛun mā́tay	تړون ماتوونكى
تس نس (شيند پرشيند)	tás nás	تس ونس
تس ونس (ژرخوړلى)	tás-o-nás	تس نس، حيف ميل
تسكوره (تېشه)	taskóra	ستكوره ، تېسكوره
تش	təš	تس
تش لاس يا تشلاس	təš lā́s	تش لاسى
تشيا ليونى (فضا نورد)	təšyāl yúnay	ستور مزلى
تشيال بېړۍ	təšyāl-beṛə́y	كيهاني بېړۍ، فضايي بېړۍ
تښتن، تېښتن > څښتن		
تگ وراتگ	tág-o-ratág	تگ او راتگ
تلزرغون (- ی)	təl zarγún (-ay)	تلشين ، همېشه بهار
تلين	tlın	تلينه ، تلنه
تمه	táma	طمع ، طمعه
تمځى (ايستگاه)	tamjáy	تمځاى
تن پر تن جگړه	tán-pər-tán ǰagṛá	تن په تن جگړه
تنى	taṇáy	تنيوال
توپان	topā́n	توفان ، طوفان
توتاخېل	totāxél	طوطاخېل
توتي	totí	طوطي (طوطا ، توتا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توخم	tóxəm	تخم
توخی	tóxay	توخي، توخی (tóxəy)
تورپوستی	tor póstay	تور پوستکی، تور پوټکی
تورخم	torxám	طورخم
تور شاتگ (توره ارتجاع)	tór šātág	تور پرشا تګ
تورغونډی	tor-γwənḍə́y	تورغنډی
تورك	tork	ترك ، تورکی
تورکیه	torkıyá	ترکیه
تورن (ټولیمشر)	turán	تورن (torán)
توروسپین	tór-o-spín	تور او سپین
توره دربله	tóra-drábla	توره دربیله
توغندارتی	Toγəndártay	توغندی (راکټ) ویشتونکی
توکل(توکول)	tukə́l	توکړل
توکم (نژاد)	tókəm	تکم ، توکم (tokám)
توکمیز	tokmíz	توکمیز
توند	tond	تند
توند لاری	tond-lā́ray	سخت لاری
تېچ (تېکی)	teč	تچ
تیرا	tırā́	تیراه
تیز	tız	ټیز
تېزوین (تېز لیدی)	tez wín	تېز لیدونکی
تیګا (تېګا)	tıgā́	تګا ، تیګه (حوصله، طاقت)
تي مور (تیمور)	tı-mór	د تي مور ، رضاعي مور

ټ - t (ټې)

د پښتو ابېڅې پېنځم توری چی کښښي پښتانه يې لـه وينـګ سره سم د هندي ،انګرېزي او نـورو پورويیونو د "ت" لپاره هم پر کار اچوي.

کره	غږیزلیك	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاپل	ṭāpə́l	ټاپول ، کمپوزول
ټاپه رس، ټاپرس > لمرګلی		
(وروستی) ټاپی	ṭā́pay	وروستی مهلت، ضرب الاجل، اولتیماتوم
ټك له ټکه (سملاسي)	ṭák-lə-ṭáka	ټك د ټکه
ټکور	ṭakór	ټُکر
ټلواله (ائتلاف)	ṭalwā́la	ټلوالي
ټوپك	ṭopák	توپك، ټوپکی
ټوخلې	ṭoxələ́y	ټخلې
ټوغکی	ṭoγakáy	ټغکی ، ټوغك
ټوکريېل	ṭukreyə́l	ټوکرټوکر یا ټوټه کول
ټوکل	ṭukə́l	ټوکېدل ، ټوکول
ټوکیز	ṭukíz	(نه په - ه -)
ټول	ṭol	ټوله
ټولګټی	ṭol-gáṭay	د ټولو په ګټه ، عام المنفعه
ټولګی (صنف)	ṭolgáy	ټولګې
ټولګیوال	ṭolgi-wā́l	همټولګی ، همصنفي
ټولنپوهنه	ṭolənpohə́na	ټولنپېژندنه
ټولنوده	ṭolə́n-wáda	د ټولنې وده
ټول وټوك	ṭól-o-ṭúk	جزء وتام ، کل وجزء
ټولی	ṭoláy	ټولې
ټولیز	ṭolíz	ټولوال، عمومي، عامه، جمعي، کلي
ټولیزې رسنې (رسنې)	ṭolíze rasanə́y	ډلیزې رسنې
ټیکاوول (ثبات راوستل)	ṭıkāwawə́l	ټیکاوو راوستل
ټیکری (پړونی)	ṭıkráy	ټکری
ټیټ پوړی	ṭiṭ-póṛay	ټیټ رتبه

ج – ǰ (جې ، جیم)

د پښتو ابېڅې شپږم توری چې د مروتو په پښنو یې د "څ" ځایناستی کول کره نه بلل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غږیزلیک	ناکره
جاله > ځاله	jā́la	
جاړ (جلاب)	ǰāṛ	ژاړ
جرنده > ژرنده		
جرړه (ريښه)	ǰárṛa	جرړه
جشن	ǰášən	جښن ، ځښن
جغ > ژغ		
جکړ (ډېر توند باد)	ǰakáṛ	جاکړ
جگپوړی	ǰəg-póṛay	لوړ پوړی ، لوړ رتبه
جگړه	ǰagṛá	جگړه (jagəra)
جگه (مېړوښې ښځه)	ǰəgá	ژگه
جل ، جن > نجل		
جلۍ ، جنۍ > نجلۍ		
جم جکړ (توند بادوباران)	ǰám-ǰakáṛ	جم جاکړ
جندره > ژندره		
جنغوزی، جلغوزی > زنغوزی		
جوليز (شکلي)	ǰawlíz	جوله ييز
جومات (مزدك)	ǰumā́t	جماعت ، جمات
جوند > ژوند		
جېب څپوڼی	ǰéb-capoṇay	د پزې څپوڼی
جېب غل (جيب چوری)	ǰeb-γál	جيب وهونکی ، کيسه بُر
جيبي کتاب > مشليکی		
جړل > ژړل		
جړه (اختلاف، لانجه، پېچلتيا ،ترينگلتيا)	ǰáṛa	جرړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چ – č (چې)

د پښتو ابېڅې اووم توری چې د پارسي او اردو تر اغېز لاندې د څ پر ځای ډېره کارول کېږي او منځني (غلجي) پښتانه يې هم زياتره پر "څ" اړوي او لا هېښنده دا چې په سرچپه ډول لږ وډېر څ.هم پر چ اړوي.

کره	غږيزليك	ناکره
(چال) چلند (برخورد ، سلوك)	čalánd	چلن
چاپړاخه، چاپلاخه > څپېره		
چاپگر	čāpgár	چاپوونکی
چاپېر سمندر (بحرمحيط)	čāpér-samandə́r	چاپېر سيند
چاپېرياليوهنه	čāperyāl-pohə́na	چاپېريال پېژندنه
چار (- ه)	čār,čārá	څاره
چارشنبه (څلورمه)	čār-šanbá	چهارشنبه
چاروال (فعال)	čārwā́l	چارو ، چارندوکی
چاغومبی	čāγumbáy	غومبی
چالانول	čālānawə́l	چالو کول
چاڼل (چڼل)	čāṇə́l	چوڼل
چاڼځی (پالايشگاه)	čāṇjáy	چاڼځای ، تصفيه خانه
چپرهار	čaparhā́r	چپليار ، څپليار
چښل > څښل		
چپړاسي	čapṛāsí	چوپړاسي، چپلاسی، چوپړی
چپه > څپه		
چراغ > څراغ		
چرغږ (چربانگی)	čər-γáğ	چرغگ، پيشنمی
چرمشکۍ > څرمښکۍ	cərməx̌kə́y	
چرهار	čərhā́r	چرار
چغ بغ (شورماشور)	čə́γ-bə́γ	چوغ بوغ ، چخ پخ
چغه	čə́γa	چېغه ، چيغه
چله > څله		
چمبه (داريه، پنجه)	čambá	چنبه
چمچۍ، چمچه > څمڅۍ		

(c) ketabton.com: The Digital Library

چنوغزه > مچنوغزه	mačnówγzə	
چڼ (چاڼونی)	čaṇ	چڼوونکی، چاڼوونکی، فلتر
چنچڼه (مرغۍ)	čənčə́ṇa	چڼه، چونچوڼه
چوخلۍ (د جوار وربیو)	čuxalə́y	چوخلی
چورت	čort	چرت
چورچپاول	čúr-čapāwə́l	چور او چپاول
چورلاو (ماشین)	čurlā́w	چرلاو
چورلکه	čurláka	څرخي الوتکه، هلیکاپټره
چورلنډ (کمینه)	čorlánḍ	چرلنډ
چورلنډی (پرپره)	čurlanḍáy	چرلنډی
چورلیځ (محور، د څرخ میله)	čurlíj	چورلیځی، چورلېځی
چوکۍ > څوکۍ		
چونګاښ	čungā́x̌	چُنګښ ، چنګاښ
چونګښه	čungáx̌a	چنګښه ، چینډخه
چې	če	څې ، چي ، چه
چیرل > څیرل		
چېره > څېره		
چیرې > څیرې		
چېرې (چېرته)	čére	چرې ، چرته (- کې)
چېړل > څېړل		
چېښتن > څښتن		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځ – j (ځې)

د پښتو ابېڅې اتم توری چې په شمال ختيزو ګړدودو کې يې وينګ له "ز" سره همرنګ شوی او په ليکدود کې يې هم ګډوډي ليدل کېږي، غلجي او کرلاڼي يې لږ و ډېر پر "څ" او مروت يې هم پر "ج" اړوي.

کره	غرېيزليك	ناکره
ځار	jār	جار ، زار
ځاله	jālá	ژاله، زاله، جاله (jāla)
ځامن > زامن		
ځان ځپونی (ځان وچونی)	jā́n-capóṇay	د ځان وچولو دستمال
ځانساتی (محتاط)	jān-sā́tay	ځانساتونی ، محافظه کار، زاړه پال
ځانګو > زانګو	zāngó	
ځانمرګی برید	jān-márgay-bríd	سرښندونکی برید ، انتحاري برید
ځانځارونی (ځان بلهاری)	jān-jārawúnay	ځانجارونی
ځانځومړی	jānjo-mə́ṛay	ځانزومړی
ځای	jāy	جای ، جی
ځای پرځای	jā́y-pər-jā́y	ځای په ځای
ځايناستی (جانشين)	jāynā́stay	ځايناستونی
ځايول	jāyawə́l	ځای کول
ځبله	jábla	څبله
ځبېښل > زبېښل		
ځپل (ځبل)	japə́l	زپل
ځرنده > ژرنده		
ځری (قاصد ، استازی)	jəráy	زری
ځړوبی (آبشار)	jaṛobáy	جړوبی
ځړول	jaṛawə́l	ځوړندول، زوړندول، ځوړول
ځړېدل	jaṛedə́l	ځوړندېدل، زوړندېدل
ځښت > زښت		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځغاسته (ځغستا)	jγā́sta	زغاسته ، زغسته
ځغستل	jγāstə́l	ځغاستل، زغاستل، زغستل
ځغم > زغم	zγam	
ځلوبۍ	jalobə́y	زلوبۍ ، جلبي
ځما > زما		
ځمبل (ځمبا)	jambə́l	ځنبل، زمبل
ځمری > زمری	zmərā́y	
ځمکپوهنه (جغرافیا)	jmək-pohə́na	ځمکپېژندنه
ځمکپېژندنه (جیالوجي)	jmək-pežandə́na	ځمکپوهنه
ځمکرېږده	jmək-réğda	ځمکرېږدله
ځمکسمون	jmək-samún	د ځمکو سمون- اصلاحات
ځمکه	jmə́ka	زمکه، مزکه
ځموږ > زموږ		
ځنځاوی	janjāwáy	زنزاوی
ځنځه > زنځه	zə́nja	
ځنځول	janjawə́l	زنځول ، زنزول
ځنځیر > زنځیر		
ځنی، زنی > ژنی		
ځنغوزی > زنغوزی		
ځنکدن	jankadán	ځانکندن، زکندن، زنکدن
ځنګل	jangál	زنګل ، جنګل
ځنګلواني	jangal-wāní	د ځنګلونو اداره، جنګل داري
ځنې (ترې، له – څخه)	jə́ne	ځني، ځېنې، څیني، ځنې، ځیني
ځواب	jəwā́b	جواب
ځواك انډول	jwāk-anḍwál	د ځواك انډول یا توازن
ځواکپېر	jwāk-pér	د ځواك دوره
ځواك جګړه (ځواك شخړه)	jwāk-ǰagṛá	پر ځواك جګړه
ځواك سیمه	jwāk-síma	د ځواك سیمه، د قدرت ساحه
ځواکلېږد	jwākléğd	د ځواک لېږدونه یا اانتقال
ځوروشکنجه	jáwr-o-šekanǰá	زور وشکنجه
ځوړند	jwáṛənd	زوړند

ځوز (اغزی)	joz	ځوځ ، زوځ
ځوږ	jwağ	زوږ
ځوږ وځوږ	jwáğ-o-júğ	زوږ و زوږ
ځوښ	joẍ	زوښ
ځوښا	joẍā́	زوښا
ځولانه < زولنه		
ځولۍ	jolə́y	زولۍ ، جولۍ
ځومنه < زومنه		
ځونډی	junḍáy	زونډی
ځوی < زوی		
ځه < زه		
ځیرک	jırák	زیرک
ځیره < زیره		
ځیره خور	jira-xór	جیره خور، جیره خوار
ځیږ < زیږ	zığ	
ځېږمه	jéğma	زېږمه ، جېږمه
ځېږېدل < زېږېدل		
ځیگر (یینه)	jigár	زیگر، جگر، جیگر
ځېل (نوع)	jel	زېل ، زیل
ځېلانځ < زېلانځ		
ځېلانځه < زېلانځه		
ځېلۍ	jelə́y	زېلۍ
ځېنې (بعضی)	jéne	زوني

څ – c (څې)

د پښتو ابېڅې نهم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې د نه وینگ له کبله له "س" سره ټکرېږي ، تر اردو او پارسي اغېز لاندې زیاتره پر "چ" اړول کېږي او منځنې پښتانه "غلجي" یې هم لږ وډېر پر "چ" اړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربیزلیک	ناکره
څا	cā	څاه ، چاه
څابون، څابوڼ > سابون		
څاپېر > چاپېر		
څاپېره > څپېره		
څادري (دوپټې)	cādarí	چادری، بورکه، بورقه
څارګر (جاسوس)	cārgár	څرکبه
څارګري (جاسوسي، استخبارات)	cārgarí	څرکبني
څاروان	cārwā́n	ساروان، ساربان، جوپه مشر
څارويتون (بيطارخانه)	cārwi-tún	څارنتون
څاره > چاره		
څاکن	cākán	څا اېستونکی یا کنونکی
څالاك > چالاك		
څانډو > سانډو		
څانګوال	cāng-wā́l	د څانګې (مسلک) خاوند
څانګوېش	cāng-wéš	
څانګيز	cāngíz	مسلکي، رشته يي
څاو (مراقبت)	cāw	ساو
څبله > ځبله		
څپان (د اوبو توپان)	capā́n	سپان
څپراخه، څپلاخه > څپېړه		
څپلۍ	capləy	چپلي ، چپلۍ
څپليار > چپرهار		
څپلکې	capláke	چپلك ، چپلکې
څپوټی	capóṭay	څپوټکی، څپټی، سپټی
څپه (موج، هجاء)	capá	چپه
څپيز	capíz	څپه ييز
څټك	cəṭə́k	څوټك ، سټك
څټه (بېخ) > سټه		
څټه (د غلې پېټی یا جوال)	cáṭa	سټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څراغ	cerā́γ	چراغ
څرخي الوتکه > چورلکه		
څرخي پول	carxí-pul	پلچرخي ، پل چرخي
څرګنداوی	cargandāwáy	څرګندتیا ، وضاحت، توضیح
څرګندنه	cargandə́na	اصطلاح، اکسپرېشن
څرګندوړ	cargand –wáṛ	د څرګندونې یا بیان وړ
څړمنی (پسرلی)	caṛmə́nay	څوړمنی
څړه لار (پلې لار)	caṛá-lār	څړه لرې
څښاك	cx̌āk	چشاك، څکاک
څښاك اوبه	cx̌āk-obə́	د څښاك اوبه، د چښلو اوبه
څښتن	cax̌tə́n	تښتن، تېښتن، څېښتن، چېښتن
څښل	cx̌əl	چښل، څکل، چېښل
څرمساز	carəm-sā́z	چرمساز، څرمنساز
څرمي (څرمنيز)	carmí	چرمي، څرمني
څرنګتیا (کیفیت)	cərangtyā́	څرنګوالی
څرنګیز (کیفي)	cərangíz	څرنګه ایز
څکاك (کشیدن دخانیات)	ckāk	څښاك
څکالکی (څکالی)	cakā́lkay	څکانی، ښاپرك، ښاپېرك، شوپرك (ماښامی)
څکك (څڅوب)	cakák	چکك
څکول (څکونه)	ckawə́l	څکل (څکنه)
څلاري	calā́rı	څلورلاري
څلڅراغ	cəl-cerā́γ	چلچراغ
څلورسوم	calor-səwə́m	څلورسووم، څلورسوه یم
څلورم	calorə́m	څلرم
څلورمه (سه شنبه)	calorə́ma	څلور، څلورم ، نهې
څلوریزه (چهارپاره)	caloríza	څلوریځه ، څلوریځ
څلوریځ (مربع ، رباعي)	caloríj	څلوریز (- ه)
څلورڅنډ (مربع)	calor-cə́nḍ	څلورڅنډیز، څلورضلعي
څلوېښت	calwéx̌t	څولېښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څله	cəlá	چله
څلېرويشت	calér-wɪšt	څلورويشت، څلوريشت
څلېښت	cleẋ̌t	څلېښ ، سرېښ، سليخ
څمغېلی	camγélay	سمخنی
څنډ (افق)	cənḍ	(د اسمان) څنډه
څنۍ (غبنتې وړې)	cənə́y	لېڅۍ، انڅۍ، نڅۍ، څينۍ، اينڅۍ، سنۍ
څڼه (څڼې)	cə́ṇa	څونه (څونې)
څوباړی	cobā́ṛay	سوباړی
څوبمن	cawb-mán	شوقي، د ذوق خاوند، اماتور
څوخړ (خوك دريايي)	cocáṛ	سوسړ
څورلس	cwár-las	څوارلس
څورليځی > چورليځ		
څوژبی (وګړی ، هېواد)	co-žəbáy	څو ژبيز
څوژبيز (سيند)	co-žəbíz	څو ژبی (قاموس)
څوکيوال	cawkɪ-wā́l	څوکيدار، چوکيدار، پهره دار
څوکۍ	cawkə́y	چوکي ، چوکۍ، پاټک
څومره	cúmra	څونه، څونې، څوني، څوندي، څونبره، څومبره
څومره ييز (کمي)	comra-yíz	څومريز، څومره ايز
څوولسي (ځواك ...)	co-wələsí	څو مليتي
څويم (چندم)	coyə́m	څوم ، څووم
څه ناڅه (تقريباً)	cə́-nā-cə́	څه نه څه
څيرل	cɪrə́l	څيرې کول ، بڅې کول
څيرله (د کاغذ يا ټوکر ټوټه)	círla	چيرله، پرزه
څيز (توك)	cɪz	څېز ، شی
څينګښه > چونګښه		
څېټه (د تېغ شا)	ceṭə́	سټه ، سټۍ
څېرکښ (چهره کش)	cerkáx̌	څېره کښ، عکاس
څېرمه (فرعي)	cérma	خرمه ييز، خرمه يي
څېره	cerá	څهره، چهره
څېړندود (طرز تحقق)	ceṛən-dód	د څېړنې دود ، د تحقيق

		متود
ثېړنيز (کار، خپرونه، کتاب)	Ceṛəníz	ثېړندويه
ثېلمه (ټول)	célma	ثرمه ، ثلمه، سېلمه

خ – x (خې)

د پښتو ابېڅې لسم توری چې د شمال ختيزې پښتو له مخې يې له "ښ" سره ونجول ناکره گڼل کېږي .

کره	غږيزليك	ناکره
خاپ	xāp	خپ ، چاپ
خاپوړې (خاړپوسې)	xāpóṛe	خاپوړي ، خاپوسې
خاته	xātá	کتابچه ، ليکچه
خارو > ښارو	x̌āró	
خارونۍ > ښارونۍ		
خاږخاږ	xāğ-xā́ğ	خشخاش، خاش خاش
خاغلی، خاګلی > ښاغلی		
خاورپوهنه (خاکشناسی)	xā́wər-pohə́na	خاورې پېژندنه
خاوروتېل	xā́wro-tel	د خاورو تېل، تيل خاك
خاورين (خاکی)	xāwrín	خورين
خبرلوڅ (ويند ، وياند)	xabar-lóc	خبرلوڅی، خبرلوڅ (xabar-lúc)
خپرول	xparawə́l	خپورول ، خورول
خپللاسي	xpəl-lā́sí	په خپل لاس جوړ، مصنوعي
خپلمنځي اړيکي	xpəl-manjí aṛíkı	ذات البيني روابط
خپور	xpor	خور
خپورتيا	xportyā́	خورتيا
ختوری	xatúray	شلتالو ، شفتالو
ختې (د ناوې جوړه-کالي)	xə́te	ختي
ختيځ (شرق ، مشرق)	xatíj	خاتيځ ، ختيز ، لمرختيځ
ختيز (مشرقي)	xatíz	ختيځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خځل	xajə́l	خزل ، خزله
خدايږو (خداى ږو)	xwdā́y-ğo	خدارو، خدايگو، خلايگو
خدمت (چوپړ)	xedmát	خذمت
خرانگه	xrā́nga	خړانگه ، ښرانگه
خرخ (لگښت)	xarc	خرچ ، خرچه
خرخشه (خدشه)	xar-xašá	خرخښه
خره پرخره (يو برابر)	xrə́-pər-xrə́	خره په خره
خرېړی (مرخېړی)	xərerạ́y	مرغېړی، مرخېړی
خريل (تراشيدن موی)	xrəyə́l	خرل، خرېيل
خسر	xsər	خُسر، سخر
خښ (- ول ، - ېدل) > ښخ	xax̌ (-wəl,edə́l)	
خلنځه > بلنځه		
خوارږه وېلني	xwāğə́ - welə́nı	کارږه وېلني ، باديان
خوالگر (همراز، همدرد)	xwāl-gár	خواله گر
خوبخونه (خوب کوټه)	xob-xúna	د خوب کوټه
خوټېدل (خوټول)	xuṭedə́l	خوټکېدل (خوټکول)
خوځنده	xwajəndá	خزنده
خوځنده تېلېفون > مل غږون		
خوراړه (جذام)	xurā́ṛa	خوړونکې ، بادخوره
خور راخور	xór-rā-xór	خپور راخپور
خوراکتوکي	xwarāk-tókı	خوراکي توکي يا مواد
خورلڼه (واده کليواله)	xor-lə́ṇa	خورلنډه
خوروور	xór-wór	خپوروور
خوری (نرسه)	xorə́y	خوره کی ، همشيره
خورين (خاورين لوښي)	xawrín	خاورين
خورينه (خواهر خوانده)	xorína	خورينگه، خورلڼه، خوربللې
خوړسکه (دود کثيف وبدبو)	xwṛə́ska	غوړسکه
خوړين	xwṛın	خُوړين (xorin)
خوسا (گنده)	xosā	سخا
خوسی	xosáy	سخی (sxay)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال	xošā́l	خوشحال
خوښچارى	xwaǩ-čā́ray	د خپلې خوښې كاركوونكى، رضاكار
خوښوړ	xwaǩ-wáṛ	د خوښې وړ ، د رضا وړ
خوښينه > ښينه		
خوله	xwlə	خُله
خونديينه	xwandı-yə́na	خونديتوب ، مصوونيت
خوى > ښوى		
خيرښېگڼه > ښمرښېگڼه		
خيږ (د رغېدلي زخم پترى)	xıǧ	خږ ، كرېږ
خيښه > ښيښه		
خيه > ښه		

د – d (دې ، دال)

د پښتو ابېڅې يوولسم توری

کره	غږيزليك	ناكره
د (تولي يا اضافي سربل)	də	د
دا توره (خاتورى)	dāturá	ډانگتوره
دادا ، دادك (د پلار ستاينوم)	dādā́	دادكه (د مشرې خور ستاينوم)
دا ده (او است – مو)	dā-dá	دو ، دى ، ده (də)
داريال (چمبه)	dāryā́l	دريه، داريه، دايره
دارى (شرشره)	dārə́y	داره
داستان	dāstā́n	كيسه ، افسانه
د اسراييلو ...	də-isrāyílo ...	د اسرائيل ...
داسې (دغسې)	dā́se	داسي (دغسي)
داوه	dāwá	داوا ، دعوه
داوى	dā́way	داوي، داوى (dāwáy)
د باميانو	də-bāmyā́no	د باميان
د باندې	də-bā́nde	د باندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوا راهیسې > له پخوا راهیسې		
د پښتانه په نامه	də-pəx̌tānə́-pə-nāmə́	د پښتون په نوم
د – په اړه	də-pəáṛa	د - په هکله ، د - په اړوند
د – په پام سره	də-pə pā́m sara	د - په پام کې نیولو سره
د – په توګه (د - په ډول)	də-pətóga	د - په څېر ، د - په حیث
د – په ګټه اخېستنه > له – په ګټه اخېستنه		
د – په مشرۍ	də-pə-məšrə́y	د – په مشرۍ کې
د تا > ستا	stā	
د تا کره > ستا کره		
د چا ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوي ...) کول	də-čā-mlā-táṛ	د چا څخه ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوی ...) کول
د – څخه > له څخه		
د دباندنیو (بهرنیو) چارو وزارت	də dəbāndenə́yo -	د باندنیو چارو وزارت
درشل	Daršə́l	دورشل ، درشایي
درملنه	darmalə́na	درملونه، علاجونه، معالجه، تداوي
درناب (جناب)	dranā́b	درناو
درناوی	dranāwáy	درناوي
درنه (درون، درانه، درنې)	draná	درنده (دروند ، درانده، درندې)
دروږ (د بلهارۍ لپاره نښه شوی پسه، بلهارۍ)	darwā́ğ	درغوږ
دروغ	droγ	درواغ، دروېغ، دَروغ (daróγ)
درویشت	də́rwɪšt	دروویشت ، دیرویشت
دریځ (ممبر، موقف ...)	daríz	دریز
درې دېرش ...	dré-derš	درو دېرش
درېدل	daredə́l	ودرېدل، درل
درېږ (بولۍ)	dreğ	درېژ ، درېش
درېګوټ (مثلث)	dre-gwə́ṭ	درې کونج ، درېګوټېز
درېیم	dreyə́m	درېم ، دریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیمه (دوشنبه)	dreyə́ma	درې، دربیم، ګل ، پیر
د زړه له پاسه	də-zṛə-lə-pā́sa	د زړه د پاسه
د زړه له کومي	də-zrə-lə-kúmı	د زړه د کومي
د ساري په توګه - ډول (د بېلګې په توګه)	də-sā́rı-pə-tóga	د مثال په توګه ، مثلاً
د – سره > له - سره	lə-sárə	
دښمن	dəx̌mán	دُښمن ، دوښمن
د – غونډې (د – په څېر)	də-γónde	د – په شان یا پشانې
د کابل کتنه	də-kābə́l-katə́na	د کابل څخه کتنه
د – کره مېلمه یم	də-kará	د – په کور کې مېلمه یم
د – لپاره (د – په پار)	də-ləpā́ra	د – دپاره ، د – له پاره
دما > زما		
د ما کره > زما کره		
د مخه > له مخه		
د مخې > له مخې		
د موږ > زموږ		
د موږ کره > زموږ کره	[jhc	
د نارینه وو	də-nārınā́wo	د نرینه و ، د نارینه و ، د نارینه ؤ
دنده	dánda	دنده (dandá)
دننی	danənáy	دننی
دو (د پرش) ...	dú ...	دوه ...
دواړې ښځې	dwā́ṛe-xə́je	دواړه ښځې ، دواړې ښځې
دوبګنی (تابستاني)	dobganáy	دوبګنی (dobgánəy)
دوبګوړی (ییلاق، اېلبند)	dubgóṛay	دوبګوړی (dubgórəy)
دوبی	dóbay	دوبی (dóbəy)
دو پسوری	du-psóray	دوه سوری ، دوه سوره، دوبره
دو پوړه (دو پوړیز)	du-poṛá	دوه پوړی (دوه پوړیز)
دو تنه (پشتی ، دوسیه)	dawtaná	دو تنه (dawtəná)
دو څرخه (لاړیس)	du-carxá	سایکل ، بایسکل
دوخته > له وخته	lə wáxtə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

دودېرش	dú-derš	دوه دېرش ، دو دېرس
د ورا < له ورا (- یه)	lə wrā́ (-yə)	
د وروسته < له وروسته	lə wrústə	
دورې < هورې، هلته		
دوزخ	dozáx	دوږخ ، دوغس
دوکان (هټۍ)	dukā́n	دُکان
دوکتور (ډاکټر)	duktór	دکتور ، داکتر، ډاکټر
دوکمار	dokamā́r	دوکه مار، دوکه مار
دوګڼ، دوګغړن <	logán, luγəṛə́n	
لوګن، لوغړن		
دوګی < دوګی		
دولس	dó-las	دوولس
دومره	dúmra	دمره، دومبره، دونې، دوني
دومی (والګی ، ګریپ)	dúmay	دومی (dúməy)
دوڼۍ (څادري)	dawṇə́y	بورقه ، چادری
دوو ښځو	dwó-x̌ə́jo	دوه ښځو، دوو ښځو (-šə́ju)
دوه پردوه	dwá-pər-dwá	دوه په دوه
دوه سوم	dwa-səwə́m	دوه سوه وم ، دوه سوه یم
دوه ویشت	dwá-wɪšt	دوویشت ، دوه یشت
دوه هومره (دوه ګرایه)	dwá-humra	دوه دونه ، دوه برابره، دوچنده
دوهه (دوهۍ)	duhá	دوهنه ، دوۍ ، دوده
دوی (په لنډ - و)	duy	دوی (doy)
دوی (قانون ، قاعده)	doy	دوی (duy)
دوې ښځې	dwé-xəje	دوه ښځې ، دوی ښځې
دویم	duyə́m	دوهم، دوه یم
دویمه (یکشنبه)	duyə́ma	دوه، دویم، اتوار، اطوار
دویمه خور (ربیع الثانی)	duyə́ma	دوهمه خور
دوییز – ه (مثنوي ...)	duyíza	دوه ییز ، - ه
دیدن < لیدن		
دی دی (او است – مذ)	day-dáy	دی ده، دی دی (dəy-də́y)
دېرش	derš	دېرس
دېګچی	degčáy	دېچکی

دېگچه	degčá	دېچکه
دېو	dew	دېب
د یوه مخه، د یوې مخې > له یوه مخه، له یوې مخې		

ډ – d (ډې، ډال)

د پښتو ابېڅې دولسم توری چې اړونده ویېپانگه یې زیاتره له هندي هغې سره گډون او تړون لري.

کره	غرېزلیك	ناکره
ډاډېینه (ډاډ ، ډاډنه)	ḍāḍeyə́na	ډاډینه ، ډاډگیرنه
ډار (وېره خطر)	ḍār	ډار (وېره)
ډاکتر (دوکتور)	ḍāgtár	ډاکټر ، داکتر
ډاگ (پوسته)	ḍāg	ډاك ، پوسټ
ډاگیزول (علني کول)	ḍāgizawə́l	په ډاگه کول ، برملا کول
ډانډس (ډغ)	ḍānḍə́s	ډنداس، ډانډت، ډنډاپ، ډینگرۍ
ډانگ ډبلۍ (اثاثیه)	ḍā́ng-ḍabalə́y	د کور اسباب
ډبر > ټبر	ṭabár	
ډب وآخ > اخ وډب	áx- o- ḍáb	
ډبیالی > دودیالی	dodyāláy	
ډچه (دبدبه)	ḍáča	ډیچه
ډډون (جوف ، تشه)	ḍaḍún	ډډون (لټون)
ډرری (د پسو بلنوییکی)	ḍərráy	ډریو
ډکون (پرانه)	ḍakún	ډکون (ډك ځای)
ډله ټپله	ḍála-ṭapála	ډله او گروپ، گوند او سازمان
ډلیز (گروهی ، جمعی)	ḍalíz	ډله ییز ، ډله ئیز
ډمامه (هنگامه ، ډنډوره)	ḍəmāmá	ډمامه (نغاره)
ډمبره > بمبره	bambára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوکړه > دوکړه (تبله)		
ډول ډال	ḍáwəl-ḍāl	ډول ډیل، ډول وډال، ډیل ډول، ډال وډیل
ډیډم (گاوترقانك)	ḍıḍám	غومی
ډېر پېښنی	ḍer-péx̌ay	ډېر پېښېدونکی، کثیرالوقوع
ډېرکاری	ḍer-kā́ray	کاریگر، سخت کاری
ډېری (اکثریت)	ḍeráy	ډېره کی، ډېرښت، ډېرښتی
ډیولا	dıwlā́	سگ ماهی
ډیوه	dıwá	ډېوه

ر – r (رې)

د پښتو ابېڅې دیارلسم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
رابېل > رامبېل	rāmbél	
راپرځېدنه (پرځا)	rāpərjedə́na	له پښو غورځېدنه، سقوط
راشه !	rā́ša	رایشه، ریشه ، ریاشه
راشی	rāšáy	رش، ریز، برف کوچ
راغه (د غره لمن، گټېین ډاگ)	rāγə́	رغ، راغ، رغه
رانیول (پېرل)	rāniwə́l	رارانیول ، نیول
راهیسې	rāhíse	راسې، رایسته، رادورې، را په دې خوا ، را په ایسته ...
رانۍ	rāṇə́y	راجگڼه (rāj gə́ṇa)
رېځ (جاروب، برس)	rabə́j	رېبځ ، ربږ
ربڼه (نری باد)	rábṇa	ربړه (مشکل، مساله، پرابلم)
رشپېل (خوی)	rašpél	راشپېل ، راشبېل
رشه	rašá	راشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښ	rax̌	ځوښا، عصاره، د مېوې اوبه، جوس
رښتين (رښتينی)	rəx̌tín	رېښتين، رشتين، رښتونی
رغاوه (صنعت)	raγāwá	رغاو، رغاوه (rəγāwá)
رغلی > نغری، اورغالی		
رغندی > غرندی		
رنجړومه	ranjṛúma	رنجلومه، رنجوني، رنجونې
رنګی	rangáy	رنګړې
رنځپوهنه	ranj-pohə́na	مرض پېژندنه
رڼا	raṇā́	روڼا ، رنړا
رڼاوی (وضاحت)	raṇāwáy	روڼاوی
رڼايي	raṇāyí	روڼايي
روتون	rəw-tún	شودې خور، شيرخوارګاه
روځ > ورځ	wraj	
روځباړه > ورځباړه		
روځپازه > ورځپازه		
روځپاڼه > ورځپاڼه		
روده (لياره ، طريقه)	rawdá	رُوده (róda)
روږد (روږدی)	ruğd	اخته، آموخته، معتاد ، عادي
روږدتيا (روږوالی)	ruğdtyā́	عادت، اعتياد ، عاديوالی، معتادي
روږدول	ruğdawə́l	آموخته کول، معتادول، عادي کول
روږدېدل	ruğdedə́l	آموخته کېدل، عادتېدل، معتادېدل، عادي کول
روستاړی	rustā́ṛay	وروستاړی، شاوندی، لاحقه، سفېکس
روښانتيايي پېر	rox̌āntyāyí-per	د روشنګرۍ دوره
روښاند (- ی)	rox̌ā́nd	روښان فکر، روښان اندی، روڼاندی

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښاندانه	roxāndāná	روشنفکرانه
روښاندي	roxāndı	روښانفکري ، روڼاندي
روښه (حلوا)	roxá	وریښه
روغبړ	roγ-báṛ	برگړندی ، برگنډی
روغتیایي ښباك اوبه	roγtyāyí-cxāk-obə́	د ښبلو صحی اوبه
روغلیك (صلحنامه)	roγ-lık	روغه لیك ، سوله لیك
روغه جوړه (پخلاینه)	róγa-ǰóṛa	سوله او سلم
روغه ییز	róγa-yız	سوله ییز
رومان (ناول)	romā́n	رمان
روند (بهند)	ráwənd	رونده ، بهنده
رېب (مایل)	reb	اړرب ، رېو
رېبه (لیکه)	réba	مایل خط ، سلش
رېدی	redáy	ریدی
رېږده (زلزله)	réğda	ځمکرېږدله ، رېږدله
رېږده مېچ	reğda-méč	رېږدله مېچ ، زلزله سنج
ریښکۍ (تړانگه، پتاره)	rıx̌kə́y	تراډه، ورښکۍ، ریتاړه
ریښه (تریشهء جامه، ریشه)	rıx̌á	ریخه
رېوند (رېو)	réwand	رېبند ، مایل (خط)
ریی (پېښی)	rayáy	رواش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړ – r (ړې)

د پښتو ابېڅې څورلسم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
رانزړه، رانځړه > نانځړه، ننځړه		
ړک (ړکند)	ṛak	ړق ، لق
ړندتیا (ړندښت)	ṛandtyā́	نابینایي
ړندکی (کوردلیل)	ṛandə́kay	ړندوکی
ړندول (- ېدل)	ṛandwə́l	ړوندول، وړوندول
ړندون (نابینایی)	ṛandún	ړوندوالی ، نابینایي
ړندې پېښې	ṛandé-pex̌é	د پټو سترگو پېښې ، کورکورانه پېښې
ړنگ (- ول ، - ېدل)	ṛang	وران، منحل (حکومت، کابینه ...)
ړنگتیا (ړنگېدنه)	ṛangtyā́	ورانېدنه، منحلېدنه، انحلال
ړومبی	ṛumbáy	وړومبی
ړومبۍ	ṛumbə́y	شنبه ، خالي ، اوته (هفته)
ړومبۍ خور- میاشت > ژړانده		
ړومبیز (نوی یا ړومبی زېږېدلی)	ṛumbíz	ړمبزیز ، ړومبزیز
ړوند	ṛund	وړوند ، نابینا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز – z (زې)

د پښتو ابېڅې پنځلسم توری چې شمال ختيځ يې د (ځ) پرځای هم کاروي.

کره	غربيزليک	ناکره
زاړمبوی (لته بوی)	zāṛəmbúy	زړمبوی، زړامبو، زړامبوی، زړنبوی، زاړونبوی، زړومبی، زړومبه
زازو (چارناچار)	zāzú	زاوزو
زامن	zāmə́n	ځامن ، زويان ، زمن
زانګو	zāngó	ځانګو
زاڼه	zāṇa	زاڼي ، زاڼی ، زاڼيه
زباد (اثبات ، ثبوت)	zbād	زبات
زبادول	zbādawə́l	زباتول ، زباتل
زبادېدل	zbādedə́l	زباتېدل
زبرګ (ولي ، ستانه)	zbərg	بزرګ
زبېښناك (استثمار)	zbexā́k	ځبېښناك
زبېښل (زبېلل)	zbexə́l	ځبېښل (ځبېلل)
زده کړه وال	zdákṛa-wā́l	تعليم والا ، تعليميافته
زده کړيال (پوهنپال)	zdakṛyā́l	پوهنتوني شاګرد ، محصل
زدوول (سولول)	zdowə́l	زدول
زر > ژر	žər	
زرنګ (د نيمروز مرکز ښار)	Zaráng	زرنج
زری > ځری		
زړاند > ځړاند		
زړی (خسته ، هسته)	zə́ṛay	زڼی ، زوڼی ، مندکه
زږه	zəğá	زيږه ، ځيږه
زګ > ځك	jag	
زما	zəmā́	دما ، يېما ، ځما ، زما (zmā)
زما څخه > له ما څخه	lə mā́ caxə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما سره < له ما سره	lə mā́ sara	
زما کره	zəmā́-kara	د ما کره ، ما کره
زموږ	zəmúğ	دموږ، یېموږ، ځموږ، ځمونږ، زموږ (zmuğ)
زموږ کره	zəmúğ-kara	د موږ کره ، موږ کره
زنګل	zangə́l	زانګل ، ځانګل
زنګن	zangán	زنګوهلی
زنځه	zənja	ځنځه ، زنزه
زنغوزی	zaṇγozáy	زړغونځی ، جنغوزی
زوزات (اولاده ، اولاد)	zawzā́t	زوی زات، زهوزات، زات وزویات ، زوزار، زوایت)
زول < ژول		
زول < ځول		
زولنه (دُربلی)	zawlaná	زولانه ، زلوانه ، زلونه
زولۍ < ځولۍ		
زومل < ژمل	žmal	
زومنه (ښوروا ، یخني ښوروا)	zómna	زېمنه، ځومنه، ځواوله، ځواونه
زوول (زېږول)	zowə́l	زودل
زوی	zoy	زی، زو ، ځوی، زوی (zuy)
زه او ته کورته ځو	zə́-aw-tə́-kór-ta-ju	ما او تا کورته ځو
زۍ < ژۍ		
زیږ ، زېږ < ژیږ		
زېږی، زیږی < ژیږی		
زیږه (کنځا)	zyáṛa	زېږه ، زیاږه
زیږ	zığ	ځیږ
زېږ (تولد ، تولید)	zeğ	زېږېدنه، زېږونه، تولید
زېږ اړیکي	zeğ-aṙkí	تولیدي مناسبات
زېږځواك	zeğ-jwā́k	تولیدي یا مولد ځواك
زېږدي (زېږېز)	zeğdí	زېږدیز، میلادي
زېږکالیزه	zeğ-kālíza	د زېږېدنې کالیزه ، د زوکړې کالیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زېږول (زوول)	zeğawə́l	ځېږول، زوکول
زېږون	zeğún	زېږېدنه
زېل > ځېل		
زېلانځ (رحم، تخمدان)	zelā́nj	زېلان، ځېلانځ
زېلۍ > ځلوبۍ	jalobə́y	

ژ – ž (ژې)

د پښتو ابېځې شپاړسم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې زیاتره پر "ج" او منځنۍ هغه کې پر "ز" اړول کېږي او همداسې ناکره لیکل کېږي.

کره	غږیزلیك	ناکره
		ږغ ، جغ ، ځغ
ژاخ (د بوټو ځنګل)	žāx	چاخ (سوات)
ژاله > ځاله		
ژامه	žā́ma	زامه، جامه، ژامه (žāmə)
ژباړن (مترجم)	žbāṛán	ژباړونکی
ژباړون (ترجمان)	Žbāṛún	ژباړن
ژبپوهاند (ژبپوه)	žəb-pohā́nd	ژبپوهان ، ژبپېژندونکی
ژبتوکمپوهنه	žəb-tóḱm-pohə́na	ژبپوهنه او توکمپوهنه، اتنولېنګوېستیکس
ژبزده کړه	žəb-zdákṛa	د ژبې زده کړه
ژبلوست	žəb-lwást	د ژبې لوست، د ژبې درس
ژبور (خولور)	žəbawə́r	ژبورکی، ژبه ور، زبور
ژبونج	žəb-wāñǰ	ژبنی بدلون
ژبیز (ژبنی)	žəbíz	ژبه ییز
ژبټولنه	žəb-ṭolə́na	ژبنۍ ټولنه
ژبڅوکه	žəb-cúka	د ژبې څوکه ، د ژبې سر
ژبڅېړنه	žəb-ceṛə́na	د ژبې څېړنه ، ژبنۍ څېړنه
ژبښود	žəb-x̌ód	(د ژبې) خودآموز
ژبښوونه	žəb-x̌owə́na	ژبښودنه ، د ژبې تدریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبۍ (زبانچه)	žəbə́y	ژبه کۍ
ژر	žər	زر
ژر باوری (زود باور)	žər-bāwáray	زر باوری
ژر پوهی	žər-póhay	ژر پوهېدونکی
ژر تېری (زود گذر)	žər-téray	ژر تېرېدونکی
ژر رسی	žər-rásay	ژر رسېدونکی ، زودرس
ژرځوابی (حاضرجواب)	žər-jwā́bay	ژرځواب ورکوونکی، حاضرځوابه
ژرگه (د اوښ زړې برخې)	žərgá	ژره ، ژرۍ ، ږيری، زرگه
ژرنده	žránda	ځرنده، جرنده، زرنده
ژر يېبری (زود حاصل)	žər-yébray	ژر ثمری ، زود ثمر
ژړا	žaṛā	جړا ، زړا
ژړاند	žaṛā́nd	ژړان، جړاند ، زړاند
ژړل	žaṛə́l	جړل ، زړل
ژړندوك	žaṛandúk	ژړاندوك ، ژړانوك
ژغور (ژغورا)	žγor	ژغورنه، ژغورتيا
ژغور بېړۍ	žγor-beṛə́y	د ژغورنې يا نجات بېړۍ
ژغور ډله	žγor-ḍála	د نجات گروپ ، د ژغورنې ډله
ژغور ملاوستنی	žγór-mlāwastə́nay	د ژغورتيا کمربند
ژغورندوی	žγorəndóy	نجات بښونکی، نجات ورکوونکی، ژغورونکی
ژغورنده غورځنگ	žγórənda-γorjáng	نجات بښونکی غورځنگ يا تحريك
ژغی	žeγáy	جغی ، تسکېره
ژگه > جگه		
ژمل	žməl	ژمنه کول
ژمن (ژمندوی)	žmán	ژبن ، ږبن ، زبن(متعهد)
ژمنماتی	žman-mā́tay	د ژمنې (وعدې) ماتوونکی، وعده خلاف
ژمنه	žmə́na	ژمنه (وعده،تعهد ،رسالت)
ژندره (کولپ)	žandrá	جندره ، ځندره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوبڼ	žobáṇ	د ژویو بڼ ، ځناور باغ
ژوند پوهنه	žwand-pohə́na	ژوند پېژندنه ، بیالوجي
ژوند جګړه (مبارزه، تنازع البقاء)	žwánd-jagṛá	ژوندون جګړه
ژوند دود (ژوند توګه)	žwand-dód	د ژوند ډول ، د ژوند طرز
ژوند کچه	žwand-káča	د ژوند سطح یا سویه
ژوندوژواك	žwánd-o-žwā́k	زوندوزواك، جوند وجواك
ژوندون (ژوند)	žwandún	زوندون، جوندون، جمدون
ژوول (جویدن ، زیستن)	žowə́l	ژول ، جوول
ژویالپوهنه	žoyā́l-pohə́na	د ژوند چاپېریال پوهنه، ایکولوجی
ژیړ	žyaṛ	ژړ، زیړ، زېړ
ژیړانکه	žyāṛānáka	ژیړن، ژیړی، ژیړانکه، ژړانګه
ژیړی (یرقان)	žyaṛay	ژړی ، زېړی
ژۍ (کنار ، حاشیه)	žəy	زۍ ، جۍ ، ځۍ
ژی (مشك دوغ، جك)	žay	زی ، جی ، ځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږ – ğ (ږې)

د پښتو ابېڅې اوولسم توری چې په منځنۍ پښتو کې د ېری د (گ + غ) گډ اواز څرگندوی دی او د همدغه وینگ پر بنسټ د سوېل ختیزې (ږ ž) او شمال ختیزې (گ g) د یوې ګډولې (ğ) په توگه زیات کره گڼل کېدای شي ، د غزني ، پکتیکا ، زرملې ، ږوب او کوټې خوا ته یې وینگ (ز) دی او وزیر – مسید ، ختک ... یې "ژ" ادا کوي .

ږدل (د تېرمهال "اېښوول" پر وړاندې په ناتېرمهال کې گردانېږي، لکه ږدم ، ږدو ...) اېږدل ، اېژدل او کېږدل یې ناکره ځېلونه دي.

کره	غږیزلیک	ناکره
ږدن (ارزن)	ğdən	گدن ، ژدن ...
ږغ > غږ		
ږغبندی > ژغنډی		
ږغرل > ژغرل		
ږغول > غږول		
ږغېدل > غږېدل		
ږله غری (برنجك برف وژاله)	ğala-γəráy	ژله غری، گله گرکی، ږغږغری
ږلۍ	ğaláy	ژلۍ، گلۍ
ږمنځ (- ول ، - ېدل)	ğəmə́nj	گمنځ، گومنځ، ږمنځ
ږمنځۍ	ğəmənjə́y	گمنځۍ، گومنځۍ
ږنگوری (انگور وږی)	ğangúray	زنگوری ، ژنگوری
ږو (قسم کوم)	ğo	گو
ږوب	žob	ژوب ، زوب
ږوږ، زوږ > ځوږ		
ږوغ ږغ > غږغوږ		
ږوی (لووی)	ĝə́way	گوی ، گواه
ږیر خریلی	ğır-xrəyəláy	ږیر خرېلي ، گیر خریلی
ږیره	ğıra	ژیره ، ایره ، گیره
ږیری > ژرگه	žargá	

(c) ketabton.com: The Digital Library

س – s (سې ، سین)

د پښتو ابېڅي اتلسم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
سا (ساه)	sā (-h)	ساهه
سا بېړی > الوتکه		
سابه پلور	sābə-plór	سابه پلورنه، سابه خرڅونه، سبزي فروشي
سابه پلوری	sābə-plóray	سابه پلورنکی، سابه خرڅوونکی، سبزی فروش
سا پوهنه	sā-pohə́na	سا پېژندنه، اروا پوهنه، اروا پېژندنه
ساتېری	sā-téray	ساعت تېری ، خوشگذران
ساتېري (سرگرمي)	sā-térı	ساعت تېري
سارمی (سارمه)	sārmáy	څارمی ، سارمکی (سابه)
سار وان > څاروان	cārwā́n	
ساری (سیال)	Sā́ray	سال ، مثال
سازمان	sāzmā́n	نهاد ، ټولنه، تنظیم، موسسه
سازمانول	sāzmānawə́l	سازمان ورکول، تنظیمول
سازښت	sāzə́x̌t	سازش
سازي	sāzí	سازنده، نوازنده، ساز غږوونکی
ساگ (سابه)	Sāg	ساك، سبزي، سبزیجات
سال (سرمه ریگ)	Sāl	شگه
سا لنډي (سا بندي)	sā-lánḍı	سا تنگی، نفس تنگي
سا لنډی (سا بندی)	sā-lánday	سیاره، سا تنگي، ضیق النفس
ساندي (مهمان دیر پا)	Sāndí	ساندی
سانگه (نیزه ، شل)	sā́nga	څانگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سانگه > ثانگه		
ساوتیگا (ساسوی)	sā-o-tıgā́	ساوتیگه، نفس سوخته
ساهو (ساکښ، ازاد)	Sāhú	ساوو
ساییز	sāyíz	ساهیز، تنفسي، روحي
سبا	Sabā́	صبا، صباح
سباناری (سهارنۍ، گهیځنۍ، برېځر)	sabā́-nārā́y	سبناری
سباوون (سحرگاه، سحرگاهان)	sabāwún	سباون، صباون
سپاربنتلیك	spārəx̌t-lík	د سپاربنتنې لیك، سفارش نامه
سپاربنتي	spārəx̌tí	سفارشي، فرمایشي
سپاره	Spā́ra	سسپار، سسپاره، تسپار
سپرلو	sparló	د آس سپرلي
سپرلي (د نقلیه وسیلو سپور)	Sparlí	سورلي، مساپر
سپرلی > پسرلی		
سپرلۍ گاډی	Sparlə́y-gā́ḍay	د سپرلیو موټر یا سروبس، مساپر وړونکی گاډی
سپره لار	Spará-lār	د سپرو لار، موټر رو، سړك
سپرېدل (سپرول)	sparedə́l	سپورېدل، سورېدل (سورول)
سپړل	spəṛə́l	سپنړل، سپړدل، سپړودل
سپړلی	spəṛə́lay	سپړدی، سپړودی
سپږمه > سږمه		
سپېښته (ببړۍ)	spə́x̌ta	سپخته
سپم (د ستنې سوری)	Spam	سپومی، ستومی
سپنخړی	spən-xə́ṛay	وسپنخیری، وسپنخړی، اوسپنخړی، سپینخړی
سپور (سوار)	Spor	سور
سپوږمۍ تندره (خسوف)	spoğməy-tándra	د سپوږمۍ تندره
سپوږمیز (- لېږدي)	spoğmíz	هجري، قمري هجري

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيتانه	spıtā́na	سپي توب
سپېڅلځای	Specəl-jā́y	سپېڅلی ځای ، مقدس ځای
سپېده داغ (سپېدې چاود)	speda-dā́γ	سپيدو داغ ، سپيده دم
سپېرلم (روباه)	Sperlə́m	سپلم
سپېلنی	spelanáy	سپلنی ، سپانده
سپي لوبه	spı-lóba	سپي جنگونه ، سگواني
سپين روبی	spın-róbay	سپين دروبی، سپين دوبی
سپين زرين	spın-zarín	د سپينو زرو ، نقره يي
سپين نمری (سپين روبی)	spın-nmə́ray	سپين جامه (سپين کالي)
ستا	Stā	د ستا ، د تا ، يېتا
ستا څخه > له تا څخه		
ستاړه (روغه ، پخلاينه)	stā́ṛa	سوله ، صلح
ستا سره > له تا سره	lə tā sará	
ستاسې (ستاسو)	Stā́se	د ستاسې، د تاسې، ستاسي
ستاينوړ	stāyən-wáṛ	د ستاينې وړ
ستاينوم (صفت ، لقب)	stāy-núm	د صفت نوم (اسم صفت)، لقب
سترغلی	stər-γaláy	سترگغلی
سترگ ارتاو (چشم انداز)	stərg-artā́w	ليدارتاو
سترگبندی	stərg-bandáy	چشم بندی
سترگرپ	stərg-ráp	د سترگو رپ
سترگ ليد (سترگلين)	stərg-líd	د سترگو ليد ، نگاه
سترگور	stərgawár	سترگه ور، بينا، لوی سترگی
سترگو ليدلی (عينی)	stərgo-lıdə́lay	د سترگو ليدلی، په سترگو ليدلی
سترگه (سترگې)	stə́rga	سترگه (stərgi, stərgə)
سترگې پرلار	stərge-pər-lār	سترگې په لار (- ې) ، منتظر
سترگی والا	stərgəy-wālā́	سترگی (چشمی، عينك)

(c) ketabton.com: The Digital Library

		جوړوونکی یا پلورونکی
ستروی (بزرگواری)	stərwáy	سترتوب ، عظمت
ستړیا	stəṛyā	ستړتیا
ستغ (سخت ، زشت)	stəγ	ستغ، ستوغ، ستخ، ستوخ
ستغلېږدی (ستغیونی)	stəγ-léğday	د ستغې لارې تلونکی، صعب المرور، صعب العبور
ستگ (سنجاق)	Stag	ستنکی
ستمن > شتمن		
ستناو (آړ ، خنډ)	stənā́w	ستناوی ، مانع
ستنبه (رگبه)	stənbá	ستنوهونکی، پېچکارې کوونکی، آبله کوب
ستنځی (اړځی ، اړتون)	stənjáy	توقیفځی ، حواله جات
ستو (څخواکی)	Staw	ستو (کوشنی سوری)
ستور بېړی (تشیال بېړۍ)	stor-beṛə́y	فضایي بېړۍ
ستور پوهنه	stor-pohə́na	ستوري پېژندنه
ستوریانی (ستوریانۍ)	storyānáy	فېلمي ستوری (ستورې)
ستوریونی (تشیا لیونی)	stor-yúnay	ستور مزلی، کیهان نورد ، فضا نورد
ستوگه > استوگه، استوگنه		
ستونځ (اوج ، قله)	Stunj	د غره څوکه، د غره سر، لوړه
ستونزمن	stonzmán	ستومانوونکی
ستونزه (مشکل)	stónza	ستونځه، ستونزه (stúnza)
ستوني ستخ	Stúni-stax	ستوني ستاخ، ستوني ستغ، ستوني ستاغ، ستوني ستاك
ستوه	satə́wa	پیش قبضه، ستوه (satwá)
سته > شته	Šta	
سټك	səṭə́k	سوټك ، څټك
سټه (بېخ)	sə́ṭa	څټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستې > ثېته		
سخا > خوسا		
سختچاری	saxt-čā́ray	سختگیر (- ه)
سختدریځی(توندلار ی)	saxt-darízay	کلك دريځی، ټينګ دريځی، توند دريځی
سخر > خسر		
سخی > خوسی		
سربانه (وربینه)	Sarbā́ṇa	سربانه، سره بونې، سره لې، نارې، ورګینه
سرپر سر (یو برابر)	sár-pər-sár	سرپه سر، سرپسر
سرته رسول (ترسره کول)	Sarta-rasawə́l	وسرته رسول ، اجرا کول
سرتېری (عسکر)	sar-téray	سرتېر، سرباز، سپاهی
سرخوږ (سرخوږی)	sar-xwə́ğ	سردرد ، سردردي، سردردی
سرسوبنده > شوبله		
سرغاړی (سرغړاند)	sar-γā́ṛay	سرغړوونکی، سرواخی، خلاف کار
سرغشی (سرغشي)	sar-γášay	شرغشی، شېرغشی، کهی
سرکونډې (سر پرخڼې)	sar-kónḍe	سرکونډو ، لکې پښې، سر پرخېږې، سنګوپ (ملاق)
سرګڼی	Sargáṇay	ړومبی ګڼه ، اول نمره لومړۍ درجه
سرلیك (عنوان)	sar-lík	سرلیکنه ، سرخط
سرلیکنه	sar-lıkə́na	سرلیك ، سرمقاله
سرلیکه	sar-líka	سردړه ، سرلوحه، بورډ
سرمخ	sar-mə́x	سرصفحه
سرمشریزه	sar-məšríza	سرمشریزه غونډه، د سرانو غونډه
سر وزیر	sár-wazír	لومړی وزیر، وزیراعظم، صدراعظم
سروزیري	sar-wazırí	لومړی وزارت، صدارت، صدارت العظما

(c) ketabton.com: The Digital Library

سروېږدی (بالښت)	sar-wéǧday	سراېږد ، سروېږد ، سروښت
سره بانجڼ > باټینګڼ		
سره زرین (طلایی)	srə-zarín	د سرو زرو
سره له دې (له دې سره سره)	sará-lə-de	باوجود
سرهېته (لالهاند)	sar-héta	سرګردان
سری > شری		
سریزه	saríza	سریځه، مقدمه، پیش لفط
سرېښ > ځلېښت	clex̌t	
سړک	saṛák	سرك
سړوپۍ	saṛopə́y	سړې پۍ، شیریخ، آیسکریم
سړه لړې (تب لرزه)	saṛa-lə́re	سړه لوي ، سړه لوې
سړې سرکال ګټه	saṛı-sár-kāl-ǧáṭa	کالنۍ سړې سرګټه ، د سړې پرسر کالنی عاید
سږکال	sáǧ-kāl	سخکال ، سکال
سسکوره > تسکوره		
سکروټه	skarwáṭa	سروټکه ، سروټه
سکم (جوال)	Skam	سکیم
سکو (ښاخۍ)	Sku	دوښاخه، دوه خلې، خاخۍ
سکولل (سکوښتل)	skóləl	سکوستل، سکول، سکویل (د پسو وزو خرېیل)
سکېلوی (زګېروی)	skelwáy	زبېرګی ، ځګېروی
سګک > غربی		
سل په سل کې	sə́l-pə-sə́l-ke	سل په سلو کې
سلګۍ (هکهك، نالش)	səlgə́y	سوګلۍ ، سولګۍ
سلنه (فیصدي)	sələ́na	سلواله
سلیزه (پېړۍ)	səlíza	سلۍ ، سلکلني
سماوار	samāwā́r	سماوات
سمبال (- ول ، بدل (تامین ، اجراء ...)	səmbā́l	سنبال ، سامبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم له سمونې (سم له لاسه)	sám-lə-samúne	سم د سمنې، سم له سمني، سمدستي، دستي
سمڅ	smə́c	څمڅ ، سمس ، ښمڅ
سمندر رېږده	samandər-réǧda	بحري زلزله ، څونامي
سمندرګی	samandərgáy	بحيره
سمونپال	samun-pā́l	سمونوال، اصلاح پال، اصلاح غوښتونکی
سندوی (غاټول بوټی)	sandóy	سندی
سنډ (کتان)	sənḍ	سونډ ، سڼ ، سوڼ
سڼ (زنجبيل)	səṇ	سوڼ، سنډ
سڼوسپېرکۍ	sə́ṇ-o-spérkəy	سنډوسپېرکۍ
سوابېره	swābéra	صوابېره، سوابېره (sowābéra)
سوات	Swāt	صوات ، سوات (səwāt)
سوب (حاضر)	Swab	سوب (sob)
سوباړی > څو باړی		
سوبتيا (حاضري، حضور)	swabtyā	سوبتيا (sobtyā)
سوبله > شوبله		
سوړسك	soṛsə́k	سوکړك ، جواری
سوکمار	sukmā́r	سوك وهونکی ، بوکسر
سوکماري	sukmārí	سوك وهنه، بوکس، بوکسېنګ
سوګندکول - پورته کول... > لوړل		
سوګند ليك	sawgand-lík	قسم ليك ، قسمنامه
سول (سوځل)	swəl	سوزل ، سېزل ، سېځل
سول (شدن) > شول		
سوله ستاړه (روغه جوړه)	sóla-satā́ṛa	سوله ستاره، سوله بوله، صلح وسلم، صلح وصفا
سوله ييز (روغه ييز)	sola-yíz	سوليز
سوليز	solíz	د سول (عقل) اړوند ، سولي، عقلاني، عقلي، منطقي

سومبور	sumbawár	سومباټور
سونبوټي	Swan-búṭi	د سون بوټي یا بوټی
سونتوکي	Swan-tóki	د سون توکي ، د سون مواد
سونلرګي	Swan-largí	د سون لرګي
سونوړ	Swan-wáṛ	د سون وړ، د سوځېدو وړ
سووان	sowā́n	سوهان
سوواني (اساني، شېبره)	sowāní	سواني، سوهاني، سوهانه
سوونه (سلګونه)	səwúna	سلونه، سلها ، په سلهاوو ، په سلونو ...
سوی (سوخت)	Sway	سوه
سوېل	səwél	سویل، سهیل، سوهیل...
سوېل – ختیځ (جنوب شرق)	səwel-xatíj	سوېل ختیز، جنوب ختیز
سوېل- ختیز(جنوب- شرقي)		سوېل – ختیځ (جنوب شرق)
سوېل- لویدیځ (جنوب غرب)	səwel-lwıdíj	سوېل لویدیز (جنوب غربی)
سوېل لویدیز (جنوب غربی)	səwel-lwıdíz	سوېل- لویدیځ (جنوب غرب)
سوېلي	sə́welı	سوېلیز ، جنوبي
سوېلۍ (مله نجلۍ)	səwéləy	سهېلۍ، سُهېله، سپیلۍ
سویه(سویې)	Sóya	سوه ، سوی -suy (سویان)
سهار	Sahā́r	سار ، سحر ، سهر
سهارسبا (شین یا روڼ سهار)	Sahā́r-sabā́	سارسبا ، سحرصبا
سهارنۍ (بربځر)	sahārānəy	سباناری ، سبانۍ
سهه او تهه	sáha-w-táha	صبروحوصله
سهي (سم، زغمناك)	sahí	صحي ، صحیح
سیاڅه	syā́ca	سیاسه، اونګ، هاوند، بغرۍ
سیسۍ (مرغه)	sısə́y	سوسۍ
سیلانی، سیلګری > ګرځندوی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیلۍ (تونډ باد)	síləy	سولۍ (suləy)
سیمه پال	sıma-pā́l	سمت پالونکی
سیمه واله	Sima-wā́la	سیمه - سمت پالنه
سیمه ییز (سمتی، منطقوی)	sıma-yíz	سیمیز
سیندکښ	sınd-káx̌	سیند (قاموس) لیکونکی
سیندگی	sındgáy	(جېبي قاموس)ولاړې اوبه، جهیل
سیوری	syóray	سوری، سیوره، سایه

ش – š (شې ، شین)

د پښتو ابېڅې نولسم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
شا بوتی، شابوکی،		
شاټوغی، شا ټیټی،		
شا کړوپ ... > کوپ		
شا پر شنجې > ستونی ستخ		
شات (گبینه)	šāt	شهد
شا تگ	šātág	پر شا تگ
شا تگپال	šātag-pā́l	شا تگ خوښی، رجعت پسند
شاربل	Šārbə́l	شربل
شا لید	šā-líd	شا ځمکه، پس منظر
شانډۍ (ډکه)	šānḍə́y	شنډۍ
شاوخوا	šā-o-xwā	خواوشا
شاهزی	šāhzáy	شاهزوی، شهزاده، پاسوالزی
شپني	španí	شپون توب
شپول (پنډغالی)	špol	گاچ، گاړه ، گاش
شپون	špun	شپه، چوپان، گډبه
شپه پرشپه	špá-pər-špá	شپه په شپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه ښه !	špa-x̌á	شپه په خیر!
شپه کاری	špa-kāray	شوکار
شپه ورځ	špa-wráj	شپه او ورځ ، شواروز
شپږ څنډه	špağ-cənd	شپږڅنډی، شپږضلعي
شپږزر کلن	špağ-zər-kalán	شپږ زره کلن، شپږ زر کلیز
شپږمه (پنجشنبه)	špağə́ma	شپږ ، شپږم، شپږنۍ
شپږیزه (شعري مسدس)	špağíza	شپږیز، شپږ بیتي، شپږ بیتیزه
شپې پاڼه (شب نامه)	špe-pā̃ṇa	د شپې پاڼه ، شپه لیك
شپېغالی (شپېځای)	špeγā̃lay	لیلیه
شپېلل	špelə́l	شپېلول
شپېلۍ (دروی)	špelə́y	توله ، بین ، ترومپېټ
شپېنی	špenáy	شپنی
شتمن (بډای)	štə-mán	سته من، ستمن، سته من
شته (دارایی)	štə	سته
شته (هست)	štə	سته
شخړیز (ناندریز)	šxəṛíz	شخړه ییز، لانجه یي، نزاع وړ
شرغشی > سرغشی		
شغرغ (اور پکی)	šaγ-ráγ	شریر، اشرار، شرګډی
شکڼه > شنډه		
شکېل (- ول، ېدل) >		
ښکېل (- ول ، - ېدل)		
شګه (ریګ ، سنګریزه)	šəğa	سګه
شګۍ (د خیبر یو کلی او کوټ)	šəğə́y	شاګۍ
شلتالو > ختوری		
شلومبې (شړومبې)	šlombé	شوملې ، تروې ، پۍ
شمارپوهنه	šmār-pohə́na	د شمارنې پوهنه، احصائیه پوهنه
شمالختیځ (شمال شرق)	šamāl-xatíj	شمال ختیز
شمالختیز (شمال شرقي)	šamāl-xatíz	شمال ختیځ
شمال لویدیځ (شمال غرب)	šamāl-lwedíj	شمال لویدیز
شمال لویدیز (شمال غربي)	šamāl-lwedǐz	شمال لویدیځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمان (خاکروبه)	šəmā́n	خاورې ، خځلې
شمزی (مهره، ستون فقرات)	šamzə́y	شمځۍ، د ملا تیر، ملا غابښ (مهره)
شمشتۍ	šamšatə́y	شین تتی، شوتتی، کیشپ ...
شمېر پوهاند (شمېر پوه)	šmer-pohā́nd	ریاضي پوه
شمېر پوهنه (ریاضی)	šmer-pohə́na	ریاضي پوهنه ، شمېرپوهنه (هندسه)
شمېرې او ګڼې (اعداد او ارقام)	šmré-aw-gáṇe	ګڼې او شمېرې ، شمېرې او ارقام
شند	šənd	شاهین
شنه ټوخله، شنه غاړه > توره ټوخله	tóra ṭoxə́la	
شوبله (هزارپا ، ټانک)	šóbla	سرسوبنده ، سوبله (ټانک)
شوبۍ (شبۍ)	šobə́y	شبو
شوپرک > ځکالکی		
شودې وریجې	šodé-wrī́je	شیربرنج ، کیر (اردو)
شوروځوږ	šór-o-jwáğ	شوروزوږ، شوروکړپ، شوربګت
شونډک	šunḍə́k	اوږده شونډه، خلتم (خرطوم)
شونی (کېدونی)	šúnay	کېدونکی ، ممکن ، احتمالي
شېبره	šebára	شببره تبه ، محرقه تبه
شېبره (سوانې، اسانتیا)	šébəra	سوهانه، سهولت، فیسېلتي
شیشړ	šıšáṛ	شیشو ، شیخدو (تور ښارو وزمه مرغه)
شیند پرشیند (شو پرشو)	šínd-pər-šínd	شیند په شیند ، تاش پرتاش، تیت وپرک
شین کومه	šın-kúma	شین کومکه، سارایی کوتره، خره کوتره
شینګړه	šıngáṛa	شنګړ، شینګړۍ
شینوبره (کبود)	šın-wábra	شین وزمه، بانجاني، نیلي
شینوبی (لسي)	šınóbay	شناوۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ – x̌ (ښې)

د پښتو ابېڅې شلم توری چې د منځني معياري "ښ" وينګ پر وړاندې يې سوېل لويديزه پښتو "ṣ̌" او سوېل ختيزه پښتو "š" تيکاو لري او شمال ختيزه هغه يې ګرد سره له "خ x " سره ونجوي .

کره	غرېزليك	ناکره
ښاپرك، ښاپېرك > څکالکی	ckālkáy	
ښاڅمن (مغرور، مفتخر)	x̌āc-mán	وياړن ، پېسمن
ښاخلن	x̌āxlán	ښاخور
ښاخۍ (ښانګۍ)	x̌āxə́y	شاخۍ
ښارګ	x̌āráġ	شارګ ، شاهرګ
ښار مېشتی (ښاري)	x̌ār-méštay	د ښار استوګن - اوسيدونکی
ښارمېنه	x̌ār-ména	ښاري ناحيه
ښارو	x̌āró	شارو ، خارو
ښاري څانګه (بانك)	x̌ārí-cā́nga	شاري څانګه، شهري څانګه
ښاريه (ښارګی)	x̌ārıá	ښاره ، ښارګوټی
ښانده	x̌ā́nda	شناخت ، پېژندنه
ښانك	x̌ānák	ښنك ، سنك ، خانک
ښانګور	x̌āngawə́r	ښانګه ور
ښانګه (ښڼه)	x̌ā́nga	ښنګه ، لېنګی
ښپه > پښه	px̌a	
ښځمنه (ښځينه)	x̌ə́j-mána	تورسرې
ښځنوك	x̌ājanók	ښځنوکی ، ښځوکی
ښکانځه > ښکنځا		
ښکالوه (سکالو)	x̌kālwá	خبرې، بحث
ښکته > کښته		
ښکل > کښل	kx̌al	
ښکلا (ښايست)	x̌kolā́	ښکلا ṣ̌kəlā́
ښکېنی > کښېنی		
ښل	x̌əl	شل ، اندرپايه ، زينه
ښمرو ښېګڼه	x̌mə́r-o- x̌egə́ṇa	خيرو ښېګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښنځری > تنځری		
ښندل	x̌əndə́l	شندل
ښنده (افراط ، مبالغه)	x̌ə́nda	شنده
ښوول	x̌owə́l	ښېيل، ښول، ښيل (عاقول)
ښوونځی	x̌owə́njəy	ښونځی ، ښوونځۍ
ښوونکی	x̌owúnkay	ښونکی، ښوونکئ (xowúnkəy)
ښوونه	x̌owə́na	ښونه ، ښودنه
ښوونه روزنه	x̌owə́na-rozə́na	ښوونه او روزنه، تعليم وتربيه
ښوی (راښېل) > خوی	x̌way	
ښويندۍ (لغزشگاه)	x̌wayndə́y	ښويندی، ښويندوکی، ښويندوکۍ
ښويول	x̌wayawə́l	ښوهول
ښويېدل	x̌wayedə́l	ښوهېدل
ښهانه	x̌əā́na	ښه والی ، ښه توب
ښهل (عاقول)	x̌ə́həl	ښيل
ښون (د ښونه)	x̌əwə́n	ښوون ، (د ښوانه)
ښېرا (ښېراوي)	x̌erā́	ښېره (ښېراوي)
ښېره (ښېري)	x̌erá	ښېرا (ښېري)
ښيښه (هينداره)	x̌ıx̌á	خيخه ، شيشه
ښېگڼه	x̌egə́ṇa	ښېگړه
ښينه	x̌ína	خينه ، خوښينه
ښېوه	x̌ewá	خېوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غ – γ (غې ، غین)

د پښتو ابېڅې یوویشتم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
غاتره > کچر		
غاټول (لاله)	γāṭól	غاټوی ، خاټول
غارمه او ساړه	γārmə́-aw-sāṛə́	گرمي او یخني، تودوخه او سړوخه
غاروزینه (چلپاسهٔ دشتی)	γārozínza	غارندونه (γārəndúnə)
غاړبندی (گردن بسته، گناهگار)	γāṛ-bánday	غاړه بندی
غاړ پټۍ (مفلر، دستمال گردن) > پیاغله		
غاړه غړۍ (غاړه پرغاړه)	γā́ṛa-γaṛə́y	غاړه غټۍ، غاړه غجې
غاړې روغبړ (غېږ روغبر)	γā́ṛe-roγbáṛ	غاړې برگندی
غاښ جوړونه	γāx̌-ǰoṛawə́na	غاښ رغاونه
غاښ خلی	γāx̌-xə́lay	غاښ ټومبنی
غاښ خوږ (غاښ خوږی)	γāx̌-xwə́ğ	(د) غاښ درد
غاښ ربځ (ربېځ)	γāx̌-rabə́j	د غاښو برس
غاښ لېټۍ	γāx̌-leṭə́y	د غاښو خمیره یا کریم
غاښ ولۍ	γāx̌-wələ́y	د غاښ ریښه
غاښیز	γāx̌íz	دنداني ، ډښتل
غالۍ پلور	γāləy-plór	غالۍ خرڅونه، قالین فروشي
غالۍ پلوری	γāləy-plóray	غالۍ خرڅوونکی، قالین فروش
غالیچه (زلوچه)	γālıčá	غالۍ گۍ، وړه غالۍ، قالینچه
غاو (احتجاج)	γāw	سخت اعتراض، پروټسټ
غاوچي (غاوی)	γāw-čí	احتجاج کوونکی
غاولیك	γāw-lík	احتجاج لیك

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبانده (مغانه)	γbā́nda	سرښکارونه، قدکشك، کله کشك
غبرګون (پاسخ، واکنش)	γbargún	غبرګلون، چارانګ، ردعمل، عکس العمل
غچ (انتقام)	γač	غخ ، بدل
غدکه (مرېي)	γadə́ka	کباړی ، قبا ، چپن
غربی	γrəbáy	سګك (بندچپلی ...)
غرغنډه (ستره لمبه)	γarγanḍá	غورلنډسه،غورانګه،غورړمبه،غرانډه،غوړنجه، غوړځکه،غوړسکه،خوړسکه
غرګرځی	γar-gə́rjay	غره ګرځېدونکی
غرمنۍ	γar-manə́y	د غرمې ډوډۍ، د غرمې مېلمستیا
غرمه ښه!	γarma-xá!	غرمه (مو) په خیر
غرمېشتی (غروال، غرځن)	γar-méštay	غرېځی، غرشین، د غره اوسېدونکی، غرځنی
غرندی	γrə́nday	غرنده، رغندی
غرواوښکې	γərəw-úx̌ke	د غروې (تمساخ) اوښکې
غروه (کروکودیل)	γərə́wa	د اوبو غروه، د اوبو سمساره
غړپ (ګوټ)	γṛap	غوړپ
غړپل	γṛapə́l	غوړ پل
غړپول	γṛapawə́l	غوړپول
غړکه (مشك دوغ)	γaṛə́ka	غړك
غړیالی	γəṛyāláy	غښتلی ، عضلاتي
غزلبول	γazal-ból	غزل ویونکی ، غزل ګو
غږغویی	γaǧ-γwayáy	غږګاو
غږ (- ول ، - ېدل)	γaǧ	ږغ ، غګ ، فون
غږپوهنه (غږپوهه)	γāǧ-pohə́na	ږغپوهنه، فونولوژي، فنالوجي
غږجګی (لوډ ېسپیکر)	γāǧ-jə́gay	غږلوړی ، بلندګو
غږنیو	γāǧ-níw	غږنیوونی، غږنیوونکی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		تاپ ریکارډر
غشی	γášay	غبشی
غلمینه (ډوډۍ ، نغن)	γalmína	غنمینه، نغند ، د غنمو ډوډۍ
غلوځه (غلاوزه)	γlóca	مچمچۍ، د شاتو مچۍ، د گبیني مچۍ
غلیاك	γəlyā́k	غلچکی یرغل، داړه، پټ برید ، شبخون
غلی سمندر > ارام سمندر		
غوابیژی (حلزون)	γwā-bížay	د اسمان ځاځکی، د خدای غویی، شا پیتی ...
غوالوشه > لوغۍ		
غوباړی	γobā́ṛay	غوبانی ، غوماشه
غوراوی (امرنه)	γwarāwáy	غورونه ، خوښونه
غورچاڼ (انتخاب ، منتخب)	γwar-čā́ṇ	غورچان ، غوره چوڼ
غورځاوڼ (عضو جنبش)	γorjāwáṇ	غورځنگ، د غورځنگ غړی
غورځنگ (جنبش)	γorjáng	غورځنگ (حمله، جست وخیز)
غورځی (جست وخیز)	γorjáy	غورزی
غورغوشت (سرگرمي)	γor-γúšt	سا تېري ، پام غلطولنه
غورمچ (غوباړی)	γwər-məč	غټ مچ ، خرمگس
غورمه (قورمه) > انډۍ	γormá	
غورنیکه	γwər-nıkə́	تر نیکه ، د نیکه نیکه
غورولایت	γór-welāyát	د غور ولایت، د غوراتو ولایت
غوره انا	γwára-anā́	غورله انا ، د نیا نیا
غوري	γorí	پلخمري
غوریالی	γwar-yāláy	باټو ، باټور ، ټوکمار ، گپاوو
غوړاشه	γoṛā́ša	غوړیاشه ، کاڅی
غوړانگه > وړانگه		
غوړاوو	γwaṛāwú	غوړه مال
غوړاوی	γwaṛāwáy	غوړه مالي
غوړپکه (پېښنه)	γoṛpə́ka	حادثه ، واقعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړ پیش	γwaṛ-pıš	غوروپش ، غروپش
غوړسکه > خوړسکه		
غوړگه (نار ، نوده)	γwə́ṛga	غوړگه (γóṛga) ، پنډۍ
غوړه مرغه (ارغستان)	γwáṛa-mərγá	غوړه مرغۍ، غوړمرغه (γóṛmərγa)
غوز	γwəz	وغوز، چارمغز ، چارماغ
غوزار(گوزار)	γuzā́r	گذار، گزار
غوزارل (گوزارول)	γuzārə́l	غوزارول
غوزارېدل	γuzāredə́l	گوزارېدل
غوزی (غېږ، غېږ نیونه)	γozáy	غوږه
غوږ خوږی (غوږخوږ)	γwağ-xwəğáy	د غوږ خوږ یا درد
غوږول (گوشزد کردن)	γwağawə́l	د – غوږ ته رسول
غوږۍ (گوشی تلفون ...)	γwáğəy	غوږ کی ، غوږه کۍ
غوشایي	γošāyí	خوشایي ، غوشیان
غوښپلور (سربه)	γwax̌-plór	غوښه خرڅونه ، قصابي
غوښپلوری	γwax̌-plóray	غوښه خرڅوونکی، قصاب
غوښت	γwəx̌t	غوښتنه، خواست، درخواست
غوښتپاڼه (غوښتلیك)	γwəx̌t-pā́ṇa	غوښتنپاڼه ، غوښتنلیك
غوښتلیك	γwəx̌t-lík	غوښتنلیك، عریضه، درخواستي، درخواست
غول	γwəl	غول (γol)
غوماشی (ماشی)	γomā́šay	غوماشه
غومبسه > مچۍ		
غومی > ډېلم		
غونچه	γwənčá	غنچه
غوندی (ترټه)	γúnday	غونځی
غونډ (گروپ ، فقره)	γwənḍ	گروپ ، فقره، غونډ (γonḍ)
غونډله (جمله)	γwə́nḍlá	غونډله (γonḍála)
غونډله پوهنه (غونډله پوهه)	γwənḍla-pohə́na	جمله پوهنه ، نحو
غونډ وربوزی > بغوټ		
غېږباس	γeğ-bās	غېږنیوونکی

غېږباسي (پلندۍ)	γeğ-bā́sı	غېږنیونه
غېږ پرغېږ	γéğ-pər-γéğ	غېږ په غېږ، غېږه په غېږه
غین	γın	غېن ، غڼ
غېږ روغبړ	γeğ-roγbáṛ	غېږ برګړندی، غېږ برګنډی

ك – k (کې ، کاف)

د پښتو ابېځې دوه ویشم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
کابل پوهنتون	kābə́l-pohəntún	د کابل پوهنتون
کابل ښار	kābə́l-x̌ār	د کابل ښار
کابو (قریب ، فرصت)	kābú	قابو
کاپرګل > نمرګلی	Nmargwə́lay	
کاڅۍ (د مچنوغزې کاسه)	kācə́y	کاسۍ
کار او زار (کار لوښي)	kār-awzā́r	د کار سامان یا اسباب
کار باړه (لاسباړه، کار ګټه)	kār-bāṛá	د کار مزد ، حق الزحمه
کار بندي	kār-bandí	کاربندي، کار بندیز، د کار نه کولو اعتصاب
کار پېر	kār-pér	د کار شېفټ ، کاروخت
کارځی	kār-záy	کارځای، د کار ځای یا محل
کاردود (کارتوګه، کار ډول)	kār-dód	د کار ډول ، د کار طرز
کارپوه	kār-póh	کارشناس، ماهر، متخصص
کارپوهه	kār-póha	کارشناسي، مهارت، تخصص
کارخونه	kār-xúna	کارخانه، فابریکه، چرلاو ، کارښت
کار ډګر	kār-ḍagár	د کار ساحه
کار سیالي	Kār-syālí	د کار سیالي یا مسابقه
کارغه (وراغ)	kārγə́	کارګه، قارغه، کروغ، کړاغ
کارکړن	kār-kṛán	کارکرده ګي، کار روایی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		فعالیت، د کار اجرا
کارگر	kār-gár	کاریگر
کارگر پاړکی	kārgár-pāṛkay	کارگره طبقه
کارمند (کارمن)	kār-mánd	کارکوونکی، مامور، کاردار
کارموند	kār-múnd	کارموندنه ، کاریابی
کارنده	kā́rənda	کارینده، کاریگر، فعال، موثر
کارندوی (کارندویان)	kārəndóy	چاروال، کارکن، فعال (سیاسي، گوندي)
کارندویي	kārəndoyí	چاروالي، فعالیت، کارکرده گی
کاروړ	kār-wáṛ	د کار وړ، کار آمد
کاروزمنه	kār-o-zmə́na	کار و کسب
کارول	kārawə́l	په کارول، استعمالول
کارونځ	kārawánj	کارونځای، د استعمال مورد، د کار مورد، کارونځی
کارونوړ	kārawan-wáṛ	د کارونې وړ، د استعمال وړ
کاروني	kārawə́ní	د کارونې یا تطبیق وړ، تطبیقي
کارویش	kār-wéš	د کار ویش، د کار تقسیم
کارېدل	kāredə́l	په کارېدل، استعمالېدل
کاږ بل (کوږ)	kāğ-bál	
کاږه وېلني خواږه وېلني > (بادیان)		
کالخوای	kālxwā́y	د کاله مشر، واکیالی، سرپرست، ولي
کالښود (کلیز)	kāl-x̌ód	کلیزه ، جنتري
کال گټه	kāl-gáta	د کال گټه یا عاید
کالنی	kālanáy	کلنی
کالنۍ	kālanə́y	کالنۍ خپرونه
کالنۍ سړي سر گټه > سړي سرکال گټه		
کالورځ	kāl-wráj	د تلین یا کالیزې ورځ
کالی، کالي > گاڼه، پسول		

(c) ketabton.com: The Digital Library

کالیزه	kālíza	کلیزه ، سالگره
کان پوهاند (کانپوه)	kān-pohā́nd	کان پېژندونکی، معدن پېژندونکی
کاندۍ (څمڅوکۍ، سیپۍ)	kāndə́y	کاشوغه، کاچوغه
کانکن	Kān-kán	کان اېستونکی، د معدن استخراجوونکی
کانپوهنه	Kān-pohə́na	کانپېژندنه ، درنگپوهنه
کاڼتوږی (کاڼ ټکی)	Kān-tóğay	د تېږو توږونکی، سنگتراش
کاڼتوږی (کاڼي ټك)	Kāṇ-toğáy	ډبر تراشي ، سنگتراشي
کب نیو	kab-níw	کب نیوونکی ، ماهیگیر
کب نیوی	kab-nıwáy	کب نیونه ، ماهیگیري
کتابپوهه (لیکي پوهه)	ketāb-póha	کتابپېژندنه، ببلیوگرافي
کتابتون (کتابخونه، لیکي تون)	ketāb-tún	کتابخانه ، کتب خانه
کتابچه > خاته		
کتابښود (لیکي ښود)	ketāb-xód	د کتاب لارښود
کتنځی	katənjáy	کتوځی، د معاینی خونه یا ځای، کلینیك، معاینه خانه
کټپوښ	Kaṭ-póx	د کټ یا بسترې پوښ، روجایي
کټه (گوته)	káṭa	غټه گوته
کچ ومېچ	káč-o-méč	اندازه او مقیاس، قدواندام (خیاطي)
کچه یا خچه (گوته)	káča	خچۍ (گوته)
کڅ	kac	
کڅوال (کڅېز)	kac-wā́l	(د سیند) غاړه، (د سمندر) غاړه
کډوال	kaḍ-wā́l	کډبه، کډه پر شا ، مهاجر
کراچ	krāč	کریچ ، کرچ
کراسگر	krās-gár	نیمسی گر
کر توخم	kar-tóxəm	د کر تخم ، زراعتی تخم
کر ځمکه	kar-jmə́ka	کرنې ځمکه، د کر ځمکه، کښتي ځمکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرښپل (سراغ ، پل)	kərx̌-pál	د پله خاپ ، د پښې خاپ
کرښراکښنه > ټاپې		
کر کرونده (کرکیله)	kár-karwandá	کروکښت، کاروکشت، زراعتي چارې
کرکړې (غرغره)	karkəṛáy	غرغره (د اوبو کښلو او؟)
کرکنډه (سنگ غلطان)	kar-kánḍa	کرکانډې
کرگر (بزگر)	kargár	بزرگر ، دهقان
کرنپوهنه	karən-pohə́na	د زراعت پوهنه، د زراعت علم
کرنکه	karnáka	وچه غاړه، وچه مرۍ
کرني (کرنیز)	karaní	زراعتي، زرعی
کر وړ	kar-wáṛ	د کرنې وړ، قابل زرع، قابل کشت
کرونده	kar-wandá	مزرعه، فارم، زراعتي فارم
کره پښویه	kará-px̌óya	معیاری گرامر
کره ژبه	kará-žə́ba	معیاري ژبه
کره گړدود	kará-gəṛdód	معیاري گړدود ، معیاري لهجه
کره لیکلار	kará-lıklā́r	د لیکنې معیاري سبك
کرېړ (جغل ، سنگریزه)	kreṛ	کرهېړ ، شگه
کرېږه (کړیکه)	kréğa	کرږه ، کریغه ، کړیکه
کړ (فعل)	kəṛ	کړنه ، فعل
کړاو	kṛāw	تکړښت ، تمرین
کړ اوړون	kəṛ-awṛún	فعلي گردان
کړپوز (تمبوزك)	kaṛpúz	پوزبند ، نینگانی
کړڅو (ارکاره)	kaṛ-cú	کاټېرۍ ، تخم پزی
کړ غېچ (اروترور)	kaṛγéč	وارخطا
کړکۍ	kəṛkə́y	کلکین، کنهکۍ، دربچه، پنجره
کړکېچ (بحران)	kaṛkéč	خړپړتیا ، جنجال، بحران، لالېچ، تشنج
کړکېچ کمښت	kaṛkeč-kamə́x̌t	د لانجو کمښت، تشنج زدایي، تنش زدایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړکېچن	karkečə́n	جنجالي، بحراني
کړکيمه (قفس)	karkımá	کبج ، پنجره
کړنلار	kran-lā́r	کړنلاره، دستورالعمل، مرامنامه، ستراتيژي، اجندا ، اېجنډا ، راهکرد
کږليکه	kağ-líka	کږه ليکه ، منحنی خط
کښاند	kx̌ānd	کښونکی، خطاط، ليکګر
کښنده	kx̌ə́nda	کښيده ، نقشه
کښېناستل	kx̌enāstə́l	کېناستل، کښېنستل، کښېنوستل، کېناستېدل
کغاج (ناباندې)	kaγā́č	وران ، مخالف
کك (هسته)	kak	اېټمي زړی، نيوکلز
ککيز	kakíz	زړی ييز، نيوکلېر
کلا بند	kalā-bánd	قلعه بند ، محاصره (شوی)
کلا بندي	kalā-b|andí	قلعه بندی ، محاصره
کلای نو	kalāy-náw	قلعهٔ نو
کم ارزی	kam-árzay	کم ارزښته، کم اهميته، کم ارزشه
کم پايه	kam-pā́ya	کم پايښته ، کم دوامه
کم پېښی	kam-péx̌ay	لږ پېښېدونکی، قليل الوقوع
کمرسی	kam-rásay	کم واټنی
کمزور ټکی	kamzor-ṭə́kay	د کمزورۍ نقطه
کم مېشتی	kam-méštay	کم نفوسه
کم يېبری	kam-yébray	کم حاصله ، کم ثمره
کنځا (ښکنځا)	kanjā́	ښکانځه، کنځله، کنځلې، ښکنځل، ښکنځلې، زورله، زورلې، زېږه، زېږې ...
کندوز	kandúz	کندز ، قندز
کندهار	kandahā́r	قندهار ، کندار
کنګلخونه	kangal-xúna	کنګلغالی ، سردخانه
کنګلماتی	kangal-mā́tay	کنګل ماتوونکی، يخ شکن

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنگلنی - فریج > یخچال	yaxčā́l	
کنگلنی (واوره نی)	kangalә́nay	یخدان، فریزر، ډېر یخ یخچال
کڼځه (گوته)	káṇja	گانځه ، سبابه
کڼیوال (دوړ)	kaṇı-wā́l	کڼې والا، ټغر اودونکی
کوبی	kubáy	کوندری، کونډوه، دسترخان، دسترخوان ...
کوبۍ (حباب)	kobә́y	پوکڼۍ، بوگڼۍ، پوقانه
کوپ	kup	شاکوپ، شاکوپی، کړوپ، کړوپی، ټوغ، چوغ ...
کوټماتی	koṭ-mā́tay	کوټ ماتوونکی، دژ شکن
کوټوال	koṭ-wā́l	کوټوالي، سپاهي، پولیس
کوڅۍ	kawcә́y	کمڅۍ، کونڅۍ، کونسۍ
کودړی (کودی)	kawdә́ṛay	کودنی، کردوړی، چندوړی
کوربه هېواد	korbá-hewā́d	کوربنه هېواد، کوربنی هېواد
کورڅپلۍ	kór-caplә́y	د کور څپلۍ یا څپلکې
کورکار	kór-kār	کورنی کار، کورنۍ وظیفه
کورکالي	kór-kālı	د کور کالي، د کور جامې
کور کنځول	kór-kanjul	د کور بالاپوش، د کور چپن
کورناست	kor-nā́st	کورناستی، تقاعدي، متقاعد
کورناستی	kor-nāstáy	کورناسته ، تقاعد
کورواکی	kor-wā́kay	کورواکمنی، اوتونوم (اټونومېست)
کورواکي	kor-wākí	کورواکمنی ، اوتونومي
کوژدن (کوژده)	koždә́n	کوژدنه، کوزدن، کوزدنه
کوشنی	košnáy	کوچنی، وړکی، وړوکې، کړاخی، کراخی، ماشوم
کوکنۍ	kokanә́y	کونډاله، گلدان، گلداني
کونړ ولایت	Kunáṛ-	د کنړ ولایت، د کونړونو ولایت
کوهان	kohā́n	کوپان، بوکان
کوي (میکند)	kawí	که، کا، کاندې، کانې، کړي (شینواري، منگل ...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کويزه	kwíza	خوازه
کوپلی (ته دیگی)	kwélay	کوینی، کوولی، کونسترکی
کېت	ket	کېش، مذهب، دين، آيين
کېځ کن	kec-kán	قبرکن ، قبر اېستونکی
کېدون (شونتيا)	kedún	کېدنه، شون، احتمال، امکان
کېدونی (شونی)	kedúnay	کېدونکی، ممکن، احتمالی
کېنل (کنل)	kenəl	کېندل، کنستل، کنېستل
کيهان ګرځی > تشيالیونی		
کيهاني يا فضايي بېړۍ > تشيال بېړۍ		

ګ – g (ګې ، ګاف)

د پښتو ابېڅې درويشتم توری چې په شمال ختيزه پښتو کې يې زياتره له (ږ) سره ونجوي . د کړۍ والا " ګ " په ډول يې د پښتو له غبرګږبيزو (ټ، ډ ، ړ ،ڼ) سره د توپير لپاره ليکل په کار نه دي .

کره	غربیزلیك	ناکره
ګاتل	gātəl	ګواتل ، زخمی کول
ګاچ، ګاړه، ګاش > شپول، پنډغالی		
ګاځره	gājə́ra	ګازره
ګاډی (خودرو ، موتر ...)	gā́ḍay	ګاړی ، ګاډۍ
ګاډي پلور	gāḍı-plór	ګاډي يا موټر خرڅونه
ګاډي پلوری	gāḍı-plóray	ګاډي خرڅوونکی
ګار (- ول ، - بدل)	gār	تاوان ، زيان ، لګښت
ګاره (ګاګره)	gā́ra	شګلنه تيږه ، کلکه ډبره
ګاړبوزی ،ګاړګوزی > ګورت		
ګانده (فردا ، آينده)	gāndá	سبا ، راتلونکې،ګا نده (gā́nda)
ګاڼه (پسول ، ګرو)	gāṇá	ګېڼه ، کالی ، کالي
ګاونډی (همسايه)	gāwanḍáy	ګوانډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

گای (ویی)	gāy	گپ، کلمه، قول، وعده، وجیزه
گب (جنین)	gəb	گب (gab سورگورلځ)
گبرۍ	gabrə́y	پاپېچ ، پاپېچي ، گېټس
گبڼۍ (لرزهء عصبانیت)	gabaṇə́y	کپڼۍ ، لړزه
گچل، گچ، گچه > کچل، کچ، کچه		
گڅ (کینږ)	gac	چپ، گس
گډوه	gaḍwá	(خورینه) کوزه
گډېره (غونډه)	gaḍéra	ټولنه ، اجتماع
گرانبیه	grān-báya	گران قیمته، گران بها ، قیمتي
گرانپلوری	grān-plóray	گران خرڅوونکی، قیمت فروش
گرانپلوري	grān-plorí	گران خرڅونه
گران درملی	grān-darmály	سخت علاجه، صعب العلاج
گرځبندی	gərj-bánday	نظربند
گرځبندی(گرځبندیز)	gərj-bandáy	گرځبند ، پر گرځېدو راگرځېدو باندې بندیز
گرځنی (کرلېچ)	gərjə-nay	گرځندی، گرځاندی، موړ
گرځون (کانګې، لوست)	gərjún	کهه ، قی ، استفراغ
گرمانه	gramāná	جرمانه، جریمه، ملامته، پړه، گېرمه
گروهن	grohán	گروهمن، موخن، معتقد
گروهه	gróha	گروه، امنا، عقیده
گروهیز	grohíz	گروهنیز، عقیده یي، عقیدوي
گړپوهه	gəṛ-póha	گړپوهنه، فونیمپوهنه، صرف، مارفولوجي
گړدود	gəṛ-dód	لهجه ، ډایلکټ
گړماگړ	gə́ṛ-mā-gə́ṛ	چېړچاړ ، گومگو
گړنه	gəṛə́na	اصطلاح، محاوره، ایډیم
گړنی ادب	gəṛanə́y-adab	شفاهي ادب
گړنۍ ژبه	gəṛanə́y-žəba	د وینا ژبه، محاوروي ژبه
گړۍ	gaṛə́y	گېنټه ، ساعت
گړۍ ستن	gaṛə́y-stən	د گړۍ ستن ، د ساعت عقرب

(c) ketabton.com: The Digital Library

گل	gwəl	جنډی ، گل (gol)
گلباغچه	- bāγčá	د ګلونو باغچه
گلپاڼه	gwəl-pāṇa	د گل پانگه
گلځانگه	gwəl-cánga	د گلو څانگه
گل غونچه	gwəl-γwənčá	د گلو غنچه
گلگنډ	gwəlgánḍ	گل گنډ ، گل سکوینه، گلدوزی
گل گېډی (گل موښته)	Gwəl-géḍəy	د گلو گېډی ، گلدسته
گل وله	gwəl-wə́la	د سرو گلانو وله ، گل بېد
گناگاره (گرمانه)	gonā-gā́ra	کفاره ، جرمانه ، جریمه
گڼ مېشتی	gaṇ-méštay	گڼ نفوسه، پرنفوسه، له گڼي گوڼي نه ډك
گڼنی (زېلانځ)	gaṇə́nay	زهدان ، رحم
گڼه گوڼه (گڼه)	gáṇa-gúṇa	ازدحام ، بیروبار
گڼ ولسي	gaṇ-wələsí	گڼ ملیتي
گڼ هېوادیز	gaṇ-hewādíz	گڼ ملیتی
گواښلیك	gwāx̌-lík	اخطارلیك
گواښنه (گواښ)	gwāx̌ə́na	گوتځنډنه، خبرداری، اخطار
گوتنیونه (گوتنیوی)	gwə́t-nɪwə́na	انتقاد ، اعتراض
گوټ (غرپ)	guṭ	غورپ ، گوټ (got)
گوټناست	gwəṭ-nā́st	گوښه نشین ، گوشگه گیر
گوټناسته	gwəṭ-nā́sta	گوشه نشیني، گوشگه گیري
گوډاگی	guḍāgáy	برېښی ، تالی ښتی
گورم	gorə́m	گویر ، پاده ، گله
گوزاریز (غوځاریز)	guzāríz	ضربتي
گوزڼ	guzáṇ	گوزن ، فالج ، سټروك
گوگړ	gogə́ṛ	گوگرد ، گوگړ (gugər)
گوگوشتو (قمری)	guguštú	گونگوشتکه، گونگوشته، گوگوشتکه، کوکوشتکه، بختکه، پختکه، تتوه
گولی	golə́y	گوله ، مردکی
گومارل	gomārə́l	گمارل، مقررول، مامور کول
گومارنه	gomārə́na	مقرري، ماموریت ورکول

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یا سپارل
گومبزه	gombáza	گنبده
گومبۍ	gombə́y	د گومبزې کټوری ، قبه
گونځه (گونځې)	gónja	گونجه (gúnǰa)
گوند (حزب)	gwənd	گوند (gond)
گوندې (گویا ، شاید)	gónde	گنې،گواندې، گوندې (gúnde)
گونګ(شګوم)	gungə́ṛ	شګون، پال(فال)
گونګړي	gúngṛí	چولي ، شورنخود
ګهیځ مو ښه ! (سهار مو ښه !)	gahíz-mo-ǩə	سهار په خیر
ګهیځ	gahíǰ	ګییځ، سهار، سحر، سبا ، صبا
ګیا پوهنه > بوټپوهنه	boṭpohána	
ګیا خور	gayā-xór	ګیا خوړونکی، ویجیټیرین
ګېټۍ (ګاټی)	geṭə́y	ګټۍ ، ګټکۍ
ګیله	gılá	ګله ، ګېله
ګیڼ (پنډوس)	gıṇ	ګیند ، پنډوسکه، توپ، بال، غونډسکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ل – l (لې ، لام)

د پښتو ابېڅې څلېرويشتم توری

کره	غرېزليك	ناکره
لا (يا ، هنوز ، بلکې)	lā	ليا
لا بل سبا (لا بل ګهيځ)	lā́-bəl-sabā́	سبا نه بل سبا
لا ټول (شاعر ، پاړکيوال)	lāṭwál	چندي ، شاير ، شېر
لاچي	lačí	هېل
لار	lār	ليار
لاربه (لارښود ، لارښووان)	lār-bá	لارښووني ، لارښوونکی ، رهبر ، رهنما
لاربني (لارښوونه)	lār-bánı	لارښودنه ، رهنمايي
لارغه	lārγá	وقفه ، شېبه ، مکث ، درنګ ، لارغه (lārγə)
لارغه يي	lār-γayí	وقفه يي ، شېبه ييز
لارنيو (پليونی)	lār-níw	پسې تلونکی ، پيرو
لار ورکی	lār-wrə́kay	ورکلاری ، لار ورک کړی
لار وهونی	lār-wahúnay	لار وهونکی ، رهزن
لاروی (پليونی)	lārawáy	رونده ، پيرو ، راهرو ، مريد ، لاروی (lārwáy)
لاروي (پليون)	lārawí	پيروی
لاره روده (ليکه لياره)	lā́ra-rawdá	لار و روش ، ليار وطريقه
لار هواری	lār-hawā́ray	لار هوارونکی ، لار اوارونکی ، زمينه ساز
لار هواری (لار هواري)	lār-hawāráy	لار هوارونه ، زمينه سازي
لارې چارې	lāre-čā́re	لارې وسيلې ، امکانات ، تدابير ، بندوبست
لاريز	lāríz	لارې لارې ، ليکې ليکې ، رهدار
لاريون	lār-yún	مظاهره ، جلوس ، مارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړ ، لاړو > ولاړ

لاړه (لاړې)	lā́ṛa	ناړه (ناړې) ، لياړه (لياړې)
لاړی	lā́ṛay	(چوب) دستك
لاړيس (دوڅرخه)	lāṛís	سايكل، بايسكل، بيك
لاس اخېسته	lās-axésta	لاس اخېستنه ، صرفنظر
لاسباړه (لاس ګټه)	lās-bāṛá	لاسمزد ، دستمزد ، حق الزحمه
لاسبری	lās-baráy	برلاسی
لاسبری (مسلط)	lās-báray	برلاسی ، لاس د پاسه
لاس پر لاس	lā́s-pər-lā́s	لاس په لاس
لاس پر نام (- نامه)	lās-pər-nā́m	لاس په نام ، لاس په نامه
لاس پوڅی	lās-pócay	لاس ښكلوونكی، چاپلوس
لاس پوڅي	lās-pocáy	لاس ښكلونه، چاپلوسي
لاسپېلې (لاسماغو)	lās-pelé	لاسبېلې، دسكلې، دستكش
لاس تېره	lās-téra	لاس تېرونه، نازونه، مسح
لاستور	Lāstawə́r	لاستوركی ، لاستي والا
لاستی (لاسته)	lā́stay	دسته
لاس څپوڼی	lā́s-caponay	لاسپاك ، لاسوچونی
لاسخه	lā́sxa	مالك ، ذوليد
لاسرسی	lās-rasáy	دسترس، دسترسی، د دخول امكان
لاسروغبړ	lās-roγbáṛ	د لاس روغبړ، لاس وركونه، لاس وركړه
لاسكتوی	lās-katə́way	لاسلاندې، مادون، تابع
لاسليكول	lās-lıkawə́l	لاسليك كول، امضاء يا دسخط كول
لاسنيوه	lās-nıwá	لاس جګونه، پاتا ، فاتحه
لاسولونې	lās-wlúne	لاس مينځونې، دستشويي
لاسوند	lāswánd	لاسوندی، دستاويز، سند
لاسوهاند	lās-wahā́nd	لاسوهونكی ، مداخله ګر
لاسوهنه	lās-wahə́na	لاسمنندون، مداخله، مداخلت
لاسي	lāsí	قصدي ، مصنوعي
لاسيوی	lās-yāwáy	يووالی ، اتفاق

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامَل (کبل، توسن)	lāmál	لامِل
لانده	lāndə́	لونده، لاونده، لامده
لاندېستون	lāndestún	توشك، توشکه، نالۍ، نيالۍ، تولك، نيالي
لانگه	lā́nga	لنگه ، پيارمه (د کټ پای)
لا وړم کال	lā́-wə́ṛəm-kāl	لا ته وړم کال، لا لا وړم کال
لا وړمه شپه	lā́-wə́ṛma-špa	لا ته وړمه شپه، لا لا وړمه شپه
لا وړمه ورځ	lā́-wə́ṛma-wraj	لا ته وړمه ورځ، لا لا وړمه ورځ
لاوڼ (کاړي)	lāwə́ṇ	لاونډ
لبغړی > ربغړی		
لټند (جستجوگر)	láṭənd	´ لټونکی
لر تېرمهال	lā́-ter-mahāl	لرې ماضي، بعيده ماضي
لر ختيځ	lár-xatíj	لرې ختيځ
لرغونپال	larγun-pā́l	لرغون خوښوونکی، قدامت پسند
لرغونپلور	larγun-plór	عتيقه خرڅونه
لرغونپلوری	larγun-plóray	د عتيقه څيزونو پلورنکی
لرغونپوه (لرغونپوهاند)	larγun-póh	لرغون پېژندونکی
لرغونپوهنه	larγun-pohə́na	لرغونپېژندنه
لرغونپوهنيز	larγun-poh́níz	ارکيالوجيکي
لرغونتوکی (لرغونتوکي)	larγun-tók	لرغونی اثر (لرغوني اثار)
لرگبه	largbá	لرگي والا
لرگين	largín	د لرگي ، چوبي
لرليدی	lar-líday	لرې ليدونکی
لر ليديز	lar-lıdíz	لرليدونکی، دورنمايی
لرمهالی (اوإدمهالی)	lar-mahā́lay	د اوږده وخت لپاره، طويل المدت
لر واټنی	lar-wāṭánay	لرې وېشتونکی، د لرې واټن (توغندی، وسله ...)
لروين	lar-wín	دوربين
لروينون	lar-wınún	تلوېزيون، تېلوېزيون، ټلوژن
لرې	lə́re	لرې، لري، ليرې؛ لر

(c) ketabton.com: The Digital Library

		(کښته، کوز)
لړ (سلسله، ردیف)	laṛ	لاړ
لړلیك (لیکلړ)	laṛ-lík	فهرست ، لست ، کتار
لړېڅی	laṛıcáy	کپگیر ، کفگیر
لږ تر لږ (- ه)	lə́ğ-tər-lə́ğ	کم له کمه، کم از کم، کم سے کم، اقلاً
لږڅکې	lə́ğ-cəke	لږچکې، لږ کوټې، لکوټې
لستوڼی	lastóṇay	نستوڼی
لسگونه (په لس گونو)	las-gúna	لسونه، لس ها (په لس هاوو)
لسیزه	lasíza	لسی، دهه، معشر (شعر)
لښتیلیك	lax̌t́-lík	جدول، گراف، چارت
لښکر	lax̌kár	پوځ ، قول اردو
لښکرکوټ	lax̌kar-kóṭ	قشله ، چوڼی ، گارنېزون
لښکر لېږد	lax̌kar-léğd	لښکرکشی ، لشکرکشی
لښکر ماتی	lax̌kar-mā́tay	لښکر ماتوونکی، لشکر شکن، فوج شکن
لښکري (پوځي)	lax̌karí	نظامي ، غیرملکی
لښکري بازار	lax̌karí-bāzā́r	لښکرگاه ، لشکرگاه
لښل (لېښل)	lax̌ə́l	کوچېدل، کوچ کول، لېږدل، بارول
لښونی	lax̌únay	لېښونی، بارگیر (ځاروی)
لغاز	laγā́z	طنز
لغړول > رغړول		
لغښتل > رغښتل		
لکیور ستوری	lakıwár-storay	لکۍ وال ستوری
لگاوو	lagāwú	ډېر لگښتی، خراج
لگښت (لگون)	lagə́x̌t	لگت، مصرف، خرڅ، خرچ
لگښتتوکی	lagəx̌t-tókay	د لگښت توکی، استهلاکي توکی (توکي)
لگښتوال	lagəx̌t-wā́l	مصرف کوونکی، مستهلک
لگښتي	lagəx̌tí	مصرفي، استهلاکي
لل (شاهدي ویل –	ləl	لېیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول)		
للونگر	lalungár	للونوونکی، خیشاوه گر
لمانځل، لمانځنه > نمانځل، نمانځنه		
لمبا	lambā́	لنبا ، لامبو (شنا)
لمباځی	lambājáy	د لمبا ځای ، د لمبا حوض
لمبی	lambáy	لمپه (لاټین ډوله څراغ)
لمڅی> نمڅی		
لمر	lmar	نمر، نور، نمیر، مېر
لمر پښتی (لمر گروهی)	lmar-pə́x̌tay	نورپرست، د لمر عبادت کوونکی
لمر تندره	lmar-tándra	د لمر تندر یا تندره، کسوف
لمر څرکی	lmar-crə́kay	پیتاوی ، آفتاب رخ
لمر ختن (لمرخاته)	lmar-xatán	لمر ختل
لمر ختیځ > ختیځ	xatíj	
لمر لویدیځ > لویدیځ		
لمر لوېدن (لمر پرېواته)	lmar-lwedán	لمر لوېدل
لمر مزدك	lmar-mazdák	د لمر معبد
لمرگلی (نمرگلی)	lmar-gwə́lay	مېرگل، نورپرست گل، ټاپرس
لمریز (- لېږدي)	lmaríz (-leğdí)	لمریز هجري، شمسي هجري، هجري لمریز
لمکټی (دم غوزك)	ləmkaṭáy	لمغړی، لم کنډی، لم گډی، لم گوړی، لمڅوکی، لم گونډی، لم چونډی
لمنځ > نمنځ	nmanj	
لمنځونه	lmanjúna	لمونځونه، مونځونه، نمنځونه
لمونځغاړی	lmunj-γā́ṛay	لمونځ گذار، لمونځ کوونکی، لمونځ کړونی
لمېساند	lmesā́nd	مسوده لیکونکی، کاپي کوونکی
لمېسل	lmesə́l	مسوده کول، کاپی کول، گره بره لیکل

لمېسه	lmésa	مسوده ، کاپی؛ دوسیه
لندول (لندېدل)	landawә́l	لمدول، لوندول (لمدېدل)
لنده (لندې)	landá	لمده (لمدې)
لنده بل	landabál	لمده بل
لندی (نهر)	landáy	لنډی
لنډ پرلنډ (لنډگنډ ، په لنډو)	lánḍ-pər-lánḍ	لنډ په لنډ (- ه)
لنډ پېری (لنډ پړاوی)	lanḍ-péray	لنډ دوره یی، لنډ مرحله یي
لنډ گروهی	lanḍ-gróhay	لنډ نظری، متعصب (مذهبی)
لنډ گروهي	lanḍ-grohí	لنډ نظري ، تعصب
لنډ لیدی (لنډ وینی)	lanḍ-líday	لنډ لیدونکی
لنډ منگی	lanḍ-mángay	لنډ عمری
لنډ مهالی	lanḍ-mahā́lay	د لنډ مهال لپاره، قصیرالمدت، کوتاه مدت
لنډ واټنی (کوتاه برد)	lanḍ-wāṭánay	د لنډ واټن (توغندی، وسله ...)
لنډه غر (غرغره یي)	lanḍa-γә́r	لنډهر، بېباکه، اوباش، ماجراجو ، ډانگیي
لنډیس (فلوس)	lanḍís	چمبړخیال
لنگواله (لنگتون، لنگون)	lang-wā́la	زېږونه ، ولادت
لنگون خوږ (درد زه)	langun-xwә́ğ	د لنگوال خوږ یا درد
لو (لوهه)	lo	لوه ، اشتها
لوایي (وایي)	lẃāyí	روڼ گهیځ ، سپېده داغ
لوبځی (لوبونی)	lobcáy	د لوبو سامان
لوبډله	lob-ḍála	سپورتي ډله
لوبغالی	lob-γā́lay	ستودیم ، ستهیډیم
لوبیځ (ننداریځ)	lobíj	ستیج ، صحنه
لوټتالا (لوټ تالان، چورتالان)	lúṭ-tālā́	چورچپاو ، چورچپاول
لوټمیر	luṭ-mír	د تالانگرو مشر
لوچۍ	lučә́y	غوړ چپاتی ، پېلغوږ
لوڅ	luc	لڅ
لوڅکه (نانځکه)	lucáka	گوډۍ، لوڅکۍ، اوکۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوڅې پوڅې	lóce-póce	عذر زاري ، چاپلوسي
لوراند	lawrā́nd	د ډېر لور خاوند ، ډېر مهربان
لور پر لور (لورالور)	lór-pər-lór	لور په لور
لورښود	lor-ǩód	لورى ښوونكى، رهنمود
لورل (لورول)	lawrə́l	لورېيل، روادار لرل، پېرزو كول
لورى (لورې)	lóray	لور ، لورى (lórəy)
لورين	lawrín	مهربان ، زړه سواند
لوړاوى	Ĺwāṛāwáy	تجليل ، بزرگداشت
لوړ پوړيز	lwaṛ-poṛíz	
لوړتياپال (- پالنه)	lwaṛṭyā-pā́l	لوړتيا خوښوونكى يا غوښتونكى
لوړتيايي	lwaṛṭyāyí	ارتقايي
لوړل	loṛə́l	لوړه كول، سوگند كول يا خوړل
لوړ ليك	loṛ-lík	سوگند ليك، سوگند نامه
لوړه (قسم)	lóṛa	لوړه (lwára)
لوست (درس ، قرائت)	lwast	لوست (lost قى)
لوستل	lwastə́l	لوستل (lostəl)
لوستليكى	lwast-lıkáy	لوللیكى، د لوست كتاب، درسى كتاب، ټكسبوک
لوستى	lwástay	باسواده ، تعليم يافته
لوښه (عادت ، خصلت)	lóǩa	لوښه (lóxə)
لوښي ولن	loǩı-wlán	لوښي مينځونكى
لوښيز	loǩíz	لوښه ييز، خصلتي، عادتي
لوغۍ	loγə́y	غوالوشه، غوالوشې، غواولشې
لولاند	lwalā́nd	لكچرر، لكچر وركوونكى
لولانه	lwalā́na	لكچر
لولكۍ (پروانهء گل) > كوكۍ		
لومبړ (سپېرلم)	lumbáṛ	سپلم، گيدړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی (ړومبی)	lumṛáy	لمړی، لومبړ، لومبړی
لومړی > ړومبۍ (شنبه)		
لومني (لويي)	lomaní	خود بيني، تکبر
لوند مېچ	lund-méč	لنده بل مېچ، د لنده بل مقياس
لونل (نثارول)	lunə́l	لونودل، نولل، نوستل (پېښور)
لو وچه	lo-wə́ča	لويه وچه ، براعظم
لو ورځ (محشر)	ló-wraj	ورځلوی ، لويه ورځ
لووی	ló-way	گواه ، شاهد
لوهه ښه !	lóha-x̌á!	ښه اشتها !
لوۍ	láwəy	دلوگري مزدوري يا اجوره
لوی > لوگر ، لوگری	logár	
لوی پوړيز (جگپوړی)	loy-pawṛíz	لوړ پوړيز ، لوړ رتبه
لوېديځ (غرب ، مغرب)	lwedíj	لويديز (غربی)
لوېديځوال (لويديځی)	lwıdıj-wā́l	لويديزوال
لويست، لوېشت > ولېشت		
لويناب	loy-nā́b	والي ، گورنر
له آره	lə-ā́ra	د آره، اصلاً، په اصل کې
له بده مرغه	lə-báda-mərγa	د بده مرغه ، د بد قسمه
له تا څخه		د تاڅه، تانه...
له توغه وتل	lə-twáγa-watəl	له عهدې وتل
له – څخه	lə-caxá	د خوا – لخوا
له خوا	lə-xwā	
له دې لامله	lə-dé-lāmála	له دی امله، د دې امله
له دې وروسته	lə-de-wrústa	وروسته له دې، د دې وروسته
له – راهيسې	lə-rāhíse	د - راهيسې، د - را په دېخوا
له – سره	lə-sará	د - سره
له سره (له پيله ، بېخي)	lə-sára	د سره
له ښه مرغه	lə-x̌ə́-mərγa	د ښه مرغه، د ښه قسمه
له مخې (يو مخيز)	lə-mə́xe	د مخې
له منځه تلل (- وړل)	lə-manja-tlə́l	د منځه تلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

له – وروسته	lə-wrústa	د - وروسته
له یوې مخې (له یوه مخه)	lə-yawé-məxe	د یوې مخې
لیار (- ه) (طریقه، روش)	lyār	طریقه ، روش
لیارولېله	lyār-o-léla	راه و روش ، سبك و روش
لی پر لی	láy-pər-láy	لی په لی
لېخ (لېخې)	lec	لېخه ، لېچ (سترگ خوږ)
لېخی	lécay	لېچی ، بازو
لېخۍ (نانغښتی لوله وړی)	lecə́y	
لید توگه	lıd-tóga	د نظر ډول، طرز نظر، دیدگاه
لید ټکی	lıd-ṭə́kay	نقطه نظر ، دیدگاه
لید گوټ	lıd-gwə́ṭ	د لید زاویه
لید مېچ	lıd-méč	د لید (دید) مقیاس
لیده کاته	lıdə́-kā́tə	لیدنه کتنه، ملاقات (دیدار، دیدوادید)
لېړپاك (لېړونی)	leṛ-pā́k	د کوشني د لېړو پاکولو څپونی
لېږد پېر	leǧd-pér	انتقالی یا عبوری پړاو ، لنډ مهالپېر
لېږد چارې	leǧd-čā́re	حمل ونقل، ترانسپورټ و ترانسپورټي چارې
لېږند ونالېږند	léǧənd-o-nā-léǧənd	منقول وغیرمنقول، متعدي ولازمي
لېږندویي	leǧəndoyí	حمل ونقل، ترانسپورتگ
لېشه (نېش)	lešá	لشه ، لیاشه
لیکلار (لیکنی سبك)	lık-lā́r	لیکدود (املاء)
لیکلړ (لړلیك)	lık-láṛ	لست ، فهرست
لیك لوست	lık-lwást	لیك ولوست ، سواد
لیك لیکاني	lík-lıkāní	ارسال ومرسول، مکاتبه، خط وخط روي
لیکنښه	lık-náxa	لیکنخښه (نقطه گذاری)
لیکنه (مقاله)	lıkə́na	لیك (نامه ، مکتوب)
لیکنی	lıkanáy	لیکلی ، تحریري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکی	lıkáy	کتاب
ليکي پوهه	lıkı-póha	کتابپوهنه، کتاب پېژندنه، ببلوگرافي
ليکيتون (کتابتون)	lıkı-tún	کتابخانه ، کتابخونه
لېوال	lewā́l	علاقمند
لېوالتيا	lewāltyā́	دلچسبي ، علاقمندي
ليول (هڅول)	layáwəl	تشويقول
لېيل (شاهدي ويل) > لل		

م – m (مې ، ميم)

د پښتو ابېڅې پنځوېشتم توری

کره	غږيزليك	ناکره
ما ته	mā́ta	وما ته، وما، ما له، ما لره (شاعرانه)
ماجت > مزدك		
ماچې	māčé	مېچه، ميانچې، مايچې، سيميان، مکروني
مارل > گومارل		
مازيگر	māzıgár	مازديگر
مازيگرنۍ	māzıgaranə́y	د مازيگر مېلمستيا، عصريه
ماسختن	māsxotán	ماخستن
ما سره > له ما سره		
ماشه (لېندکۍ)	māšá	ماشۍ
ماښام	māx̌ā́m	الماښام ، نماښام
ماښامنۍ	māx̌āmanə́y	د ماښام ډوډۍ، (ماښامنۍ خپرونه ...)
ما غوندې > زما غوندې		
ما کره > زما کره	zmā kára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال، ما ول > ما ویل	mā wayə́l	
مالګڼی	māl-gəṇáy	مالگانی ، مالگنی
مالګین	mālgín	د مالګې کان، د مالګي کان، د مالګې درنګ، د مالګی معدن ؛ مالګن
مانا	mānā́	معنا ، معنی، تعبیر (خوب)
مانا بلون	mānā-balún	د مانا تداعی، تداعی المعنی
مانا پوهنه	mānā-pohə́na	معنا پوهنه ، علم المعانی
مانا توکی	mānā-tókay	مانیز توکی، معنایي عنصر، معنوي عنصر
مانا ونج	mānā-wánǰ	مانیز بدلون، معنوي بدلون
مانوېز (مانوېزونه)	mān-wéz	مانا ونجی ویی، سېمانتېزم
مانی	māní	مامي، مانۍ، موانی، ماماني، د ماما ماینه
مانیز	māníz	معنایي ، معنوي
مانه (مانې)	māṇá	مانۍ، مانۍ، ګېلې مانې (ګله وشکوه)
ماین پاك	māyn-pā́k	ماین پاکوونکی، ماینروب
ماین شنډی	māyn-šanḍáy	ماین شنډونه یا خنثی کونه
ماین شنډی	māyn-šánḍay	ماین شنډوونکی یا خنثی کوونکی
ماینه، ماندینه > مېرمن		
مته	máta	خوګ ، بدځناور
متیازاړی	mətyāzā́ṛay	د متیازو لار، بولي مجرا
متیازنۍ	mətyāzanə́y	د متیازو پات، شاشداني
مټ (مټونه)	məṭ	مټه (مټې)
مټکی	məṭkáy	مټ تړ، مټ تړونی، بازو بند
مټه (مټې)	mə́ṭa	ستن (ستون) ؛ قوه (مټېې)
مچرۍ	məčərə́y	د مچ وماشي د مخنیوي جالۍ، پشه خانه
مچشړ (مچوژی)	məč-šā́ṛ	مچشړونی، مچینك،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مچوژونی
مچکه (ښکل، خولگۍ)	mačə́ka	موچه، موچې، مچه، مچې، چپه
مچنوغزه	mačənóγza	مچینوغزه، مچلوغزه، مچوغنه، مچوغزه
مچوړې	mačóṛe	بچوړې، سلتراج لرونکې ښځینه جرابې، برزو، زېر پتلوني
مځکه > ځمکه		
مخامخول (- بدل)	´məxāməxawə́l	مخامخ کول (- کېدل)
مخپټی	məx-pəṭáy	پټمخي، مخپټونه، روپوشی
مخپټی (مخپټې)	məx-pə́ṭay	پټ مخی
مخ پر سیوري > سیورلن		
مخ پر وړاندې	məx-pər-wṛā́nde	مخ په وړاندې
مختوري	məx-tórı	مختورني، تورمخیتوب
مختوری (تورمخی، مختورن)	məx-tóray	مختورنی
مخ څپوڼی	mə́x-capṇay	مخوچونی، رومال، روی پاك، مخپاك
مخزېږدي	məx-zeğdí	مخزېږيز، قبل المیلاد (- ي)
مخسور (مخسوری)	məx-súr	سورمخی ، سرخرو
مخسوری	məx-suráy	مخسوري ، سرخرویي
مخکښته	məx-kx̌áta	مخکته ، مخ ښکته
مخکې	mə́xke	مخکښ، مخکښې، مخکي
مخ گڼه	məx-gáṇa	د مخ شمېره، د صفحې شماره
مخلید	məx-líd	پیش منظر، مخ ځمکه
مخه ښه !	məxā-x̌á	پرمخه ښه، په مخه ښه، خدای په اماني
مخۍ	məxə́y	بدلگرې نجلۍ یا ښځه ؛ سیاله
مخینه	məxıná	مخکینه، سابقه، پیشینه
مخینه وال	məxına-wā́l	د مخینې څښتن، سابقه دار

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخینی	məxınáy	مخکینی
مخیونی	məx-yúnay	مختلونی، پرمختلونی، پرمختلی، مترقي، ترقي پسند
مرجونا (غوپور)	marjuṇấ	مرجیوڼ ، د مرغلرو پلټونکی، غواص
مردك ، مردکی > گولۍ	goləy	
مرستلیکی	mrast-lıkáy	مرستیال کتاب، درسي ممد (کتاب)
مرستیال سیند	mrastyāl-sínd	څېرمه سیند ، د سیند مرستیال
مرستین (مرستیال وزیر)	mrastín	د وزیر مرستیال، معین
مرغړی	Marγəṛáy	غدود
مرغلره	mərγalə́ra	ملغلره، مروارید
مرغومی	marγúmay	ورغومی، اورغومی، سېرلی، څېرلی، رغوس، جدي
مرغېړی (عضله)	mərγeṛáy	مرخېړی (خرېړی، سمارق)
مرگاني (مرگونی)	margāní	مرکندي، مرگي حال، مرگیال؛ وژونکی (کشنده)
مرنۍ (غدکه)	maraṇə́y	خرقه ،کباړۍ (قبا)
مروړه (لته کش تفنگ)	maroṛá	مرړۍ
مرۍ خوږ	marəy-xwə́ğ	د ستوني درد
مرۍ خوږی (ستوني خوږ)	marəy-xwə́ğay	د ستوني په درد اخته، گلون درد
مرېله (څخړه)	maréla	ماره ، ولجه ، غنیمت
مرېیل (کنگالول)	mareyə́l	نمرېیل، اوبه تېرول، او کشول
مریین پاړکی	mrayín-pāṛkay	د مرییانو طبقه
مریینپېر	mrayín-per	د غلامۍ دوره، د برده گۍ فورماسیون
مرییواله (مریینه)	mrayı-wā́la	مرییتوب، غلامي، برده گی، د مرییتوب فورماسیون
مړخندی	məṛ-xandáy	پسخند ، پوزخند

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ خوړی	mər̤-xwə́ğay	په نري رنځ اخته، سل (مسلول)
مړزگه (درنگه)	mr̤ə́zga	د مړي جسد ، لاش (نعش)
مړزگه خور (درنگه خور)	mr̤əzga-xór	لاشخور
مړغندۍ	mər̤γəndə́y	توپیر ، اختلاف ، نفاق
مړل	mr̤əl	مړ کېدل
مړواکی	mər̤-wā́kay	د مړي وصي
مړولاند	mər̤-wlā́nd	مړ مینځونکی، مرده شوی
مړولن	mər̤-wlán	مړي مینځنه ، مرده شویي
مړولنځ	mər̤-wlánj	د مړي مینځلو ځای
مړوند	mar̤-wánd	مړمند
مړه خوږ (مړهکه)	mər̤a-xwə́ğ	نری رنځ، مړ خوږي، مړېکه، سل
مړیځی	mər̤ı-jáy	مړینخونه ، مرده خانه
مړېستون (مقبره)	mar̤ı-stún	مړستون (قبر)، هديره (حضيره)
مړینشمېر	mr̤ın-šmér	د مړو احصائيه، د وفياتو احصائيه
مزدك	mazdak	مزگت، نمزدك، د عبادت ځای، مسجد ، معبد
مزری > زمری		
مزل > تگ ، یون	tag	
مږل (منبل)	məğə́l	موږل، موښل، موښتل، منښتل (mxətəl) ، مگل
مږور > ناور		
مږوی	məğ-wáy	موږی ، موگی
مستې(ماسته)	masté	پۍ
مسکا> موسکا		
مسکینه > نسکینه		
مسل (مسېدل)	masə́l	مسکېدل، موسکېدل، موسکا کول
مشرتوب (مشرتیا ، مشري)	məšər-tób	مشرتابه (د مشرتابې)
مشلیکی	məš-lıkáy	کتابگوټی، جېبي کتاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

مښوکه	max̌úka	مشوکه ، مخوکه
ملاتړی	mlā-táṛay	ملاتړ کوونکی
ملاوستنی	mlā-wastə́nay	ملابند ، ملا پټی، کمربند ، ملاستو (کمربند لته یی)
ملل	m(a)ləl	ملولل، ملودل، لپړل (په لوبډله کې یو له بله مله کېدل او اړوند چار)
مله غونډله	mlá-ɣwə́nḍla	ملتیایي جمله، فرعي جمله
ممیز (وځکې)	mamíz	مویز، مییز ، ممیزي
منجره (مونګره، خوغاړه، غوړوکی)	manǰará	(ناغوړېدلې) غوټۍ، بنجره
منځ	manj	مینځ ، میانځ
منځاله، منځوله > ځاله		
منځپانګه	manj-pā́nga	محتوا ، درونمایه
منځپېرې ټاکنې(امرنې)	manj-pére ṭākə́ne	څېرمه یا فرعي انتخابات بای الکشن
منځپېښې غونډله	manj-péx̌e-ɣwəndla	معترضه غونډله (جمله)
منځتاړی	manj-tā́ṛay	منځوندی، میانوند ، انفېکس
منځټکی	manj-ṭə́kay	منځنی ټکی، مرکزي ټکی، مرکزي نقطه
منځدریځی (منځلاری)	manj-daríjay	نرم دریځی (میانه رو)
منځغری (دره ، ناو)	manj-ɣə́ray	نره (nára) ، سردره
منځغکي	manjɣə́kı	مغزیات ، زنګي ، مندکې
منځګړی	manj-gə́ṛay	مینځګړی
منځمنګی	manj-mángay	د منځني عمر څښتن، میانه سال
منځمنګي	manj-mangí	د عمر اوسط
منځمهالی (پېر، حکومت)	manj-mahā́lay	عبوري یا انتقالي (دوره، حکومت ...)
منځنی ختیځ	manjənáy-xatıj	منځنی ختیز، شرق وسطا ، خاور میانه
منځواله تودوخه	manj-wā́la-	مرکزي تودوخه، مرکز ګرمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

tawdóxa

منځواټنی	manj-wāṭanáy	د منځني واټن (توغندی، وسله)، میان برد
منځونی	manj-wә́nay	د منځنۍ ونې والا، منځ قدی، میانه قد
منځوی (منځومی)	manjwáy	مینځوی، (- ورور)
منځه (گوته)	mánja	منځالۍ
منځۍ	manjә́y	منځی، مرکز
منځیز (منځوال)	manjíz	مرکزی
منداڼو (ونې)	mәndāṇú	منداړو (چرخك دوغ زدن)
مندته	mәndә́ta	زردالو، خوبانۍ
منښته	manә́x̌ta	تصویب؛ اعتراف
منگاښه (ښاخۍ)	mangā́x̌a	دری خلې
منگړیته (ټېپر)	mangṛíta	شلغم، گنگلو، ثکپاڼی
منندوی	manәndóy	ممنون،شاکر، مشکور
منی (مطیع)	manáy	منونکی، منونی
منی (منېل)	mә́nay	خزان
منه غونې	maṇa-γúne	مړه غونی، زار زنگۍ، کاکوړه، پرپاڼو
موټانه (دستگیر قلبه وغیره)	muṭā́na	موټیانه، موټی، موټې، نینوی
موخۍ	moxә́y	کیسۍ، چیستان، معما
مورچل (مورچه)	morčál	سنگر
مور روی	mor-rә́way	تیخور، تیخوری
مور زېږ	mor-zéğ	میریزی، مورنی ورور، اخیافي ورور
مورینگه (مورنیوه)	moríṅga	مورینه
موږ	muğ	موږه، مونږه، مونږه، مونگ، مونگه
موږك	muğák	مږك، منگك
موږك جړ	muğak-jáṛ	مږك زهر، سم الفار
موسکا	moskā́	مسکا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهالنی (مهالیز)	mahālanáy	وختیز، زماني،موقت، موقوته ،موقتي، موسمي
مهالنۍ	mahālanə́y	هغه خپرونه چې پر یوه ټاکلي مهالپېر خپرېږي (جریده، مجله...)
مهینه	mahıná	میینه (کښت)
میاشت	myāšt	میاست ، میاشته
میاشتنی	myāštənáy	میاشتینی ، میاشتیز
میاشتنۍ	myāštənáy	میاشتینۍ، میاشتیزه (خپرونه)
مېچپوهنه	meč-pohə́na	شمېرپوهنه (ریاضي، حساب)
میرڅی (میرڅن، دښن، دښمن)	mırcáy	مرڅی، میرڅمن، دښنه
میرمچۍ	mır-məčə́y	د شاتو د مچیو ملکه
مینه	mayə́na	عاشقه ، معشوقه، دلبر
مینه وال (لېوال)	mına-wā́l	مینوال ، علاقمند
میوه یي (خولخوندي)	mewayí	د مېوې اړوند ، مېوه لرونکی، مېوه دار
مېړانه	meṛā́na	مړانه، مردي، ځوانمردي، شهامت
مېړنی	meṛanáy	مړنی، مېړه، ځوانمرده با شهامت
مېړوښه (ژګه)	meṛóx̌a	مړوښه
مېږتون (ښرغلی)	meğatún	د مېږیو ځاله، د مېګیو جاله، مېږی
مېږی (مېږي)	meğáy	مېږی ، مېږتون (مېږتانه)
مېشت (استوګن)	mešt	میشت ،ساکن، مقیم
مېشتوړ	mešt-wáṛ	د مېشتېدو وړ، اسکان وړ، سکونت وړ
مېشتځای (استوګنځی)	mešt-jā́y	مېشتی، د استوګنې ځای، د سکونت ځای ؛ مقر

مېشتيا (سکونت، اسکان)	meštyā	ميشتيا، مېشتوب، مېشتېدنه، مېشتن
مېشتېدل (- ول)	meštedə́l	اوسېدل، استوګنېدل، ځاى پرځاى کېدل، سکونت اختيارول
مېلمځى	melma-jáy	کوشنى مېلمستون، حجره، اوجره، بېټك
مينځل (ولل)	mınjə́l	وينځل، يينځل
مينځه	mínja	وينځه، يينځه، مينځړکه (کنيزك)
مېندل > موندل، مومل		
مينده > يېنده (ځاروى)		
مينېدل	mayənedə́l	مين کېدل، عاشق کېدل

ن – n (نې، نون)

د پښتو ابېځې شپږويشتم توری چې زياتره يې تر (ب) او (م) مخکې وروسته او لږو ډېر تر (د) له مخه وينګ پر (م) اوړي، تر (ګ) له مخه بيا څه نا څه هسې سرباري کېږي او کله هم په تړلې څپه کې ورپسې (د) غورځي، بې له دې چې دغه بېلابېل بدلونونه مورفو ـ فونيميکي ارزښت ولري، لکه په (درونـد، درمند...) کې، په چمند، ارماند کې يې زياتون بيايوه سرچپه پېښنه ده. همدا سې يې له «ل» سره بدلون، لکه: لمونځ، لمسى، لمر، غليم، غلمينه... پر (ڼ) يې د اوښتن بېلګې هم شته (زيار: غږپوهنه).

کره	غږيزليك	ناکره
ناباندى	nā-bā́nday	مخالف، ناموافق
ناباندي	nā-bāndí	مخالفت، تخلف
نا باورى (ناويسا)	nā-bāwáray	بې باوره، بې اعتماده، بې اعتباره، ناموثق
نابېرى	nā-babáray	يو ناڅاپي، تصادفي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		اتفاقي
نابري	nā-babarí	يو ناڅاپيوالی ، تصادف
ناپامی	nā-pā́may	بې پامه، بې توجه، بې احتياطه، سرسري، سطحي
ناپامي	nā-pāmí	بې پامي ، بې احتياطي
ناپوهنيز	nā-pohəníz	ناعلمي، غيرعلمی
نا پاسلی	nā-pā́slay	نا شکره ، نا سپاسه
نا پايند (ناپايښته)	nā-pā́yənd	نا پاتند ، بې دوامه، ناپايدار
نا پړ (ناگرم)	nā-pə́ṛ	نا ملامته
نا پل	nā-pə́l	ناپلی، ناروا ، نامشروع، حرام، غيرمجاز
نا پنځيز	nā-pənjíz	ناطبيعي ، غيرطبيعي
نا پوځي	nā-pawzí	غيرپوځي، غيرنظامي، ملکي
نا پېژندوی (- ه)	nā-pežandóy	ناپېژندلی ، ناشنا
نا پيېلی	nā-peyə́lay	ناتړلی، بې پلوه، غيروابسته
ناجوت (ناڅرگند)	nā-ǰawát	نامعلوم، مبهم، مجهول؛ نامثبت، منفی
ناچاپ	nā-čā́p	ناچاپ شوی ، غيرمطبوع
ناچار	nā-čā́r	ناڅار، مجبور، ناگزير
ناچاري	nā-čārí	ناڅاري، مجبوري، مجبوريت
ناځوان (نامړه)	nā-jwā́n	ناځوانمرده، نامرده
ناځواني	nā-jwāní	ناځوانمردي، نه مېړانه
ناخوال	nā-xwā́l	پرېشان، زړه خوړينی
ناخوښی	nā-xwáx̌ay	ناراضی
ناخوښي	nā-xwax̌í	نه رضايت، عدم رضايت
ناخوندي	nā-xwandí	نامحفوظ، نامصوون، غيرمصوون
ناخونديينه	nā-xwandıyə́na	نامصوونيت، غيرمصوون
نا درملی	nā-darmálay	بې درمله، بې علاجه، نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

		رغېدونکی، صعب العلاج
نادوده (ناخواله ...)	nā-dóda	بې دوده، بېقاعده؛ بې رواجه، غیرعادي (نادودې)
نارسی	nā-rasáy	نه رسېدنه، نه دسترس، عدم دسترسي
نارسی	nā-rásay	نارسېدلی، نه رسېدونکی، نارس، نارسا ، خام
نا روزلی	Nārozə́lay	نالوستی، بې تربیه
ناروږد (- ی)	nārúğd	نامعتاد ، ناموخته، غیرعادي، غیرمعتاد
ناروغتیایي	nā-roγtyāyí	ناصحي، غیرصحي
ناړوند	nāṛwánd	نامربوط، بې ارتباط، بې اړیکي
ناړه > لاړه		
ناړۍ (وادي ، بدرفت)	nāṛə́y	نره ، ایراو ، زاو
ناړیك (ناګویه)	nāṛík	ناقلبه یي (غویي)
ناړین	nāṛín	نااړین، بې اړتیا ، ناضروري، غیرضروري
نازغموړ (نازغمی)	nā-zγam-wáṛ	د نه زغم وړ ، زغم نه منونکی
نازمین (نازولی)	nāz-mín	نازبین ، نیازبین ، نازدانه
نازوکړی	nāzókṛay	نازېږېدلی
ناس (نسوار)	nās	نصوار
ناستخونه	nāst-xúna	د ناستې کوټه، د مېلمنو خونه، سالون
ناستوګن (نامېشت)	nāstogán	نااستوګن، کډوال، غیرمقیم
ناسته پاسته (ناسته ولاړه)	nā́sta-pā́sta	ناستوګنه، ناستی کېناستی
ناسوب	nā-swáb	غیرحاضر، غایب، پشي شا
ناسوبتیا	nā-swab-tyā́	غیرحاضري ، غیابت
ناسولیز	nā-solíz	نامعقول ، غیرمنطقي
ناسهند (ناسهی)	nā-sáhənd	نه هضمېدونکی، غیرقابل هضم
ناسیده	nā-sıdá	نا مستقیم، غیرمستقیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشنونی	nā-šanúnay	نه شنل کېدونکی، ناتجزیه کېدونکی، نه تحلیلیدونکی
ناشونی	nāšúnay	ناکېدونی ، ناممکن
ناښ (نابنونه)	nāx̌	مخامخ غاښ ، انیاب
ناغ (لویې)	nāγ	دماغ ، تکبر
ناغوره	nā-γwára	ناپسند، ناپسندیده، ناګواره
ناغېړی	nā-γéṛay	اسانخوښی ، سهل انګار
ناغېړي	nā-γeṛí	اهمال ، سهل انګاري
ناکره	nā-kará	نامعیاری، ناسم
ناګروهن	nā-grohán	بې عقیدې، دهري
نالاسرسی	nā-lāsrásay	بې دسترسه
نالاسی (نا لاسوهلی)	nā-lā́say	نا لاسکړی ، نادستخورده
نالوستوړ	nā-lwast-wáṛ	نه لوستل کېدونکی، ناخوانا
نالوستی (نالیك لوستی)	nā-lwástay	بې زده کړې، بې لیك لوسته، بېسواده
نالوستي (نالیك لوستي)	nā-lwastí	بې تعلیمي ، بېسوادي
نالېږند	nā-léğənd	نامنقول، غیرمنقول؛ نامتعدي، لازمی (فعل)
نامېرلی	nā-merə́lay	ناټاکلی ، نامنتخب
نانځکه (ناوکی)	nānjə́ka	نینځکه ، ګوډۍ
ناندرې (ناندرۍ)	nāndré	کترې، ایرې
نانډوله	nānḍwála	ناموزون، نامتوازن، ناموزونه، ناسازه (خبره)
نانغتان (نانغوړۍ)	nānγətā́n	نانغوړونکی، تورغوړۍ، ناشنو، بازیګوش
ناوډلی (ناوډۍ)	nāwoḍə́lay	ناودلی، بې اوډه، بې اوډون، بې ترتیبه، بې نظمه
ناولسي	nā-wələsí	نا ملي ، غیرملي
ناوېشوړ	nā-weš-wáṛ	نه وېشل کېدونکی، نه تجزیه کېدونکی، (تجزیه ناپذیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې - ودګرى (ناوې - ناوک)	nā́we-wadgə́ray	ناوې او زوم
نجل	nǰəl	**جل، ورکړې نجلۍ، په نامه شوې نجلۍ، کوژده شوې نجلۍ، نامزده**
نجلتوب	njəl-tób	د نامزدۍ دوره؛ بکره والی، بکارت
نجلۍ (نجونې)	nǰələ́y	انجلۍ، جلۍ، جنۍ، جینۍ، (انجونې، جونه، جینکیانې)
نڅاګر	nacā-gár	نڅی، نڅېدونکی، ګډېدونکی
نڅاګري	nacā-garí	بازیګري، بازینګري، رقاصي
نڅل (نڅېدل)	nacə́l	ناڅل، ناڅ کول، ګډا کول، نڅا کول
نڅوړ (- ل ، - ېدل)	nacór	نچوړ ، فشرده
نرسوی > نمرسوی، لمر سوی		
نرښځی	nar-x̌əjáy	نرښځک، نرښځوکی، نرګت، نرګتی، هجړا
نرغون > لرغون	larγún	
نرمچ	nar-mə́č	خرمچ ، خرمګس
نرواکي (پلرواکي)	nar-wākí	نارینه واکي، مردسالاري
نری باران > پسته وور		
نرینه (مذکر)	narıná	نارینه ، مذکر
نرینه نوږی	narıná-nóǧay	نارینه جنس ، مذکر جنس
نړۍ پنځی	naṛəy-pə́njay	نړۍ پنځوونکی یا پیداکوونکی، د دنیا خالق
نړیخور	naṛəy-xór	نړۍ خور، نړۍ خوړونکی، جهانخوار
نړۍ سراسر	naṛəy-sarāsár	ټول نړۍ ییز ، جهانشمول
نړیواک	naṛəy-wā́k	د نړۍ واکمن، جهانبان
نړیواکي	naṛəy-wākí	د نړۍ واکمنی ، جهانباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله	naṛəy-wā́la	نړیولي، انټرنېشنلېزم، بین المللیت
نړیواله بښنه (د نړیوالې بښنې سازمان)	naṛəywā́la-bax̌ə́na	نړیواله بخښنه (د نړیوالې بښنې ټولنه)
نژادپال (توکمپال)	nežād-pā́l	نژاد پالونکی ، نژاد پرست
نژادپالنه (توکمپالنه)	nežād-pāləna	نژاد پرستي
نژادپوهنه > توکمپوهنه		
نژادي > توکمیز		
نژدې	nəždé	نېږدې، نږدې، نیژدې، نیږدې
نژدې پر نژدې	nəždé-pər-neždé	نژدې په نژدې
نژدې ختیځ	neždé-xatıj	نژدې ختیز
نږل > نوږل		
نږی > نوږی		
نس بهی (نس ناسته)	nas-baháy	نس بهېدنه ، اسهال
نستوڼی > لستوڼی	lastóṇay	
نسواند	nas-wānd	نسو ، نسور، ګېډو ، ګېډور، خېټو، خېټور...
نشتمن (نېستمن)	nəšt-mán	بې شتو ، خوار ، غریب
نښه	náx̌a	نخښه
نغوته	nγóta	نغوتنه ، نغوژه ، اشاره
نکریزې	nakríze	نوکرخې ، نکرخې
نګښی	ngax̌áy	نوښخ ، چنګك (ماهي ...)
نمړۍ (لقمه ، طعام)	nmaṛə́y	لمړۍ، نوړۍ، ګوله، کپ
نمنځ (عبادت ، احترام)	nmanj	پرستش ، نیایش
نمنځچار (عابد ، زاهد)	nmānj-čā́r	نمنځونی، نمانځونی، پرهېزګار
ننداړمه (ډرامه)	nəndārmá	نندارلیك ، نمایشنامه
ننداریځ (لوبیځ)	nəndāríj	ستېج ، د ننداري صحنه
نندارېز	nəndāríz	د ننداري اړوند ، د ننداري وړ، ننداره یي، تماشایي، نمایشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نندارېيل	nəndāreyә́l	تمثيلول
ننکۍ	nənakә́y	نونکی، بخار ډوله وړې دانې
ننگېرل (نگېرل)	nangérəl	احساسول ، محسوسول
ننوتوځ	nənawatúj	ننوتوئی ، مدخل ، دخول
نواندی	naw-ánday	د نوي اند خاوند ، نو اندیش
نواندي	naw-andí	نوی تفکر، نو اندېشي
نو بنستی	naw-bənsә́ṭay	نوی بنسټ اېښوول شوی، نو بنیان، جدید التاسیس
نو پال	naw-pā́l	نوی خوښوونکی ، نوگرا
نوخول	nuxawә́l	پر اشتها راوستل
نوري ، نورکي > نمري		
نوړ (د جوړ ضد)	noṛ	نړېدلی، ړنگ، وران، ناجوړ
نوږ (نږه)	noğ	نارږه ، نگه
نوږل (پرنجېدل)	nuğəl	نږل ، نوزل ، ترچل
نوږول (- يدل)	noğawә́l	نږه کول، سوچه کول، خالصول
نوږ و نږه (ډېر سوچه)	nóğ-o-nağá	ناب وخالص
نوږی	nuğáy	نږی، پرنجی، عطسه، ترچ، ترچه، ترچی، پرنجی، پرنجېدا ...
نوږی	núğay	نوږی (nóğay) ، جنس
نوږيز	nuğíz	جنسي ، سېکسوال
نوښت (نوچار)	nawә́x̌t	نویوالی، ابتکار، جدت (پېښور) ، نوگرایی
نوښتگر (نوچاری)	nawəx̌t-gár	مبتکر ، نوگرا
نوښتگرانه	nawəx̌t-garāná	نوگرایانه ، مبتکرانه
نول	nol	لیاره، طریقه، روش، روال
نول	nul	غم، ویر، اندوه
نولس	nú-las	نونس
نولسم	nulasә́m	نونسم
نومځری	num-jә́ray	ضمیر (گرامر)
نومړی (نامزد ، نامبرده)	numә́ṛay	نوموړی
نومونپوهنه	numawən-	نومونپوهه، د اصطلاحاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

	pohə́na	علم، ترمینالوجي
نوموركی (وركنومی)	num-wrə́kay	بېنوم ، گمنام
نوموړی (نوماند ، نومور)	numawə́ṛay	نومړی، نوموړی (num-wəray)
نوم ونوم‌ولی	núm-o-numawə́lay	اسم ومسما
نومونه (نومونې)	numawə́na	اصطلاح (علمي)، ترم (ترمونه)
نومهالی	num-mahā́lay	وسمهالی ، معاصر
نومېرل	numerə́l	تشخیصول، جوتول
نومیرنه	numerə́na	تشخیص، جوتتیا
نومیز (نوموال)	numíz	نوم اړوند ، اسمي
نوېز	nawéz	نوی رغېدلی ویی، نوی رغولی لغت، نیولوجېزم
نوی نړۍ اوډ	nə́way-naṛəy-ód	نوی نړیوال نظم، نوی جهانی نظم
نوېواله (نوپالنه)	nəwɪ-wā́la	نوواله، عصریت، مودرنېزم
نوي یم	nawɪ-yə́m	نویم
نه	nəh	نهه
نه	na	یه ، نه (nə)
نهم	nəhə́m	نم
نه نوي	nə́h-nawɪ	ننوي
نه ولاړ	nə́-wlāṛ	ونه ولاړ، نه ولاړی، لانړو، لاړ نه شو
نهیل (نا امید)	nahíl	نهیلی، ناهیلی، ناهیل
نهیلي	nahɪlí	ناهیلي، نامېندي
نیاوتون (نیاووالي)	nyāw-tún	عدالت، محکمه، دادگاه
نیاومن (عادل، منصف)	nyāw-mán	نیاوي
نېټه لیك (كرونولوجي)	neṭa-lík	پېښلیك (تاریخ)
نیمځوړند (نیمرپاند)	nɪm-jwáṛənd	نیم ځړېدلی (بیرق نیم آفراشته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمڅی (کراسته)	nımcáy	لیمڅی ، لیمسی
نیمڅیگر (کراستگر)	nım-cıgár	نیمڅی جوړوونکی، لیمڅي والا
نیمڅین	nımcín	د نیمڅي اړوند
نیمڅینه	nımcína	وړینه خولۍ ، پشمینه
نیمرېیه (ځوانیمرگ)	nım-mreá	تاندلباند ، نیمه خوا
نیمسدی	nım-sə́day	نیم ویښیار ، نیم هوښه
نیمسوی	nım-sə́way	نیم سوځېدلی، نیمسوخته (سگرت)
نیملاری	nım-lā́ray	د نیمې لارې (مل)
نیمواك (غږ)	nım-wā́k	نیم واوېل ، سیمي واوېل
نیموچ	nım-mə́č	نیم تر ، نیمتر
نیموچه	nım-wə́ča	نیمه وچه، برصغیر، نیمه قاره (هند)
نینگل	nıngə́l	تمه (طمع) کول
نینگلی	nıngə́lay	په تمه کړ شوی ، تطمیع شوی
نینگنه	nıngə́na	تطمیع ، تمه داري
نیواکگر	nıwāk-gár	اشغالگر
نیوز (نېز)	nyoz	سېل، سېلاو، سېلاب
نیونك > نوسی (موچینك)		
نیېل (مرطوبه هوا یا باد)	nayél	ینېل ، نهېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ – ṇ (ڼې)

د پښتو ابېڅې اوویشتم توری چې د ویې په سر کې نه راځي ، خو په منځ او پای کې یې بېلگې ډېرې دي . همدارنگه یې د ویې دننه د څپې په سر کې درواخله . " ښیکی" ښایې یوازېنۍ ویې بېلگه وي چې د کلات کاکړ یې تر لس کلنۍ کوشني " ژڼکی " په مانا کاروي . دا چې /ڼ/ د درو نورو غبرگژبیزو اوازونو (فونیمونو) په څېر له آره هندي پورغږ زباد شوی ، نو په ځېنو گړدودو کې یې د ډېرې (اکثریتي) /ن/ پرځای کارونه کره نه برېښي ، لکه په ورونه ، غیڼ یا غڼ ، دوانه او داسې نورو ویبونو کې. ڼ او ړ د تاریخي بلغږو په توگه سره یو پر بل هم ونجون مومي ، لکه په منداړو/مندانو ، ښبگړه/ ښبگڼه، پوړۍ/پوڼۍ ... کې .
په "تڼۍ" کې بیا هم د "ړ" یو پخوانی بلغږ (الوفون) برېښي (زیار پښتو غږپوهنه). "نړ" بیا د "ڼ" ناکره لیکدود دی چې په پاکستاني پښتو لیکدود کې له پخوا نه دود لري او نن سبا یې د "ڼ" سپارښتنه کېږي.

و – o, u, w (وې ، واو)

د پښتو ابېڅې اته ویشتم توری چې د نیمواك ، بېواك یا کنسوننټي (معدوله) و /w/ ، اوږده و /o/ او لنډ و /u/ درو واړو ښکارندویي کوي، او لکه څنگه چې د الف (a, ā) په برخه کې ورته نغوته وشوه ، د وروستیو دوو خپلواکو (واوونو) په توگه په پښتو لیکدود کې له ځان سره "ا" هم مختاړی کوي ، لکه په اور (or) او اوم (um) کې. د نیم بېواك یا معدوله و (w) په توگه په یو لړ ویبو کې نیم نیمگوری وینگ لري، خو د یوې - کره لیکلارې پر بنسټ یې لیکل اړین دي، لکه په خوله xwlə او خوړین xwrin کې. په ښکلی یا ښکلا غوندې ویبونو کې یې نه کښل د کندهاري گړدود تر اغېز لاندې همداسې یو دود پاتې شوی دی، کټ مټ، لکه په گل gwəl او داسې نورو خپلو پردو ویبو کې. له تاریخي – جغرافیایي پلوه پر /ب/ باندې د "و" ونجون فونیمیکي او له دې سره معیاري ارزښت نه لري ، لکه په ببره ، بیده ، بزه ... کې . (و -) د (- ته) په وړاندې د سربل په توگه د لږه کي دریځ له کبله له یوې - کره لیکلارې سره سمون نه لري او غبرگبل ورسره نه رغوي، لکه: (وکور ته ځم) چې کره یې (کور ته ځم) راځي.

کره	غږیزلیک	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وا (و ، یه ، آ)	wā	اې،ای، یا (ندائیه، لکه وا هلکه!)
وات (ویار)	wāt	زیار ، عیب
واټن مېچ	wāṭan-méč	واټ مېچ ، واټ مېچی
واده تړ	wādə-táṛ	د واده بندوبست، د واده اړه تړه
واده څله	wādə́-cəla	د واده څله یا چله او یا گوته
وارگری	wār-gə́ray	د وار (نوبت) والا
وار له مخه	wār-lə-mə́xa	وار د واره، مخکې د مخکې
وار له واره	wā́r-lə-wā́ra	وار د واره ، سمدستي
واره من (واره یي)	wāra-mán	واره دار، (یو څه) غوره، ښه ترا
واری (ځار ، بلهار)	wāráy	واري ، قربان ، فدا
واریز	wāríz	په وار، نوبتي، متناوب (واریزه تبه)
واړه	wā́ṛa	واړه ، واړه (wāṛə)
واړې ښځې	wā́ṛe-x̌ə́je	واړه ښځې، واړي ښځې (wāri-xəji)
وازره (وزرونه)	wāzrə́	وزر (wazə́r)، وزرې
وازگه (وازده)	wā́zga	وازگه (wāzgə)
واړمه > وړمه		
واست	wāst	وئ (تاسې واست)
واښ (رسی)	wāx̌	واښی ، بیا سته
واښ اوبی	wāx̌-óbay	واښ (رسی) اوبدونکی
واښلوبه	wāx̌-lóba	رسی لوبه ، پړې لوبه
واښه خور (گیاخور)	wāx̌ə-xór	علف خور، گیا خوړونکی
واك	wāk	وك
واکمن (واکوال، واکیالی)	wāk-mán	واکدار، واکنده، حکمران
واگه (واگې)	wā́ga	واگه () ، (واگي)
والگی (رمی، دومی، سرڅد)	wālgáy	یخوهنه ، ربزش ، زکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

واله، وله > وياله		
واند	wānd	خيال ، پندار
وانديز	wāndíz	خيالي ، تخيلی
واورپاك (واور سپېڅ)	wāwra-pā́k	د واورې پاكوونكی، برف پاك
واور پلوری	wāwra-plóray	واوره پلورونكی، برف فروش
واوروب	wāwrób	د واورې اوبه ، واوروبی
واوره غری	wāwra-γə́ray	ميده واوره ، برنجك برف
واوره مېچ	wāwra-méč	د واورې د مېچولو آله
واورين	wāwrín	واوريز، له واورو ډك (پُر برف)
واورېږ (راشی)	wāw-réğ	د واورې رېز يا رېږ، برف كوچ
وايي (لوايي)	wāyí	رونړ، گهيځ، د سهار رڼايي، سپېده داغ، سپېدې؛ گرو ، گاڼه
وبښه ! (وبښئ !)	wə́baxa	وبخښه ! (وبخښئ !)
وتري (اثاثيه)	watə́rı	توري، كالي كودي، لوښي لرگي، ډانگ ډبلې، كور سامان
وتلار (وتوځ)	wāt-lā́r	وتوځی ، وتونځی
وتون	watún	وتنگ، وتنه، واته، خروج
وټ كټ > سكينده (جبران)		
وټپوهنه	waṭ-pohə́na	اقتصاد پوهنه، اقتصاديات
وټگی	wəṭgáy	بمبوټې وزمه دودكش، چيمني
وټندوی	waṭəndóy	سپماگر، پاسره گر، مقتصد
وټه	waṭá	د ارزو (اسعارو) نرخ
وټه	wáṭa	اقتصاد ، سپما
وټيز	waṭíz	وټه ييز،اقتصادي سپمايي
وچړ (ولان)	wačā́ṛ	ولد ، بلد ، اشنا
وچغاړی (وچ كڅی)	wəč-γā́ṛay	وچ چاپېر، په وچه كې ښكېل (هېواد)
وچكښی	wəč-kəxay	پنسل ، پېنسل ، مداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچموری	wəč-móray	د تي وچې مور بچی، شيرسوخته
وچوړکی (نروچکی)	wəčóṛkay	له ولږې يا ناروغۍ خواروډنگر، خوارځواکی
وچولن	wəč-wlán	وچ مينځل، خشکه شويي
وچولنځ	wəč-wlánj	د وچولن ځای يا دوکان
وچولی (تندی)	wə́č-wəlay	وچوېلی، وچلی، وچولی (wə́č-ulay, wə́čwələy)
وچونی (سپونی)	wəčúnay	خشکي
وچه مری، وچه غاړه > کرنکه		
وچه وچوبه	wə́ča-wəčóba	وچه وچوبي
وچه ولخه (بتې بيابان، بېدي بيديا)، سوراړ	wə́ča-wə́lxa	سور وچ ډاگ، وچ سپيره ډاگ، وچه يا سره ميره
وځی	wə́ji	وزی ، ووځی
وڅکې (مميز)	wə́cke	مويز، مميز، کشمش
وختتېری	waxt-teráy	ساعتېري، وخت گوډی، وخت گوډنه (ابن الوقتی، خوشگذراني)
وختتېری	waxt-téray	ساعتتېرې، ساعتېرئ، وخت گوډی؛ ورځچاری (ابن الوقت، خوشگذران)
وختيز > مهاليز، مهالنی		
ودانگر	wadāngár	ودانچار(- ی) ، معمار
وداني (تعمير، عمارت)	wadāní	ودانۍ (جمع)
ودانيز	wadāníz	تعميري ، تعميراتي
ودرول > درول		
ودگری او ناوی > ناوې – ودگری		
ودول (مطلق)	wadawə́l	واده کول (غيرمطلق)
وده – وش	wáda-wáš	وده او وش ، نشونما

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراغ (کارغه)	wrāγ	وروغ ، وريغ ، کارگه
وربانۍ	war-bā́ṇay	ورساتی، دروازه وان، دربان
وربوی	warbóy	د کور مخه، حريم، حيطه، حياط، شپرازۍ
ورتني	wartaní	همرنگی، تشبيهی، مشابه، همسانی
ورټك	war-ṭák	ورټکونه ، دق الباب
ورځ	wraj	روځ
ورځپاڼه	wraj-pā́ṇa	روځپاڼه
ورځچاری	wraj-čā́ray	روځچاري (rwaj-čārəy)، ورځچلندی، ابن الوقت، فرصت طلب، فرصت جو
ورځ (دې) ښه! (ورځ دې نېکمرغه)	wraj-de-x̌á	ورځ (دې) په خير! روځ (دې) په خير!
ورځلوی > لو ورځ (قيامت)	lo wraj	
ورځنی	wrajanáy	ورځني، روځنی، روځينی، روزمره
ورڅک	wərcák	ورسك ، د غره پوزه
ورخړ (گڼه، گڼه گوڼه)	wərxáṛ	بيروبار ، ازدحام
ورخيمځه (بريځر)	warxímja	غرمکۍ، تنکۍ غرمه، نيم چاشت
ورږه (ږغانځه)	wrə́ǧa	کيکه
ورستول (- بډل)	wrastwə́l	وروستول ، گنده کول
ورشو	wəršó	اورشو
ورښ (وو - wo)	wrax̌	شمال ، باد
ورښتی	wrəx̌táy	ورلښتی، غړوشتی، ورغښتی، بادام (وڅکې ورښتې : کشمش وبادام)
ورښکۍ، وربښکۍ > ريښکۍ، ترانگه	rex̌tə́y	
ورغ (مېړانه)	wrəγ	همت، مناعت، ايمانداري؛ په "ورغ الوتل" گڼه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

		هرگوره "حواس" مانا راخپلوي
ورغان > غوز ، غوزان	γawz	
ورغوی	wəγə́way	رغوی، اړغوی، اورغوی
ورکړه راکړه > راکړه ورکړه	rā́kṛa warkṛá	
ورگه > ورږه	warğá	
ورلول (بلاربول) > ؟	wərlawəl	
ورله > ورته	wartə́	
ورم	wram	ورم (warm)
ورمگر (ورماند)	wramgár	ورمگر (warmgar) ، ناصح، داور، قاضي
ورمليك	wram-lík	پندنامه ، نصيحت نامه، نصيحت پاڼه
ورمند	wramánd	امر ، حکم ، قضاوت
ورمندون	wramandún	قضاوت
ورمنديز	wramandíz	قضايي ، عدالتي
ورم و وراشه	wrám-o-wrāša	پندونصيحت ، وعظ ونصيحت
ورن	wran	جنازه ، تابوت
ورنگی، ورينگی > پسته وور	pasta wór	
ورنډه (بريد ، يرغل)	wrənḍá	حمله ، تعرض
ورور، وروور > ولور	wlor	
وروارنه	wrorāná	ورورگلويز ، برادرانه
وروستاړی > روستاړی	rostā́ṛay	
وروستول > ورستول	wrostól	
وروستی	wrustáy	اوستری
ورونی > رونگی	rongáy	
ورهاند	wərhā́nd	خلاصوونکی، خلاص گر
وره پر وره	wrə-pər-wrə	وره په وره ، ور په ور
ورهڼگر	wərhəṇgár	ورهڼه گر ، کسبگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورهڼه (دنده)	wərhə́ṇa	کسب، پېشه، شغل، حرفه، مسلك
ورهڼيز	wərhəṇíz	کسبي، حرفوي، مسلکي
ورهول (ازادول)	wərhawə́l	خلاصول
وريتګر	wrıtgár	وريته ګر، کبابي، وريتی
وريته (سوله ، لکړه)	wrıtá	کباب، تيکه
ورېښم چينجي	wrex̌əm-čınjay	د ورېښمو چنجی
ورېښه > روښه (حلوا)	róx̌a	
ورېندار	wrendā́r	ورندار ، ورنداره
وړاندويېنه	wṛānd-wayə́na	وړاند بينه، اټکل، پېشگويي، پېشنگويي
وړانديز	wṛāndíz	مخېښود ، پېشنهاد
وړانديزي	wṛāndızí	پېشنهادي
وړاندېينه	wṛāndeyə́na	وړاندې کونه، پېشکش، عرضه
وړانګه	wṛā́nga	وړنګه ، وړانګه(wrāngə́)
وړانګڼ (وړنګڼ، وړانګين)	wṛāngáṇ	وړانګيز، شوغله ييز، شعاع لرونکی
وړانه پړانه (وړه پړه)	wṛā́na-pṛā́na	وړنه – بايلنه، بردوباخت؛ ملامتي او ناملامتي
وړتيا واکي	waṛtyā-wākí	ښايسته سالاري، شايسته سالاري
وړجن (وړن)	waṛ-ján	مېکروبی، مېکروب نيولی، (ميکروب لرونکی څيز)
وړغندی > غړوندی	γaṛwandóy	
وړکتون (ووړتون)	warəktún	کودکستان
وړکينه (کوشينه)	wṛakına	وړکتوب، وړوکوالی، کمکينه (کوشينه)
وړند (وړ)	wáṛənd	وړتيا وړ، لايق، مناسب
وړنګه (کك)	wṛənga	ذره ، اتوم ، اېټم
وړنګی (ککوين)	wṛəngáy	ذره بين ، مېکروسکوپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړنگیز (ککیز)	wṛangíz	ذره يي، ذروي، اتومي، اټمي
وړ و پړ	wəṛ-o-pəṛ	غالب ومغلوب، گټونکی او بایلونکی؛ ملامت او ناملامت
وړومبی > ړومبی	ṛombaly	
وړوند > ړوند	ṛund	
وړیان	waṛyā́n	وڼیا ، وڼیان
وړۍ اوبدانه	waṛəy-obdā́na	د وړیو اوبدنه، د وړیو نساجي
وزروال > څانگور	cāngwár	
وزگار	wəzgā́r	بېکار ، بې روزگار (- ه)
وزلوبه	wəz-lóba	د وزې لوبه، د ورغومي لوبه، بزکشي
وژ پوهاند (وژپوه)	wəğ-pohā́nd	د اعصابو متخصص
وژپوهنه	wəž-pohə́na	د اعصابو علم
وژخوږ	wəž-xwəğ	د وژیو (اعصابو) درد
وژخوږی	wəž-xwə́ğay	د اعصابو په درد اخته
وژله (وژنه ، وژلون)	wážla	مرگ ، قتل
وژن	wəžán	عصبي ، عصباني
وژنتیا	wəžantyā́	عصبانیت
وژنشمېره	wažən-šméra	د وژنو (قتلونو) احصائیه
وژه (وژی)	wəžá	عصب
وژیز	wəžíz	د وژو اړوند ، عصبی
وژیز - اروايیز	wažız-arwāyíz	عصبي او رواني
وژیز - سولیز > سولیز - وژیز (عقلي او عصبي)	solíz	
وږبۍ (کاغه، پېنگووین)	wəğbə́y	اوږبۍ ، اږبۍ
وږد ، ووږد > اوږد	uğd	
وږمکۍ (سپوږمکۍ)	spoğməkə́y	وږمۍ، مصنوعي سپوږمۍ، ساتلایت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورږم وتورږم	wáğm-o-twáğəm	ښه بوی او بد بوی
ورږمه	wağmá	وارږمه
وږيځاند (خوشه چين)	wağı-cā̃nd	وږيځاندی، وږيځانی، وږيځاڼ، وږيځانۍ، وږيچن، وږيچی
وسپنباب	wəspən-bā́b	وسپنيز سامان ، هارډوېر
وسپنپلور	wəspən-plór	د وسپنبابو خرڅلاو (دوکان)
وسپنپېر	wəspən-pér	د وسپنې دوره يا عصر
وسپنتوږ	wəspən-tóğ	د وسپنې سوان
وسپنځادر (ترمه)	wəspən-cādár	د وسپنې ځادر، آهن چادر
وسپنکښ	wəspən-káx̌	آهن ربا
وسپنويلوب	wəspən-wılób	د وسپنې ويلونه، ذوب آهن، پولاد سازي
وسپنه	wəspəná	اوسپنه
وسته	wastá	تجارتی سامان، مال ومتاع، کالا (سوداگري متاع)
وسله (درسته)	waslá	سلاح ، اسلحه
وسله توکي (پوځي توکي)	waslá-tókı	مهمات ، اېمونېشن
وش و وده - وده - وش		
وښکالی (ژنگوری، ډنډوری)	wəx̌kā́lay	د انگورو وږی، غوشمکه، ډنگوری
وښکه > اوښکه	úx̌ka	
وښن (زهرجن ، زهرژلی)	wəx̌án	زهجن ، زهری ، سمي
وښور	wəx̌ór	وښوری، واخېر، اخور
وغه	wáγa	اوږد (اسکريز) چينجی
وکر	wákər	ونگه، هويت، تشخص، پېژندنه
وکرواکر > اکرو وکر	ákar wákar	
وکړ (کرد)	wəkəṛ	وکئ، وکړئ، وکاوه، وکل، وکلو (سالارزي)
وگړپال	wagəṛ-pā́l	وگړمين، مردم دوست،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مردمدار
وگړنی	wagəṛanáy	وگړنیز، مردمي، انساني
وگړه	wágṛa	وگړواله ، شخصیت
وگړیز (شخصي)	wagəṛíz	وگړنی، ځانتنی، ځانگړی
ولاړ (رفت)	wlāṛ	لاړ، وبلاړ، لاړو، لاړلو، لاړه، ولاړئ، ولاړلئ
ولاړې اوبه، ډنډ> سیندگی	sındgáy	
ولاندو ولانگه	wlānd-o-wlā́nga	مړولونی او د مینځلو تخته
ولس	wə́ləs	اولس ، ملت
ولسپال	wələs-pā́l	ولس دوست ، ملتپال
ولس دښمن	wələs-dəx̌mán	د ولس دښمن، د ملت دښمن، ملی ضد
ولس دښمني	wələs-dəx̌mánı	د ولس یا ملت دښمني ، ملی ضدیت
ولس وکر	wələs-wakár	ولسی یا ملی هویت
ولسمشر > هېوادمشر	hewād mə́šar	
ولسواله	wələs-wā́la	ولسولي، ولسپالنه، ملت پالنه، نېشنلېزم
ولشل > لوشل	lwašə́l	
ولکه	walká	ولقه، قبضه، کړی، حلقه، دایره، حوزه (انتخاباتي)
ولموری	wəlmóray	له نس او له لمنې، قی او اسهال یا گانگې او نس ناسته کوونکی
ولنځ	wlanj	تشناب ، غسلخانه
ولولیز	walwalíz	له ولولې ډك، احساساتي، جذباتي، عاطفي
وله > ویاله	wyā́la	
ولۍ (ریښه)	wələ́y	ولې ، ولیې ، رېښه
ولېدل > لوېدل	lwédəl	
ولېشت	wlešt	لوېشت ، لوېست
ولېشه (بش)	wléša	تمبه ، چارتراش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومه < اومان (هوما)	omā́n	
ونج	wanj	مخدړه، مېز (ونجړی : مېزګوټی)
ونج (ونجون)	wanj	عوض ، بدل ، تغییر
ونجدوی	wanj-dóy	دونج (تغییر) قانون
ونجول (- ېدل)	wanjáwəl	بدلول ، عوضول
ونه بوت	wə-nə-bot	بونت، بونه تو ، بونه تلو ، ونه بوتئ، ونه بوتلئ
ونه ولاړ < نه ولاړ	nə wlāṛ	
وو (بود)	wo	و ، ؤ ، وه
ووره (نرۍ وريځ)	wawrə	اوره ، ووره (wowrə)
ووريا (وورښت)	wor-yā	اوريا ، اورښت ، ورښت
ووربدل (- ول)	woredəl	ورېدل ، اورېدل (- ول)
وورتون (وړکتون)	woṛ-tún	وړوکتون ، کودکستان
وورشمېر	woṛ-šmer	کسري شمېر، کسري عدد
ووی (ژمنه)	wowáy	اوی ، قول ، وعده
وويه < هويه ، هګۍ	hóya	
وه ، ول (بودند)	wə (-l)	وو ، ؤ
ويارن (ويارجن)	wyārán	عيبجن ، معيوب
وياړل	wyā́ṛəl	وياړکول، افتخارکول
وياړلی (وياړن)	wyāṛə́lay	له وياړه ډك، افتخاري، مفتخر
وياله (جوی)	wyālә́	بياله ، واله ، وله
وياند	wayā́nd	خبرلوڅ، ویندوی، نطاق، ترجمان (د وزارت خارجه ترجمان - پ)
ويجاړ	wıjā́ṛ	وجاړ ، اوجاړ
وېخ < بېخ	bex	
ويده	wídə	ويده، اوده، بېده
ويدېدل (- ول)	wıdédəl	اودېدل (- ول)، بېدېدل (- ول)
وير (ماتم)	wır	وهير، اير
ويرغاړی (ويرن،	wır-γā́ṛay	وهيرغاړی٬ ماتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویرمن، ویرژلی، ویرګړی)		کوونکی، ویر کوونکی
وېر وړی (بوربنوړی)	wera-wə́ṛay	ډاروونکی ، خوفناك
وېره	wéra	یره ، بېره
وېره اچونه > ترهګري	trahgarí	
وېرېدل (- ول)	weredəl	
وېشاك (بېلتونپالنه)	wešā́k	بېلتون خوښونه، بېلتون غوښتنه، تجزیه غوښتنه
وېشاګر (بېلتونپال)	wešāk-gár	پېلتون خوښوونکی، تجزیه غوښوونکی
وېشګر	weš-gár	واشګر، وېشونکی، تقسیموونکی، توزیع کوونکی
وېشوړ (وېشل کېدونکی)	weš-wár	د وېشنې وړ، قابل تقسیم، قابل توزیع
وېښته	weẍtə́	ورېښته ، ینښته
وېښته رګ	weẍtə-rág	نری رګ ، شریان ، مورګ
ویښیار	wıẍyā́r	اوښیار ، هوښیار
ویښیارتیا (ویښیاري)	wıẍyār-tyā́	اوښیارتیا ، هوښیاري
وېلاړ (هوډ)	welā́ṛ	اراده ، عزم ، تصمیم
وېلاړن (هوډمن)	welāṛán	بااراده ، باعزم ، مصمم
ویلوب (ذوب ، ګداز)	wılób	ویلنګ ، ویلنه
ویلوبګر	wılob-gár	پولادساز، ولډېنګار
وینا لېږد	waynā-léğd	وینا اخېستنه، نقل قول، اقتباس
وینې بیه	wıne-báya	د وینې قیمت ، خونبها
وینیز (لیدیز)	wıníz	د لیدو اړوند ، بصري
وینیز (و) اوریز	wıníz (o) awríz	سمعي او بصري، آیډیوېژوال
وینې ککړ	wıne-kakáṛ	په وینو ککړ ، خون آلود
ویی (ګای)	wayáy	اوی ، وی ، لغت ، کلمه
ویي اوډ (- ون)	wayı-óḍ (-un)	د وییونو اوډون، د کلمو

(c) ketabton.com: The Digital Library

		ترتیب (په جمله کې)
ویي پانګه (ویيزېرمه)	wayı-pā́nga	د ویینو (لغاتو) ذخیره، واژګان
ویي پوهاند (ویيپوه)	wayı-pohā́nd	د ویيپوهنې ماهر، لغت پوه
ویيپوهنه	wayı-pohə́na	د ویيونو پوهنه، لغت پوهنه، واژه شناسی
ویيرغاونه	wayı-raγāwə́na	لغت جوړونه، نیولوجېزم، نیولوګېزم
ویيز (ویيپانګیز)	wayíz	د ویي اړوند ، لغوي
ویي کښنه	wayı-kx̌ə́na	سیند کښنه، قاموس، لیکنه، لېکزیکوګرافي
ویي لړ	wayı-lár	د لغاتو فهرست، ګلوسری
ویيکی	wayíkay	ویوکی ، ادات
ویيلیکی > سیند	sınd	
ویېنه (سکالو)	wayéna	بحث ، مباحثه

هـ – h (هې)

د پښتو ابېڅې نهویشتم توری چې د وینګ له پلوه زیاتره غورځي او له وړپسې خپلواك (واوېل) سره همرنګېږي یا یو کېږي، لکه په ها - آ، هر - ار ، هګۍ - اګۍ ، هویه - اویه ، هیله - ایله ، هېر - یېر ، نهیل - نییل ... کې . په کښېنۍ پښتو کې ، هرګوره ، تر هندي اغېز لاندې تر ډېره پوره او سمه ادا کېږي .

کره	غږېزلیك	ناکره
هاخوا > آخوا ، اخوا	ā́xwā	
هار (موني)	hār	امېل ، غاړه کۍ ، لاکېټ
هارت > ارت	art	
هان (منګ)	hān	عمر ، سن
هان کچه ، هانکچه	hān -káča	د عمر کچه یا اندازه
هاندوهڅه (هاندوهڅې)	hānd-o-háca	هڅه او هاند (هڅه او هاندونه)
هټوځی > بازار	bāzā́r	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هجړا (نربنځی)	heǰṛā	هجړی ، نربنځك
هڅه	háca	کوشش ، اقدام ، میل ، رغبت ، ذوق ، شوق
هڅوب	hacób	فرهنگ ، کولتور ، کلچر
هدیره (مړېستون)	hadırá	ادیره، حضیره، هډیره
هڅول (لیول)	hacawəl	تشویقول
هډ بند	haḍ-band	ډبل پلستر ، بنداژ
هډ پوهاند (هډ پوه)	haḍ-pohā́nd	د هډوکو ماهر
هډ پوهنه	haḍ-pohə́na	د هډوکو علم
هډتړ (هډوانه)	haḍ-táṛ	اسکلېټ، استخوانبندي، چوکاټ
هډ درملی	haḍ-darmálay	د هډوکو ډاکټر، شکسته بند
هډه > اډه	aḍa	
هډیز (هډین)	haḍíz	د هډوکو اړوند ، استخواني
هرکلن	har-kalán	هرکلین، پر هرکال، همه ساله
هرکله راشئ (ښه راغلاست)	hárkala-rāšəy	په خیر راشئ! په خیر راغلئ! په خیر راغلاست!
هرکلین	har-klín	هرمهالی، هرمهالیز، مدام، همېشه، همه وقته
هریاسه > رشه	rəšá	
هرېړه	hareṛá	اربړه
هړاند (لالهاند)	haṛā́nd	سرگردان
هړپی	haṛpə́y	صندق، صندقچه
هستوگنه، هستوگه > استوگنه	astogə́na	
هستونه (پنځونه)	hastawə́na	زېږونه، ایجاد، آفرینش، تخلیق
هستېدل > اوسېدل، استل	osédəl	
هسې	háse	هاسې ، اسې، هسي
هغومره (هاغومره)	hāγúmra	آغومره ، هوغونه
هغه لاړ دی > هغه تللی دی	haγə́ tləláy day	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هك (هېښ)	hak	هريان ، اريان ، حيران
هګی (هويه)	hagəy	
هلك	halə́k	هلك (halúk-ā́n)
هله	hála	هاله ،هلې ، هغه وخت
هلې ځلې	hále-jále	هلې زلې ، الې زلې
هم آری (همريښه، هم بنستي)	ham-ā́ray	همريشه، هم نسبه، مشترك المنشاء
هم ارزی (هم ارزښتی)	ham-árzay	د يو ارزښت لرونكی
هماندپوهی	ham-and-póhay	د يوې اندپوهې (اېډيالوجۍ) لرونكی
هماندی	ham-ánday	همفكره ، همنظره
هماندي	ham-andí	همفكري
همبستر (- ی)	ham-bestár (-ay)	همخواب ، هماغوش
همبستري	ham-bestarí	همخوابي ، جماع
همبنډاری	ham-banḍā́ray	هم بزمه ، هم مجلسی
همبول (همسندری)	ham-ból	د سندرو ملګری، هم اوازی
همبولی (همژمنی)	hambólay	هم پيمان ، هم قوله
همپولی (همبريدی)	ham-púlay	همسرحد
همپېری (هممهالی)	ham-péray	همدوره، همعصری، معاصر
همځېلی	ham-jélay	همنوع (بشر ...)
همڅنګ (همپوړی)	ham-cáng	انډيوال، همپوړيز، همتا، همسنګ
همخونی	ham-xúnay	هم اوتاقه، د كوټې ملګری
همژبی	ham-žəbay	ګډ ژبی ، همزبان
همسكالو	ham-skāló	همصحبت ، هم كلام
همغږی	ham-γáğay	همنوا ، همآهنګ
همغږي	ham-γağı	همنوايي ، همآهنګي
همكاسه (همكوبی)	ham-kásá	هم دسترخوانی ، همسفره
همكوری	ham-kóray	هم منزل ، همخانه
همكېتی	ham-kétay	هم مذهبه ، همدينی
همګروهی	ham-gróhay	همعقيده ، همسندی
هملاری (لارمل)	ham-láray	د لارې مل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هملوستی	ham-lwástay	همسبق، همدرسی، همصنفي، همکلاس
همليدی	ham-lıdáy	هم نظری ، هم ليدتوگی ، د يوه نقطه نظر لرونکی
همليکی	ham-lıkáy	هملړی، هم قطاری، همرديف، هم مسلك، همڅانگی
هممانيز (هممانېزونه)	ham-māníz	گډ مانيز، هم معنا ، مترادف
هممانيزوالی	ham-mānız-wā́lay	گډ مانيزوالی، هم معناوالی
هممنډی (همپلی)	ham-mánḍay	همگامی، همگام، هميونی
هم منگی (هم هانی، همزولی)	ham-mángay	همعمره ، همسن
هممهال (په يوه مهال کې)	ham-mahā́l	همزمان، درعين زمان، درعين حال، پر يوه وخت
همهاغومره (همهغومره)	ham-hā́γumra	اماغومره
هم هېوادی (هېوادوال)	ham-hewā́day	هموطنی، وطنوال، وطندار
هن (دا دی)	hən	ان (اينك)
هندستان	hendəstā́n	هندوستان ، بهارت
هنډور > هېنډور		
هنډه > هېنډه		
هنډې هنډې	hánḍe-hánḍe	انډې انډې، قطعه قطعه، پارچه پارچه
هو	ho	او، ها، هاو، آوو، يې (کرلانې)
هوار (هواری)	hawā́r	اوار (اواری)
هواري وړ	hawārı-wáṛ	د حل وړ
هوا وېجه	hawā-wéǰa	هوايي قلمرو
هوايي چلند	hawāyı-čalánd	هوانوردي ، هوا پيمايي
هوبله (وزله)	hóbla	وسيله ، ذريعه ، چاره
هوده > اوده	úda	
هورې (هلته)	horé	وورې، هلې، دورې، هوري
هوږه	húǧa	اوږه
هوساينځی	hosāyən-jáy	استراحت ځای، تفريح ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوساینه (هوسايي)	hosāyə́na	استراحت ، تفريح
هوساييز	hosāyíz	
هوښ (سد ، سول)	hux̌	هوش ، عقل
هوښيار > ويښيار	wıx̌yā́r	
هېڅ	hec	هيڅ
هېڅيال	hecyā́l	هڅنا
هېښتيا وړ	hex̌tyā-wáṛ	د هېښتيا (اريانتيا) وړ، د تعجب وړ
هېره (هېرتيا)	héra	هېروالی ، فراموشي
هېره > ايره	ırá	
هېښمه	hex̌má	هښمه (ناڅاپي توره وريځ او توند باران)
هېښنده	héx̌ənda	هېښوونکی، اريانوونکی، له حيرانتيا يا تعجبه ډك، محير
هېلمند	helmánd	هيلمند ، هېرمند
هيله بيله	hılá-bılá	ايله بيله، متې همدومره؛ په ناحقه ، غيرحق
هيله من (هيله مني)	hıla-mán	هيله مند ، اميدوار
هېندار پاك	hendār-pā́k	هېندار سپېڅ ، برف پاك
هېنداره	hendā́ra	هنداره ، اينداره
هېندارۍ	hendā́rəy	ويترين
هېنداريز (ښيښه يي)	hendāríz	شيشه يي
هېنډه	hénḍa	هنډه ، اېنډه ، ينډه
هېنډور	henḍawár	څېلي، هوډيالی، لجوج
هېواد	hewā́d	اېواد ، هواد ، هيواد
هېواد بهر	hewā́d-bahár	له هېواده د باندې، (چارې ...)
هېوادپال	hewād-pā́l	هېواد پالونکی ، وطنپال
هېواد پلوری	hewād-plóray	هېواد پلورونکی، وطنفروش
هېواد دننه	hewād-danə́na	په هېواد کې دننه ، په هېواد کې داخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد سراسر	hewād-sarā́sar	د ټول هېواد په کچه، وطن شمول
هېوادنی (هېواديز)	hewādanáy	وطنی ، وطني
هېوادواله (هېواد پالنه)	hewād-wā́la	وطنپالنه، وطنپرستی

ې - e ، ي – i ، ی - ay ، ۍ - əy ، ئ - əy

دغه ځلور پنځه ډوله (يې گانې) له يوې يوازينۍ عربي ی (ياء) څخه آره اخلي چې پخپله په عربي او بيا پارسي غږپوهنه کې په همدا يوه بڼه د دوو خپلواکو (ې - e ، ي - i) او يوه غبرگغږ (ay) ښکارندويي کوي چې پرله پسې مجهوله، معروفه او ملينه (ی) بلل کېږي او په پښتو اوازپوهه (فونيميکس) کې يې پرله پسې اوږده، لنډه، زورواله او زورکي واله "يې" بولي ؛ زورکيواله بيا دوه ليکني (گرافيميک) ځېلونه (وارېنټونه) راخپلوي : نوموالـه (ۍ) او کړواله (ئ) . اوږده (ې) او لنډه (ي) ځانته او د ويي په سر، منځ او پای کې راتلای شي. له زورکيوالو څخه نوموالـه دا (ۍ) ځانته او د ويي په پای کې روغه رمټه ليکل کېږي او په سر او منځ کې يې د لنډې (ي) په څېر په خوا پرخوا غبرگو ټکو ښوول کېږي، لکه په نړيوال او پېړييز کې او کړواله دا (ئ) د دويم ډېرگړي وگړي د پايلې په توگه، يا له کړ بنسټ سره نښلول کېږي، لکه په ځئ، څټئ ... کې او يا ترې جلا راځي، لکه په خورئ، غوړوئ ... کې. په دې لړ کې ay پايلې پر əy هغو هم هله اوړي چې اړوند نومونه اوښتې ډېرگړې (مغيره جمع) بڼې راخپلوي، لکه په سړی - سړيو ، لښتی - لښتيو ... کې. په سوبل - لويديز گړدود کې تر خجلاندې ay پر əy (ئ) اړول او ليکل د ويونکيو د لږه کيوالي د آر له مخې کره نه شي گڼل کېدای او په دې ډول نرينه او نوموالـه پايله!

کره	غږيزليک	ناکره
يا (که)	yā	د ناتړوييکي په توگه له "که" سره زياتره همانيز کارول کېږي
ياد (يادونه)	yād	ياد ، خاطره (خاطرې)
ياد ځلی	yād-cə́lay	د ياد ځلی ، د يادگار ځلي يا منار
يادښت	yādəx̌t	يادد ښت، يادداښت، يادداشت
يادښتچه	yādəx̌t-čá	يادښت ليکچه، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یادداشت کتابچه، ډایری
یادښتلیک (یادښتپانه)	yādəx̌t-lík	د یادونې لیک، یادداشتنامه، نوټ، نوټبس
یادښتوړ	yādəx̌t-wáṛ	د یادښت وړ، د یادداشت وړ
یادښتول	yādəx̌tawəl	یادښت اخېستل، یادداشتول، نوټول
یاد مانۍ (یادگاري مانۍ)	yād-māṇə́y	د یادگار مانۍ، کاخ یادگاري
یاست	yāst	یاستئ ، استئ ، یئ
یاسته > بیاسته، رسۍ، واښ	bıā sta	
یاغیگړ (یاغیستان)	yāγıgáṛ	د یاغیانو سیمه، غیرعلاقه (پاک – افغان ازاد سرحد
یاغیگیري (سر)	yāγıgırí	سرکښي، نافرماني، بغاوت، تمرد
یامېدل > نخښېدل	ncédəl	
یایل > ویل	wayə́l	
یبل (یبله ، پښې لوخی)	yábəl	ابله ، پښې ابله
یخپلوری	yax-plóray	یخ پلورونکی
یخپېر (کنگلپېر، یخچالپېر)	yax-pér	د یخ یا کنگل دوره، دوره یا مرحلهٔ یخبندان
یخچال	yaxčā́l	کنگلنی، فرېج، گلاسیر، یخبندان
یخزنی (یخ دغه، یخ کرخ)	yax-zə́ṇay	یخوهلی، له یخ یا ډېرو سړو څخه کرخت شوی
یخساز	yax-sā́z	یخ جوړوونکی
یخسازي	yax-sāzí	یخ یا کنگل جوړونه، د یخ جوړولو کارخانه
یخ سیمه > یخچال	yaxčā́l	
یخلوبه	yax-lóba	د یخ پرمخ لوبه یا ورزش
یخماتی	yax-mā́tay	یخ ماتوونی (بېړۍ ...)
یخنڅا	yax-nacā́	د یخ پر مخ نڅا
یخني (ښوروا)	yax-ní	د غوښې ښوروا یا زومنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یخني > ساړه		
یرغلیز	yarγalíz	یرغلي، تهاجمي (جنگ، وسله)
یرغلبیه > بونگه	bónga	
یرغمل گر (یرغملگر)	yarγamalgár	یرغمل نیوونکی
یرغملگري	yarγamalgarí	یرغمل نیونه
یشنا (یش)	yašnā́	اېشنا ، جوش ، غلیان
یشنا ټکی	yašnā-ṭə́kay	د اېشېدنې یا غلیان نقطه
یغ دغ (یخ کرخ)	yáγ-dáγ	شخ وکرخت ، یخوهلی
یلغوز (څړه)	yalγóz	یلغز ، جره ، مجرد
یم	yəm	وم (کرلاني)
ینه	yəná	اېنه ، ځیگر
یو (د یوه)	yaw	یاو ، یېو ، (دیو)
یوازې	yawā́ze	یواځې، بیاځې، اېوازې
یوازېنی	yawāzenáy	یوازینی، یوازنی، یواځنی، یوائینی
یو اوونیز	yaw-owníz	یو هفته یي
یو بنستی (یو آرې، همآری)	yaw-bənsə́ṭay	هم منشاء ، یو بنیادی
یو پال (یو څښتنی)	yaw-pā́l	د یوه خدای په گروهه، موحد ، یکتا پرست
یو پالنه (یو څښتني ، یووالہ)	yaw-pālə́na	یو خدای پالنه ، یو خدای گروهي ، یکتا پرستي
یو پر دوه	yaw—pər-dwá	یو په دوه ، یو د دوو پر وړاندې ، دوه برابره
یو پلا (یوځل)	yáw-plā	یوه پلا (د ترڼگ او لنډیز له مخې)
یو پېړییز	yaw-peṛəyíz	یو پېړۍ ایز، یو پېړۍ ییز، یو قرنه، سلکلنیز
یو ترمنځ (هر دویم)	yaw-tər-mánj	یو ترمنځه ، یو پسې، یك درمیان ، هر دومی
یو جولي (یو بڼی)	yaw-ǰawlí	یو شکلی، هم شکلی، یوونگی

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو جولی (یو بڼی)	yaw-ǰáwlay	یو رنګ، یورنګی، یو شکله، همرنګی ...
یوځل (یووار)	yáw-jal	یوځلې، یوځله، یو کرت
یوڅپیز	yaw-capız	یو هجایي، یو سپلابه، مونو سیلابیك
یوخوا – بلخوا	yáw-xwā-bə́l-xwā	یوه خوا – بله خوا (د ترکیب او لنډیز پر بنسټ)
یو زرویوم	yáw-zər-o-yawə́m	یو زر و لومړی، یو له پاسه زرم
یو زرییز	yaw-zərəyíz	یو زرۍ ییز، یو زرۍ ایز، یوه زر کلنیزه ، یو زر کلیزه
یو ژبی	yaw-žə́bay	پر یوه خبره ولاړ، ربتینی؛ همژبی، پر یوه ژبه غږېدونکی
یو ژبیز	yaw-žəbíz	د یوې ژبې اړوند (سیند ، قاموس ...)
یو سترګی	yaw-stə́rgay	کاجر، چغر، شپړا
یو شپېنی	yaw-špenáy	د یوې شپې ، یك شبه
یو ګروهی > یو پال		
یو ګروهي > یو پالنه		
یو لاری	yaw-lā́ray	د یوې لارې تلونکی، د یوې لارې مل، هملاری
یو لوریز	yaw-loríz	یو اړخیز، یو طرفه (سړك، جاده)
یو لوریزوالی	yaw-lorız-wā́lay	یو طرفي، یو جانبي
یو مهالی > همهمالی	ham mahā́lay	
یو مهالیز (یووخته)	yaw-mahālíz	یووختیز
یو مېړوښي	yaw-meṛoxí	یو څښتني، یو مېړه توب
یو مېړوښې	yaw-meṛóxe	یو څښتنه ښځه، یو مېړه والا ښځه
یوڼې (یور)	yúṇı	یورانې، یورګانی (د ورونو ښځې)
یو وار (یوځل)	yáw-wār	یووار

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ښځمنی	yaw-x̌əjmánay	د یوې ښځې مېړه، یك زنه
یو ښځمني	yaw-x̌əjmaní	یو ښځې توب، یو ښځیوال
یوکۍ (یو څرخه)	yawkə́y	یو ارابه يي سایکل
یوم (لومړی)	yawə́m	یووم ، اول
یونلیك	yun-lík	سفرلیك، سفرنامه، سیاحت نامه
یووالی (یوواله)	yaw-wā́lay	یوالی، اتفاق
یووستوی	yaw-wastə́way	یوستوی
یوولس	yawólas	یوه لس ، یولس
یوون	yawún	یوکی ، واحد (مقیاس)
یوه	yawá	اېوه ، یوه (ywa)
یوه (سرې ته)	yawə́	اېوه ، یوه (ywə)
یه (آ ، وا)	ya	یا ، ای، اې
یه > نه		
یېبرور	yebra-wár	ابرور، حاصلخیز، پرثمر، بارور
یېبره	yébra	ابره، اېبره، حاصل، ثمره، بار
یېړ (د بېړیو جوبه)	yeṛ	هېړ ، اېړ
یېړمشر (سرماڼو)	yeṛ-mə́šər	د بېړیو د جوپې مشر
یېوه (قلبه)	yéwa	یوه، یوې، یېوه، اېوه (جمع: یېوې)

اخځلیک

۱- پالوال، عبد الرازق: معیاري پښتو. یونایټېډ پرېس، شال. تله ۱۳۸۴ ل.

۲- تړی، حبیب اله: نوې ژبپوهنه او ژبني مسایل. پښتو ټولنه، کابل ۱۳۴۴ ل.

۳- زیار، مجاوراحمد: پښتو گړدودونه. نړیوال پښتوسېمینار، کابل ۱۳۵۴ (1975).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پښتو ليکلار. ننګرهارپوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- ويپپوهنه. دپښتوژبې او ادب څانګه، کابل پوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- پښتوسيندګي- انګريزي سربلونه+ وستربلونه(غبرګبلونه)، ګړنې او څرګندنې. د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، پېښور ۱۳۷۸ ل(2000 ز).
- پښتو پښويه (ګرامر)، دريم چاپ. دانش کتابتون، پېښور۱۳۸۴ ل (2005 ز).
- سلګونه ليکنې او ليکونه(سپين ليکونه چا پ ته چمتو).
۷- - پښتو قاموس، پښتوټولنه. لومړی ټوک۱۳۳۰، دويم ټوک ۱۳۳۳ ل. (عکسي چاپ ۱۳۸۳).
۹- زېری، لومړی ګڼه ۱۳۵۶ ل. پښتوټولنه، کابل.
10- Morgenstierne, G.: An Etymological Vocabulary of Pashto(EVP). Oslo 1927.
11- Zyar, M.A.:Die Nominal Komposita des Paschto, Diss. Universität Bern. Institute für Sprachwissenschaft, Bern 1974
12- Mackenzie,D.: A standard Pashto, BSOAS 22, 1959, 231 - 235.
- Pashto, The World's Major Languages. ed. Bernard Comri, London, 1987.
13- Kieffer, C.M.: Dialectologie du pashto. Distribution et typologie des parlers Pashto d' apres les premieres Cartes de atlas linguistique de l' Afghanistan(ALA)". Colloque sur l' etablissement d'un Centre d'etde dela langue et de la literature Pashto, Caboul 1975.

يادښت: په سيند ډوله لاربنود کې د آرويي تر څنګه د ليندېو( ) دننه دويم ويې يا د همانيز جاج را اخلي او يا د پوررويي. په > پسې راغلي سم ويي ته مخه کول مانا لري. (پ) د پښتونخوا او پېښور لنډيزدی. داچې د متن دننه نغوتې، نومېرنې يا رېفرنسونه مې نښه نه شو کړای، له درنومينه والو بښنه غواړم.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library